

არნ. ჩიქობავას სახელობის ენათმეცნიერების ინსტიტუტი
Arn. Chikobava Institute of Linguistics

ბესარიონ ჯორბენაძის საზოგადოება
Besarion Jorbenadze Society

საენათმეცნიერო
ძ ი ე ბ ა ნ ი

XXXIII

Linguistic
P a p e r s

თბილისი 2011 Tbilisi

UDC(უკ)81(051.2)

ს – 157

„საენათმეცნიერო ძიებანი“

XXXIII წიგნი თემატურად მრავალფეროვანია. იგი განკუთვნილია ენათმეცნიერთათვის და, საერთოდ, ენის საკითხებით დაინტერესებული პირებისათვის.

ინოლა ავაშიძე

**სტუმარმასპინძლობის ეტიკეტი სამეცნიერო აქტების
თეორიასთან მიმართებით**

„Linguistic Papers“ volume 32 contains thematically diverse works. It is meant for linguists and in general, all persons interested in language issues.

სარედაქციო კოლეგია: EDITORIAL BOARD:

მ. ბერიძე, კ. გაბუნია, **გ. გოგოლაშვილი** (მთავარი რედაქტორი), **ლ. გოქსაძე** (ინგლისური ნაწილის რედაქტორი), ნ. დარასელია, **ც. კვანტალიანი** (სწავლული მდივანი), მ. კიკონიშვილი, რ. ლანდია, **ნ. ლოლაძე** (მთ. რედაქტორის მოადგილე), თ. ლომთაძე, ნ. ჭუმბურიძე, ნ. ჯორბენაძე
M. Beridze, K. Gabunia, **G. Gogolashvili** (editor-in-chief), **L. Gokszadze** (editor of the English part), N. Daraselia, **Ts. Kvantaliani** (scientific secretary), M. Kikonishvili, R. Landia, **N. Loladze** (deputy editor-in-chief), T. Lomtadze, Chumburidze, N. Jorbenadze

ISSN 1987-6653

ყოველდღიურ ყოფაში ადამიანი სხვადასხვა გრძნობას გამოხატავს მის გარშემო მყოფი ადამიანების მიმართ: გამოთქვამს სურვილს, წუხილს, სიბრაზეს, იძლევა ბრძანებას და სხვა, ანუ ახორციელებს გარკვეულ სამეცნიერო აქტებს. ოსტინმა (ოსტინი, 1962) პირველმა აღმოაჩინა, რომ განსაზღვრული სამეცნიერო აქტების წარმოთქმა (მაგ., *I ask, I propose, I wish*) არ შეიძლება იყოს განხილული როგორც ჭეშმარიტი ან ყალბი, რადგან ისინი მიზნად ისახავენ არა ჭეშმარიტი ან ყალბი განცხადებების გაკეთებას (ასეთ განცხადებებს ოსტინი „კონსტატივებს“ უწოდებს), არამედ გარკვეული გამონათქვამის წარმოთქმის მეშვეობით განსაზღვრული მოქმედების შესრულებას, რასაც მან „პერფორმატივი“ დაარქვა და განაცხადა, რომ ასეთი სახის გამონათქვამი განსხვავდება სხვა გამონათქვამებისაგან. ოსტინის მიხედვით, პერფორმატივების ენობრივი მახასიათებლები შემდეგია: ისინი მოცემულია აწმყო დროში, მოქმედებით გვარში, პირველ პირში, მხოლოდით რიცხვში, და მათთან შესაძლებელია ზმნიზედის *“hereby”* გამოყენება. (მაგ.: *“I (hereby) promise to come tomorrow”* და არა *“He promised to come”*). პერფორმატივი ინგლისურ საქორწილო სადღეგრძელოში შემდეგი სახითაა წარმოდგენილი:

“I hereby wish you a very happy future together”.¹

ამავე დროს არსებობს ისეთი პერფორმატიული გამონათქვამები, რომლებიც ვნებით გვარში და სხვა პირში გამოიყენება და ინგლისურ საქორწილო მიპატიჟებაში გვხვდება ამისი ნათელი დადასტურება:

“You are cordially invited to celebrate the wedding of Rachel Williams and Robert Thomas Evans.....”.¹

¹ ჰიტონი და სტრენი, 2004: 280

პერფორმატიული შეიძლება იყოს ისეთი გამონათქვამიც, რომელშიც ზმნა გამოკვეთილი არ არის, როგორც მაგალითად **“Guilty”**, რაც სასამართლოში წარმოითქმის. მიმაჩნია, რომ ინგლისურ და ქართულ სუფრებზეც წარმოითქვამენ ამგვარ პერფორმატივებს, მაგ., ინგლისურ სუფრაზე ხშირია გამონათქვამის **“Cheers”** გამოყენება, რომლის პირდაპირი მნიშვნელობაა **„I wish you all the best”**, ხოლო ყოველ ქართულ სუფრაზე ამბობენ **„გაგიმარჯოს“** (გისურვებ გამარჯვებას), **„იცოცხლე“** (გისურვებ ხანგრძლივ სიცოცხლეს). მოგვიანებით ოსტინი ასკვნის, რომ არ არსებობს ის ლინგვისტური მახასიათებლები, რომლებიც მკაფიოდ განასხვავებენ პერფორმატიულ გამონათქვამებს არაპერფორმატიულისაგან, რადგან პერფორმატიული გამონათქვამიც შეიძლება ვენებით გვარში და მრავლობით რიცხვში იყოს მოცემული. მეორე მხრივ, მიუხედავად იმისა, რომ პერფორმატიული გამონათქვამები არ შეიძლება იყოს ჭეშმარიტი ან ყალბი, ისინი შეიძლება იყოს წარმატებული ან წარუმატებელი, და იმისათვის, რომ პერფორმატიული გამონათქვამი წარუმატებელი არ იყოს, აუცილებელია **„ილბლიანობის პირობების“ (Felicity Conditions)** დაცვა, რომელიც აგრეთვე ტერმინით **„შესაბამისობის პირობები“ (Appropriateness Conditions)** არის ცნობილი და მოიცავს შემდეგს:

(ა.1) უნდა არსებობდეს საყოველთაოდ მიღებული პირობითი პროცედურა, რომელსაც გარკვეული პირობითი ეფექტი აქვს. მოცემული პროცედურა უნდა მოიცავდეს გარკვეული სიტყვების წარმოთქმას გარკვეული ადამიანების მიერ განსაზღვრულ გარემოში.

(ა.2) გარკვეული ადამიანები და პირობები შესაფერისი უნდა იყოს განსაზღვრული პროცედურის განსახორციელებლად, რაც იმას ნიშნავს, რომ სწორი და შესაფერისი სიტყვების წარმოთქმა არ არის საკმარისი წარმატებული სამეტყველო აქტის განსახორციელებლად, რადგან ეს სიტყვები შესაფერისი ადამიანების მიერ უნდა იყოს წარმოთქმული. ამავე დროს, შესაბამისი ადამიანების მიერ წარმოთქმული შესაფერისი სიტყვები წარუმატებელი იქნება შეუფერებელ პირობებში.

(ბ.1) პროცედურა ყველა მონაწილის მიერ უნდა შესრულდეს სწორად და

(ბ.2) სრულად

(გ.1) პროცედურის შესრულების დროს მონაწილეებს შესაფერისი გრნობები და ფიქრები უნდა ამოძრავებდეთ და რეალურად უნდა სურდეთ განსაზღვრული მოქმედების განხორციელება.

(გ.2) მონაწილეები შემდგომშიც შესაფერისად უნდა მოიქცნენ (ოსტინი, 1962, 35-36).

ამავე დროს, შეიძლება საქმე გვქონდეს ისეთი სახის წარუმატებლობებთან, რომლებიც ხდება პირობითი პროცედურის, შესაფერისი მონაწილეებისა და პირობების არსებობის მიუხედავად. პრობლემები შესაძლებელია იყოს როგორც ვერბალური, ასევე არავერბალური, მაგალითად, საქორწილო ცერემონია შეიცავს **„დიახ/არა“** შეკითხვას, მაგრამ **„დიახ“** პასუხის განცხადება არ არის საკმარისი საქორწილო აქტის სრულად განხორციელებისათვის და ცერემონიის შესრულების ზუსტი მომენტი არის თითზე საქორწილო ბეჭდის გაკეთება შესაფერისი სიტყვების წარმოთქმის შემდეგ. ამის შეუსრულებლობა ან თითზე ბეჭდის გაკეთება შეუფერებელ მომენტში საქორწილო პროცედურის ჩაშლას გამოიწვევს.

აუცილებელია აღინიშნოს ისიც, რომ ოსტინი საკმაოდ მნიშვნელოვნად ცვლის თავის აზრს სამეტყველო აქტებთან მიმართებით. როგორც უკვე ითქვა, თავდაპირველად ის სამეტყველო აქტებს კონსტატივებად და პერფორმატივებად ყოფს, შემდგომში ის აცხადებს, რომ სინამდვილეში ყველა გამონათქვამი პერფორმატიულია და რომ რამის თქმა არის გარკვეული მოქმედების განხორციელება. ოსტინი ასევე ასკვნის, რომ გამონათქვამის წარმოთქმის დროს მოლაპარაკეს შეუძლია ერთდროულად სამი აქტის შესრულება, როგორცაა ლოკუციური, ილოკუციური და პერლოკუციური აქტები, მაგალითად, ინგლისურ საქორწილო სუფრაზე **“I thank my beautiful Taley for being my wife”** სიტყვების წარმოთქმით, ნეფე ლოკუციურ აქტს ახორციელებს. როდესაც ნეფე ამბობს **„I thank...“**; ის მადლობის გადახდის ილოკუციურ აქტს ახორციელებს და სურს პატარძალში დადებითი შეგრძნებები გამოიწვიოს. ხოლო ნეფის მიერ წარმოთქმულ სიტყვებს დადებითი შეფასება მოჰყვება არა მხოლოდ პატარძლის, არამედ დამსწრე საზოგადოების მხრიდანაც, რაც პერლოკუციურ ეფექტს ქმნის.

ოსტინს მიაჩნია, რომ საუბრისას მოლაპარაკე ასრულებს არა ერთ-ერთს მოცემული აქტებისაგან, არამედ სამივე აქტს ერთდროულად

¹ <http://www.englishfolly.co.uk/wedding/wedding-invitation-wording.htm>

ლად. ავტორი აგრეთვე თვლის, რომ ლოკუციური აქტის შესრულება არის ამავედროულად ილოკუციური აქტის განხორციელება. ლოკუციური აქტის ინტერპრეტაცია დაკავშირებულია მნიშვნელობასთან, ილოკუციური აქტის კი გარკვეულ ძალასთან. ამავე დროს, სერლი (სერლი, 1969) ამტკიცებს, რომ ლაპარაკია არა ორ სხვადასხვა აქტზე, არამედ ერთი აქტის ორ სხვადასხვა დასახელებაზე და არსებობს მხოლოდ ილოკუციური აქტები.

საგულისხმოა აგრეთვე ოსტინის მიერ შემოღებული ექსპლიციტური და იმპლიციტური პერფორმატივის ცნება. ექსპლიციტური (აშკარა) პერფორმატივები შეიცავენ ისეთ არაორაზროვან პერფორმატიულ გამოხატვამებს, როგორცაა, მაგალითად „გპირდები“ (*I promise*), ხოლო „დალიე!“ (*Drink!*) იმპლიციტური პერფორმატივის მაგალითია, რადგან ის შეიძლება იყოს შეთავაზება, ბრძანება, თხოვნა, ან მუდარა. ამდენად, გაურკვეველია, თუ რომელი სამეტყველო აქტია მოცემული და მისი მნიშვნელობა, ექსპლიციტური პერფორმატივისაგან განსხვავებით, კონტექსტზეა დამოკიდებული.

ოსტინი აგრეთვე გამოყოფს პერფორმატივების ხუთ ჯგუფს, რომელთა მაგალითები საკმაოდ ხშირად გვხვდება როგორც ინგლისურ და ქართულ საქორწილო მიპატიყბებსა და მათზე გაცემულ პასუხებში, ასევე საქორწილო სადღეგრძელოებშიც. ოსტინის პერფორმატიული ზმნების ჯგუფები ასეთია:

1. ვერდიქტივები — მოცემული აქტები გამოიყენება ვერდიქტის, შეფასების გამოსახატავად და ამ ჯგუფს შემდეგი ზმნები მიეკუთვნება: **assess, reckon, estimate, rate, describe**, მაგ.:

“I describe Janet as a quiet person”.¹

მოცემულ პერფორმატიულ გამოხატვამს წარმოთქვამს პატარძლის მამა ინგლისურ საქორწილო სუფრაზე და მიზნად ისახავს დადებითი შეფასება მისცეს თავისი ქალიშვილის პიროვნულ თვისებებს. ინგლისურ საქორწილო სადღეგრძელოებში შემხვდა ისეთი პერფორმატივები, როგორცაა: **describe, reckon**.

2. ექზერსიტივები გამოხატავენ გადაწყვეტილების მიღებას ან გარკვეული მოქმედების განხორციელებისადმი ან მის საწინააღმდეგო პროპაგანდას. ამ ჯგუფს მიეკუთვნება ისეთი ზმნები, როგორცაა **appoint, dismiss, pray, dedicate, advise, warn** და სხვა. ინგლისური საქორწი-

¹ ჰიტონი და სტრეჩი, 2004:197

ლო სადღეგრძელოების შესწავლისას დადგინდა შემდეგი ექზერსიტივები: **warn, advise**, მაგ.:

“I warn John that in order to achieve a state of affairs as blissful as possible he should mend his bachelor ways”.²

რაც ინგლისურ საქორწილო სუფრაზე ნეფის მეჯვარის მიერ იქნა წარმოთქმული.

3. კომისივების დანიშნულებაა დაავალდებულონ მოლაპარაკე შესარულოს განსაზღვრული მოქმედება. კომისივების მაგალითებია: **promise, vow, intend, plan, engage, contract, bet, consent, agree, propose to**. ინგლისური საქორწილო სადღეგრძელოების განხილვისას დადგინდა შემდეგი კომისივები: **agree, propose to, promise, intend**, მაგ.:

“I’d like to propose a toast, the first toast, to Michelle and Aaron, Mr and Mrs. Duke”.³

ეს სიტყვები პატარძლის მამამ წარმოთქვა ინგლისურ საქორწილო სუფრაზე.

4. ბიპეტიტივები გამოხატავენ ადამიანების რეაქციას სხვა ადამიანების ქცევაზე და ასევე წარმოადგენენ ადამიანის გრძობების, აზრების გამოხატულებას. მოცემულ ჯგუფში შედის ისეთი ზმნები, როგორცაა **thank, praise, console, congratulate, apologize, wish**. ინგლისურ საქორწილო სადღეგრძელოებში შემხვდა შემდეგი ბიპეტიტივები: **congratulate, apologize, thank, wish** მაგ.:

“I sincerely wish both of you all the good things in life that you both absolutely deserve”.⁴

მოცემული სიტყვები ნეფის მეჯვარემ წარმოთქვა ინგლისურ საქორწილო სუფრაზე.

5. ექსპოზიტივები გამოიყენება მოსაზრების, არგუმენტების, მსჯელობის გამოსახატავად. ამ ჯგუფში შედის ისეთი ზმნები, როგორცაა **affirm, deny, state, remark, answer, tell, ask, know**. ინგლისური საქორწილო სადღეგრძელოების შესწავლისას აღმოჩნდა შემდეგი ექსპოზიტივები: **remark, answer, tell, ask, know**.

მაგ.: *“I know that you are very happy to welcome Taley into our family”*.⁵

² ჰიტონი და სტრეჩი, 2004:267

³ <http://www.youtube.com/watch?v=qWauseEELQ&future=related>

⁴ <http://www.youtube.com/watch?v=linhW66L6Ks&feature=related>

⁵ http://www.youtube.com/watch?v=mPi_4neJCOM&feature=related

ასეთი სიტყვებით ნეფემ მიმართა თავის მშობლებს.

როგორც ცნობილია, ოსტინის ტაქსონომია შემდგომ სერლმა განავითარა. სერლის (სერლი 1976) მტკიცებით, არ არსებობს ნათელი ან თანმიმდევრული პრინციპი (პრინციპების ჯგუფი), რომლის საფუძველზეც აგებულია მოცემული ტაქსონომია. შედეგად, ზმნების დიდი რიცხვი ორ ურთიერთსაწინააღმდეგო ჯგუფშია მოხვედრილი, მაგ.: ოსტინი განიხილავს ზმნას “describe”, როგორც ვერდიქტივს და ასევე ექსპოზიტივს. მაგრამ ისიც უნდა ითქვას, რომ ოსტინი აღიარებდა, რომ მისი ტაქსონომია საბოლოო არ იყო და საჭიროებდა დახვეწას.

სერლს (სერლი 1976) ილოკუციური აქტების შემდეგი ხუთი ჯგუფი აქვს გამოყოფილი:

1. რეპრეზენტატივები, რომლებიც აღწერენ საქმის ვითარებას დასკვნის გამოტანის ან განცხადების მეშვეობით. ამ ჯგუფს შემდეგი ზმნები მიეკუთვნება: **boast, complain, conclude, deduce.**

2. დირექტივები გამოიყენება იმისათვის, რომ მსმენელმა შეასრულოს მოქმედება. ამ ჯგუფს ისეთი ზმნები მიეკუთვნება, როგორიცაა, მაგ.: **command, order, beg, request, ask.**

3. კომისივები ავალდებულებენ მოლაპარაკეს შეასრულოს გარკვეული მოქმედება და შეიცავენ ისეთ ზმნებს, როგორიცაა, მაგ.: **promise, vow.**

4. ექსპრესივები ისეთი სამეტყველო აქტებია, რომლებიც გამოიყენება მოლაპარაკის ფსიქოლოგიური მდგომარეობის გამოსახატავად, მაგ.: **thank, congratulate, apologize, condole, welcome.**

5. დეკლარაციების გამოყენება კი ცვლილებებს იწვევს საქმის ვითარებაში, მაგ.: **christen a baby, declare peace, fire an employee.**

აღსანიშნავია, რომ ჩემ მიერ განხილული საქორწილო სადღეგრძელოების უმეტესობა მოიცავს იმ პერფორმატიულ ზმნებს, რომლებიც გაერთიანებულია სერლის ექსპრესივების ჯგუფში.

ითვლება, რომ სერლის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი წვლილი სამეტყველო აქტების თეორიაში არის მის მიერ ოსტინისეული „ილბლიანობის პირობების“ ცნების განვითარება. სერლი აცხადებს, რომ სამეტყველო აქტების განხორციელება (მაგალითად, დაპირების სამეტყველო აქტის განხორციელება) დამოკიდებულია „ილბლიანობის პირობების“ ოთხ ტიპზე, კერძოდ, პროპოზიციული შინაარსის პირობა-

ზე, მოსამზადებელ პირობაზე, გულწრფელობის პირობაზე და აუცილებლობის პირობაზე. საუთლისხმოა, რომ სერლი (სერლი, 1975, 61) ასევე განასხვავებს „პირველად“ (**Primary**) და „მეორად“ (**Secondary**) სამეტყველო აქტებს. როგორც ჩვენი მასალა ავლენს, მიპატივებებთან მიმართებით „პირველადი“ და „მეორადი“ სამეტყველო აქტები შემდეგნაირად გამოიხატება:¹

- მაიკო, ჩემთან გელოდები კვირას დაბადების დღეზე. აუცილებლად მოდი, იცოდე!

- ნინი, კვირას რომ დასავლეთში მივდივარ ნათესავის ქორწილში. მაგრამ საჩუქარი ჩემზეა!

მოცემულ მაგალითში მეორე მოლაპარაკის გამონათქვამი ორ ილოკუციურ აქტს წარმოადგენს, სადაც „პირველადი“ აქტი არის ადრესატის მხრიდან უარის თქმა მასპინძელის შეთავაზებაზე, „მეორადი“ კი ადრესატის მტკიცება, რომ კვირას უნდა გაემგზავროს დასავლეთში.

სადღეგრძელოების სოციო-პრაგმატიკული ანალიზისას, მიზანშეწონილად მიმაჩნია განვიხილო გაისის (გაისი 1995: 12-13) მიდგომა სამეტყველო აქტებთან დაკავშირებით. გაისი სამეტყველო აქტებს (რომელთაც ის აგრეთვე „ლინგვისტურ აქტებს“ უწოდებს), „საკომუნიკაციო ქმედებებს“ (**Communicative Actions**) უპირისპირებს, ამტკიცებს რა, რომ ისინი სოციალურია და, სამეტყველო აქტებისგან განსხვავებით, ბევრი ასეთი აქტი შეიძლება არავერბალურად იყოს გამოხატული. საკომუნიკაციო ქმედებები აგრეთვე შეიცავენ მოლაპარაკეთა შორის ფსიქოლოგიური მდგომარეობისა და დამოკიდებულების გამოხატვას არალინგვისტური საშუალებებით, ხოლო კონტექსტი უდიდეს როლს თამაშობს საკომუნიკაციო ქმედების განსაზღვრაში. გაისი უპირისპირდება ოსტინს (ოსტინი 1962: 119), რომელიც აცხადებს, რომ ილოკუციური აქტების განხორციელება (მაგ., განცხადება, არგუმენტირება, განხილვა, მტკიცება) აუცილებლად ვერბალურ აქტებს უნდა წარმოადგენდეს და შეუძლებელია ამგვარი აქტები განხორციელდეს მათი წარმოქმნის გარეშე. გაისს აგრეთვე მოჰყავს მაგალითი, სადაც ჯარისკაცი კაპიტნის შეკითხვაზე, თუ ვის სურს მოხალისედ მიიღოს მონაწილეობა სამხედრო მისიაში, წინ გადადმული ნაბიჯით პასუხობს დასმულ შეკითხვას, და ეს მოქმედება, ავტორის

¹ მაგალითი მოპოვებულია ლინგვისტური ასისტენტისგან.

მტკიცებით, იმავე აქტს წარმოადგენს, რასაც “I’ll do it” ან “I volunteer” სიტყვიერად წარმოთქმა. გაისი აცხადებს, რომ, თუ მოქმედება აუცილებლად უნდა იყოს განხორციელებული გარკვეული ვერბალური აქტის მეშვეობით, მაშინ ჯარისკაცის მიერ წინ გადადგმულ ნაბიჯს მოხალისეობის სურვილის გამოხატვის ნიშნად, ილოკუციურ ანუ სამეტყველო აქტს ვერ ვუწოდებთ. ამავე დროს, კაპიტნის პერსპექტივიდან ჯარისკაცი, რომელიც წინ გადადგამს ნაბიჯს, რათა გამოხატოს სურვილი მონაწილეობა მიიღოს მისიაში და ჯარისკაცი, რომელიც წარმოთქვამს “I will” კაპიტნის მოწოდებაზე, ერთსა და იმავე აქტს ახორციელებს. შედეგად, გაისი თვლის, რომ სამეტყველო აქტების თეორეტიკოსებმა სამეტყველო აქტების განხილვისას აუცილებლად უნდა მიიღონ მხედველობაში საკომუნიკაციო ქმედების ფაქტორი. ვეთანხმები გაისის მოსაზრებას იმის შესახებ, რომ არსებობს ისეთი აქტები, რომლებიც არა მხოლოდ ვერბალურად, არამედ არავერბალურად შეიძლება იყოს გამოხატული. მაგალითად, დღეგრძელობისას სუფრის წვერი შეიძლება უბრალოდ წამოიწიოს, გაუღიმოს ადრესატს, ასწიოს ჭიქა და შესვას ღვინო, რაც იმას ნიშნავს რომ მან ადღეგრძელა ადრესატს.

უნდა ითქვას, რომ ოსტინისა და სერლის კრიტიკა (იხ. გაისი, 1995; ტომასი, 1995; მეი, 2001) ძალზე ხშირად მდგომარეობს იმაში, რომ მათ თავიანთი ნაშრომების საფუძვლად კონტექსტიდან იზოლირებული წინადადებები განიხილეს. მე მხარს ვუჭერ იმ პოზიციას, რომ კონტექსტი უმნიშვნელოვანეს როლს თამაშობს გამონათქვამების ინტერპრეტაციაში და, შესაბამისად, სამეტყველო აქტების განხილვა არ უნდა იყოს განხორციელებული იზოლირებული გამონათქვამების გამოყენებით, რადგან ერთსა და იმავე სამეტყველო აქტს სხვადასხვა კონტექსტში განსხვავებული მნიშვნელობა ენიჭება.

ამგვარად, ყოველივე ზემოთქმულიდან შეიძლება დავსკვნათ, რომ პერფორმატივი შეიძლება არა მხოლოდ მოქმედებით გვარში, პირველ პირში, მხოლოდობით რიცხვში, არამედ ვნებით გვარში, სხვა პირში და მრავლობით რიცხვშიც იყოს მოცემული ან სულაც ერთი სიტყვით იყოს გამოხატული. ასევე აღსანიშნავია, რომ ინგლისურ საქორწილო სადღეგრძელოებში ხშირია ისეთი პერფორმატიული ზმნეების გამოყენება, როგორცია **thank, wish, congratulate, give, propose, invite, tell**. მოცემულ ნაშრომში განხილულ იქნა სერლის მიერ შემოთავაზებული განსხვავება „პირველად“ და „მეორად“ სამეტყველო აქ-

ტებს შორის ქართულ მიწვევაზე უარყოფითი პასუხის მაგალითზე. ასევე საგულისხმოა, რომ არსებობს ისეთი აქტები, რომელთა განხორციელება შესაძლებელია არა მხოლოდ გარკვეული სიტყვების წარმოთქმით, არამედ არავერბალურადაც, რასაც გაისი საკომუნიკაციო ქმედებებს უწოდებს და ამგვარი საკომუნიკაციო ქმედებების დასტურია სადღეგრძელოს უსიტყვოდ წარმოთქმა.

ლიტერატურა

- ოსტინი, 1962** — Austin, J. How To Do Things With Words. Oxford University Press, 1962
- გაისი, 1995** — Geis, M.L. Speech Acts and Conversational Interaction. Cambridge University Press, 1995
- ჰიტონი, სტრეჩი, 2004**— Heaton, V., and Stretch, G, The Complete Wedding Book, Clarion, 2004
- მეი, 2001** — Mey, J.L. Pragmatics. An Introduction. Second Edition. Blackwell, 2001
- სერლი, 1969** — Searle, J. R. Speech Acts: An Essay in the Philosophy of Language. Cambridge University Press, 1969
- სერლი, 1975** — Searle, J. R. Indirect Speech Acts, in Cole. P., and Morgan. J (eds.) Syntax and Semantics, Vol. 3: Speech Acts. New York. Academic Press, 1975
- სერლი, 1976** — Searle, J. R. Classification of Illocutionary Acts, in . . . (), 17, . . . , 1986
- ტომასი, 1995** — Thomas, J. Meaning in Interaction: An Introduction to Pragmatics. Longman, London and New York, 1995

ინტერნეტ წყაროები

- <http://www.englishfolly.co.uk/wedding/wedding-invitation-wording.htm>
- <http://www.youtube.com/watch?v=qWauseEELQ&future=related>
- <http://www.youtube.com/watch?v=linhW66L6Ks&feature=related>
- http://www.youtube.com/watch?v=mPi_4neJCOM&feature=related

INOLA APAKIDZE

Hospitality Etiquette in Relation to Speech Act Theory Principles

Summary

The paper is devoted to the analysis of speech act theory principles with reference to English and Georgian hospitality etiquette. It is presented in the paper that “performatives”, as introduced by John Austin (1962), can be given not only in the first person, singular and present tense, but also in the passive voice and the use of the first person is not obligatory. This statement is supported by the examples solicited from English and Georgian wedding invitations and toasts. Attention is also paid to the role of “felicity conditions” in performing a successful speech act as well as to the locutionary, illocutionary and perlocutionary speech acts, and a group of performatives as classified by Austin. The paper shows that the examples of Austin’s group of performatives can often be found in English and Georgian wedding invitations and toasts (e.g. toast, bless, request, ask, gepatijebit, gtxovt, glotsavt, gadghegrdzelebt, etc.). At the same time, the importance of John Searle’s works (1969, 1975, 1976) in the development of speech act theory is also acknowledged. The paper also considers the notion of “communicative actions” presented by Michael Geis (1995), who states that such actions are social, as opposed to speech acts (“linguistic acts”), and many of them can be performed non-verbally. Geis’s viewpoint concerning the existence of acts that can be equally expressed non-verbally is supported in this paper on the example of the act of toasting.

ციური ახვლედიანი, ნონა რუხაძე

ფრანგულ სამედიცინო ტერმინ-ფრაზეოლოგიისა სტრუქტურულ-სემანტიკური თავისებურებანი

ლათინური ლექსიკით გამდიდრებულ ფრანგულ ენაში, ლათინური ენა დღემდე დაუშრეტელ წყაროს წარმოადგენს სამედიცინო ტერმინებისა და ფრაზეოლოგიზმებისათვის, მათ შორის, სამედიცინო სფეროშიც. მრავალ ფრაზეოლოგიურ ერთეულს საფუძვლად უდევს ძველი (ხშირად ცრურწმენითი) წარმოდგენა სხვადასხვა ავადმყოფობაზე, მათ გაჩენასა და მკურნალობის ხერხებზე; მაგალითად, *prendre* (ან *reprendre*) *du poil de la bête* „უბედურებისაგან თავის დაღწევა“ (სიტყვასიტყვით: „ცხოველის ბეწვის აღება“) — შეიცავს ძველებურ ცრურწმენას, თითქოს ზოგიერთი ცხოველის ნაკბენ ჭრილობას კურნავდეს ამავე ცხოველთა ბეწვი. ფრაზეოლოგიური ერთეული *se faire de la bile* „გუნების, განწყობის წახდენა“ (სიტყვასიტყვით: „ნაღლის გამოყოფა“) — შეიცავს აზრს, რომ ნებისმიერი ადელეგება და გუნების გაფუჭება იწვევს ნაღლის გამოყოფას. ხატოვანი შედარება *mentir comme un arracheur de dents* „ულვთოდ ცრუობა“ — მომდინარეობს იმ პერიოდიდან, როდესაც კბილის მკურნალები არწმუნებდნენ თავიანთ პაციენტებს, რომ კბილის ამოღება არ მიაყენებდათ არავითარ ტკივილს; მაგრამ რადგან მათი დაპირება არასოდეს სრულდებოდა, ამიტომაც შეიქმნა ასეთი გამონათქვამი.

ამ ჯგუფის ფრაზეოლოგიზმებს მიეკუთვნება შემდეგი გამონათქვამებიც: *saigner à blanc* „გაკოტრება, დედიშობილა დარჩენა“ (სიტყვასიტყვით: „სისხლისგან დაცლა“); *compte d’apothicairer* „გადაჭარბებული ანგარიში“ (სიტყვასიტყვით: „აფთიაქარის ანგარიში“) და მრავალი სხვ.

საინტერესოა ფრაზეოლოგიურ ერთეულთა არა მარტო ეტიმო-

ლოგია, არამედ მათი სემანტიკაც, რადგან მყარი ერთეული, ისევე როგორც სიტყვა, ფლობს ნომინატიურ ფუნქციას და აზრი, რომელიც ჩადებულია მყარ შეერთებაში, წარმოადგენს კომუნიკაციის აუცილებელ ელემენტს და კვლევის მნიშვნელოვან ობიექტს; ასევე არსებითია ფრაზეოლოგიური ერთეულებისათვის სემანტიკური ნიშნები; ამიტომაც ფრაზეოლოგიური ერთეულის აღწერა, მისი საერთო მნიშვნელობის მის კომპონენტთა მნიშვნელობებთან ურთიერთკავშირის თვალსაზრისით, ტრადიციული გახდა.

ისევე როგორც სიტყვა, ფრაზეოლოგიზმიც განიცდის სხვადასხვა სემანტიკურ ტრანსფორმაციას. შეინიშნება მის კომპონენტთა სრული ან ნაწილობრივი გარდაქმნა. ფრაზეოლოგიურ ერთეულთა კომპონენტების ახლებურად გააზრება — მათი სემანტიკური გარდაქმნის ყველაზე მეტად გავრცელებული ფორმაა.

ფრანგული ენის ფრაზეოლოგიური ფონდის გამდიდრების უმნიშვნელოვანეს წყაროს წარმოადგენს **მეტაფორიზაცია**. მაგ., **chaire de poule** „ხოროკლიანი კანი“ — აქ გამოყენებულია მეტაფორა, რადგან კანი მართლა ქათმის კია არაა, არამედ ზოგიერთი მახასიათებლით ჰგავს მას. ასეთი ტიპის მსგავსება სხვადასხვაგვარია და ზოგჯერ რთულია მათი განსაზღვრა. გადატანითი მნიშვნელობები ყველაზე ხშირად ეფუძნება:

ქცევის, მოქმედების მსგავსებას — **angine de poitrine** „გულის ანგინა“; მდგომარეობის მსგავსებას — **toux humide** „სველი ხველა“; გარეგნული ფორმის მსგავსებას — **bec de lièvre** „კურდღლისტუჩა, ტუჩგაპობილობა“; ფერის მსგავსებას — **délire tremens** „თეთრი ცხელება“.

მეტონიმიზაცია, მეტაფორიზაციასთან შედარებით, სემანტიკური გარდაქმნის ნაკლებად გავრცელებული ფორმაა; მაგ. **Abrikosov tumeur** „აბრიკოსოვის სენი“ — აქ გამოყენებულია მეტონიმია, რადგან სიტყვა „აბრიკოსოვი“ თვით მეცნიერს კი არ აღნიშნავს, არამედ მის მიერ აღმოჩენილ სენს.

მეტაფორაც და მეტონიმია, უპირველეს ყოვლისა, მეტყველების მექანიზმებია, ნომინაციის განსაკუთრებული ტიპებია; თუმცა ისინი ასრულებენ სხვა ფუნქციასაც, რომელიც მნიშვნელოვანია არა მარტო

მეტყველებისათვის, არამედ ენისათვისაც — როგორც სისტემისათვის. ისინი გამოიყენება გადატანითი მნიშვნელობების შესაქმნელად.

სამედიცინო დისკურსის მეტაფორიზაციის პროცესი ასახავს ადამიანის ურთიერთქმედებას გარემომცველ სამყაროსთან, მის მიერ სინამდვილის შეცნობისა და გარდაქმნის პროცესს; ანუ, სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, ასახავს ადამიანის ადგილისა და როლის გაცნობიერების პროცესს გარემომცველ სამყაროში — თავდაპირველად ადამიანისა და სამყაროს გაიგივებას, შემდეგ ადამიანის შეცნობას ამ სამყაროს ნაწილად და ბოლოს, ადამიანისა და გარემომცველი სამყაროს დაპირისპირებას, ადამიანის მიერ სამყაროს შეგნებული გარდაქმნის შესაძლებლობას.

სამედიცინო ლექსიკონის „**Terminologia medica polyglotta**“ მიხედვით, გამოვლინდა 172 ფრაზეოლოგიური ერთეული, რომელთაგან ნაწილი წარმოადგენს კალკებს, ნაწილი — ნახევარკალკებს და ნაწილი — უთარგმნელ ნასესხობებს (ა. ნაზარიანის კლასიფიკაციის მიხედვით); კალკებია: **abcès chaud** (ლათ. **abscessus calidus**) — ცხელი აბსცესი, ჩირქგროვა; **bronchite sèche** (ლათ. **bronchitis sicca**) — მშრალი ბრონქიტი; **artère carotide** (ლათ. **arteria carotis**) — საძილე არტერია და სხვ.

ნახევარკალკებია:

acuité visuelle (ლათ. **visus**) — მხედველობითი სიმახვილე ; **muscle biceps** (ლათ. **biceps**) — ორთავიანი კუნთი და სხვ.

უთარგმნელი ნასესხობებია:

délirium mussitans (ლათ. **delirium mussitans**) — თეთრი ცხელება (ლოთისა); **cutis marmorata vascularis** (ლათ. **cutis marmorata**) — მარმარილოს კანი და სხვ.

შეინიშნება საკუთრივ ფრანგული სიტყვაშეერთებებიც : **taille de guêpe** — ვიწრო წელი, **démarche de canard** — ბაჯბაჯით სიარული და სხვ.

თანამედროვე ფრანგული ენის ფრაზეოლოგიზმები, უპირატესად, აგებულია თავისუფალ (ცვლად) სიტყვაშეერთებათა სინტაქსური მოდელების მიხედვით; ყველაზე მეტად ხშირია შემდეგი ტიპის შეერთებები:

არსებითი სახელი + წინდებული (de) + არტიკლიანი არსებითი სახელი : hile du foie (ლათ. porta hepatis) — ღვიძლის კარი ;
არს. სახ. + წინდ. (en) + არს. სახ : thorax en careen (ლათ. pectus carinatum) — ქათმისებრი გულმკერდი ;
არს. სახ. + წინდ. (de) + უარტიკლო არს. სახ. : bain de soleil (ლათ. balneum solis) — მზის აბაზანა, coup de soleil (ლათ. heliosis insolatio) — მზის დარტყმა ;
არს. სახ.+ ზედსახ. : tumeur blanche (ლათ. tumor albus) თეთრი (ტუბერკულოზური) სიმსივნე.

სამედიცინო ტერმინ-ფრაზეოლოგიზმთა სემანტიკური ფუნქციის თვალსაზრისით ანალიზი გვიჩვენებს, რომ ყველა მათგანი მეტაფორულია თავისი არსით :

calcul biliaire (ლათ. calculus felileus) — ნაღვლის კენჭი, შირიმი;

écorce cérébrale (ლათ. cortex cerebri) — ტვინის ქერქი.

ფრანგული სამედიცინო ტერმინ-ფრაზეოლოგიზმები ხასიათდებიან სიმყარით, სინტაქსური დაუნაწევრობით, სემანტიკური მთლიანობით, კალკირებული ხასიათით, მონოსემიით. ზოგიერთი სამედიცინო ტერმინი, ნომინაციის ფუნქციასთან ერთად, შემფასებელ ფუნქციასაც ასრულებს, ანუ ფრაზეოლოგიურ ერთეულთაგან განსხვავებით, ენის ლექსიკურ მარაგსაც ავსებს როგორც რაოდენობრივად, ასევე ხარისხობრივად.

ლიტერატურა

კევილი, 2008 — Quevauvilliers J. Dictionnaire médical. Paris.

მანიე, 2009 — Maniez F. Dictionnaire médical. Paris.

ნაზარიანი, 1976 — . . .

TSIURI AKHVLEDIANI, NONA RUKHADZE

Structural and Semantic Peculiarities of French Phraseological Terms

Summary

The Latin language remains to be the principle source for French scientific terms and phraseological units, medical terminology being one of the spheres. Part of medical phraseological terms are translation loans, another part is the result of partial loan translation. However, semantically, the main means for enriching phraseological lexis is metaphor and metonymy. The following patterns are encountered in French phraseological units: Noun + Prep. (de)+ Art. +Noun; Noun +Prep. (en) +Art. Noun; Noun + Prep. (de)+Noun ; Noun+ Adj.

Medical phraseological terms enrich the French language quantitatively as well as qualitatively.

თინათინ ბაღიაშვილი

სიგლები და აკრონიმები თანამედროვე ფრანგულ ენაში.

ნეოლოგიზმების შესწავლა განსაკუთრებული ინტერესის საგანია დღევანდელ დღეს. ეს ლექსიკური ერთეულები ყველგან, ყოველდღიური ცხოვრების ყველა სფეროში თუ სპეციფიკურ ლექსიკაში, ყველა ქვეყანაში და, რა თქმა უნდა, საქართველოშიც თვალშისაცემია. ბოლო ოცი წლის მთელმა რიგმა ძვრებმა, იქნება ეს პოლიტიკური, თუ სოციალური, თუ ტექნოლოგიური, განსაკუთრებით დააჩქარეს ნეოლოგიზმების გაჩენის ტემპი. ნეოლოგიზმების გაჩენის აჩქარებული ტემპი, უკვე სელარის აზრით, განსაკუთრებით დამახასიათებელია ფრანგული ენისათვის. მოგვსენებათ, ენა არ არის რაღაც სტატიკური რამ, ეს არის ცოცხალი ორგანიზმი. ამიტომ ეს პროცესი სრულიად ბუნებრივია ყოველი ენისათვის, რომელსაც კი აქვს პრეტენზია სიცოცხლისუნარიანობაზე.

„როგორც ყოველი ცოცხალი ორგანიზმი უწყვეტად გამოიმუშავებს წითელ ბურთულაკებს, ასევე ყოველი ცოცხალი ენა ქმნის უწყვეტად, სპონტანურად ახალ სიტყვებს. ეს განსაკუთრებით ეხება ფრანგულ ენას, რომელიც ამ სფეროში შთამბეჭდავ სიცოცხლისუნარიანობას ამჟღავნებს“ [უკვე სელარი, მიშელ სომანი, 1979].

უნდა აღინიშნოს, რომ თვით ნეოლოგიზმის აღმნიშვნელი ახალი ნეოლოგიზმიც კი გაჩნდა 70-იანი წლების ბოლოს. ეს არის სიტყვა ნეონიმი. აი, როგორ განმარტებას იძლევა ნეოლოგიზმების ლექსიკონი: „ნეონიმი, ახალი სიტყვა. არის ტენდენცია შეცვალოს უფრო ძველი და კლასიკური, მაგრამ ცალკე მდგომი ტერმინი ნეოლოგიზმი. ნეონიმი იკავებს ადგილს ძლიერ პროდუქტიულ სერიაში: სინონიმი, ომონიმი, პატრონიმი, ტოპონიმი და ა.შ.“ თუმცა თანამედროვე ენათმეცნიერულ ლიტერატურაში მან ვერ მოიკიდა ფეხი.

რადესაც საქმე ეხება ნეოლოგიზმებს, მაშინვე გვახსენდება ანგლო-ამერიკანიზმები, და ეს სრულიად ბუნებრივია, რადგან დღეს

ინგლისური ენა ითვლება დომინანტ ენად მთელს მსოფლიოში. (lingua franca). მაგალითად: **suspense, high-tech, baby-sitting, buzzer, badge, teleshopping, glamour, burn-out** და მრავალი სხვა, რომელთაც მუდმივად ვაწყდებით ყველა ტიპის ფრანგულენოვან ტექსტებში. მაშასადამე, სამართლიანადაა ატეხილი განსაკუთრებული ხმაური ინგლისურიდან ნასესხები ლექსიკური ერთეულების ირგვლივ. თანაც ისინი უფრო თვალშისაცემია და ყველა სფეროში გვხვდება. მაგრამ ასევე უნდა აღინიშნოს, რომ ბოლო 25-35 წლის მანძილზე გაჩნდა უამრავი ფრანგული წარმოშობის ნეოლოგიზმი ენის შიდა რესურსების საშუალებით. ასეთებია მაგალითად : **Abribus, n.m.** (საზოგადოებრივი ტრანსპორტის მომხმარებელთა მოსაცდელი ადგილი, **Adoptabilité, n.f.** (კანონიერ კრიტერიუმთა ერთობლიობა, რომელნიც ნებას აძლევენ წყვილს აიყვანონ ბავშვი), **Caritatif, ve, adj.** (საქველმოქმედო. სიტყვა არ არის ახალი, მაგრამ 70-იანი წლებში მოხდა მისი რეაქტუალიზაცია), **Cartophile, n.m. et f.** (ღია ბარათების კოლექციონერი, შექმნილია **bibliophile**-ის მოდელზე), **Dictionnariste, n.m. et f.** (ლექსიკონების რედაქტორი, ამ სიტყვას ჯერ კიდევ ლიტრე აფიქსირებს. ჩანს, რომ მოხდა მისი რეაქტუალიზაცია, მაგრამ **ლექსიკოგრაფი** უფრო ხშირად გამოიყენება) **Saisonnalité, n. f.** (რაიმე ფენომენის სეზონური ხასიათი, შექმნილია მოდელზე - **nationalité - nation.**) და ა.შ.

შეუძლებელია მათი ზუსტი რაოდენობის დადგენა. პიერ ჟილბერმა თავის **“Dictionnaire des mots nouveaux”**- ში (Hachette-Tcou editeurs, 1971) აღნუსხა 1955-1970 წლებში გაჩენილი 5 500 ნეოლოგიზმი. მას შემდგომ ეს ნაკადი არ შენელებულა. პირიქით, გაძლიერდა კიდევაც. ელექტრონიკის, ინფორმატიკის, მედიცინის არაჩვეულებრივი განვითარების ტემპი, სსრკ-ს დაშლა, ევროკავშირის შექმნა, საზღვრების მოშლა, გლობალიზაციის მცდელობის პროცესი თავის ძლიერ კვალს ტოვებს ჩვენს ყოველდღიურ ცხოვრებაში და აქედან გამომდინარე, რა თქმა უნდა, ასევე ძლიერ კვალს ტოვებს ენის ლექსიკაზე და არა მარტო ლექსიკაზე.

ფრანგული ნეოლოგიზმების დიდი ნაწილი საერთაშორისო ხმარების სიტყვაა. ზოგი მათგანი ბერძნული ელემენტების დახმარებითაა შექმნილი, ზოგი კი ფრანგული წარმოშობის სიტყვებია და

მიღებულია დერივაციის გზით. ეს საერთაშორისო სიტყვებია და შეადგენს მთელი მსოფლიოს მეცნიერთა და ტექნოკრატთათვის საერთო ენას. ძირითად შემთხვევაში ასეთი ლექსიკური ერთეულების არსებობას მხოლოდ მეცნიერთათვის აქვს მნიშვნელობა.

1970 წლიდან ფრანგული ენის საერთაშორისო საბჭომ **Conseil international de la langue française** დაიწყო სისტემატური აღნუსხვა სამეცნიერო და ტექნიკურ პუბლიკაციებში გამოჩენილი ნეოლოგიზმებისა და სულ რაღაც 9 წელიწადში დააფიქსირა 10 000 ნეოლოგიზმი. ხოლო 2008 წელს კი **Délégation générale à la langue française** აღნუსხა ინგლისური ენიდან (ერთი წლის ფარგლებში) ნასესხები 3 000 სიტყვა.

ნეოლოგია ეს არის ახალი ლექსიკური ერთეულების, ანუ ნეოლოგიზმების შექმნის პროცესი. მაგრამ რა არის ცნება *ახალი სიტყვები*? როგორ უნდა გავიგოთ ცნება „ახალი“. რას ეხება საქმე. არსებობს სხვადასხვა რიგის კრიტერიუმები, რის მიხედვითაც დგინდება, არის თუ არა ესა თუ ის სიტყვა ნეოლოგიზმი. მაგრამ ეს საკმაოდ ძნელად გადასაჭრელი საკითხია.

არსებობს სუბიექტური და ობიექტური ნეოლოგიზმები. სუბიექტური ნეოლოგიზმებია, მაგალითად, რომელიმე მწერლის, ან შემოქმედის მიერ სუბიექტურად, მისი სტილური თავისებურებისათვის შექმნილი სიტყვა. ძირითადად ასეთი სიტყვების ხმარების არეალი ძალიან შემოზღუდულია. სუბიექტური ნეოლოგიზმების მაგალითად ბორის ვიანის რომანი „დღეების ქაფი“ კი საკმარისი იქნებოდა: **phototropisme, un tue-flique, un lance-mort, antiquitaire, senechal, un biglemoi, amerlaud** და ა.შ. თუმცა არსებობს შემთხვევები, როცა ისინი ინერგებიან ენაში და არა მარტო ერთ ენაში, საერთაშორისო მნიშვნელობასაც იძენენ. მაგ. პაპარაცი, გილიოტინა, სენდვიჩი, მაკინტოში და სხვა მრავალი.

ობიექტური ნეოლოგიზმების გაჩენას, როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, მთელი რიგი მიზეზები განაპირობებენ, მაგრამ არის შემთხვევები, როდესაც არ არსებობს არავითარი ობიექტური აუცილებლობა ახალი სიტყვის გამოყენებისა, ვინაიდან ენის საკუთარი ლექსიკური მარაგი გვთავაზობს ამა თუ იმ რეალიის, მოვლენის, ან საგნის აღმნიშვნელ სიტყვას. მაგრამ, მიუხედავად ამისა, სნობიზმის,

თუ სიტყვის მომხმარებლის დაუკმაყოფილებლობის მიზეზით, ხანდახან ენის ჭირვეულობის გამო, ან ენის მომხმარებლის ჭირვეულობის გამოც, რადგან ყველა ადამიანს თავისი ლექსიკა აქვს და გარკვეულ სიტყვებს ყველაზე ხშირად ხმარობს, ზოგჯერ ეს ნერვული ტიკით შეიძლება აიხსნას და ა.შ., ეს ახალი სიტყვა იჩენს თავს და იკავებს ხანდახან მტკიცე ადგილს, ხანდახან ხანგრძლივი დროით, ხანდახან შედარებით ხანმოკლე დროით, ენის ლექსიკურ შემადგენლობაში. ზოგჯერ კი ის სრულიად ეფმერულია.

არსებობს ფორმით ნეოლოგიზმები და მნიშვნელობით ნეოლოგიზმები. ორივე შემთხვევაში საქმე ეხება ახალი რეალობის დენოტაციას. ტექნიკური, ტექნოლოგიური პროგრესის სიახლე, ახალი კონცეფცია, ახალი რეალები საჭიროებენ სახელდებას. ფორმით ნეოლოგიზმები ეს არის სწორედ ახალი რეალიის, აქამდე არარსებულის აღმნიშვნელი სიტყვები. ხოლო მნიშვნელობით ნეოლოგიზმები, კი უკვე არსებული ნიშნისათვის იმ ახალი შინაარსის მინიჭება, რაც მას აქამდე არ ჰქონია. ეს მნიშვნელობა ან კონცეპტუალურადაა ახალი, ან სხვა ნიშნით იყო აქამდე გამოხატული. ენის შიგნით მოქმედი მრავალრიცხოვანი პროცესი იძლევა ფორმით ნეოლოგიზმების წარმოების საშუალებას. ესაა დერივაცია: პრეფიქსაცია, სუფიქსაცია (**mini-jupe, vietnamiser**), პარასინთეტური წარმოება (პრეფიქს-სუფიქსი), ტრონკაცია (**une mini**), სიგლები (**une UER) Unité d'Enseignement et de Recherche**), იპოსტაზი. ამის მაგალითები უხვადაა ფრანგულ ენაში. მაგალითად **boire** (დალევა), **manger** (ჭამა) გახდა **le boire, le manger** (სმა, ჭამა, არს.სახ.), **déjeuner, dîner** (საუზმობა, სადილობა) – **le déjeuner** (საუზმე), **le dîner** (სადილი), **doux** (ტკბილი), **amer** (მწარე) – **le doux, l'amer**, და ა.შ.

საფიქრებელია, რომ უცხო ენებიდან სესხებაც ასიმილირდება ფორმით ნეოლოგიისთან. ხშირად რამდენიმე პროცესის აკუმულირება ხდება. მაგალითად პრეფიქსი და დეფისი ერთდროულად იხმარება (**mini-jupe**), სიგლი და სუფიქსაცია (**capessien** მიღებულია სიგლზე **CAPES** სუფიქსის დართვით. **Onusien** – სიგლზე **ONU** ასევე სუფიქსის დართვით. მნიშვნელობით ნეოლოგიზმების წარმოშობის სათავე სხვადასხვანაირი შეიძლება იყოს.

როგორც უკვე აღვნიშნეთ, ნეოლოგიზმების ერთ-ერთი სახეობაა

სიგლები. გასულ საუკუნეებში სიგლები უკვე არსებობდა, მაგრამ მათ ძალიან იშვიათად გამოიყენებდნენ. ანტიკურ რომში მათ იყენებდნენ ფუნქციონერთა სხვადასხვა თანამდებობების აღსანიშნავად. ისინი გვხვდება ამ ეპოქის სამხედრო დანიშნულების აბრეშუხე, საფლავების წარწერებზე, ფულის მონეტებზე. ზოგიერთი სიგლი გვხვდება ეპიგრაფებში ან ნუმიზმატიკაში. **SPQR (Senatus Populusque Romanus**. რომის სენატი და ხალხი), **OM (Optimus Maximus**. ძალიან კარგი და ძალიან დიდი) **DD (Dat Dedicat**. ჩუქნის და უძღვნის), **DM (Diis Manibusque**. ღმერთებსა და გარდაცვალებულთა სულებს). რომაული ეპიგრაფიკული სტილი სრულიად ბუნებრივად გადავიდა პალეო-ქრისტიანულ წარწერებში, იმ ცვლილებებითურთ, რასაც მოითხოვდა ახალი თეოლოგია. უძველეს ქრისტიანულ სიგლთა შორისაა: **DOM (Deo Optimo Maximo**. სახიერ და უმაღლეს ღმერთს), **OPN (Ora Pro nobis**. ილოცეთ ჩვენთვის), **RIP (Requiescat in Pace**. დაე, მშვიდობით განისვენოს). ჰუმანიტურმა რენესანსმა და ქრისტიანულ ძირებთან დაბრუნებამ მე-16, მე-17 საუკუნეებში გამოიწვია რომაული და ქრისტიანული წარწერების მიბაძვა. იმ ეკლესიების ფრონტონებზე, რომლებიც კარდინალის ან პრინცის მიერ იყო აშენებული, გაჩნდა წარწერები **DOM, DD (donat dedicat)**. ჯვარცმებზე გაჩნდა სიგლი **titulus (INRI –Iesus Nazareus Rex Iudaeorum-** იესო ქრისტე იუდეველთა მეფე); ქრისტეს აღსანიშნავად გაჩნდა **IHS (Jesus Homnium Salvator**. იესო, ჩვენი მხსნელი). ამას პოპულარიზაციას უწევდნენ კარმელიტები და იეზუიტები. პაპს აღნიშნავდნენ რომაული სიგლით **PONT. MAX (Pontifex maximus**. უმაღლესი ქურუმი). ინიციალებს იყენებდნენ იმ წმინდანთა სახელების მოხსენიებისათვის, რომელთა სახელობისაც იყო ეს ეკლესიები. მაგალითად **SG – Sainte Genevieve** წმინდა ჟენევიევა (**Sancta Genova**). **SL – Saint Louis**, წმინდა ლუი. იქმნება სიგლები ღვთისმშობლის მოსახსენიებლად **SM (Sancta Maria)**, **BMV (Beata Maria Virgo**. ნეტარი ქალწული მარიამი). ასეა თუ ისე, როგორც ქრისტიანულმა ტრადიციებმა, ასევე ანტიკური რომის ტრადიციებმა მისცეს დასაბამი სიგლების თითქმის „იეროგლიფურ“ გამოყენებას. ასეთია მოკლე ისტორია სიგლების წარმოშობისა.

ყველაზე დიდი მოზღვავება სიგლებისა იწყება მე-20 საუკუნეში, კერძოდ პირველი მსოფლიო ომის შემდგომ. მე-19-მე-20 საუკუნეების

მიჯნაზე უკვე ზოგიერთი პოლიტიკური თუ პროფკავშირული ორგანიზაციების სახელწოდებები მოიხსენიება სიგლებით (**SFIO, CGT**).

მაგრამ, როგორც უკვე აღვნიშნეთ, მოზღვავება იწყება 1920-1930-იანი წლებიდან. დღემდე ეს პროცესი არათუ იკლებს, არამედ ძლიერდება. ჩვენ ზემოთ უკვე აღვნიშნეთ ზოგადად ნეოლოგიზმების სიუხვე დღევანდელ დღეს. ასევეა საქმე სიგლებთან დაკავშირებითაც. ისინი გვხვდება ყველა სფეროში ადმინისტრაციულ, პოლიტიკურ ცხოვრებაში, საერთაშორისო ურთიერთობებში, კულტურის სფეროში, მეცნიერებასა და ტექნიკაში, ეკონომიკურ და ფინანსურ სფეროებში.

სიგლი ეს არის სიტყვათა პირველსაწყისი ასოებით შედგენილი სიტყვა, რომელიც გამოიყენება აბრევიაციისათვის. დღეს, როდესაც ასე აჩქარებულია ტემპი, ძალიან დიდი მნიშვნელობა ენიჭება, ყველა ენაში და მათ შორის ფრანგულშიც, ეკონომიკურობის თვალსაზრისით სიტყვის რაც შეიძლება სწრაფად წარმოთქმას. ამ თვალსაზრისით ძალიან მნიშვნელოვანია სიგლებისა და აკრონიმების არსებობა.

თუ სიგლი წარმოითქმის როგორც ჩვეულებრივი სიტყვა მაგ. **UNESCO**, მაშინ ეს არის აკრონიმი. სხვა შემთხვევაში თითოეული ასო ამ სიტყვისა წარმოითქმის მისი ანბანური სახელწოდებით, დამარცვლით და მაშინ ეს სიტყვა არის სიგლი. მაგალითად **SNCF [es, en, se, ef]**. ამ შემთხვევაში ასოები ერთმანეთისაგან გამოყოფილია წერტილებით, აკრონიმების შემთხვევაში კი არა. თუმცა თანამედროვე ტენდენციაა, სიგლებშიც აღარ ვიხმაროთ წერტილები.

ზოგიერთი ფართოდ გავრცელებული სიგლები თავის მხრივ იძლევიან დერივანტებს. მაგალითად **cégétiste (membre de CGT. CGT-ს ეს წევრი), cégépien (personne poursuivant des études dans CEGEP, ou CEGEP**. ის ვინც სწავლობს CEGEP -ში), **érémiste bénéficiant du RMI**, ვინც იღებს RMI -ის დახმარებას).

ზოგიერთი სიგლი იწერება ისე, როგორც წარმოითქმის და ამდენად ხდება საზოგადო არსებითი სახელი. ასეთ შემთხვევაში ის იღებს სქესისა და რიცხვის ნიშანს. მაგ. **une bédé, des bédés** (კომიქსი, კომიქსები), **un cédérom, des cédéroms** (სიდი, სიდები), **un pédégé une pédégée, des pédégés** (პრეზიდენტი-გენერალური დირექტორი, პრეზიდენტები-გენერალური დირექტორები). საზოგადოდ ფრანგულ ენაში სიგლები უცვლელია და არ იღებენ მრავლობითი რიცხვის

ნიშანს. (განსახვავებით ანგლო-საქსონური ხმარებისაგან) მაგ. **Des BD, des CD, des HLM .OTAN**-ი წარმოითქმის როგორც ჩვეულებრივი სიტყვა და ამიტომ ის აკრონიმია, ხოლო **H.L.M** კი არის ნამდვილი სიგლი. ძალიან დიდი მნიშვნელობა აქვს ასეთ დროს ტიპოგრაფიას. სწორედ ტიპოგრაფიული თავისებურებების გამო სიგლები და აკრონიმები ადვილი შესამჩნევია წერილობით ტექსტებში. ოღონდ, აუცილებელია სიგლების წარმოთქმისას გარკვეული წესების დაცვა. თუმცა ზეპირმეტყველებაშიც გაჩნდა ტენდენცია, ისინი წაკითხულ იქნას როგორც აკრონიმები, ისე და ისე ეკონომიურობისა და გამარტივების მიზნით. ფრანგულ ენაში სხვა ენებიდან შემოსული ზოგიერთი სიგლი, მათი ფართოდ გავრცელების გამო, არ განიცდის არანაირ ცვლილებას და რჩება ზუსტად ისეთი როგორცაა წყარო ენაში. ასეთ დროს, ზოგჯერ, არასპეციალისტმა ფრანკოფონებმა არც კი იციან ხოლმე მისი თითოეული შემადგენელი სიტყვის მნიშვნელობა. ძირითადად ეს ეხება ინგლისური ენიდან შემოსულ სიტყვებს. მაგალითად **MSN, SMS, IP, PC**. ხანდახან წარმოთქმაც კი ინგლისურია შენარჩუნებული. ასეთებია **FBI, MTV, BBC, VIP**,. (ეს ორი უკანასკნელი ხანდახან ფრანგული დამარცვლით იკითხება). (ფებერ, ემტივი, ბიბისი, ვიპ.)

ხშირია შემთხვევა, როდესაც სიგლის ან აკრონიმის ერთ-ერთი შემოკლებულ სიტყვათაგან განმეორებულია სიგლის ბუნების დასახასიათებლად. ამ დროს ეს უკანასკნელი გამოყენებულია როგორც აღნიშნული ობიექტის ან ცნების სახელწოდება. მოვლენა ძირითადად გვხვდება ინგლისურენოვან ქვეყნებში და მას ეწოდება **RAS syndrome, syndrome SAR**. **SAR** თავისთავად ნიშნავს „**syndrome de l' acronyme redondant**“ (აკრონიმის სიჭარბის სინდრომი) მაგალითად:

Le protocole IP წარმოითქმის **hippé (Inertnet Protocole - ინტერნეტ პროტოკოლი)** ანუ ინტერნეტის ტიპის პროტოკოლი).

Le virus VIH წარმოითქმის „**véhihâche**“ (**Human Immunodeficiency virus**) ადამიანის იმუნოდეფიციტის ვირუსი.

Le format PDF წარმოითქმის „**Pédéeffe**“ (პორტატული კომპიუტერის დოკუმენტის ფორმატი).

Un écran LCD წარმოითქმის „**elcédé**“ (**Liquid Crsital Display**). პლაზმური ეკრანი)

PCF წარმოითქმის „**pécééf**“ საფრანგეთის კომუნისტური პარტია).

ფრანგულ ენაში არის ისეთი შემთხვევებიც, როდესაც მეტნაკლებად ცნობილ პიროვნებათა სახელებისაგან შექმნილია სიგლები და აკრონიმები. თუმცა ასეთ შემთხვევაში საქმე ეხება უფრო ინიციალებს, ალბათ, ვიდრე სიგლებს. ზოგიერთმა ავტორმა ამგვარად შექმნა თავისი ფსევდონიმი. მაგალითად **Hergé (R.G.-ს დერივანტი ფსევდონიმია ჟორჟ რემისა., BB - Brigitte Bardot, ბრიჯიტ ბარდო, BHL - Bernard Henri Levy, ბერნარ ანრი ლევი, DSK - Dominique Strauss-Kahn, დომინიკ სტროს-კანი, MAM - Michele Alliot Marie, მიშელ ალიო მარი. არის მხოლოდ სახელების ინიციალებიც: JB - ჟან ბატისტი, JC- ჟან- კლოდი, ან ჟან-შარლი ან ჟან-კრისტოფი, JF - ჟან-ფრანსუა და ა.შ. ამგვარადაა მიღებული არა მხოლოდ ადამიანთა სახელები. მაგ. PACA - Provence Alpes Côtes d'Azur. საფრანგეთის ერთ-ერთი რეგიონის სახელწოდება, ACF - action contre la faim- აქცია შიმშილის წინააღმდეგ, BENELUX — ბელგია, ნიდერლანდები, ლუქსემბურგი. თვით სიტყვა acronymes-იც აკრონიმია, მიღებულია ბერძნულიდან akroc („უკიდურეს ბოლოში“) და ðnoma («სახელი»)). დიდია მისი მსგავსება სიგლებთან. ეს არის სიტყვათა ჯგუფის შემოკლებით (აბრევიაციით) შექმნილი, ერთი ან რამდენიმე სიტყვის პირველ ასოთაგან შექმნილი სიტყვა. შედეგად მიღებული სიტყვა სახელად აკრონიმი წარმოითქმის როგორც ერთი ჩვეულებრივი სიტყვა. როდესაც აკრონიმის ხმარება იმდენად ხშირია, რომ ის განზოგადდება, მაშინ ლაპარაკია მის ლექსიკალიზაციაზე, ის არაფრით აღარ გამოირჩევა ჩვეულებრივი სიტყვისაგან და არ არის თავის პირველსაწყის მნიშვნელობასთან მიჯაჭვული. ზოგადი წესის მიხედვით აკრონიმი იწერება ან, როგორც საზოგადო არსებითი სახელი, ის ქვეულია ლექსიკურ ერთეულად და აღარ იწერება დიდი ასოებით. მაგალითად **lazer** (ლაზერი), **ovni** (უცხოპლანეტელი), **radar** (რადარი), **sida** (შიდსი), **pacs** (სოლიდარობის სამოქალაქო პაქტი), ან როგორც საკუთარი არსებითი სახელი. მაშინ მხოლოდ პირველი ასო იწერება დიდი ასოთი. მაგალითად, **Nasa** (ნასა), **Otan** (ნატო), **Unesco** (იუნესკო). მორის გრევისის „**Le bon usage**“-ის მიხედვით, ეს ხშირია, მაგრამ არამც და არამც არ უნდა ჩავთვალოთ მათი დაწერის**

უტყუარ წესად. ზოგიერთი დაწესებულება სახელწოდებად იღებს გამოგონილ აკრონიმებს, რომლებიც ლამაზად „ჟღერენ“. ეს არის რეტროაკრონიმების განსაკუთრებული შემთხვევები. ყველაზე ცნობილი ამ რეტროაკრონიმთაგან არის ნეილონი — **NYLON**, რაც ნიშნავს **Now You Loose Old Nippon**. ასე ჟღერს ინგლისურად, ხოლო ფრანგულად ნიშნავს — **Maintenant vous allez perdre vieux Nippons**. (ახლა კი დამარცხდებით ბებერო იაპონელებო). ნეილონი არის ქიმიური ტექსტილური ბოჭკო შექმნილი ამერიკული ფირმის **Du pont de Nemours**-ის მიერ 1938 წელს. ეს საფირმო სახელწოდება გახდა საზოგადო არსებითი სახელი და მას გამოიყენებს მთელი მსოფლიო. თვით სიტყვის შინაარსი კი ნათელს ჰფენს მის ისტორიას, ყოველ შემთხვევაში ასე ჰყვებიან, რომ ამ ახალი ბოჭკოს გამომგონებლები დარწმუნებულები იყვნენ, რომ იგი დიდ კონკურენციას გაუწევდა იაპონურ ბუნებრივ აბრეშუმს.

აკრონიმები მხოლოდ იმ შემთხვევაში იღებენ მრავლობითი რიცხვის ნიშანს, როდესაც ხდება მათი ლექსიკალიზაცია და ისინი ხდებიან საზოგადო არსებითი სახელები: **des radars, des lasers**. ასეთ შემთხვევაში ისინი თავის მხრივ ქმნიან დერივანტებს როგორცაა **smicard** და **onusien**.

აკრონიმები, მას შემდეგ რაც განიცდიან ლექსიკალიზაციას, ქმნიან ახალ ერთეულებს, ტერმინებს სუფიქსებისა და პრეფიქსების დამატებით, დერივაციის გზით მაგ. **cégetiste**. ყოველივე ზემოთ თქმულთან ერთად არ შეიძლება, არ შევხვთ აკრონიმთა ისეთ შემთხვევას, როგორცაა რეტროაკრონიმი. რეტროაკრონიმი ეს არის ის შემთხვევა, როდესაც სიტყვა, რომელიც თავდაპირველად არ იყო აკრონიმი, განხილულია აკრონიმად, ან ეძლევა ახალი მნიშვნელობა უკვე არსებულ აკრონიმს. მაგალითად ლოთარინგიის ქალაქი ნანსი ცნობილია თავისი სტანისლასის (**Stanislas**) სახელობის მოედნით. აქედან მიღებულია აკრონიმი **STAN**, რაც არის სახელწოდება სატრანსპორტო ქსელისა და **STAN** ამ შემთხვევაში ნიშნავს **Société de transport de l'agglomération nancéienne**. **SOS** ყველასათვის ცნობილი კატასტროფის მაუწყებელი ნიშანი აღებულია მორზეს ანბანიდან, ვინაიდან ადვილი შესაცნობია. მოგვიანებით გაჩნდა მისი რამდენიმე ინტერპრეტაცია, მაგალითად, **Save Our Souls** (**sauvez nos âmes** – გადაარ-

ჩინეთ ჩვენი სულები) ან **Save Our Ship** (გადაარჩინეთ ჩვენი გემი). ეს ძალიან გავრცელებული პრაქტიკაა სხვადასხვა სფეროში: მედიცინაში ან სხვადასხვა ევროპულ პროექტებში. მაგალითად: **Concessus: Cooperative North Scandinavian Enalapril Survival Study**. უამრავი მაგალითის ჩამოთვლა შეიძლებოდა. მათგან ყველაზე გავრცელებული ფორმულაა ჰაბსბურგების დევიზი: **A.E.I.O.U.** (**Ausrtiae Est Imperare Orbi Universo** – სამყაროს მბრძანებლობა ავსტრიას ეკუთვნის).

ასევე საქმე მუსიკალური ჟანრის აღმნიშვნელ აკრონიმთან **RAP**. იგი ინგლისური წარმოშობისაა (**a rap**) და ნიშნავს ყრუ დარტყმას. მასაც აქვს სხვადასხვა ინტერპრეტაცია, როგორცაა: მაგ. **Rythm And Poetry**, ან **Rock Against Police**.

1849 წელს იტალიელი კომპოზიტორის ჯუზეპე ვერდის სახელი გახდა იტალიელ პატრიოტთა დაჯგუფების სახელწოდება **“VIVAVERDI”**. ძალიან საინტერესოა მისი ინტერპრეტაცია. ეს სახელწოდება ნიშნავდა „**Viva Vittorio Emanuele Re D'Italia**“ – გაუმარჯოს იტალიის მეფე ვიქტორ-ემანუელეს. ეს ცოტაოდენ გასაკვირიც კი იყო, ვინაიდან, მიუხედავად იმისა, რომ ვერდი პატრიოტი იყო, ის საზრდოობდა რესპუბლიკური იდეებით და არავითარი საერთო არ ჰქონდა ამ რეტროაკრონიმთან.

მაშ რეტროაკრონიმი ეს არის ახალი სიტყვა ან გამოთქმა, რომლითაც აღინიშნება ძველი საგანი, მოვლენა ან კონცეფცია, რომლის თავდაპირველი სახელწოდება სხვა საგნის აღმნიშვნელი გახდა, ან ის აღარ არის ერთადერთი. რეტროაკრონიმების შექმნა ძირითადად ტექნოლოგიური პროგრესის შედეგია.

ჩვენ მიერ მოპოვებული მასალის საფუძველზე გამოიკვეთა შემდეგი ტენდენციები:

1) ზოგიერთი ერთეული ერთი და იმავე დროს სიგლიცაა და აკრონიმიც. მაგალითად

PACA – მდებარეობითი სქესის ეს არსებითი სახელი რიცხვში უცვლელია და ერთი და იმავე დროს სიგლიცაა და აკრონიმიც. **Provence-Alpes-Côtes d'Azur** .

PAF – მამრობითი სქესის საკუთარი არსებითი სახელი სიგლია და ნიშნავს საფრანგეთის აუდიოვიზუალური პეიზაჟს — **Paysage Audiovisuel Français**, ხოლო როგორც აკრონიმი იგი ნიშნავს —

დანახარჯების გაზიარებას — **participations aux frais**.

RIP – მამრობითი სქესისა, უცვლელი სიტყვაა, სიგლიცაა და აკრონიმიც. ლათინური ფორმულაა **Resquiescat in pace**. – დაე, განისვენოს მშვიდად. ეს წარწერა ხშირად გვხვდება ქრისტიანულ სამარხებზე. მას გააჩნია ვარიანტი **R.I.P.** ასეთ შემთხვევაში ის მხოლოდ სიგლია და აქვს სამი სხვადასხვა მნიშვნელობა : 1) **relevé d'identité postale**. (საფოსტო ამონარიდი) 2) **reconnu du ministère pédagogique**. (აღიარებული პედაგოგიური სამინისტროს მიერ) 3) **régime interprofessionnel de prévoyance**. (წინასწარი ინტერპროფესიონალური რეჟიმი)

SCOT – მამრობითი სქესის, უცვლელი. სიგლიცაა და აკრონიმიც. მიღებულია **Schéma de conférence territoriale** . წარმოადგენს სპეციალურ დოკუმენტს, რომელიც განსაზღვრავს ურბანისტული მოწყობის ორიენტაციებს.

URL – სიგლიცაა და აკრონიმიც. როდესაც წარმოითქმის [y er el] სიგლია, ხოლო, როდესაც აკრონიმიცაა, წარმოითქმის [yrl]. მიღებულია ინგლისურიდან **uniform resource locator**. ეს სიგლი გაჩნდა ინტერნეტთან ერთად 1989 წელს. არის მამრობითი სქესისაც და მდედრობითი სქესისაც, რიცხვში უცვლელია. უფრო ხშირად გვხვდება მდედრობით სქესში, თუმცა სქესი საბოლოოდ დადგენილი ჯერ არ არის. არსებობს ენათმეციერთა მიერ შემოთავაზებული შესაბამისი ფრანგული ტერმინები **adresse réticulaire** ან **adresse universelle**, (უნივერსალური მისამართი), მაგრამ მათ ჯერჯერობით ვერ მოიკიდეს ფეხი ფრანგულ ენაში.

2) როგორც ნეოლოგიზმების სხვა შემთხვევებში, აქაც ყველაზე უხვადაა ინგლისური ენიდან შემოსული სიგლები და აკრონიმები. როგორც უკვე აღვნიშნეთ, უმრავლეს შემთხვევაში ამ სიტყვათა მომხმარებლებმა არც კი იციან მათი ცალკეული შემადგენლების მნიშვნელობა.

ASCIL – მამრობითი სქესის აკრონიმი, მიღებულია **American Standart Code for information Inerchange** – ეს არის ინფორმაციათა გაცვლის ამერიკული სტანდარტის კოდი.

CD-ROM – მამრობითი სქესის სიტყვაა, ნასესხებია ინგლისური ენიდან **Compact disc read only memory**. (disque compact en lecture seule

ერთჯერადი წაკითხვის კომპაქტური დისკი)..

FIFO – ინგლისურიდან ნასესხები აკრონიმიცა. მიღებულია **First in First Out**-დან, ფრანგულად ნიშნავს **premier entré, premier sorti** .

MAC – მდედრობითი სქესის ინგლისური ენიდან ნასესხები აკრონიმიცა. მრავლობითი რიცხვის ნიშანს არ იჩენს. იხმარება მედიაში «**access control adress**», რაც ნიშნავს – **adresse de contrôle d'accès au media** .

MIDI – ინგლისური ენიდან ნასესხები აკრონიმიცა. მდედრობითი სქესის, მრავლობითი რიცხვის ნიშანს არ დაირთავს. იხმარება მუსიკისა და ელექტრონოკის სფეროში. ნიშნავს «**Protocole de communication et de commande permettant l'échange de données entre instruments de musique électroniques, un ou plusieurs de ces instrumentms pouvant être des ordinateurs**. »

OLED – აკრონიმიცაა და სიგლიც. ნასესხებია ინგლისურიდან. საკუთარი არსებითი სახელია. მდედრობითი სქესის, იხმარება ელექტრონიკაში და ნიშნავს „**Diode électroluminescente organique**“. მისი ფრანგული ეკვივალენტი **DELO** თითქმის არასდროს არ იხმარება.

OSI – ინგლისურიდან ნასესხები აკრონიმიცა “**Open Systems Interconnection**.” ინფორმატიკის ტერმინია. წარმოითქმის [ozi] და ნიშნავს **Modèle de reference en ce qui concerne les reseaux** .

3) ზოგიერთი აკრონიმი თვითონ აძლევს დასაბამს დერივანტებს. მაგალითად: **PACS** - **Pacte civil de solidarité**. სოლიდარობის სამოქალაქო პაქტი მისი დერივანტებია: **pacsage, pacsé**.

radar – მამრობითი სქესის აკრონიმიცა. წარმოიქმნა 1943 წელს. თავდაპირველად იყო **RADAR** – “**Radio Detection And Ranging (Détection et télémétrie par radioactivité)**”. გვაძლევს დერივანტებს **antiradar, gayradar, lidar, radarastronomie, radariste**.

SIDA ან **sida** – მამრობითი სქესის აკრონიმიცა, რიცხვის ნიშანს არ დაირთავს. იხმარება მედიცინაში. (შიდსი). **Syndrome humain caracteristique d'une ou de plusieurs maladies relevantd'un déficit immunitaire de l'organisme** . მაგალითად «**Je connais quelqu'un qui a le sida**». გვაძლევს დერივანტებს : **antisida, sidaique (pej), sidaphobe, sidaphobie, sidastrose, sidateux, sidatique, sidatorium, sidéen, sideux, sidien** (მოძველებული ფორმა).

AMAP-ის დერივანტია **amapien**. **MIDI** – ამ აკრონიმის დერივანტია **midmet**. **ONU** – საკუთარი სახელის აღმნიშვნელი აკრონიმი, რაც ნიშნავს გაერთიანებული ერების ორგანიზაციას, **Organisation des Nations Unies**. მისი დერივანტებია **APRONUC**, **FORPRONU**, **GONUL**, **ONUC**, **MONUC**, **ONUST**, **onusien** და ა.შ.

A abc – მამრობითი სქესის უცვლელი სიგლია. ნიშნავს **petit livret contenant l'alphabet et la combinaison des lettres pour enseigner à lire** (ბატარა წიგნაკი, რომელიც შეიცავს ანბანსა და ასოთა კომბინაციას წერა-კითხვის სასწავლად). გადატანითი მნიშვნელობით კი «**principes élémentaires, commencement d'un art, d'une science**» (ელემენტარული პრინციპები, ხელოვნების ან მეცნიერების დასაწყისი).

მაგალითად «**Il ignore l'abc du métier**» (პროფესიის ელემენტარული პრინციპები არ იცის)

«**Ce n'est là qu'un abc des mathématiques**» (ეს ხომ მათემატიკის ანბანია), ხოლო მისი დერივანტია **abécédaire** (ანბანური). ზოგიერთი სიგლი და დერივანტი წარმოადგენს საკუთარ არსებით სახელებს. მაგალითად **ASSEDIC** – მდებრობითი სქესის არსებითი სახელია – **association pour l'emploi**. სფერო – ინდუსტრია და კომერცია. **Benelux** – საკუთარი სახელია. მიღებულია ბელგია, ნიდერლანდები, ლუქსემბურგის პირველი მარცვლებით. წარმოადგენს ამ ქვეყნების საბაჟო სისტემას. აღსანიშნავია, რომ აბრევიაციის ეს შემთხვევა, როდესაც სიტყვა მიღებულია არა პირველი ასოებით, არამედ სიტყვათა პირველი მარცვლების საშუალებით, განსაკუთრებული შემთხვევაა. ეს უმეტესად გვხვდება გერმანულ და სლავურ ენებში, ასეთებია მაგალითად **GESTAPO** და **SOVNARKOM**. **ONU** – საკუთარი არსებითი სახელია. სიგლი **AIT** მამრობითი სქესის საკუთარი არსებითი სახელია და ნიშნავს **Association Internationale des Travailleurs** (მშრომელთა საერთაშორისო ასოციაცია). თუმცა მედიცინაში ეს სიგლი საზოგადო არსებითი სახელია და ნიშნავს **Accident Ischémique Transitoire**. ასევე საკუთარი სახელია სიგლი **AITA**. წარმოითქმის [a i t e a] და ნიშნავს **Association Internationale du Transport Aérien**. გვაძლევს დერივანტს **code AITA**. **AMF** – საკუთარი არსებითი სახელია, მდებრობითი სქესის და ნიშნავს «**Autorité des Marchés Financiers**». ეს არის დაწესებულება, რომელსაც ევალება საფრანგეთში საფინანსო

ბაზრების ზედამხედველობა და რეგლამენტების დაწესება. სიგლი **ATP** გვაძლევს ორ მდებრობითი სქესის არსებით სახელს. ერთი საკუთარი არსებითი სახელია და ნიშნავს «**Association des tennismen Professionnels**» (პროფესიონალ ჩოგბურთელთა ასოციაცია), ხოლო მეორე საზოგადო არსებითი სახელია და ნიშნავს «**adénosine triphosphate**» (სამფოსფატოვანი ადენოზინი). უფრო მეტი რაოდენობისა საზოგადო არსებითი სახელები და სიტყვათშეთანხმებები. მაგალითად სიგლი-**AVC**- **Accident vasculaire cérébral** (ცერებრალური სისხლძარღვოვანი შემთხვევა) სამედიცინო ტერმინია.

«**Maîtriser ces facteurs, c'est réduire à la fois les risques d'AVC et les risques de récurrence**»

სიგლი **BAU** [b e a y] მდებრობითი სქესის საზოგადო არსებითი სახელია. გამოიყენება მხოლოდ წერილობით ტქსტებში. ზეპირმეტყველებაში თითქმის არ იხმარება. ზეპირმეტყველებაში მას წარმოთქვამენ მთლიანად «**bande d'arrêt d'urgence**».

ARN - საზოგადო არსებითი სახელია. გაჩნდა დაახლოებით 1960 წელს ბიოქიმიური ტერმინია და აღნიშნავს **Acide ribonucléique**. ბიოქიმიასა და მედიცინაში გვხვდება მამრობითი სქესის სიგლი **AZT** – **azidothymidine**. ეს მედიკამენტი გამოიყენება შიდსის მკურნალობისას. **DAS** – მამრობითი სქესის საზოგადო არსებითი სახელია, ნიშნავს **Debit d'absorption spécifique**. ხოლო მდებრობითი სქესის არსებითი სახელი კი აღნიშნავს **Délégation aux affaires stratégiques**.

C.R.S – მდებრობითი სქესის უცვლელი საზოგადო არსებითი სახელია **Compagnies Républicaines de sécurité**. ეს არის საზოგადოებრივი წესრიგისა და უსაფრთხოების დაცვის მობილური ძალოვანი სტრუქტურა.

4) აღსანიშნავია, რომ ზოგიერთ სიგლსა და აკრონიმს გააჩნია ორთოგრაფიული ვარიანტები. მაგალითად **c.q.f.d.** – **ce qu'il fallait démontrer**. მისი ორთოგრაფიული ვარიანტებია **CQFD** ან **C.Q.F.D.** **c'est-à-dire** - მისი ორთოგრაფიული ვარიანტებია **c- à -d, c.a.d.** **Assédic** – მისი ორთოგრაფიული ვარიანტია **ASSEDIC**. **CD-ROM**- ს აქვს სხვადასხვა ორთოგრაფიული ვარიანტები, ესენია **cd-rom, cédérom, cédérome**. **faf** – აკრონიმი არსებობს 1968 წლიდან, ნიშნავს «**France aux français**» ფრანგი მემარჯვენეების სლოგანი. მაგ. **La rumeur**

court que les fafs vont attaquer Nanterre . ორთოგრაფიული ვარიანტებია faffe, fafe.

ამგვარად, ჩვენ მიერ აქ განხილული აბრევიაციები: სიგლები და აკრონიმები წარმოადგენენ უმცირეს ნაწილს დღევანდელი ფრანგული ენის ლექსიკურ შემადგენლობაში არსებული შემთხვევებისა. მათი რაოდენობა იმდენად დიდია, რომ ყოველ იმეღფარბი, ავტორი ლექსიკონისა «Sigles et acronymes» შიშობს, რომ მალე ჩვენ ვილაპარაკებთ პერბერტ ჯორჯ უელსის, ალდუს ჰაქსლისა და ჯორჯ უელსის მიერ აღწერილი სამყაროს ენით, აკრონიმებითა და გაუგებარი ლუღლუღით. ამის დემონსტრირებისათვის მას თავისი ლექსიკონის შესავალ ნაწილში წამდღვარებული აქვს აკრონიმებითა და სიგლებით სავსე იუმორისტული ტექსტი, რომლის მცირე ნაწყვეტსაც ჩვენ გთავაზობთ.

« Le jour est-il proche où l'on déjeunera d'une TDB (tartine de beurre) et d'un DCCBB (double café-crème bien blanc) à moins de préférer un SJP (sandwich jambon de pays) accompagné d'un DPSFC (demi-pression sans faux-col)» (შორს ხომ არ არის ის დღე, როდესაც ვისაუზმებთ TDB-თი (კარაქიანი პური) და DCCBB-თი (ორმაგი ძალიან თეთრი რძიანი ყავა) იმ შემთხვევაში, თუ არ გვირჩევენია SJP (ლორიანი სენდვიჩი) და DPSFC (ნახევრად დაბრესილი ყავა)

ძნელია წინასწარ რაიმე გრძელვადიანი პროგნოზების გაკეთება. ასეა თუ ისე, დღესდღეობით ისინი ისეთ მნიშვნელოვან როლს თამაშობენ ფრანგულ და არა მარტო ფრანგულ ენაში. რომ ეს მოვლენა ნამდვილად იმსახურებს იყოს კვლევის საგანი.

ლიტერატურა

სელარი, სომანი, 1979 — Jacques Cellard et Micheline Sommant, 500 mots définis et expliqués. Editions Duculot.

Paris Gembloux. 1979.

იმეღფარბი, 2022 — Georges Himelfarb , Sigles et acronymes .c Editions Belin. 2002.

René Budin , Ces êtres étranges. c Lacour-Editeur-MML.

www.tv5.fr 26.03.2010. durée1,58. Découvrir les entretiens avec les lexicologues.

Alain Ray – Conseiller éditorial des Editions Le Robert.

Le Nouveau Petit Robert 2008.

Roland Eluerd , La lexicologie. C Presses Universitaires de France.

Pruvost J. et Sablayroles J.F. Les neologismes. Paris.Presses Universitaires de France 2003.

TINATIN BELIASHVILI

“Sigles” and Acronyms in Current French

Summary

As is known, neologisms are encountered in any living language. However, for the last decades drastic changes taking place in every sphere of man’s activity (political, social, economic, technological) have increased the number of neologisms in different languages, French being no exception. The paper deals with certain types of neologism: the so-called “sigles” and acronyms. The analysis has revealed the following:

1. One and the same unit can be a sigle and an acronym at the same time.
2. Vast majority of sigles and acronyms are borrowings from English; quite often they retain their pronunciation.
3. Some acronyms and sigles are used as derivational bases.
4. Some of the lexical units in question have orthographic variants.

მანა ბენიძე

აბელისა და კაენის ბიბლიური მითის სიმბოლიკა მ. ტურნიეს რომანში „ტყის მეფე“

ლიტერატურული ტექსტის ჰერმენევტიკული კვლევის დროს მნიშვნელოვანი როლი მის ნარატიულ სტრუქტურაში მოტივთა ანუ „პატერნების“ («pattern») გამოყოფას და ინტერპრეტაციას ენიჭება. როგორც ფ. რასტიე აღნიშნავს, ლიტერატურული ტექსტი არასდროს ვითარდება სხვა ტექსტებისგან დამოუკიდებლად (რასტიე, 1997). ბიბლიური, მითოლოგიური, ფილოსოფიური თუ სხვა სახის მოტივები მუდმივად „მოგზაურობენ“ დროში და მათი ურთიერთგადაკვეთა, „შეჯახება“ კონკრეტულ სოციო-კულტურულ კონტექსტში ყოველთვის ქმნის ახალ ტექსტუალურ სამყაროს. ამგვარი მოტივები შეიცავს როგორც ცვალებად ელემენტს, ასევე უცვლელ „სემანტიკურ ბირთვს“. ის მუდმივ მოძრაობაშია და მის ამ თვისებას უკავშირდება სწორედ ლ. სტეინბერგის „მოხეტიალე“ მოტივთა თეორია («migrating motifs»). თავად ტერმინი „მოტივი“ XIX საუკუნეში ჩნდება და ეს არის ერთგვარი რთული ტექსტუალური (მაკროსემანტიკური) სტრუქტურა, რომელიც შეიცავს როგორც თემატურ, ასევე დიალექტურ და დიალოგურ ელემენტებს. მისი მთავარი მახასიათებელი კი ერთი ვერბალური თუ არავერბალური სისტემიდან მეორეში გადასვლაა, რასაც თან ახლავს ცვლილებები როგორც გამოხატვის (ფორმის), ასევე შინაარსის პლანში და რასაც უკავშირდება ახალი სიმბოლიკის ჩამოყალიბება (სტეინბერგი, 1979).

ჩვენს კვლევას საფუძვლად დავუდეთ რა ფ. ჟენეტის ტრანსტექტულობის თეორია, კვლევის მიზანად დავისახეთ გვეჩვენებინა, თუ როგორ ვითარდება „კაენისა და აბელის“ ბიბლიური მითის ეს „ინტერტექსტუალური მოგზაურობა“ მ. ტურნიეს რომანში „ტყის მეფე“ და თუ რა საშუალებებით ქმნის მ. ტურნიე აბელის პერსონაჟის სრულიად ახალ, ინვერტირებულ სახეს; გაგვეანალიზებინა ტექსტში ბიბლიურ-მითოლოგიური ხასიათის რეფერენციები, ალუზიები, მოტი-

ვები, რაც ქმნის რომანის დიალოგურ (პოლიფონიურ) ხასიათს. მ. ტურნიეს შემოქმედებაც ეს არის სხვადასხვა ბიბლიური, მითოლოგიური მოტივებს შორის არსებული მუდმივი დიალოგის შედეგი. ტრადიციული ბიბლიური სიუჟეტების, თემატური პროტოტიპებისა თუ არქეტიპულ სტრუქტურათა სრული ტრანსფორმაციის შედეგად, ტურნიე ქმნის ტრადიციული მითის სრულიად ახალ სემანტიკურ სტრუქტურას, ახდენს რა მის სრულ ინვერტირებას.

თავად ტერმინი ბიბლიური მითი ფ. დურანისა და კ. ლევი სტროსის თეორიათა საფუძველზე დამკვიდრდა როგორც ბიბლიური ტექსტების ანალიზის დროს ყველაზე ფართოდ გამოყენებული ტერმინი და თავად მ. ტურნიეც ბიბლიური მითს უწოდებს მის მიერ გადამუშავებულ მითოლოგიურ თქმულებებს. კლოდ ლევი სტროსი განასხვავებს ბიბლიური მითის თეოლოგიურ და ლიტერატურულ მნიშვნელობას, ეყრდნობა რა ძირითადად „მითემის თეორიას“ და ბიბლიური მითის ტერმინოლოგიური ევოლუციის საკითხს: მითოსი-ფაბულა-მოტივი-მითოკრიტიკა. მითემა, როგორც მითოლოგიური სტრუქტურის ერთ-ერთ ძირითადი ელემენტი, ბიბლიური მითის მინიმალური სინტაქსია. მითემის არსებობა განაპირობებს სწორედ ბიბლიური მითის ღია სტრუქტურის არსებობას მაშინ, როდესაც ტრადიციული მითის მინიმალურ ერთეულებად დაყოფა არ ხდება, რაც მისი დახურული სტრუქტურით არის განპირობებული (ლევი-სტროსი, 1971). როგორც მ. ელიადე აღნიშნავს, ბიბლიური მითი ეს არის „აღმნიშვნელის“ მუდმივად მცოცავი (flottant) და ტრასფორმირებადი სისტემა, მ. ტურნიესთვის კი იგი წარმოადგენს ცარიელ ნიშანს, ყალიბს, რომლის შევსებაც კონკრეტული კონტექსტის მიხედვით კოლექტიური თუ იდივიდუალური წარმოდგენების შედეგად ხდება. ამრიგად, ბიბლიური მითი შეიძლება განხილულ იქნას როგორც „სემანტიკური მატრიცა“. ფ. სელიეს მოსაზრებით, ტერმინი „მითი“ არ უნდა იყოს გაიგივებული მის ტრადიციულ განმარტებასთან. ვუწოდებთ რა „ბიბლიურ მითს“ რელიგიური ხასიათის თქმულებებს, ჩვენ იგი უნდა გავმიჯნოთ „ლიტერატურული მითისგან“, რომლის დაბადება და განვითარებაც მხოლოდ ლიტერატურის ფარგლებში ხდება (სელიე, 1984). ნ. ფრეი, თავის მხრივ, მიიჩნევს, რომ „ბიბლია“ არ შეიძლება განვიხილოთ როგორც წმინდა ლიტერატურული ნაწარმოები, რადგან იგი გაცილებით უფრო მეტია, ვიდრე უბრალოდ ლიტერატურული ტექსტი. ფ. დურანის მითოკრიტიკის თეორიის მიხედვით კი ბიბლიუ-

რი მითის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ასპექტი მისი დრო-სივრცული მახასიათებლებია, რაც მნიშვნელოვან როლს ასრულებს მითის ინტერპრეტაციის დროს. იგი განსაზღვრავს მითის „ნარატიულობას“ და საფუძვლად უდევს „მითოლოგიურ არქეტიპთა“ მთელი კომპლექსი (დურანი, 1979).

მ. ტურნიეს რომანში, აბელ ტიფოჟის როგორც მითოლოგიური არქეტიპის ნარატიული სტრუქტურა ეფუძნება ორ ძირითად მითოლოგიური მოტივს, რაც განაპირობებს პერსონაჟის ჰიბრიდულ სტრუქტურას. იგი, ერთი მხრივ, წარმოადგენს აბელისა და კაენის ბიბლიური მითის ტრანსპოზიციას და, მეორე მხრივ, იგი პირდაპირ რეფერენციაა გოეთეს ბალადისა „ტყის მეფე“ („*Roi des Aulnes*“). აბელ ტიფოჟის პერსონაჟში მ. ტურნიე აერთიანებს სამ მითოლოგიურ ხაზს (სამმაგი ინტერტექსტუალობა): ბიბლიური ხაზი (პირდაპირი რეფერენცია ბიბლიური აბელის პერსონაჟთან), ანდროგინის მითი და ტყის მეფის სახე (*Ogre, Erlkönig*) გოეთეს ბალადიდან.

ამრიგად, მ. ტურნიეს რომანში „ტყის მეფე“, აბელ ტიფოჟის პროტაგონისტის ჰიბრიდული, ავტორეფერენციული სტრუქტურა პირდაპირ უკავშირდება ნიშანთა „თამაშს“, ანუ კავშირი *აღსანიშნა* და *აღმნიშვნელს* შორის რთული და ზოგჯერ ბუნდოვანიც ხდება. ერთი აღმნიშვნელი — აბელი (როგორც სემიოტიკური ნიშანი) გამოხატავს ორ ან მეტ *აღსანიშნს* — აბელი და კაენი. ზედაპირული სტრუქტურა ივსება ახალი სემანტიკური ნიშნებით (*Ogre, Androg-yne*), რაც ქმნის პერსონაჟის მოზაიკურ სტრუქტურას.

კაენისა და აბელის მითის მრავალი ლიტერატურული ვერსია არსებობს და შესაბამისად, აბელისა და კაენის პერსონაჟის სხვადასხვა მოდელი შეიქმნა. ხშირად ესაა ორი დაპირისპირებული, განსხვავებული პერსონაჟი, რომელიც ორ დამოუკიდებელ სახეს, ნარატიულ სისტემას ქმნის. ხშირად კი ეს ორი ნარატიული სისტემა ერთ პერსონაჟში ერთიანდება. თუმცა ორივე მოდელი ერთ საერთო პოსტულატს ეფუძნება: აბელის მკვლელობა — ეს არის ნაბიჯი გადადგმული შინაგანი თავისუფლებისკენ, დამოუკიდებლობისკენ, „სხვა“ ჭეშმარიტების ძიებისკენ. ესაა ერთგვარად წინააღმდეგობის დაძლევა საკუთარ თავში, „არჩევანის“ ფილოსოფია („ადამიანო, აირჩიე საკუთარი თავი“ — კირკეგორი).

ამრიგად, აბელისა და კაენის ბიბლიური თქმულების სხვადასხვა ვარიანტის არსებობა (*réécriture*-„კვლავწერა“) XX საუკუნის ევროპულ

ლიტერატურაში პირდაპირ უკავშირდება „პიროვნების (სუბიექტის) და თანამედროვე ღირებულებათა კრიზისის“ საკითხს. აქსიოლოგიური სისტემის თანახმად, იქმნება პერსონაჟის ე.წ. დუბლირებული სტრუქტურა (ბინარული მოდელი), რომელიც საკუთარ თავში აერთიანებს ორ (ბოროტებისა და სიკეთის) საწყისს, აბელისა და კაენის სახეს. ამიტომაც, მას ხშირად განიხილავენ როგორც „*personnage-puzzle*“, ანუ პერსონაჟს, რომელსაც ავტორი და მკითხველი ერთობლივი ძალით ქმნის.

მ. ტურნიეც ერთ პერსონაჟში აერთიანებს ორ განასხვავებულ ინდივიდს, რომლებსაც საფუძვლად ბინარული ოპოზიცია უდევს: მატერიალური და სულიერი, სიკეთე და ბოროტება, სული და სხეული. ეს მ. ტურნიეს შემოქმედების ერთ-ერთი დამახასიათებელი თავისებურებაა (თხრობის დინამიკა). ორი ურთიერთსაწინააღმდეგო ელემენტის ერთმანეთთან დაპირისპირებით მ. ტურნიე ცდილობს ე.წ. ტრანს-სუბიექტურობის მოდელის შექმნას, რომლის მიზანიც (კლოდ ლევი სტროსის განსაზღვრების თანახმად) წინააღმდეგობრიობის, განსხვავებულობის დაძლევაა „ლოგიკური მოდელის“ შექმნით.

აბელ ტიფოჟის ბივალენტური სტრუქტურა ნაციზმთან მიმართებაში ვლინდება. ტიფოჟი, დგება რა ნაციზმის სამსახურში, ამჩნევს, რომ ნაციზმის ძირითადი მსხვერპლი ებრაელი ხალხია, აბელის შთამომავლები, „ნომადები“, მათი ჯალათი კი თავადაა - კაენი (დუალიზმი).

აბელის, როგორც მსხვერპლისა და ჯალათის სახე, ლოგიკურად უკავშირდება „კაციჭამიას“ (ტყის მეფის) მითს. აბელ ტიფოჟი, რომელსაც „კალტენბორნის კაციჭამიას უწოდებენ“, წარმოადგენს კაციჭამიას მითოლოგიურ პროტოტიპს: „მე მიყვარს ხორცი, მიყვარს სისხლი. მე მიყვარს ხორცი, იმიტომ რომ მე მიყვარს ცხოველები და აქ მთავარი სიტყვა — სიყვარულია“, აცხადებს აბელი, რომელიც საკუთარ თავში აერთიანებს სიცოცხლესა და სიკვდილს, სიყვარულსა და დესტრუქციას. ის ანადგურებს მათ, ვინც უყვარს (სამი მტრედის დახოცვის სცენა, ბავშვების სცენა სააბაზანოში, რომელსაც აბელი უზარმაზარ საქვებს ადარებს), და თავად კვდება მათთან ერთად, ცდილობს რა ამ გზით საკუთარი თავის მსხვერპლთან გაიგივებას. ტყის მეფის მითს მ. ტურნიე გოეთეს შემოქმედებიდან იღებს, თუმცა გოეთეს ბალადისგან განსხვავებით, რომელიც თავადაც ძველ სკანდინავიურ თქმულებას ეფუძნება და სადაც ბავშვი ტყის მეფის მსხვერ-

პლია, მ. ტურნიე მითის სრულ ინვერტირებას ახდენს. ავტორი იყენებს რა წმინდა კრისტოფის თქმულების ძირითად მოტივებს, საკუთარ გმირს ბავშვთა მფარველად აქცევს. როგორც წმინდა კრისტოფი უარს აცხადებს ეშმაკის ბატონობაზე და ქრისტეს სამსახურში დგება, ასევე აბელ ტიფოკი ზურგს აქცევს ნაცისტურ დიქტატურას, ხდება რა ებრაელი ბავშვის დამცველი. გადაარჩენს რა ბავშვს, იგი გადაარჩენს საკუთარ თავს.

„ყველაფერი არის ნიშანი“, — ამბობს აბელ ტიფოკი და მ. ტურნიეც ამ „ნიშნების თამაშით“ ქმნის სრულიად ახალ მითოლოგიურ სამყაროს. ეს არის ერთგვარი ტურნიესეული ჰერმენევტიკა, სადაც საყოველთაოდ ცნობილი სიუჟეტები, სახეები, მოტივები ინვერტირებული და სახეცვლილია. როგორც მ. ტურნიე აღნიშნავს, რომანი „ტყის მეფე“ ეს არის ე.წ. „ცოდნის თეორია“, სადაც ერთი მნიშვნელობის მიღმა იმალება მეორე მნიშვნელობა, რომელიც, თავის მხრივ, გასაღებია მესამე მნიშვნელობის აღმოსაჩენად და ასე გრძელდება უსასრულოდ.

ლიტერატურა

ბარტი, 1957 — Barthes R. «Mythologies», Seuil, Paris, 1957.

გასპაროვი, 1996 — . . . « . . . » ; . . . , 1996.

დურანი, 1979 — Durand G., «Figures mythiques et visages de l'œuvre. De la mythocritique à la mythanalyse», Paris, 1979.

ელიადე, 1988 — Eliade M., «Aspects du mythe», Gallimard, Paris, « Idées », 1963 ; rééd. « Folio essais », 1988.

კინწურაშვილი, 2009 — მ. კინწურაშვილი, «ენა, ტექსტი, ინტერტექსტი», თბილისი, 2009.

ლევი-სტროსი, 1968 — Lévi-Strauss C., «Du mythe au roman, L'origine des manières de table», Paris, 1968.

ლევი-სტროსი, 1971 — Lévi-Strauss C., «Mythologiques», t. IV : L'Homme nu, Paris, Plon, 1971.

ვენეტი, 1982 — Genette G. «Palimpsestes», Le Seuil, coll. «Poétique», 1982.

რასტიე, 1997 — Rastier F., « Herméneutique matérielle et sémantique

des textes », in Salanskis, 1997.

სელიე, 1984 — Sellier Ph., «Qu'est-ce qu'un mythe littéraire?», Littérature, n°55, 1984.

სტეინბერგი, 1979 — Steinberg L. « Introduction: The Glorious Compagny, Art about Art », Dutton, New York, 1979.

ფრეი, 1984 — Frye N., «Le grand code», Seuil, Paris 1984.

MAYA BENIDZE

Symbolism of the Biblical Myth of Abel and Cain in M.Tournier's Novel "The Erl-King"

Summary

In his novel "The Erl-King" Michel Tournier creates a novel, inverted symbolism on the basis of traditional plots and archetypal patterns. The narrative structure of "The Erl-King" is based on two main mythological motives and this determines the hybrid structure of the novel; on the one hand, it is a transposition of the Cain and Abel myth, and on the other hand, it implies a direct reference to Goethe's ballad "The Erl-King".

სიბილა ბაღაძე

ფრანგულიდან ქართულად თარგმანის ფორმების პრობლემა

როგორც უმბერტო ეკო ამბობს, ევროპის ენა თარგმანია. მეტიც, შეიძლება ითქვას, რომ თარგმანი მსოფლიო ენაა დღევანდელი გლობალიზაციის კონტექსტში. ჩვენი აზრით, თარგმანს მართლაც უპირველესი როლი ეკუთვნის პლურილინგვიზმისა და პლურიკულტურალიზმის ვითარებაში. მაგრამ არც იმის თქმა შეიძლება, რომ თარგმანმა ახლა შეიძინა ეს დატვირთვა, არამც და არამც, ის ყოველთვის მნიშვნელოვანი იყო, თარგმანის გარეშე კულტურული მსოფლიო ვერ გაიცნობდა ვერც ჰომეროსს, ვერც დანტეს, ვერც შექსპირს, ვერც მოლიერს... რომ არაფერი ვთქვათ ბიბლიაზე, რომელიც თითქმის მსოფლიოს ყველა ენაზე არსებობს, ერთი სიტყვით, ლიტერატურული თარგმანი თითქმის სულ არსებობს. თითოეული ჩვენგანი სხვადასხვა თარგმნილ ლიტერატურას იყენებს. პირადად ჩემთვის, დიდი მნიშვნელობა აქვს ფრანგული ლიტერატურის ქართულ და რუსულ თარგმანებს, ბოდლერის, ბალზაკის, ფლობერის, ჰიუგოს, სტენდალის, აპოლინერის, სელინის და სხვათა. გამომდინარე იქიდან, რომ ვარ ფრანგულიდან ქართულად მთარგმნელი, თარგმანის პროცესში ვაკვირდები ყველა იმ სირთულეს, ფრანგულიდან ქართულად თარგმანისას რომ წარმოჩნდება ხოლმე, რაც სავსებით ბუნებრივია, რადგან ფრანგული და ქართული ენები სრულიად განსხვავებული სტრუქტურის ენებია, ქართული ეკუთვნის კავკასიურ ენათა ჯგუფს, ხოლო ფრანგული რომანული ენებისას. ფრანგულზე ვუიშარისა არ იყოს, “მსურს გავიზიაროთ იმ ლინგვისტის მოსაზრება, რომელიც ყოველდღიურად ეწევა თარგმანს ერთი ენიდან მეორეზე, ანუ ერთი კულტურიდან მეორეზე და პირიქით“. თამამად შემიძლია ვთქვა, რომ ფრანგული და ქართული კულტურის სამსახურში ვარ. აქვე დავაზუსტოთ, რომ კულტურა ამ შემთხვევაში ფართო გაგებით არის გამოყენებული. ისევ ფრანგულზე ვუიშარს თუ დავესხვებით, **„ყოველი ენა არის ბგერითი და**

წერილობითი ავტარი კულტურისა, რომელიც მრავალი შრით არის წარმოდგენილი, რომელთაგან ყველაზე ცხადად ჩანს გრამატიკა, ფონემები, ენის მელოდია, ხოლო ყველაზე რთულად მისაგნებია იმპლიციტი, რაც კოლექტიური წარმოსახვის შედეგია, და ძალიან მეტყველი შესტების ენა, რაც საერთო კულტურულ და მენტალურ მიდგომას შეესაბამება“. ამგვარად, ცხადია, რომ ერთი ენიდან მეორეზე თარგმანისას, მთარგმნელი ცდილობს სხვა ენაზე გადმოიტანოს ის კულტურა, რაც უცხოა სამიზნე ენისათვის. ასეთ დროს, ადვილი წარმოსადგენია, რა სირთულეები შეიძლება შეხვდეს მთარგმნელს თარგმანის პროცესის დროს. თარგმნილი ვერსია არასოდეს იქნება დედნის სწორი, მაგრამ, მიუხედავად ამისა, შეიძლება ითქვას, რომ კარგი თარგმანები არსებობს. თუმცა აქაც განსხვავებულია აზრები. ზოგი მიიჩნევს, რომ თარგმანში დაცული უნდა იყოს ყველა ის თავისებურება, რაც მიმღები ენისთვის არის დამახასიათებელი; სხვები თვლიან, რომ თარგმანი მაშინაა კარგი, როცა ის ერთგულად მისდევს ორიგინალს. ცნობილი ფრანგი ტრადუქტოლოგის თეორეტიკოსი ჟან-რენე ლადმირალი პირველი მოსაზრების მომხრეებს “სიბლისტებს“ უწოდებს (ლადმირალი 2002). ფრანგულად, **la langue cible** ნიშნავს სამიზნე ენას, ანუ იმ ენას, რომელზეც უნდა თარგმნო, რომელიც მთარგმნელისათვის ერთგვარი მიზანია. სწორედ ასეთ მთარგმნელს უწოდებს ლადმირალი სიბლისტს, რომლის ქართული ეკვივალენტიც “მიზნისტია“. ამით ადმირალს იმის თქმა სურს, რომ მთარგმნელი დომინანტობას მიმღები ენის, ანუ სამიზნე ენის კულტურას ანიჭებს. ასეთ მთარგმნელს არ აინტერესებს წყარო ენის ნიუანსები და თავისებურებები, კოლორიტი. აქ არ შეიძლება არ გავახსენდეს ქართველ მთარგმნელებს შორის არსებული დავა ეგვიპტურის ცნობილი მოთხრობის სათაურზე, სიბლისტებს მიაჩნით, რომ ქართულად უნდა იყოს “პატარა უფლისწული“, ხოლო მეორე მოსაზრების წარმომადგენლებს, რომლებსაც ანალოგიით “სურსიერები“ (ანუ, “წყაროსტები“) შეიძლება ვუწოდოთ, მიაჩნიათ, რომ ქართულად უნდა იყოს “პატარა პრინცი“, რითაც წინ იქნება უკვე წამოწეული ფრანგული რეალობა და ცივილიზაცია. ერთგვარად სწორიც არის, რადგან ეს ნაწარმოები ფრანგულიდან ქართულად ითარგმნა, ანუ ფრანგული კულტურის წიაღიდან შემოსული სიტყვა ალბათ სასურველია, რომ შენარჩუნდეს. იგივე ითქმის ფრანგული მიმართვის შენარჩუნება-არშენარჩუნებაზე ქართულ თარგმანებში, სიბლისტები

ალბათ “ბატონო“ და “მესიეს“ შორის არჩევანს “ბატონოზე“ გააკეთებენ, ხოლო სურსიერები პირიქით..

როდესაც საქმე ეხება ერთი ენიდან მეორე ენაზე თარგმნას, სირთულეები თავს იჩენს არა მარტო ენების ლინგვისტური თავისებურებებიდან გამომდინარე, არამედ იმ კულტურიდან გამომდინარეც, რომლის მატარებელიც ესა თუ ის ენაა. მაგალითად, მიჩნეულია, რომ ფრანგული ენა ნარცისული ენაა, რომლის გრამატიკაც ხასიათდება “მე“-ს დომინანტობით. (უილმანი, 2010.) ბევრი ენა უპირატესობას ზმნის პასიურ ფორმას ანიჭებს, რომელშიც მოქმედი პირი წაშლილია, ზოგი ენა, ქვემდებარე-პირის ნაცვალსახელის გარეშეც მშვენივრად ახერხება თავისი ფუნქციის შესრულებას, მაგალითად, ქართული ენა. ადვილი წარმოსადგენია, რა სირთულეებთან ექნება საქმე ფრანგულიდან ქართულად მთარგმნელს. განვიხილოთ დეკარტეს ცნობილი ფრაზა **„გაზროვნებ, მაშასადამე ვარსებობ“**, მისი ლათინური შესატყვისია **cogito ergo sum**, ხოლო ფრანგული **„Je pense donc je suis“**. როგორც ვხედავთ, ფრანგულ ვერსიაში ორჯერ არის გამოყენებული “მე“. სიტყვასიტყვით თუ ვთარგმნით, საშინელებას მივიღებთ, რაც ასე გამოიხატება “მე ვაზროვნებ, მაშასადამე მე ვარსებობ“. ზოგიერთის ინტერპრეტაციით, დეკარტემ იმიტომ მიმართა ლათინურ ფრაზას, რომ ქვეცნობიერად რცხვენოდა, ფრანგულად ორჯერ რომ იყო “მე“ გამოყენებული ამ ძალიან მოკლე ფრაზაშიო. მაგრამ ჩვენ ვერ გავიზიარებთ ამ მოსაზრებას, რადგან დეკარტე ლათინურადაც წერდა შრომებს, რადგან იმ ეპოქის საფრანგეთში ლათინური ძალზე მიღებული იყო, არც ის უნდა დავავიწყდეს, რომ ლათინური საფრანგეთის სახელმწიფო ენა იყო დიდხანს და ამ ენაზე წერა გასაკვირი ნამდვილად არ იყო. ინტერპრეტაციები მხედველობაში არ არის მისაღები, ხოლო უტყუარ ფაქტად უნდა ჩავთვალოთ ის, რომ ფრანგული ენა დიდი რაოდენობით იყენებს პირის ნაცვალსახელებს ქართულისგან განსხვავებით. თუ ლადმირალისეულ კლასიფიკაციას დავუბრუნდებით, ის მთარგმნელები, რომლებიც ცდილობენ წყარო ენის კოლორიტის შენარჩუნებას მიმღებ ენაში, შავ დღეში ჩავარდებიან და საშინლად უხეშად მოექცევიან მშობლიურ ენას. კარტეზიუსის ცნობილ ფრაზას რომ თავი დავანებოთ, სხვა უამრავი მაგალითის მოყვანა შეიძლება იმის დასამტკიცებლად, რომ დედნის ბრმა ერთგულებას თარგმნისას აბსურდული შედეგი შეიძლება მოჰყვას. ასეთ მაგალითად გამოვადგება ლუი ფერდინან სელინის ცნო-

ბილი რომანის სათაური “მოგზაურობა ღამის დასალიერში“, რომელიც ქართული ენის ბუნებიდან გამომდინარე შეიქმნა, თორემ სელინის სათაური ბრმა ერთგულებით რომ გადმოგველო იქნებოდა “მოგზაურობა ღამის ბოლოში“. აქვე შეგვიძლია მოვიყვანოთ მაგალითი მიმღები ენის დომინანტად წარმოჩენისა, წყარო ენასთან შედარებით. კამიუს ცნობილი ესეე „Noces à Tipasa“ ქართულად ორჯერ ითარგმნა, ერთმა მთარგმნელმა ეს სათაური თარგმნა, როგორც “ჯვრისწერა ტიპაზაში“, მეორემ, როგორც “ქორწილი ტიპაზაში“. ჩვენ მიგვაჩნია, რომ ფართო კონტექსტიდან გამომდინარე, ანუ, იმის გათვალისწინებით, რომ კამიუს ეს ესეე ენება ალჟირს, ხოლო ალჟირი რა სივრცეა, ყველასათვის კარგადაა ცნობილი, ჩვენი აზრით უფრო სწორია მეორე სათაური — “ქორწილი ტიპაზაში“. ხოლო, რაც შეეხება “ჯვრისწერას ტიპაზაში“, ეს სათაური ალბათ ქართულ სივრცეში მომხდარს უფრო შეესაბამებოდა. ამ შემთხვევაში, შეიძლება ითქვას, რომ “დაიხარა“ წყარო ენა, ანუ ფრანგული, რომელიც ამ შემთხვევაში ალჟირული კულტურის მატარებლად მოგვევლინა.

ზემოთქმულიდან ჩანს, რომ ტრადუქტოლოგიაში ცნობილია ლიტერატურული თარგმნის ორი ტიპი, ერთი, რომელიც ერთგულია მიმღები ენისა, მეორე — დედნისა (ანუ სამიზნე ენისა და წყარო ენის ერთგული მთარგმნელები). ისმის კითხვა, როგორი უნდა იყოს თარგმანი, უნდა იყოს ის მშვენიერი, მაგრამ არახუსტი, როგორც ეს სამიზნე ენის ერთგულ მთარგმნელებს სურთ და რასაც ჯერ კიდევ ყოფილ მუნენი უსვამდა ხაზს (მუნენი, 1955), თუ, პირიქით, უშნო და ერთგული, როგორც წყარო ენის ერთგულ მთარგმნელებს ჰგონიათ? აქვე უნდა ითქვას, რომ ფრანგულ ენას, ისევე, როგორც მის არამონათესავე ქართულ ენას ყველაფრის გამოხატვა შეუძლია. მაგრამ, რის ფასად... რა ლინგვისტური ეკვილიბრისტიკის შედეგად, რომელსაც ხან პერიფრაზებს და ხან რეფორმულირებას ვუწოდებთ. თარგმნისას მრავალი ფაქტორი უნდა გავითვალისწინოთ, თუ გვინდა, რომ თარგმნილი ტექსტი იყოს ზუსტი და ლაღად საკითხავიც. როგორც მათიე გიდერი ამბობს, როცა მთარგმნელები ამ ურთულეს საქმეს შეუდგებიან ხოლმე, მათ უნდა ახსოვდეთ მრავალი ფაქტორი, კულტურული, პოლიტიკური, ისტორიული, იდეოლოგიური და სხვ. (გიდერი, 2008.) უმბერტო ეკოსაც დაახლოებით იგივე მოსაზრება აქვს. იგი ამბობს, რომ “თარგმანი მარტო ლინგვისტურ კონტექსტზე არ არის დამოკიდებული, იგი უნდა ითვალისწინებდეს იმასაც, რაც

ტექსტის მიღმა, რომელსაც ჩვენ ვუწოდებთ ინფორმაციას სამყაროზე, ანუ ენციკლოპედიურ ინფორმაციას“ (ეკო, 2006.)

ჟორჟ მუნენის აზრით, თარგმნის პროცესის ყველაზე მნიშვნელოვანი რამ არაა ტექსტის შინაარსში, არამედ საკითხის გაგებაში მდგომარეობს. აქედან გამომდინარე, უნდა განვასხვავოთ არა მნიშვნელობის ტიპები, არამედ გაგების მრავალი დონე: “ტოტალური გაგება (კონცეპტთან დაკავშირებული ყველა ნიშნით წარმოდგენილი გამონათქვამი), გადამწყვეტი გაგება (მცირე რაოდენობის ნიშნებით წარმოდგენილი გამონათქვამი, რაც ორაზროვნების გარეშე გამოარჩევს ამ გამონათქვამს), იმპლიციტური გაგება (იმ ნიშნების საშუალებით, რომლებიც ექსპლიციტური ნიშნების დედუქციით მიიღება), დაბოლოს, სუბიექტური გაგება: ნიშანთა ერთობლიობა, რომელსაც წარმოშობს რაღაც ტერმინი ვინმეს გონებაში ან რაიმე ჯგუფის წევრთა უმრავლესობაში“ (მუნენი, 1963), მაგრამ გაგების ეს ტიპები ზოგჯერ არაეფექტურია, რის საილუსტრაციოდაც შეგვიძლია ჟან მიშელ ადამის მიერ ციტირებული ელუარის ცნობილი ლექსი მოვიყვანოთ (ადამი, 2008.) “რატომ ვარ ასეთი ლამაზი? იმიტომ რომ ჩემი პატრონი **(მბანს) (მრეცხავს)**. „Pourquoi suis-je si belle ? Parce que mon maître me lave. „ ფრანგულად ამ ლექსში გამოყენებული ზმნა ორი მნიშვნელობის მატარებელია, რომლის დადგენასაც ამ შემთხვევაში ფართო კონტექსტი სჭირდება. ცნობილია, რომ ელუარს ჰყავდა ძაღლი, რომელიც ძალიან უყვარდა და რომელსაც ხშირად აბანავებდა. მკვლევართა აზრით, ეს ლექსი სწორედ ამ ძაღლს ეძღვნება. მოგვიანებით ელუარმა ეს ლექსი თეფშზე ამოატიფერინა და ლექსმაც ახალი მნიშვნელობა შეიძინა, რადგანაც შემთხვევაში ზმნამ გარეცხვის მნიშვნელობა მიიღო. ჟან-მიშელ ადამის აზრით, “ერთი მეორის მიყოლებით მომხდარი ტექსტუალიზაციები, რომლებიც ამავე დროს წარმოადგენენ დისკურსული მასალის რეჟიმის ცვლილებას, მნიშვნელობის ადგილიდან დაძვრას იწვევენ“ (Op. cité, p.27), ხოლო მიშელ ფუკოს აზრით, “ერთი და იმავე სიტყვებით შედგენილი, ერთი და იმავე მნიშვნელობით დატვირთული, სინტაქსური და სემანტიკური იდენტობაშენარჩუნებული ერთი და იგივე ფრაზა არ წარმოადგენს ერთსა და იმავე გამონათქვამს, როცა მას წარმოთქვამს ვინმე საუბრისას ან როცა ეს ფრაზა რომანშია დაბეჭდილი, ან როცა ის დაიწერა საუკუნეების წინ და ახლა ზეპირი ფორმულირებით ითქმის. (ფუკო, 1969). ჩვენ აბსოლუტურად ვიზიარებთ ფუკოს ამ მოსაზრე-

ბას და მიგვაჩნია, რომ ჟან-მიშელ ადამისა არ იყოს, **დისკურსული მასალის** ცვლილება იწვევს მნიშვნელობის ადგილიდან დაძვრას (აქ აუცილებლად გაგვახსენდება ექსტრალინგვისტური ფაქტორები, კონტექსტები და კონტექსტები). თუმცა, არც მხოლოდ ეს მიდგომა ამომწურავი. როგორც მათიე გიდერი მიიჩნევს, სხვადასხვა მიდგომა ერთობლივად უნდა გავითვალისწინოთ, რომ მივუახლოვდეთ ტექსტის ან სიტყვის ადეკვატურ მნიშვნელობას. (გიდერი, 2008). მაშასადამე, ჩვენ მიგვაჩნია, იმისათვის, რომ კარგად ვთარგმნოთ მხატვრული ტექსტი, საჭიროა მისი სწორად გაგება, რაშიც გვეხმარება როგორც ექსტრალინგვისტური ფაქტორები, ისე კონტექსტი, კონტექსტი და ენციკლოპედიური ინფორმაცია, როგორც უმბერტო ეკო ამბობს.

ახლა, დავუბრუნდეთ ისევ ფრანგულიდან ქართულად თარგმნის ზოგიერთ სირთულეს. მაგალითად, როცა თარგმნიან ბოდლერის პოეზიას, მრავალ ფაქტორს უნდა მივაქციოთ ყურადღება. უნდა გვახსოვდეს, რომ ფრანგულთან შედარებით ქართული სიტყვები უფრო გრძელია, რაც ქართულში ალექსანდრიულ თორმეტმარცვლიან ლექსს 14 მარცვლიანი ლექსით ცვლის ; ამას გარდა, როგორც პოეტური ისე პროზაული ტექსტების თარგმნისას ფრანგულიდან ქართულად, საჭიროა პირის ნაცვალსახელების იგნორირება, რადგან ქართულ ზმნას აღარ სჭირდება გრაფიკულად პირის ნაცვალსახელებით დატვირთვა. პოეტური ტექსტის თარგმნისას სავსებით შესაძლებელია რითმების შენარჩუნება და მყარი ფორმის ლექსთა სტრუქტურის შენარჩუნებაც, მაგრამ სირთულე წარმოიშობა ლექსიკის დონეზე, რასაც იწვევს პოლისემიური სიტყვები და თავისუფალი მეტაფორები. მაგალითისათვის მოვიყვანოთ სიტყვის „**maîtresse** „ მნიშვნელობა ბოდლერის ლექსიდან “აივანი“ (ქართულ-ფრანგული ანთოლოგია, 127-131, 2004), ეს სიტყვა ნიშნავს : 1.მასწავლებელს, 2. დიასახლისს, 3.საყვარელს. ამ სიტყვის არასწორი მნიშვნელობით ხმარებამ შეიძლება სრულიად შეცვალოს ლექსის შინაარსი. ანალიზისათვის გამოვიყენეთ ამ ლექსის სამი ქართული თარგმანი. პირველი მთარგმნელის აზრით, ლაპარაკია დიასახლისზე !!! ქალზე, რომელიც ოჯახითაა დაკავებული, დანარჩენი ორი მთარგმნელის აზრით, ლაპარაკია პოეტის საყვარელზე. პირველი ვერსია აშკარად მცდარია, რადგან წარმოუდგენელია ლირიკულ ლექსში “დიასახლისო დიასახლისო“, დიასახლისებს ლექსებს არავინ უძღვნის. თარგმანში შენარჩუნებული უნდა იყოს დედნისეული ტექსტის მნიშვნელობა, რასაც ხშირად უგულვე-

ბელყოფენ ქართველი მთარგმნელები. მაგალითისათვის მოვიყვანთ ბოდლერის ცნობილი ლექსის “ალბატროსი” ბოლო სტროფს

**„Le poète est semblable au prince des nuées
Qui hante la tempête et se rit de l’archer;
Exilé sur le sol au milieu des huées,
Ses ailes de géant l’empêchent de marcher“.**

როგორც ლექსიდან ჩანს, სიტყვა-ნუკლეუსები აქ არის პოეტი, მსგავსი, გადასახლებული, ფრთები.

I ვერსია

ა შენც პოეტო, რომ გაუძლო ვალივით გმართებს
მიჰქრი, მიარღვევ ცას ღრუბლიანს და ქარიშხლიანს,
მოგდევს ყიჟინა, ბრბოთა რისხვა და ანათემა,
მიწაზე ფრენას ბუმბერაზი ფრთები გიშლიან.

განვიხილოთ ამ სტროფის სამი სხვადასხვა თარგმანი. პირველ მათგანში ექსპლიციტური აზრი გაიმპლიციტურებულია. სიტყვა-ნუკლეუსები იგნორირებულია. ჩვენი აზრით, მნიშვნელოვანია ითქვას, რომ პოეტი მიწაზე გადასახლებაშია და რომ მისი ადგილი ზეცაშია და რომ ამით ის ალბატროსს ჰგავს.

II ვერსია

პოეტი მოჰგავს ამ უფლისწულს ღრუბელთა მხარის
ის ძმობს ქარიშხალს, ტყვია-ისრის არადამგდები,
და როცა ტყვეა მიწისა და გნიას ხარხარის,
მას სიარულში ხელს უშლიან ვეება ფრთები.

აქ თითქმის ყველა სიტყვა-ნუკლეუსი შენარჩუნებულია, მაგრამ ბოდლერული ატმოსფერო დარღვეულია სიტყვა “ტყვიის” გამოჩენით. აზრის ცვლილებას იწვევს სიტყვის “როცა” შემოტანა, რაც გვაფიქრებინებს, რომ პოეტი ხან ზეცაშია, ხან მიწაზე.

III ვერსია

პოეტი მართლაც მოგვაგონებს ამ ზეცის მეფეს,
ქარიშხლით ცხოვრობს და მასავით დასცინის მშვილდებს,
მიწაზე ყოფნა, ეს კატორღა მთლად უცვლის ელფერს,
დიდრონი ფრთები სიარულში ხელს უშლის მისებრ.
ეს თარგმანი უფრო ადეკვატურია დედნისა, მაგრამ, ხაზგასმუ-

ლია, რომ პოეტს ალბატროსივით უჭირს მიწაზე სიარული და რომ მისი ადგილი ცაშია. ჩვენი აზრით, პოეტური ტექსტის თარგმნისას, უნდა ვეცადოთ არ შეინიღბოს გლობალური აზრი, ან არ მოდიფიცირდეს რითმისა და რიტმის ხარჯზე. ჩვენი ათი წელი მოვანდომეთ “ბორტების ყვავილების” თარგმნას და შეგვიძლია ვთქვათ, რომ ქართულად პოეტური ტექსტის თარგმნა უფრო ძნელია, ვიდრე პროზაულის. იმისათვის, რომ შევინარჩუნოთ გამართული ქართული, ზოგიერთ ლექსიკური ხასიათის კომპრომისზე გვიწევს წასვლა. ასეთი ფაქტი შეინიღნება ალბატროსის მესამე ქართულ ვერსიაში, სადაც “ღრუბლების პრინცის” ნაცვლად გამოყენებულია “ღრუბლების მეფე”, ხოლო “ქარიშხალზე შემტევის ნაცვლად” “ქარიშხლით მცხოვრებია” შემოტანილი, მკითხველის დასამშვიდებლად ის შეიძლება ითქვას, რომ ქართულ თარგმანში სიტყვა ნუკლეუსების შენარჩუნებით, შენარჩუნებულია ბოდლერული სული.

როგორც უკვე აღვნიშნეთ, პროზაული ტექსტის თარგმნა უფრო ადვილია, ვიდრე პოეტურისა, თუმცა ტექსტს გააჩნია! აქ უპირველეს ყოვლისა, გვახსენდება სელინის “მოგზაურობა ღამის დასალიერში”, რომლის სათარგმნელადაც საკმაო ხანს ვემზადებოდი. არაერთხელ წავიკითხე ეს ურთულესი რომანი, რომ დამეჭირა ის სელინური ტონალობა, რაც ამ რომანის შარმს ქმნის. რა თქმა უნდა, გავცანი ამ ტექსტის ირგვლივ არსებულ ყველა მნიშვნელოვან კომენტარს, რომლებიც ახლავს პლეიადის მიერ გამოცემულ სელინის ტექსტს. ამას გარდა, წილად მხვდა ბედნიერება და მოვუსმინე ცნობილ მსახიობს ლუკინის პარიზის გეტეს თეატრის სცენაზე, რომელიც კითხულობდა სელინის “მოგზაურობას ღამის დასალიერში”. დარბაზში იჯდა პუბლიკა, რომელმაც კარგად იცოდა სელინის შემოქმედება და კერძოდ, ეს რომანი. მონოსპექტაკლის შემდეგ გაიმართა დისკუსია მსახიობსა და ჩვენ შორის. მოკლედ, ვეცადე, შეძლებისდაგვარად მივხსნოთ ამ ურთულეს ტექსტს. პირველივე პრობლემას წიგნის სათაურთან შევეჯახე. სათაურს პასუხი უნდა გაეცა კითხვისათვის, მოგზაურობა სად? კარგი ქართულით გამოდიოდა სათაური, რომელიც პასუხობდა კითხვაზე, მოგზაურობა როდის? გამოდიოდა მოგზაურობა ღამის დასასრულს, რაც სრულიად შეუსაბამო იყო ფრანგული სათაურისა, რომელიც მკაფიოდ გამოხატავდა, რომ მოგზაურობა უნდა მომხდარიყო სადღაც, რაც გამოიხატა ქართულად, როგორც “მოგზაურობა ღამის დასალიერში”. ვისაც წაკითხული აქვს ეს რომანი, იცის, რომ

500-გვერდიანი ამ რომანის თითოეული თავი ცალკეულ დასრულებულ ნაწარმოებად შეიძლება ჩაითვალოს. რომანის ენა მთლიანად არგოტიზმებსა და სალაპარაკო სასაუბრო ენას ეყრდნობა, სწორედ ეს ქმნის სელინისეულ მუსიკას, რაც რომანის ექსპრესიული მხარეა. ქართულ თარგმანში არ უნდა დაკარგულიყო ეს ექსპრესიულობა! ფრანგული არგოტიზმების ქართული ეკვივალენტების მოძიება იყო ძალიან სახალისო შრომა. არანაკლებ პრობლემური იყო საკუთარი სახელების გადმოტანა ქართულად. ასეთ დროს ლინგვისტური გაუგებრობები უნდა ავიცილოთ თავიდან, ასეთი იყო ერთერთი პერსონაჟის სახელი **Bébert**, რომელიც შევინარჩუნეთ ფრანგული ფონეტიკური გამოთქმით. რომ შევვენარჩუნებინა არაგრასიერებული წარმოთქმა, გამოვიდოდა “ბებერი“, რის ნაცვლადაც ჩვენ შემოვიტანეთ ფონეტიკური “ბებელი“. საკუთარი სახელები რომ არ ითარგმნება, საყოველთაოდ ცნობილია, მაგრამ ზოგი მთარგმნელი ამას არ ითვალისწინებს, მაგ. სელინის ამ რომანის რუსულ თარგმანში ყველა საკუთარი სახელი თარგმნილია, მაგალითად გამოდგება ერთ-ერთი პერსონაჟის ბ-ნ პუტას გვარი, რომელიც რუსმა მთარგმნელმა გადმოიტანა როგორც ბლიადო !!!

როგორც უკვე აღვნიშნეთ რომანის თითოეული თავი ცალკე დასრულებულ ნაწარმოებად შეიძლება ჩაითვალოს. თითოეული თავი შედგება მოზრდილი მონოლოგური დისკურსისაგან, რომელსაც მოსდევს დიალოგური დისკურსი და ბოლოს შემაჯამებელი ნაწილი. სათარგმნელად ყველაზე ძნელი აღმოჩნდა მონოლოგური ტექსტები ისე და ისე პირის ნაცვალსახელების სიჭარბის გამო, რადგან, როგორც ცნობილია, ქართული ენა პირის ნაცვალსახელებს ნაკლებად მოიხმარს და ცნობილი კარტეზიანული სენტენცია ლათინურად **Cogito ergo sum**, იმავე გრამატიკული სტრუქტურისაა ქართულადაც “ვაზროვნებ, მაშასადამე ვარსებობ“, რაც პირის ნაცვალსახელების ჭარბი მატერიალური გამოსახულებით არის ფრანგულად: **Je pense donc je suis**.

როგორც ანალიზი გვიჩვენებს, ქართულად თარგმნისას უნდა გვახსოვდეს, უპირველეს ყოვლისა, რომ 1) ქართული ზმნა არ იყენებს პირის ნაცვალსახელებს ; 2) ქართული ენა უფრო ზმნის აქტიურ ფორმას (მოქმედებით გვარს) იყენებს, ვიდრე პასიურს, განსხვავებით ფრანგული ენისაგან. 3) ისიც უნდა გვახსოვდეს, რომ ზოგჯერ ორაზროვნება, განსაკუთრებით კი პოეტურ ტექსტში, ავტორის მიერ საგანგებოდ არის დაშვებული, ესთეტიკური მიზნის მისაღწევად. 4)

მაქსიმალურად უნდა შევინარჩუნოთ მიმღებ ენაში ის ელემენტები, რომლებიც ახალი კულტურის გადმოცემას ემსახურება, რადგან “გლობალიზაციისა და პლურისკულტურალიზმის ექობაში თარგმანს მიმღები ენის გამდიდრების როლი ენიჭება“. იგივე ითქმის ქართულ ენაზეც, რომელიც მრავალი კულტურით არის გამდიდრებული, მათ შორის, ფრანგულითაც.

ლიტერატურა

- აღამი 2008** — Jean Michel Adam, *La linguistique textuelle*, 2008.
გიდერი 2008 — Mathieu Guidère, *Introduction à la traductologie*, Paris 2008.
ეკო 2006 — Umberto Eco, *Dire presque la même chose*, Paris, 2006.
მუნენი 1963 — Georges Mounin, *Les problèmes théoriques de la traduction*, 1963
უილმარი 2010 — Françoise Wuilmart *La traduction littéraire: source d'enrichissement de la langue d'accueil*. version web ; 2010.
ფრანგულ-ქართული ანთოლოგია 2004 — Anthologie franco-georgienne, Tbilissi 2004.
ფუკო 1969 — Michel Foucault, *Archéologie du savoir*, 1969 Paris, Gallimard.

SYBILA GUELADZE

Some Issues When Translating from French into Georgian

Summary

Translation is of particular importance in the period of plurilingualism and pluriculturalism. In the process of translation the translator tries to render the culture of the original into the translated version. As is known, a translation is never absolutely identical to the original.

The paper focuses on some difficulties connected with the translation from French into Georgian and illustrates them on the material from Baudelaire's poetry.

When translating pieces of French poetry into Georgian the length of the words should be taken into consideration: the Georgian words are longer, hence Alexandrine verse is replaced by 14 syllable verse in Georgian. When translating French poetry or fiction into Georgian, special attention should be paid to the personal pronouns. The main idea of a poetic work should not be distorted in translation because of the versification patterns.. Poetic works seem more difficult to be translated, however, some samples of fiction (like Celine's "Journey to the End of the Night" are no less difficult to translate.

სიბილა ბაღაძე

ეთოსი, პათოსი და ლოგოსი ფრანგულ და ქართულ მედიადისკურსში

(მოხსენება ეყრდნობა ფრანგულ და ქართულენოვან საგაზეთო და ტელევიზიულ დისკურსების ანალიზს)

დისკურსის განუყოფელი ნიშნებია ეთოსი, პათოსი და ლოგოსი. როგორც რიტორიკაში წერია, ეთოსი გამომდინარეობს ორატორის ზნეობრივი ხასიათიდან, პათოსი აუდიტორიის განწყობილებიდან და ლოგოსი თვითონ დისკურსიდან. კომუნიკაციური ლინგვისტიკის გადასახედიდან თუ ვიტყვით, ორატორი არის მოსაუბრე, ან აღრესანტი, ან მთავარი კომუნიკანტი, აუდიტორია არის მსმენელი, ან აღრესანი, ან მეორე კომუნიკანტი, ანუ საქმე ეხება მონოლოგურ მეტყველებას, რომელიც ფართო მასშტაბით მაინც დიალოგურია, რადგან თანამონაწილედ ჰყავს აუდიტორია.

- დღესდღეობით პრაგმატიკა ეთოსს განმარტავს, როგორც მოსაუბრის იმიჯს, რომელიც მისივე დისკურსში ჩანს. (გარბი, 178, 2007.) იგივე ეთოსი არისტოტელეს რიტორიკაში მნიშვნელოვანი კომპონენტია სხვა ორთან ერთად, როგორებიცაა პათოსი და ლოგოსი. როგორც ვხედავთ, ისეთი თანამედროვე მეცნიერება, როგორცაა პრაგმატიკა, რიტორიკიდან საზრდოობს, რადგან რიტორიკაც, ისევე, როგორც პრაგმატიკა, სამეტყველო აქტებს შეეხება. პრაგმატიკას შეიძლება თანამედროვე რიტორიკა ვუწოდოთ. თუმცა ეს გაზვიადება იქნებოდა საკითხისა. რიტორიკასა და პრაგმატიკას შორის დიდი განსხვავებაა. ისტორიულად, რიტორიკა ძველი წელთაღრიცხვის V საუკუნეში მოველინა ამ ქვეყანას, მაშინ, როდესაც პრაგმატიკა XX საუკუნის 50-იანი წლებიდან იწყებს არსებობას. ამას გარდა, ორივე მეცნიერებას განსხვავებული ხედვა აქვს ენასთან დაკავშირებით. რი-

ტორიკა არის დარწმუნების ხელოვნება, ანუ პრაქსისი, რომელიც ორატორს ამარაგებს იმ ენობრივი საშუალებებით, რომელთა გამოყენებითაც მისი დისკურსი იქნება წარმატებული. რიტორიკა დაიბადა ზუსტ პოლიტიკურ კონტექსტში, V საუკუნის საბერძნეთში და ნაწილობრივ იურიდიულ ენასთან არის დაკავშირებული. რიტორიკის სტრატეგიები თავს იყრის მის სამ ძირითად ფუნქციასთან, ეს არის ხელოვნება მოაწონო თავი მსმენელს, დაარწმუნო მსმენელი და აადილეო მსმენელი, ანუ ემოცია მოპვარო მას. რაც შეეხება პრაგმატიკას, ის ლინგვისტიკის დარგია და დესკრიპციული ხასიათი აქვს და არა პრესკრიპციული. საერთო ამ ორი დისციპლინისათვის არის ის, რომ ორივეს აინტერესებს ენის სტრუქტურები, რათა მათი საშუალებით მოახდინოს სხვაზე ზემოქმედება, გავლენა, ზოგჯერ მანიპულაცია, ზოგჯერ კი იძულება, რომ მსმენელმა იმოქმედოს ან პასუხი გასცეს. რიტორიკა თუ აღრიცხავს შესაძლო სიტუაციებსა და დისკურსულ სტრატეგიებს, პრაგმატიკას უფრო აინტერესებს გამონათქვამთა ინტერპრეტაციები პროდუქტების კონტექსტში. პრაგმატიკის ნაცვლად, დომინიკ მენგენო გვთავაზობს ტერმინს “ენონსიაციის თეორია“. ენონსიაცია, ჩვენი აზრით, ეს არის სოსიურისეული “შეტყველება“, ანუ პრაგმატიკა შეისწავლის სამეტყველო აქტებს. რიტორიკისა და პრაგმატიკის ნათესაობას შეგვიხსენოთ იქიდან გამომდინარე, რომ პრაგმატიკა იყენებს რიტორიკიდან შემოსულ ტერმინებს, ოღონდ სხვა დატვირთვას აძლევს მათ. მაგალითად, ეთოსის დღევანდელი დეფინიციებიდან გამქრალია მორალური ელემენტი, რომელიც ძალიან მნიშვნელოვანი იყო ანტიკურ ხანაში. ეთოსის განმარტება დღესდღეობით შემოიფარგლება იმ იმიჯით, რასაც მოსაუბრე გვიქმნის საკუთარ თავზე თავისივე დისკურსის მეშვეობით. ეთოსი მონაწილეობს ენონსიაციურ მიზანსაცენაში და ის ეკუთვნის არა მოსაუბრეს, არამედ, დისკურსში მონაწილე ადამიანებს, რომლებიც ისეთ იმიჯს გვიქმნიან მონაწილეებზე, როგორც უნდათ, რომ ჰქონდეთ, გამომდინარე ლაპარაკის მანერიდან, რაც ემსახურება თხრობის მიზანსაცენას. აქ უნდა განვასხვაოთ **მოსაუბრე** და **ენონსიატორი**. ენონსიატორი არის ის, ვინც ირჩევს სასაუბრო მანერას სხვაზე დაყრდნობით, სხვისი გათვალისწინებით, ანუ, მოსაუბრე ხდება ენონსიატორი აუდიტორიის, მსმენლის გათვალისწინებით. ერთსა და იმავე მოსაუბრეს სხვადასხვა

მსმენელების პირობებში შეიძლება ჰქონდეს სხვადასხვა ეთოსი. ანუ, ერთი და იმავე მოსაუბრის შემთხვევაში ენონსიატორიც იქნება სხვადასხვა. მაგალითად, სტატიაში, რომელიც გამოაქვეყნა ლე ფიგარომ საქართველოს ომის შესახებ, (Russie : Sarkozy a failli quitter la table des discussions S.L. (lefigaro.fr) avec AFP 09/09/2008) ჟურნალისტი გვიყვება სარკოზი-მედედევის მოლაპარაკების შესახებ, თხრობის სტილი არის ნეიტრალური, ეგვიპიზმებით სავსე, ომის ნაცვლად ჟურნალისტი ხმარობს სიტყვას — კონფლიქტი. ჟურნალისტს წასცადა, რომ სარკოზიმ გადაწყვიტა მოლაპარაკების დატოვება, რადგან თავი ვერ შეიკავა რუსული უტიფრობის წინაშე. **მან თქვა: “წავდიოთ, მოლაპარაკება შეუძლებელიაო, ჩვენ ვერ დავეთანხმებით თავისუფალ ქვეყანაში სხვა ქვეყნის შეჭრას“**. ამ შემთხვევაში სარკოზის ეთოსი ჩანს, როგორც გულწრფელი და კანონმორჩილი ადამიანი, თან ოდნავ ბრაზიანი. (იმპლიციტურად) აქვე ჟურნალისტი განაგრძობს, რომ რუსები წავიდნენ მედედევის მოსაძებნად, რომელმაც **“ყველას სიმშვიდისაკენ მოუწოდა“**. მედედევის მიერ სიმშვიდისაკენ მოწოდება ნამდვილად ორაზროვნების შემცველია, ანუ, აქ ცინიკურ ირონიასთან გვაქვს საქმე. ომის წამომწყები სიმშვიდისაკენ მოუწოდებს, ვის? საფრანგეთის პრეზიდენტს, ეგროკავშირის პრეზიდენტს იმ მომენტში, რომელიც ჩამოსულია იმისათვის, რომ დაეხმაროს დაჩაგრულ ქვეყანას, საქართველოს. რა შეიძლება ითქვას მედედევის ეთოსზე მოკვდიულ სიტუაციაში? პრაგმატიკის მეორე დონეს თუ მოვიშველიებთ, რომელიც იმპლიციტურ შინაარსს სწავლობს დისკურსში, აქ ცხადზე უცხადესია, რომ მედედევის ეთოსი არის ცინიკოსი, უხეში ადამიანის შესაბამისი (**Coup de sang : de Nicolas Sarkozy. Selon plusieurs sources, le chef de l'Etat se lève et dit „on s'en va. Ce n'est pas négociable, nous ne pouvons pas accepter l'invasion d'un pays indépendant“**. Et d'ajouter : „les retrait des forces russes sur leurs positions du 7 août, c'est notre ligne rouge“) (La délégation russe retourne alors chercher Dmitri Medvedev, qui „appelle au calme“. La discussion peut reprendre. Et la délégation européenne annoncer à la fin de la nuit qu'elle a obtenu des Russes **l'engagement d'un retrait de leurs troupes de Géorgie d'ici un mois**. Elles resteront en revanche stationnées dans les provinces autonomistes géorgiennes d'Ossétie du Sud et d'Abkhazie.)

ჟურნალისტური დისკურსის ანალიზისას წინა პლანზე გამოდის მნიშვნელოვანი ინფორმაციასთან ერთად ჟურნალისტის ეთოსი, რომელიც გასდევს მთელ ლოგოსს, ანუ დისკურსს. მაგალითად, ჩვენ მიერ განხილულ სტატიებში, ჟურნალისტის მიერ შერბილებულია მოვლენის სიმძაფრე, რომელსაც ომი ჰქვია, იგი ამ მოვლენას ქართულ-რუსული კრიზისის ტერმინით მოიხსენიებს. ჟურნალისტის ეთოსი მეტყველებს მის გულგრილობაზე, რაც შეიძლება იყოს ხელოვნური, იმ მიზნით, რომ არ დაძაბოს მკითხველი. “ნამდვილმა შოკის ტალღამ გადაუარა ყოფილ საბჭოთა სივრცეს **რუსულ-ქართული კონფლიქტის** დაწყების მომენტიდან... რუსული ოპერაციის ტრანსფორმაცია, რომელიც განკუთვნილი იყო იმისათვის, რომ “საქართველოსთვის ეიძულებინათ მშვიდობა “ დსთ-ს ქვეყნებისათვის გაკეთილია, რომელსაც ეს ქვეყნები ვერ დაივიწყებენ“ (C'est une véritable onde de choc qui parcourt l'ancien espace soviétique depuis le début de **la crise russo-géorgienne** du mois d'août. De la Biélorussie à l'Asie centrale, en passant par l'Azerbaïdjan et l'Arménie, pays directement voisins de la zone de conflit, tous ces anciens satellites de Moscou se sont mis à trembler en observant avec effarement l'entrée des chars russes sur le sol géorgien au nom de la défense de l'Ossétie du Sud et des minorités russophones qui y habitent. La transformation de l'opération russe destinée à „**forcer la Géorgie à la paix**“ après son attaque contre la capitale ossète, Tskhinvali, en occupation d'une large partie du territoire géorgien et en destruction de son potentiel économique et militaire, représente une leçon que les pays de la CEI ne sont pas près d'oublier. „Ils sont paniqués“, résumait récemment un diplomate européen basé à Bakou.) ამავე დროს, აღსანიშნავია, რომ აქაც, რუსეთის კონტექსტს თან ახლავს ირონია ჟურნალისტის მხრიდან. იგი ბრჭყალებით ციტირებს რუსების ფრაზას, “აიძულო საქართველოს მშვიდობა“, ანუ, რუსეთი, როგორც არაერთხელ, ერევა სხვის საქმეში და კალიგულასი არ იყოს, “პედაგოგობს“, ოღონდ არა საკუთარი ქვეყნის შიგნით, არამედ, სხვა, დამოუკიდებელ ქვეყანაში. რა თქმა უნდა, ჟურნალისტის მხრიდან, ეს ირონიის საგანი ხდება. როგორც ჟურნალისტურ დისკურსს შეიფერება, ჩვენ მიერ განხილული სტატიაც არის პოლიფონიური, აქ ისმის სარკოზის, მედვედევის, ჟურნალისტისა და სხვათა ხმები. პოლიფონიურობა, ინფორმაციული ჟურნალისტური სტატიის

ერთ-ერთ მარკერად შეიძლება მივიჩნიოთ. მოცემული სტატია შეიხებოდა გარკვეულ მოვლენას, ოღონდ ანალიზის გარეშე, ანუ ეს იყო წმინდა წყლის ინფორმაციული დისკურსი. ამ დისკურსიდან გამომდინარე, ცხადი ხდება რა იყო ჟურნალისტის ინტენცია. მას სურდა მაქსიმალური ინფორმაცია მიეწოდებინა მკითხველებისათვის, ანუ აუდიტორიისათვის, საქართველოს ომის შესახებ, რასაც თან ახლდა იმპლიციტური ირონია რუსეთის მიმართ. პრაგმატიკიდან ცნობილია, რომ იმისათვის, რომ დისკურსული ინტენცია გასაგები იყოს აუდიტორიისათვის, ანუ მსმენელთათვის თუ მკითხველთათვის, საჭიროა არსებობდეს მთავარ კომუნიკანტსა და სხვებს შორის კოოპერაცია, რომელიც წარმატებული იქნება მაშინ, როცა დისკურსს ექნება ცალსახა აღქმა და თავისუფალი იქნება ორაზროვნებისაგან. ამისათვის საუკეთესო პირობაა, როცა კომუნიკანტები ერთსა და იმავე დროსა და სივრცეში იმყოფებიან და მეორე, როცა ისინი ერთსა და იმავე კულტურას წარმოადგენენ, მაგალითად, როცა ჟურნალისტი ფრანგია და მისი მკითხველიც ფრანგია, აქ ლაპარაკი არ არის კულტურის დონეებზე. ინფორმაციული ხასიათის დისკურსები უფრო ექვემდებარება ინტერპრეტაციებს, რისი შედეგიც იქნება ორაზროვნება. მაგალითად, აგვისტოს ომზე ინფორმაციულმა სტატიებმა წალეკა როგორც ქართული, ისე უცხოური პრესა და შედეგად მოიტანა ის, რომ ეს მოვლენა ქართველებისათვის დარჩა ომად, ხოლო ზოგიერთი სხვა კულტურის წარმომადგენელთათვის ინციდენტად თუ კონფლიქტად. ამ შემთხვევაში ჟურნალისტსა და მის აუდიტორიას შორის სრულყოფილ კოოპერაციას ხელს უშლის არა დრო და სივრცე, არამედ სხვაობა კულტურათა შორის. მაგ., როგორც ამ ანალიზიდან ჩანს, რუსისათვის ტანკით დამოუკიდებელი ქვეყნის ტერიტორიაზე შეგრიალება არ ნიშნავს ომს, არამედ წესრიგის დამყარებას და სხვა არაფერს, მათივე სიტყვებით, რომ ვთქვათ, ეს “მშვიდობის იძულებაა“. ანუ ტანკი დგას მშვიდობის სამსახურში და ლამის მშვიდობის ერთადერთ სიმბოლოდ მიიჩნევა რუსულ ლოგოსში, ანუ ჟურნალისტურ დისკურსში. ასე რომ, თუ რუსული მედიადისკურსის ინტენციებს გავიზიარებთ, რაც არაერთხელ მომხდარა, მაშინ, ერთ მშვენიერ დღეს პიკასოს გერნიკა დაკარგავს თავის შინაარსს და მის ნაცვლად ტანკი შეიძლება მოგვევლინოს მშვიდობის სიმბოლოდ. ეს ირონიით, რა თქმა უნდა.

ჩვენს შემთხვევაში ჟურნალისტიკის ინტენციია იყო ინფორმაციის მიწოდება და როგორც უკვე აღვნიშნეთ, ამას მოჰყვა სხვადასხვა ინტერპრეტაცია, რაც გამომდინარეობს კულტურათა სხვაობიდან, დროისა და სივრცის სხვაობიდან და ინტენციათა სხვაობიდან. ჟურნალისტიკის ინტენციია შეიძლება იყოს აგრეთვე საკუთარი აზრის მიწოდება სხვებისთვის გარკვეულ მოვლენაზე, ასეთ დროს მისი დისკურსი იქნება არაგუმენტული. უნდა ითქვას, რომ არაგუმენტული დისკურსის ინტერპრეტაციისას უფრო ნაკლები შეიძლება იყოს ცდომილება განსხვავებული კულტურისა, დროისა და სივრცის გამო, რადგან ჟურნალისტიკური დისკურსი არაგუმენტებით იქნება გამაგრებული. არაგუმენტული დისკურსით ხასიათდება უფრო ქრონიკები, რაც შეიძლება იყოს იგივე კრიტიკა, რომელთა ავტორიც გამოხატავს თავის საკუთარ გრძობებსა და შეხედულებებს, ემოციას, მსჯელობას, რაც არ შეიძლება ჩაითვალოს ნეგატიურ მომენტად, რადგან ამგვარ ენონსიაციაში, ანუ დისკურსში, სუბიექტურობის გამოხატვა წესითა და რიგით მიღებულია. იმისდა მიხედვით თუ რაზე მსჯელობს კომუნიკანტი, ჩვენს შემთხვევაში ჟურნალისტიკა, სხვადასხვა იქნება მისი ეთოსი, შესაბამისად, ლოგოსი და პათოსი. თუ ის მსჯელობს სამედიცინო საკითხზე, მაგ. გრიპზე, მისი ეთოსი იქნება შესაბამისი დისკურსისა, რადგან ეს მსჯელობა შეიძლება იყოს მეცნიერული და მაშინ ეთოსი იქნება სრულიად არაექსპრესიული, არამედ ზუსტი და კორექტული, მსჯელობა შეიძლება იყოს პოპულარულ ენაზე, ანუ განსხვავებული მოდლობით იმავე საკითხზე, მაშინ შეიძლება კომუნიკანტის ეთოსი წარმოჩნდეს, როგორც გააგებული ადამიანისა ან ცინიკოსისა, რომელსაც მედიცინის არ სჯერა და ა.შ. ჩვენი მსჯელობა ამ შემთხვევაში შეეხებოდა ფრანგულ, წერილობით მედიადისკურსს. რაც შეეხება ქართულ მედიადისკურსს, მისი ინტენციია იყო შიშველი სიმართლის მიწოდება დანარჩენი მსოფლიოსათვის, რაც ხშირად აღწევდა მიზანს, მაგრამ ყოველთვის არა, გერნიკას კონკურენტის დიდი დამსახურებით. აღსანიშნავია, რომ წერილობითი მედიადისკურსი სრულიად განსხვავდება ზეპირი მედიადისკურსისაგან, როგორც საფრანგეთში, ისე საქართველოში, თავის მხრივ, ერთი და იმავე ჟანრის მედიადისკურსები ამ ორ ქვეყანასაც სრულიად განსხვავებული აქვს. ორივე ქვეყანაში ზეპირი მედიადისკურსი უფრო თამამია, რბილად რომ

ვთქვით, ვიდრე წრილობითი მედიადისკურსი. ფრანგულ ტელევიზორში ცნობილ ჟურნალისტ ტიერი არდრისონს მიჰყავდა გადაცემა, რომელშიც თვითონაც და მოწვეული სტუმრებიც უწმაწურ სიტყვებს ძალიან ლაღად ხმარობდნენ. ეს იყო ეპატაჟზე დამყარებული გადაცემა, რომელსაც დიდი რაოდენობით მაყურებელი ჰყავდა, ჟურნალისტიკის ეთოსი, ლოგოსი და პათოსი, ალბათ სრულიად მიუღებელი იქნებოდა არისტოტელესათვის, რომელმაც საფუძველი ჩაუყარა რიტორიკას. რაც შეეხება ქართულ ტელევიზორს, ვერ უწმაწური გადაცემები არ ჩანს, თუ არ ჩავთვლით აქუბარდიას უნებლიე უწმაწურობას სიტყვა “გაჟიმვასთან“ დაკავშირებით, მაგრამ წერილობით მედიასთან შედარებით ზეპირი მედიადისკურსი ქართულ ტელევიზორშიც უფრო გაბედულია. ეს განსაკუთრებით თოქშოუებში ვლინდება, რომლებშიც კომუნიკანტთა ინტენციები წინასწარაა ცნობილი. ყველამ იცის, რომ კავკასიის ინტენციია ცუდად წარმოაჩინოს ხელისუფლება, ხოლო რუსთავი 2-ის ინტენციია ცუდად ოპოზიცია წარმოაჩინოს. ასეთი მედიადისკურსი არასაინტერესო და მოსაწყენია. საინტერესოა შევადაროთ იდენტური გადაცემების დისკურსები ფრანგულ და ქართულ ტელე-მედიასივრცეში. ასეთებია, “ვის უნდა 2000“, და “სუსტი რგოლი“. პირველ გადაცემას ფრანგულად ეწოება “Comment gagner des millions“, რომელიც საფრანგეთში მიჰყავს ჟან-პიერ ფუკოს, სოლიდური ასაკის მამაკაცს, რომელიც დინჯი საუბრის მანერით გამოირჩევა. მისი ეთოსი მეტყველებს დაღვინებულ და მშვიდ ადამიანზე. საქართველოში ეს გადაცემა დიდხანს მიჰყავდა დიმიტრი სხირტლადის, არავის დაავიწყდება ემოციების ფეიერვერკი, რომელიც ყოველ გადაცემას ახლდა. როგორი იყო წამყვანის ეთოსი? ის მეტყველებდა წარმატებას დაწაფებულ ენერგიულ ახალგაზრდაზე, რომელსაც ძალიან უნდოდა მაყურებლის გული მოეგო და მან ამას მიაღწია კიდევ. მისი დისკურსი გაჭირებული იყო არტისტული სვლებით, რაც ძალიან ამხიარულებდა მაყურებელს და ზრდიდა გადაცემის რეიტინგს. ჟან-პიერ ფუკოს დისკურსი ძალიან მონოტონური ჩანს ამის გვერდით, თუმცა არც ამ გადაცემას ჰყოლია ნაკლები მაყურებელი. რატომ განსხვავდება ერთი და იმავე ტელეგადაცემის დისკურსები ასე რადიკალურად? მის საფუძვლად არა მარტო ორი სხვადასხვა კულტურის არსებობა უნდა მივიჩნიოთ, არამედ წამყვანთა ინდივიდუალიზმი.

ოლონდ ფრანგულ მედიასივრცეში უპირატესობა მიანიჭეს სოლიდური ასაკის თავშეკავებულ წამყვანს, ქართულში კი, ემოციურ, პათეტიკურ ახალგაზრდას. ანუ, მაინც კულტურიდან გამომდინარე მიდგომამდე და შეფასებამდე მივლივართ. რაც შეეხება მეორე გადაცემას, “სუსტი რგოლი“, “Maillon faible“ უნდა ითქვას, რომ აქაც დიდი განსხვავება იყო წამყვანთა თვალსაზრისით. ფრანგული გადაცემა მიჰყავდა სრულიად უემოციო, გარეგნობით გულგარულ ქალს, რომელიც ხაზგასმით უბოდიშოდ ემშვიდობებოდა თამაშიდან გასულებს. სრულიად ფანტასტიკური იყო ქართველი წამყვანი ნინო ბურდული, ელიგანტური და გონებამახვილი, რომელსაც უბოდიშო საქციელის ნაცვლად ირონია ჰქონდა მომარჯვებული იარაღად. ფრანგი წამყვანის დისკურსი იყო ძუნწი, პირდაპირი და უემოციო, ქართველისა აგრეთვე ძუნწი, მაგრამ ირონიით გაჯერებული. ამ შემთხვევაშიც მსგავს მოვლენასთან გვაქვს საქმე, როგორც ჩანს, ქართველების და ფრანგების შეფასების კრიტერიუმები სრულიად განსხვავებულია, რისი საფუძველიც ალბათ, ისევ და ისევ კულტურათა შორის სხვაობაა. ის, რაც ფრანგისთვისაა მისაღები, ქართველისათვის მიუღებელი ჩანს. მაშასადამე, ეთოსის უპირველესი მარკერია ის კულტურა, რომლის მატარებელიც არის მოსაუბრე, ანუ ადრესანტი, თუმცა, ეთოსი, ამავე დროს, მოსაუბრის ინდივიდუალობითაც არის მარკირებული. უფრო ფართო მასშტაბით თუ ვიმსჯელებთ, ინდივიდუალობაც იმ კულტურით საზრდოობს, რომლის მატარებელიც არის მოსაუბრე.

ლიტერატურა

არმენგო, 2007 — Françoise Armengaud, La pragmatique, PUF, 2007
გარიკი, 2007 — Nathalie Garric, Frederic Calas, Introduction à la pragmatique, Hachette, 2007
კურტო, 2007 — Joseph Courtès La semiotique du langage, Armand Colin, 2007.
მაზიორ, 2005 — Francine Mazière L’analyse du discours, PUF, 2005
მეიერი, 2004 — Michel Meyer La rhétorique, PUF, 2004 .

Ethos, Pathos and Logos in French and Georgian Media Discourse

Summary

As is known, ethos, pathos and logos are essential elements of discourse. The aim of the paper is to study the given elements on material from French and Georgian media discourse (written as well as spoken). The paper stresses the differences in the interpretation of the notion of ethos in rhetoric and pragmatics. The empirical data comprises the copies of the French newspaper *Le Figaro*, the Georgian newspaper *Resonance*, French and Georgian talk shows devoted to the topic of Russian-Georgian war in 2008. The analysis has proved that the ethos of the speaker/reader is largely dependent on his/her cultural background.

მაგ ზოტიანობილი

კომპიუტერული სლენგის როლი კომპიუტერული
ტერმინოლოგიის ჩამოყალიბების საქმეში

კომპიუტერული კომუნიკაციის პროცესში ადამიანებს სჭირდებათ ინფორმაციის გაცვლა. ამ უკანასკნელისთვის კი აუცილებელია, შესაბამისი კოდის არსებობა. კოდის გამოყენება, თავის მხრივ, მოითხოვს კომუნიკანტთაგან კოდის ფონობრიობას, როდესაც აღრესანტისა და აღრესატის საინფორმაციო ბაზა ერთიან კოდს ეფუძნება. კომპიუტერულ კომუნიკაციაში არსებული ინგლისურენოვანი კოდი ქმნის ფონობრივ ინფორმაციულ ბაზას, რაც ქართულენოვანი კომპიუტერული კომუნიკაციის შინაარსობრივ საფუძველს წარმოადგენს. ქართული სამეტყველო გარემო მოითხოვს ურთიერთგაგებისათვის აუცილებელ ფონობრივ კოდს, როდესაც კომუნიკანტებმა იციან, რაზეა საუბარი.

აღნიშნული თვალსაზრისით, განვიხილავთ კომპიუტერული ჟარგონის, ანუ სლენგის როლსა და ადგილს კომპიუტერული ტერმინოლოგიის ჩამოყალიბების საქმეში.

კომპიუტერული სლენგის ჩამოყალიბება, თავდაპირველად, დაკავშირებული იყო პროგრამისტების პროფესიულ ჟარგონთან. დროთა განმავლობაში, კომპიუტერის მნიშვნელობა გაცდა ვიწრო პროფესიული ურთიერთობის სფეროს და ფართო საზოგადოების ინტერესის ობიექტი გახდა. ამან, ბუნებრივია, გამოიწვია ის, რომ კომპიუტერთან დაკავშირებულ საკითხებზე მსჯელობისა და ინფორმაციის გაცვლის საშუალება მიეცა განსხვავებული სოციალური, ეთნიკური, სემარტლებრივი, რელიგიური, გენდერული და სხვა სახის სტატუსის მქონე ადამიანებს. ვინაიდან, კომპიუტერული სლენგი წარმოადგენს საცდელ პოლიგონს, სადაც ხდება პოტენციური კომპიუტერული ტერმინების რეალურ საკომუნიკაციო სიტუაციებში „გამოცდა“, საინტერესოა ამ სფეროში მიმდინარე პროცესებისა და ტენდენციების

გამოკვეთა და ანალიზი.

თავისი ხასიათით, კომპიუტერული სლენგი პროფესიული ჟარგონის ნაირსახეობას წარმოადგენს, რომლის ფორმირებაც, სპეციფიკურ პირობებში მიმდინარეობს. ამ უკანასკნელში სრულიად განსხვავებული სოციალური და სხვა სტატუსის მქონე ადამიანი ცდილობს „შეიჭრას“ კომპიუტერული კომუნიკაციის სფეროში. სხვაგვარად რომ ვთქვათ, კომპიუტერის მომხმარებელთა რაოდენობის განუხრელი ზრდა განაპირობებს კომპიუტერული სლენგის მატარებელთა ვიწრო პროფესიული კორპორაციული ურთიერთობების რღვევას. ვინაიდან, არაპროფესიულ კომუნიკანტებს, ანუ ჩვეულებრივ მომხმარებელს, თემატური ურთიერთობისას ისევე სჭირდება ობიექტისა და მოქმედებების დასახელება, როგორც კომპიუტერული სფეროს სპეციალისტს. ყოველივე ეს ქმნის იმის წინაპირობას, რომ კომპიუტერული ტერმინები ფართოდ გამოყენებოდეს და ენობრივი სტატუსი მოიპოვონ. ეს ფაქტი შესაძლებელია დაუწყვეთიროთ ახალ ენობრივ მოვლენებთან დაკავშირებულ კანონზომიერებას, როდესაც სამეტყველო ერთეული ამჟღავნებს ტენდენციას, სტანდარტულ სიტუაციაში მოგვევლინოს სტანდარტული ფორმით, ფსიქოლოგიურად ხდება ამ კავშირის ავტომატიზაცია, რომლის შედეგადაც, ეს მნიშვნელობა ხდება მიღებული ენობრივი კოლექტივის მიერ.

სწორედ ასეთი ავტომატიზაციის შედეგია ისეთი კომპიუტერული ტერმინების დამკვიდრება ენაში, როგორიცაა: „ჯონსიტიკი“, „მესიჯი“, „ონლაინი“, „ეთერიმენტი“, „მეგაბაიტი“, „ჩიპი“, „ქოფი“, „ინსერტი“, „ინბოქსი“ და ა. შ. უნდა აღინიშნოს, რომ მოყვანილი სიტყვები უკვე მოსწყდა კომპიუტერული კომუნიკაციის ვიწრო პროფესიულ გარემოს და ფართოდ გამოიყენება ჩვეულებრივ სამეტყველო პრაქტიკაში, რომელიც არ არის დაკავშირებული პროფესიულ კომუნიკანტთა ურთიერთობასთან. როგორც აღვნიშნეთ, „დილექტანტური მასების“ ჩართვა კომპიუტერული კომუნიკაციის სფეროში, ხელს უწყობს ტერმინოლოგიზაციის პროცესის დაჩქარებასა და სამეტყველო ერთეულის გადაქცევას ენობრივ ერთეულად.

კომპიუტერული კომუნიკაციისა და კომპიუტერული სლენგის მჭიდრო კავშირი შესაძლებლობას გვაძლევს ტერმინთშემოქმედების პროცესს მივადევნოთ თვალს. ამ კუთხით ძალზე საინტერესოდ მიგვაჩნია ის კომპიუტერული პოლილოგები, რომლებიც იმართება კომპიუტერული „საფიხნოს“ ფარგლებში. მოცემულ საიტზე ხდება კომ-

პიუტერული ტერმინოლოგიის ავ-კარგთან დაკავშირებული ინფორმაციის გაცვლა. კომუნიკანტები გვთავაზობენ ტერმინის საკუთარ ვარიანტებს, აკრიტიკებენ მათი თვალსაზრისით არასწორ და მიუღებელ ვარიანტებს, გამოთქვამენ ტერმინთშემოქმედებასთან დაკავშირებულ ვარაუდებს და იძლევიან კონკრეტულ ვერსიებს.

კომუნიკანტთა ურთიერთობის ენა, აღნიშნულ საიტზე, წარმოადგენს კომპიუტერული სლენგის გამოყენების უნიკალურ შემთხვევას, რომელზედაც დაკვირვებამ შესაძლებლობა მოგვცა რამდენიმე საინტერესო ტენდენცია დაგვეფიქსირებინა. პირველ რიგში, ეს ეხება ინგლისურენოვანი კომპიუტერული ტერმინების „სლენგური“ ეკვივალენტების გამოყენებას. ისევე, როგორც კომპიუტერული ტერმინების გადმოცემის ზემოთ აღნიშნულ შემთხვევებში, კომპიუტერულ სლენგზე ინგლისური ტერმინის კონკრეტულ სამეტყველო სიტუაციაში გამოყენებისას, ხდება კალკირება, ნახევრადკალკირება და საკუთრივ თარგმნის მეთოდების გამოყენება. ამასთანავე, კომპიუტერული სლენგისთვის სპეციფიკურია ფონეტიკური მიმეკრიის პრინციპის ფართო გამოყენება. აღნიშნული ხერხი დაკავშირებულია ტერმინის ფონეტიკურად მსგავს, მაგრამ შინაარსობრივად განსხვავებულ სიტყვასთან. ასეთი გამოყენება დაკავშირებულია კომიკურ ელფერთან, რასაც აღნიშნული ტიპის ფონეტიკური მიბაძვა (მიმეკრია) იწვევს. როგორც წესი, ასეთი ერთეული ტერმინოლოგიური ერთეულის დონეზე არ მალდდება, მაგრამ კონკრეტულ სამეტყველო სიტუაციაში, თავისუფლად ასრულებს „ტერმინის“ ფუნქციას. აღსანიშნავია ის ფაქტიც, რომ ფონეტიკური მიმეკრიის შედეგად მიღებული ვარიანტი, გავრცელების არეალის თვალსაზრისით, საკმაოდ შეზღუდულია და არც გააჩნია პრეტენზია ენობრივ სტატუსზე.

მიდრეკილება კომიკური ეფექტისაკენ კომპიუტერული ჟარგონის ერთ-ერთი ყველაზე გამოკვეთილი ტენდენციაა, რაც, ხშირად, სინონიმური ვარიანტების არსებობაშიც ვლინდება. ასე მაგალითად, ინგლისური „mouse“-ს აღსანიშნავად, ქართულ კომპიუტერულ ჟარგონში გაგვაჩნია მთელი რიგი სამეტყველო ვარიანტები „თავი“, „ვირთხა“, „წრუწუნა“, „თავუნა“, „მაუსი“. ასევე, მრავალი სამეტყველო ვარიანტითაა წარმოდგენილი ინგლისური ტერმინი „button“ — „ლილაკი“, „ბატონი“, „მუხრანი“, „ფუნთუშა“.

აღსანიშნავია, რომ „სინონიმური ვარიანტები“ არა მარტო არსებით სახელებს გააჩნიათ, არამედ ზმნური წარმოშობის კომპიუტერული

რულ ტერმინებს. ასე, მაგალითად, ტერმინი „click“ კომპიუტერულ სლენგში გვევლინება, როგორც „დაჩლიქვა“, „ქლიქის მიცემა“, „მოხმობა“, ტერმინი „attack“ შემდეგ ვარიანტებში გვხვდება „მიერთება“, „შეტევა“, და ა.შ.

კომიკური ეფექტის შექმნის შეგნებული პროცესისაგან უნდა გამოიჯნოს ის შემთხვევები, როდესაც ინგლისურენოვანი კომპიუტერული ტერმინების გადმოცემისას ხდება პიროვნების მიერ ტერმინის არასწორი წაკითხვა, რაც ენის არცოდნას უკავშირდება. მაგალითად, გავრცელებულია ტერმინი „mail“-ის „მაილად“, ხოლო „message“-ის „მასაგად“ გადმოცემა, რაც ბუნებრივია, კომიკურ ეფექტს იწვევს. უნდა აღინიშნოს, რომ ზოგიერთმა კომუნიკანტმა შესაძლოა სპეციალურადაც დაამახინჯოს ტერმინი კომიკური ეფექტის შესაქმნელად. განსხვავებულ წაკითხვასთანაა დაკავშირებული სინონიმური რიგი, რომელიც ინგლისურენოვანი ტერმინის „keybord“-ის ქართულად გადმოცემასთანაა დაკავშირებული: „კეიბორდი“, „კებორდი“, „ქებორდი“, „ქებორდი“.

უნდა აღინიშნოს, რომ ოდნავ ირონიული ელფერი თითქმის ყველა ახლადშემოტანილ სამეტყველო ვარიანტს ახლავს, რასაც პრაქტიკა ნათლად ადასტურებს. მიუხედავად იმისა, რომ კომპიუტერულ ჟარგონში დამკვიდრდა მთელი რიგი ზმნური წარმონაქმნი „ინსტალირება“, „დაწკაპუნება“, „დამესიჯება“, საკმაოდ დიდია ანალიტიკური ფორმების გამოყენებაც. მაგალითად, „მიცემა“, „ჩართვა“, „ძიება“ და ა.შ. აღნიშნული მეთოდი, როგორც წესი, გამოიყენება უეკვივალენტო ლექსიკური ერთეულის აღსანიშნავად, როდესაც ზმნა საშუალებას გვაძლევს ფორმა კონკრეტულ სამეტყველო აქტში გამოვიყენოთ. როგორც ცნობილია, ერთია სიტყვის მნიშვნელობის ცოდნა, ხოლო მეორე — მისი კონკრეტულ სიტუაციაში გამოყენება. ასე მაგალითად, ტერმინი „paste“-ს მნიშვნელობა უკავშირდება ჩასმას, შეწებებას. იმის გამო, რომ ეს მნიშვნელობა უკვე დაიმკვიდრა „insert“-მა, კომპიუტერულ ჟარგონში სიტყვა „paste“-ი კალკის სახით გვევლინება. სირთულეს ქმნის მისი ზმნური ფორმით გამოყენება კონკრეტულ სამეტყველო სიტუაციაში. ყველაზე მარტივ გამოსავალს, ამ შემთხვევაში, წარმოადგენს აღნიშნული ტერმინის ზმნური კომპონენტით გაძლიერება, რის შედეგადაც ვიღებთ „ფეისთის მიცემას“. ამავე მოდელზეა შექმნილი კონსტრუქციები: „rate“-ის განსაზღვრა, „povert“-ის გაზრდა, „overline“-ის გავლება და ა.შ.

კომპიუტერული ტერმინოლოგიის ჩამოყალიბების ერთ-ერთი გზაა მომიჯნავე მეცნიერებების ტერმინოსისტემებიდან სიტყვის გადმოტანა. ამ დროს ხდება ტერმინის სპეციფიკაცია, ანუ მისი კომპიუტერული კომუნიკაციის სისტემაში ჩართვა, რის გამოც ახალ კონტექსტში სიტყვა დამატებით მნიშვნელობას იძენს. ასე მაგალითად, „იმპორტ“-ის ტრადიციული მნიშვნელობა საყოველთაოდაა ცნობილი, მაგრამ კომპიუტერულ სლენგში მან შეიძინა ახალი სემანტიკა — „ნაგულისხმევი აზრი“, „ნაგულისხმევი მნიშვნელობა“, რაც კომუნიკაციის თვალსაზრისით, გარკვეულ გაუგებრობას ქმნის, ვინაიდან, ქართულ ცნობიერებაში აღნიშნულ ტერმინს დამკვიდრებული მნიშვნელობა გააჩნია.

როგორც უკვე აღვნიშნეთ, კომპიუტერული სლენგი უშუალო კავშირშია კომპიუტერული ტერმინოლოგიის ჩამოყალიბებასთან. ის წარმოადგენს თავისებურ სამეტყველო გარემოს, რომლის ფარგლებში ხდება ამა თუ იმ სამეტყველო ერთეულის გამოცდა და დამკვიდრება. კომპიუტერული ტერმინოლოგიის შექმნის პროცესში ორი ურთიერთდაპირისპირებული და, ამავდროულად, ურთიერთშეპირობებული ტენდენციები ურთიერთქმედებენ. ერთი მხრივ, როგორც ნებისმიერი მეცნიერება, კომპიუტერული სფეროც მისწრაფვის მკაცრად განსაზღვრული ადმინისტრაციული ტერმინოსისტემის შექმნისაკენ, მეორე მხრივ, კომპიუტერული კომუნიკაციის სფერო დილეტანტების ხარჯზე ფართოვდება, რის შედეგადაც, სრული აკადემიურობა, პრაქტიკულად, მიულწეველი ხდება. კომპიუტერული კომუნიკაცია არ არის მკაცრად რეგლამენტირებული პროფესიონალთა ურთიერთობით, რისი შედეგიცაა მრავალი, ტერმინოლოგიურად გაუმართავი სიტყვის გამოყენება ინფორმაციის გაცვლის კონკრეტულ შემთხვევებში.

ამრიგად, შეიძლება ითქვას, რომ ძირითადი პრობლემა, რომელიც ქართული კომპიუტერული ტერმინოლოგიის შექმნასთანაა დაკავშირებული, მდგომარეობს იმ დისპროპორციაში, რომელიც იქმნება დარგის უსწრაფესი განვითარებისა და კომპიუტერული ტერმინოლოგიის თარგმნისა და კონკრეტულ ენობრივ გარემოში დამკვიდრების ტემპებს შორის. უცხოენოვანი ტერმინის დამკვიდრების პირველ ეტაპზე ხდება მისი სემანტიზაცია, რათა პროფესიონალურ კომუნიკაციაში გამოსადეგი გახდეს, ხოლო შემდეგ კონვენციონალიზაცია, როდესაც პროფესიონალური კომუნიკაციის სფეროდან ის ენობრივი სისტემის ელემენტად გარდაიქმნება და საზოგადოებრივ სანქციას

იღებს. სწორედ, კონვენციონალიზაციის პროცესი აგვირგვინებს პროფესიულ ჟარგონში აპრობირებული სამეტყველო ერთეულის ტერმინად ჩამოყალიბებას. სამწუხაროდ, „ენობრივი გემოვნება“ ისევე, როგორც, ზოგადად, გემოვნება, ლოგიკურ საწყისზე არ არის დაფუძნებული, ამიტომ, ხშირ შემთხვევაში, საუკეთესო ტერმინოლოგიური ვარიანტი პრაქტიკულ კომუნიკაციაში მიუღებელი რჩება, მაშინ, როდესაც შედარებით მდარე ვარიანტი შეიძლება დამკვიდრდეს ენაში. ამ არჩევანში, როგორც უკვე აღვნიშნეთ, მნიშვნელოვან როლს კომპიუტერული ჟარგონი თამაშობს, რომლის წიაღშიც გარკვეულ კომუნიკაციურ ტესტირებას გადიან პერსპექტიული ტერმინები.

ლიტერატურა

- გოჯიაშვილი, რაზმაძე, 1998** — ჯ. გოჯიაშვილი, ს. რაზმაძე, პერსონალური კომპიუტერი თანამედროვე ოფისში., თბ., 1998
- სერგია 1983** — ვ. სერგია, ტექსტის ლინგვისტიკა., თბ., 1983
- ფანჯიკიძე 1995** — დ. ფანჯიკიძე, თარგმანის ახალი თეორიები და სტილის ეკვივალენტობის პრობლემა., თბ., 1995
- წიბახაშვილი 2000** — გ. წიბახაშვილი, თარგმანის თეორიისა და პრაქტიკის საკითხები., თბ., 2000
- Dictionary of Computing., Oxford, 2004
- English-Georgian Dictionary of Computing Machinery and Data Processing., Tb., 1996

EKA GOTIASHVILI

The Role of Computer Slang in the Formation of Computer Terminology

Summary

As is known, computer slang is a specific area of language use which serves as a framework for testing and fixing certain lexical units. The paper maintains that in the process of formation of computer terminology two opposing and at the same time interdependent tendencies interact: on the one hand, similar to any scientific field, computer field reveals a tendency towards the coinage of strictly defined administrative terminology, on the other hand computer communication is enriched on the basis of amateur usage. As a result complete academism is practically impossible.; computer communication is regulated not only by professionals. As a result, numerous non-technical words are used for exchanging specific types of information. Hence computer slang plays an important role in the formation of computer terminology.

ირინე ღემეტრაძე

საუბარი ამინდის შესახებ – სოციალური ურთიერთქმედების
მლავრი ინსტრუმენტი
(ინგლისური და ქართული ენების მასალაზე)

*„გამყიდველმა გაიღიმა, მისი აზრით, სასიამოვნოდ. — ამინ-
დი ხომ მშვენიერია! — განაგრძო ისეთი ტონით, გეგონებოდა
მისი ნამოქმედადიაო.“*

- წვიმა გვჭირია! — გააწყვეტინა მერი პოპინსმა.

*- მართალი ბრძანდებით! — სასწრაფოდ დაეთანხმა გამყიდ-
ველი. გულითა და სულით ცდილობდა ესიამოვნებინა. — რა
სჯობია წვიმას!*

- პირიქით! — წაიბურტყუნა მერი პოპინსმა.“

პამელა ტრავერსი, „მერი პოპინსი“

ცნობილია, რომ ოსკარ უაილდმა გააკრიტიკა ის ხალხი, ვინც ამინდს სასაუბრო თემად იყენებს და უწოდა ამინდს „წარ-მოსახვას მოკლებულთა საბოლოო თავშესაფარი“ (“last refuge of the unimaginative”). ტომას ფულერი კი ამბობდა: „Change of the weather is a discourse of fools“. მიუხედავად ამისა, კვლევამ აჩვენა, რომ ყოველი 10 ბრიტანელიდან 6 ამინდს საუკეთესო სასაუბრო თემად მიიჩნევს. კვლევამ ასევე გამოავლინა, რომ ბრიტანელების ნახევარზე მეტი ამინდზე საუბარს მიმართავს ყოველ ექვს საათში ერთხელ. მიჩნეულია, რომ ამინდზე შესახებ საუბარი ურთიერთობის დამყარების და „ყინულის გაღობის“ საუკეთესო საშუალებაა. როგორც ცნობილი წიგნის „ეტიკეტის“ ავტორი ემილი პოსტი აღნიშნავს, „ამინდის ცვალებადობა თითქოს სპეციალურად იმისთვის გამოიგონა განგებამ, რომ ადამიანები სასაუბრო თემებით მოემარაგებინა“ (პოსტი, 1922).

ზემომოყვანილის საილუსტრაციოდ საკმარისია მოვიყვანოთ ფრაგმენტი ორი ინგლისელი ქალბატონის საუბრიდან, რომელიც მეგობრული საუბრის წარმართვის ტიპურ ნიმუშადაა მოცემული ინგლისური ენის სახელმძღვანელოში:

- “Good morning, Mrs. Smith. What beautiful weather again!
- Yes, lovely! What a splendid summer we’ve had so far this year!”

ინტერნეტწყაროების თანახმად, ბრიტანელები იმდენად შეპყრობილი არიან ამინდზე საუბრის სურვილით, რომ მათი 70% სპეციალურად ამ მიზნით ყოველდღიურად ისმენს ამინდის პროგნოზს.

ინტერნეტგამოკითხვამ გამოავლინა გენდერული და ასაკობრივი განსხვავებები ამინდზე საუბართან მიმართებით. აღმოჩნდა, რომ მამაკაცების საუბარი ამინდის შესახებ უფრო ოპტიმისტურია, ვიდრე ქალების, და, თუმცა მეტეოროლოგიური კვლევის თანახმად, ინგლისში წვიმიანი დღეების წლიური რაოდენობა არის 154¹, მამაკაცებს არ სჯერათ ამ მონაცემების. ასეთ ოპტიმიზმთან დაკავშირებით ო. მეინენი აღნიშნავს: “თავსხმა წვიმაში ინგლისელი იტყვის: „Fine weather for the ducks”. თუ ცივი ქარი უბერავს, ინგლისელი იტყვის: “It’s a bit parky”, თუ სეტყვად და ჭექა-ქუხილი ერთ კვირას გასტანს, ინგლისელი იტყვის: “Ah, mustn’t grumble” (მენენი, 1977).

რაც შეეხება ასაკობრივ განსხვავებებს, ამინდით, როგორც სასაუბრო თემით დაინტერესება გამოვლინდა 55 წელს გადაცილებულთა 80%-ში და ახალგაზრდების მხოლოდ 42%-ში.

უცხოელები ხშირად აღნიშნავენ, რომ ბრიტანეთში ამინდის, როგორც საუბრის თემის, პოპულარობა აიხსნება ცვალებადი და ნესტიანი კლიმატით, მაგრამ ეს მოსაზრება გაიზიარა გამოკითხულ ბრიტანელთა მხოლოდ 44%-მა. ამასთანავე უნდა აღინიშნოს, რომ, მიუხედავად იმისა, რომ ბრიტანელები ხშირად წუწუნებენ უამინდობაზე, უცხოელების მხრიდან მათი კლიმატის კრიტიკა მათში პატრიოტულ აგრესიას და თავდაცვის ძლიერ სურვილს იწვევს.

¹ აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ ხშირი წვიმები საფუძვლად დაედო ინგლისურ გამოთქმას „Save for a rainy day”, რომლის ქართული შესატყვისია „შავი დღისთვის გადანახვა“.

ქვეთ ფოქსის თანახმად, „ამინდი სოციალური ურთიერთქმედების შესანიშნავი საშუალებაა და მისი ცვალებადობა მრავალფეროვნებას მატებს ამ სასაუბრო თემას“ (ფოქსი, 2004). ჯ. ბრაუნის და ჯ. იულის თანახმად, „როდესაც ორი უცნობი სიცივისგან კანკალებს აგტობუსის გაჩერებაზე, ქრის ცივი ქარი და ამ დროს ერთი მეორეს ეტყვის: „ღმერთო ჩემო, როგორ ცივა!“, ძნელია წარმოიდგინო, რომ მისი განზრახვა ინფორმაციის გადაცემაა. ადგილი მისახვედრია, რომ მოსაუბრე მსმენელს ამცნობს მის მზადყოფნას მეგობრული საუბრისთვის. ამდენად, ენა ასრულებს ინტერპერსონალურ და არა ტრანსაქციულ ფუნქციას“ (ჯ.ბრაუნი და ჯ. იული, 1992).

ანთროპოლოგმა ბ. მალინოვსკიმ შეიმუშავა ტერმინი „ფატიკური კომუნიკაცია“ ისეთი ერთი შეხედვით არაფრისმთქმელი საუბრის აღსანიშნავად, რომლის მიზანი არის არა ინფორმაციის გადაცემა, არამედ კეთილგანწყობილი ურთიერთობის დამყარება (მალინოვსკი, 1923). ანალოგიური ტერმინებია: **small talk, waffle, gossip, chit-chat, sweet nothings, grooming talk** და სხვა. საყურადღებოა, რომ თითქმის ყველა წიგნსა თუ სამეცნიერო სტატიაში, რომლებშიც განხილულია ზემომოყვანილი ტერმინები, პირველივე მაგალითად მოყვანილია გამონათქვამი ამინდის შესახებ. მიჩნეულია, რომ ფატიკური კომუნიკაცია არის სოციალური ჟესტი, ადამიანების დაახლოების საშუალება, ხოლო ამინდზე საუბარი მისი უმნიშვნელოვანესი ნაწილია.

უნდა აღინიშნოს, რომ ამინდზე ლაპარაკისას ხშირად ენის ინფორმაციული ფუნქცია (სრულდება (მაგალითად მეტეოროლოგიურ პროგნოზში). მაგრამ ყოველ დღე უმეგობელი ამინდზე საუბრისას ენის ინფორმაციული და ფატიკური ფუნქციების არევა. ამის კარგი მაგალითია ბ. შოს „პიგმალიონი“:

- Mrs. Higgins: Will it rain, do you think?

- Liza: The shallow depression in the West of these islands is likely to move slowly in the easterly direction. There is no indication of any great change in the barometrical situation.

როგორც ვხედავთ, ლაიზა, რომელიც ჯერ დაუფლებული არ არის სამეტყველო ეტიკეტის ნორმებს, ერთმანეთში ურევს ენის ფატიკურ და ინფორმაციულ ფუნქციებს.

ხაზგასმით უნდა აღინიშნოს, რომ ამინდზე საუბრის პროცესში უდიდეს როლს თამაშობს ჯერჯერობით მიერ შეიმუშავებული „დათანხმების მაქსიმა“: „მინიმუმამდე დაიყვანე კამათი, მაქსიმალურად

ეკადე მილწით თანხმობას შენსა და თანამოსაუბრეს შორის“ (ლიჩი, 1983). ბრაუნისა და ლევინსონის „დადებითი თავაზიანობის“ მთავარი სტრატეგიებია: „ეძიე თანხმობა“ და „აიცილე შეკამათება“ (ბრაუნი და ლევინსონი, 2000). ზემომოყვანილი მაქსიმუმის გათვალისწინება აუცილებელია ამინდზე საუბრის პროცესში. ბრიტანულ ყოფაში ყოვლად მიუღებელია შეეკამათო თანამოსაუბრეს, რომც არ იზიარებდე მის შეხედულებას ამინდთან დაკავშირებით. ამინდთან დაკავშირებული გამონათქვამები უმეტესად გამყოფი კითხვების სახითაა წარმოდგენილი, ამდენად, მათი გრამატიკული სტრუქტურაც მიგვითითებს, რომ აუცილებელია თანხმობის გამომხატველი პასუხი. საშინელი ამინდიც რომ იყოს, ასეთ შეკითხვაზე შეწინააღმდეგება ნიშნავს თავაზიანობის ეტიკეტის დარღვევას და სახის შემლახველი ქმედებას. ქვეთ ფოქსის თანახმად, კომენტარები ამინდის შესახებ ინფორმაციას კი არ მოითხოვს, არამედ ატარებს შეკითხვის ფორმას მხოლოდ და მხოლოდ იმიტომ, რომ მსმენელის პასუხი ნიშნავს: „მზად ვარ შენთან საუბარი გავაბა“. შეკითხვა ამინდის შესახებ და მასზე დადებითი პასუხი ურთიერთმისაღმების ფორმაა, ეს არის „ქორეოგრაფიული“ გაცვლა-გამოცვლა, რომელიც ხორციელდება დაუწერელი, ფარულად შესისხლხორციელებული წესების თანახმად“ (ფოქსი, 2004). ცხადია, ადვილია დაეთანხმო ფრაზას: “Fine Weather, isn't it?” თბილ და მზიან ამინდში. წვიმიან და ცივ ამინდში კი, თუ ერთ თანამოსაუბრეს ამინდი მოსწონს და მეორე ამ აზრს არ იზიარებს, ამ უკანასკნელს შეუძლია თემა შემდეგნაირად განავრცოს: „Yes, the rain is good for the gardens” ან “I like such weather because it feels more cosy indoors”.

ამინდი არის ნარატივი, რომელიც ადამიანების შემაკავშირებელ ფუნქციას ასრულებს. ამინდზე საუბრის მიღმა იკითხება თანაგრძობა და ემოციების გაზიარება, მით უფრო, თუ ადამიანებმა ერთად გადაიტანეს ამინდით გამოწვეული გასაჭირი: ქარიშხალი, დიდთოვლობა და სხვა. ამინდი იმიტომაც არის შესანიშნავი და უსაფრთხო საუბრის თემა, რომ თანამოსაუბრეებს ამ შემთხვევაში „გაზიარებული ფონისეული ცოდნა“ აქვთ.

კლაუს შნაიდერის თანახმად, უცხო ადამიანებს შორის წარმართული ფატიკური საუბარი მოიცავს ისეთ სეგმენტებს ანუ „ნაბიჯებს“, რომელთა წინასწარ განჭვრეტა ძალზე ადვილია. პირველი ნაბიჯი უნდა იყოს ისეთი, რომ აუცილებლად გამოიწვიოს თანამოსაუბ-

რის თანხმობა. სწორედ ასეთ შემთხვევებში უტყუარი საშუალებაა გამონათქვამი "Lovely weather, isn't it?" და სხვა მსგავსი ფრაზები.

მეორე ნაბიჯია თანამოსაუბრის პასუხი, რომელიც არა მარტო დადებითი უნდა იყოს, არამედ წამოჭრილი საუბრის თემა ოდნავ მაინც უნდა განავრცოს. მაგ. შეკითხვაზე "Lovely weather, isn't it?" დაუმგებელია გუპასუხობთ მხოლოდ "Yes". აუცილებელია თემა განავრცოთ და გთქვამთ, მაგალითად, ისეთი ფრაზა, როგორცაა: "Yes, very mild for the time of year" (შნაიდერი, 1988)

ამინდი იმდენად ხშირი და ბანალური სასაუბრო თემაა, რომ ბრიტანელების მისწრაფება ამინდზე საუბრისადმი თავად ბრიტანელთა დაცინვის საგანია. ჯერ კიდევ სემუელ ჯონსონი აღნიშნავდა, რომ „როდესაც ორი ინგლისელი ერთმანეთს ხვდება, ისინი მაშინვე იწყებენ ამინდზე საუბარს და სულმოუთქმელად ეუბნებიან ერთმანეთს იმას, რაც ისედაც იციან. ორივენი ხომ მშვენივრად ამჩნევენ ცივა თუ ცხელია, მზიანი დარია თუ ღრუბლიანი, ქარიანი ამინდია თუ წყნარი“.

ამინდთან დაკავშირებული მრავალი ინგლისური ანდაზა არსებობს, რომლებიც არა მარტო ამინდის წინასწარმეტყველების ხალხურ სიბრძნეს უკავშირდება, არამედ ხშირად გამოყენება ფატიკურ კომუნიკაციაში: “In like a lion, out like lamb,” “April showers bring May flowers,” “Red sky at night, sailor’s delight. Red sky in the morning, sailor take warning,” “Rain before seven, fine before eleven”, “Clear moon, frost soon” და სხვა.

ამინდის შესახებ საუბრები ხშირია ქართულ ყოფაშიც, თუმცა მათ ნაკლები დრო ეთმობა, ვიდრე ინგლისში. ამინდის განხილვას ხშირად მოისმენთ ტრანსპორტში, გაჩერებაზე, კაფეში, ოფისსა თუ სხვა ადგილებში. მზიანი და თბილი კლიმატით განებივრებული ქართველები იშვიათად გამოხატავენ აღფრთოვანებას კარგი ამინდით, თუმცა მაინც გაიმის ასეთი ფატიკური გამონათქვამები: „რა ამინდია!“, „გაიხედე, რა კარგი ამინდია“, „ისეთი ამინდია, რომ სეირნობა მოგიხდება“ და სხვა. სამაგიეროდ, ქართველები ბევრს წუწუნებენ ცუდ ამინდთან დაკავშირებით: „ეს რა უბედურებაა, როგორ გაფუჭდა ამინდი!“, „რა საშინლად თოვს!“, „ყელში ამოვივიდა ეს წვიმა!“ და ა.შ.

ამასთან, ზემოაღნიშნული „თანხმობის“ მაქსიმის დაცვა აუცილებელი არ არის ამინდზე საუბრისას ქართულ ყოფაში. ბრიტანელიებისგან განსხვავებით, შეკამათება და ამინდთან დაკავშირებით გან-

სხვაგვარული აზრის გამოთქმა ქართველ მსმენელში გაღიზიანებას არ იწვევს.

ამინდი სხვადასხვა ქალაქებში მყოფი ადამიანების სატელეფონო საუბრის წშირი თემატაა, ისინი ეკითხებიან ერთმანეთს, როგორი ამინდია იქ, სადაც მათი ახლობელი იმყოფება. ეს არა მარტო ფატიკური საუბრის ნაწილია, არამედ ზრუნვისა და თანაგრძნობის გამოხატვაც. მაგ. სატელეფონო ზარი თბილისიდან მოსკოვში:

- შეილო, როგორი ამინდია მანდ?

- ძალიან ცივა.

- ვაიმე, თბილად ჩაიცვი, არ გაცივდე.

როგორც საველე კვლევაში აჩვენა, ზოგჯერ ასეთი საქალაქთაშორისო საუბრები მოიცავს ე.წ. „თეთრ შურსაც“. მაგ. ზარი მოსკოვიდან თბილისში:

- , ?

- .

- O , !

ზოგჯერ ასეთ საუბრებში გარკვეული „შეჯიბრის“ ელემენტებიც შეიმჩნევა. მაგ. ზარი ერევნიდან თბილისში:

- ?

- .

- !

ამდენად, როგორც ზემოთყვანილიდან ჩანს, ამინდზე საუბარი ენის ფატიკური და ინტერპერსონალური ფუნქციების მნიშვნელოვანი ნაწილი და სოციალური ურთიერთქმედების მძლავრი ინსტრუმენტია. ამინდზე საუბარი უცხო ადამიანებთან კეთილგანწყობილი ურთიერთობის დამყარების საუკეთესო საშუალებაა. ამასთან, ეს არის საუბრის უსაფრთხო და მიუკერძოებელი თემა, რამდენადაც ამინდის „სიურპრიზებში“ ვერავის დავადანაშაულებთ.

ლიტერატურა

ბრაუნი და ლევისონი, 2000 — Brown P. and Levinson S.C. Politeness: Some Universals in Language Usage. Cambridge University Press, 2000

ბრაუნი და იული, 1992 — Brown G, Yule, G. Teaching the Spoken Language. Cambridge Language Teaching Library. 1992

ლიჩი, 1983 — Leech G. Principles of Pragmatics. London. 1983

მალინოვსკი, 1923 — Malinkwski B. The Problem of Meaning in Primitive Languages. Ogden and Richards, 1923

მენენი, 1977 — Menen, A. London. Great Cities. Amsterdam. 1977

პოსტი, 1922 — Post, Emily. Etiquette. 1922. HarperCollins. 17th Edition.

ფოქსი, 2004 — Fox, K. Watching the English. Hodder. 2004

შნაიდერი, 1988 — Schneider, K. (1988) Small Talk: Analyzing Phatic Discourse, PhD thesis, Philipps-Universitat, Marburg, W. Germany

საილუსტრაციო მასალა:

პ. ტრავერსი. „მერი პოპინსი“. ნაკადული. თბილისი. 1974

Intermediate English Course. Linguaphone Institute. 1976

Shaw, G.B., Pygmalion. Penguin Books. 1967

ინტერნეტი

www.thinkexist.com

www.brainyquote.com

www.talkweather.com

www.wikipedia.org

www.books.google.com

IRINA DEMETRADZE

Weather Talk as a Powerful Tool of Social Interaction

Summary

The given paper is based on the data provided by linguistic literature, internet-sources and field research. Using English textbooks, proverbs, famous quotations and fiction literature, the author stresses that conversations about weather are a strong tool for successful interactions and serve the phatic and interpersonal functions of language. Comparison is given between British and Georgian cultures with regard to weather-related conversations based on the observation of everyday speech and long-distance telephone conversations.

ლოლიტა თაბუაშვილი

ფრანგულ სიტყვა „ღვინოსთან“ (vin) დაკავშირებული ფრაზეოლოგიკები და მათი ძარბული შესატყვისები

ფრაზეოლოგიკები, ენის მყარი გამონათქვამები, სემანტიკური თვალსაზრისით, სიტყვათა განსაკუთრებული შეერთებებია. ბუნებრივია, ენის ფრაზეოლოგიურ შემადგენლობას ბევრი რამ აქვს საერთო მის ლექსიკურ შემადგენლობასთან.

ფრაზეოლოგიას, ისე როგორც ლინგვისტიკის ნებისმიერ სხვა ნაწილს, შესაძლებელია ჰქონდეს კერძო და ზოგადი ხასიათი; მაგრამ, როგორც ცნობილია, ზოგადი ფრაზეოლოგია ჩამოყალიბებული დისციპლინის სახით დღესდღეობით არ არსებობს.

სპეციალურ ლიტერატურაში ფრაზეოლოგიის შემადგენლობისა და მოცულობის შესახებ მრავალი განსხვავებული აზრი არსებობს. მეცნიერთა ერთი ნაწილი ფრაზეოლოგიაში გულისხმობს ნებისმიერ მყარ სიტყვათშეხამებას; ენათმეცნიერთა ერთი ნაწილი გამოყოფს ფრაზეოლოგიკების ოთხ ტიპს: 1. ფრაზეოლოგიური ბმანი; 2. ფრაზეოლოგიური მთლიანობანი; 3. ფრაზეოლოგიური სიტყვათშეხამებანი; 4. ფრაზეოლოგიური გამოთქმები.

არსებობს ტენდენცია, რომ ტერმინი „ფრაზეოლოგიკი“ ეწოდოს მხოლოდ იდიომებს. იდიომატური გამოთქმები, ჩვენი აზრით, წარმოადგენს ფრაზეოლოგიკების ერთადერთ თუ არა, ყოველ შემთხვევაში ერთ-ერთ მთავარ შემადგენელ ნაწილს. საერთოდ უნდა აღინიშნოს, რომ ენათმეცნიერთა შორის ასევე შეუთანხმებლობაა იდიომათა ბუნებისა და არსის განსაზღვრის საკითხშიც. იდიომის ტრადიციული განსაზღვრება, როგორც ენის თავისებური, დაუშლელი გამონათქვამისა, რომლის მნიშვნელობა არ უდრის შემადგენელ სიტყვათა ჯამს, დიდი ხანია კრიტიკის საგანია. არც სხვა ენაზე თარგმნის შეუძლებლობა და არც სხვა სპეციფიკური თვისებები; კერძოდ: 1. მყარი სიტყვათგანლაგება; 2. სემანტიკური ფუძის სინონიმით შე-

ცვლის შეუძლებლობა; 3. არქაიზმების შენარჩუნება; 4. სინტაქსური კომპონენტების გაქვავებულობა; 5. იდიომებს შორის ომონიმური მიმართების არსებობა, არ გამოდგება იდიომის განსაზღვრების ამოსავალ კრიტერიუმად. ფრაზეოლოგიკი — სტრუქტურულ-სემანტიკური, გრამატიკული, სტილისტიკური თუ ფუნქციური თვალსაზრისით, სიტყვისაგან განსხვავებული რთული ენობრივი ერთეულია. სინტაქსი არის ის სფერო, რომელშიც მიმდინარეობს ფრაზათა წარმოქმნის განუწყვეტელი პროცესი.

ფრაზეოლოგიკის მნიშვნელობა, ემყარება რა შემადგენელი კომპონენტების გადატანით მნიშვნელობებს, სხვადასხვა ენაში სხვადასხვანაირად მოტივირდება. ფრაზეოლოგიკების ზუსტი, სიტყვასიტყვითი თარგმანი შეუძლებელია, საჭიროა შესაბამის ენაში დაიძებნოს მათი შესატყვისი ეკვივალენტები.

ამჟამად ჩვენი ინტერესის სფეროში მოექცა სიტყვა „ღვინოს“ შემცველი ფრაზეოლოგიკები, რომლებშიც შეიძლება გამოვყოთ რამდენიმე ქვეჯგუფი:

1. ხარისხიანი ღვინოების აღმნიშვნელი ფრაზეოლოგიკები; **le vin d'une Oreille** (სიტყვასიტყვით: „ცალყურა“) ანუ შესანიშნავი ღვინო; **C'est un vrai vin de la comète** — (სიტყვასიტყვით: „კომეტის ღვინო“) ანუ კარგი ღვინო, (1811 წელს, როცა დიდი კომეტა გამოჩნდა, ღვინო განსაკუთრებით მაღალი ხარისხით გამოირჩეოდა); **Jus de la treille/jus d'automne** ტალავერის ღვინო; ხარისხიანი ღვინის აღსანიშნავი ფრაზეოლოგიკებია ასევე: **le vin distingué** — გამორჩეული ღვინო; **le vin limpide** — კამკამა ღვინო; **le jus de la vigne** — ვაზის ნაჟური.

მაგარი ღვინის აღმნიშვნელი და მასთან დაკავშირებული ფრაზეოლოგიკები: **le vin qui donne sur le casaquin** — ღვინო, რომელიც თავში ურტყამს, ანუ „მაგარი ღვინო“; **le vin capiteux** მათრობელა ღვინო, დიდი რაოდენობის ალკოჰოლის შემცველი; და პირიქით, **le vin généreux** ალკოჰოლის დიდი ოდენობის შემცველი, მაგრამ არ ათრობს; **le vin ferme/ardent** მძიმე ღვინო; **le vin dur/fort** — მაგარი ღვინო.

2. ფრანგულში სქელი ღვინოს აღმნიშვნელი გამოთქმები: **un vin charnu** — ხორციანი ღვინო; **le vin gras/onctueux** — ცხიმიანი ღვინო; ხოლო თხელი ღვინოს აღმნიშვნელი გამოთქმები: **un vin decharnu**

— უხორცო ღვინო; **un vin amer** — გამხდარი, ანუ სუსტი ღვინო.

3. აღსანიშნავია ასევე უხარისხო ღვინის აღმნიშვნელი ფრაზეოლოგიზმები: **le vin à laver les pieds de chevaux** — ცხენის ფეხის საბანი ღვინო; **les vins à chasser les cousins** — სიტყვასიტყვით: „ბიძაშვილების გასაყრელი ღვინო“; **les vins de deux oreilles** — (სიტყვასიტყვით: „ორი ყურის ღვინო“) ანუ „გაფუჭებული ღვინო“; **le vin battu** — (სიტყვასიტყვით: „ნაცემი“), რომელიც „ცუდ ღვინოს“ აღნიშნავს.

4. სუსტი ღვინის აღსანიშნავად შეიძლება მოვიყვანოთ შემდეგი მაგალითები: **le vin catholique** — კათოლიკური ღვინო; **votre vin est trop catholique** — ძალიან სუსტი ღვინო გაქვთ; **un vin petit /demi vin** — სუსტი ღვინო; **le vin mou** — რბილი, დუნე ღვინო; **le vin léger** — მსუბუქი ღვინო **le vin des dames** — ქალების (დასალევი) ღვინო.

5. წყალნარევი ღვინის აღმნიშვნელი ფრაზეოლოგიზმებია: — **pe-tit vin** სიტყვასიტყვით: „პატარა ღვინო“, ანუ ღვინო, რომელიც სავარაუდოდ წყლის დამატებითაა დაყენებული; **un vin arrosé** — (სიტყვასიტყვით: „მორწყული ღვინო“ ანუ „წყალნარევი ღვინო“; ასევე ზმნური ფრაზეოლოგიზმები — **tremper/couper le vin** — (ღვინის დაღობა / დაჭრა), რომელიც ასევე ღვინის წყლით გაზავებას გულისხმობს.

6. ღვინის ფერის აღმნიშვნელი გამოთქმებია: **vin bleu** — ლურჯი ღვინო, ანუ „საშინელი წითელი ღვინო“; **vin jaune** ყვითელი ღვინო; **vin rouge** — წითელი ღვინო; **vin ambré** — ქარვისფერი ღვინო; **vin rose** — ვარდისფერი ღვინო.

7. ღვინის გემოსა და სურნელის აღმნიშვნელი ფრაზეოლოგიზმებია: **le vin aigrelet, aigre** — მომყავო, მყავე, მჭახე ღვინო; **vin qui fait danser les chèvres** — მყავე ღვინო, ყვავს რომ დააჩხავლებს; **le vin acre** — მწკლარტე ღვინო; **le vin ayant goût de vert** — სიმწვანის გემოს მქონე ღვინო, იგულისხმება ბალახისა და ფოთლების გემო; **le vin fruité** — ნაყოფის გემოშენარჩუნებული ღვინო, ყურძნის ან სხვა ხილის გემოს მქონე; **goût de bock** — ტოლჩის გემო; **vin usé** — გაცვეთილი ღვინო; ანუ სიძველისგან გემოდაკარგული ღვინო; **vin muet, plat** — მუნჯი, გლუვი ღვინო, ანუ უგემური, ჩალასავით ღვინო; **goût de moisi** — ობის გემოს მქონე ღვინო; **goût de rôti** — მწვადის გემოს მქონე ღვინო, ანუ გადამწიფებული ყურძნის გემოს მქონე.

8. ფრანგულ და ქართულ ენებში გვხვდება იდენტური ლექსიკუ-

რი შედგენილობისა და სემანტიკის მქონე გამოთქმები: **le vin acqueux** — წყალწყალა ღვინო; **le vin baptisé** — ნათლობის ღვინო; **le vin d'opération/vin sophistiqué** — გაკეთებული ღვინო; **le vin de dépense** — სახარჯო ღვინო.

9. ცალკე უნდა გამოიყოს ისეთი ფრაზეოლოგიზმები, რომელთა შემადგენლობაში ფიგურირებს სიტყვა ღვინო, მაგრამ სემანტიკურად არანაირად არაა კავშირში ღვინოსთან: **pot de vin** — ქრთამი; **s'enivrer de son vin** — თავის თავზე დიდი წარმოდგენის ქონა; **marchand de vin** — **avoir son allumette de marchand de vin** — იყო ყბელი: **à bon vin, bon latin** — როგორც გინაზღაურდება, ისეც შრომობ; **à bon vin point de bouchon** — კარგ საქონელს ქება არ სჭირდება .

ამრიგად, ფრანგულ სიტყვა „ღვინოსთან“ დაკავშირებულ ფრაზეოლოგიურ ერთეულებში გამოიყო შემდეგი ქვეჯგუფები: ხარისხიან ღვინოებთან დაკავშირებული ფრაზეოლოგიზმები, უხარისხო ღვინოებთან დაკავშირებული ფრაზეოლოგიზმები, ღვინის ფერთან, გემოსთან, სურნელთან, სისქესთან დაკავშირებული ფრაზეოლოგიზმები; ასევე სიტყვა „ღვინოს“ შემცველი ფრაზეოლოგიზმები, რომლებიც სემანტიკურად არ არიან კავშირში „ღვინოსთან“.

ლიტერატურა

ნაზარანი, 1976 — . . . , “ . . . ” 1976.

www.vins-france.com

Dictionnaire plus de l'idée aux mots, 2002, selection du Reader's Digest, SA.

Larousse agricole, sous la direction Marcel Mazyer , Larousse/VUEF, 2002.

ABBYY Lingvo X3 ME.

French Phraseological Units with the Word *vin* (wine) and their Georgian Equivalents

Summary

As is known, the motivation and semantics of a particular phraseological unit is language-specific, its meaning being based on the metaphorical meanings of its constituents. Therefore literal translation of phraseological units is virtually impossible. On the basis of the study, the French phraseological units with the word *vin* were classified into the following groups: the discussed phraseological units may refer to: a. high quality wines, b. low quality wines. c. to the aroma, colour, taste, thickness of wine. Some phraseological units containing *vin* are not semantically connected with the field of wine.

თავ თათმუშვილი

ბაბილონის გოდოლის ბიბლიური ეპიზოდები და ჯ. დერიდას დეკონსტრუქციის თეორია

(ანუ ბაბილონის გოდოლის დერიდასეული ინტერპრეტაცია)

საყოველთაოდ ცნობილია, რომ ბიბლიამ უზარმაზარი გავლენა მოახდინა მსოფლიო აზროვნებასა, ლიტერატურასა თუ ხელოვნებაზე. მის საფუძველზე შეიქმნა არაერთი მხატვრული, ფერწერული თუ მუსიკალური ნაწარმოები და ფილოსოფიური ესე.

ბიბლიის ერთ-ერთი ფუნდამენტური ეპიზოდია ბაბილონის გოდოლის მითი, რომლის მიხედვითაც ბაბილონის მცხოვრებლებმა გადაწყვიტეს აეშენებინათ კოშკი, რომელიც ცას მისწვდებოდა, რამაც გამოიწვია ღმერთის რისხვა. ღმერთმა აურია მათი ენა და გაფანტა ისინი მთელ დედამიწაზე. დაუმთავრებელ ქალაქს ეწოდა ბაბილონი. სახელწოდება უკავშირდება ძველ ებრაულ სიტყვას (**Bábal**) — რაც არევა/აღრევას ნიშნავს.

ბაბილონის გოდოლის მითი სხვადასხვა მწერალთან თუ შემოქმედთან სხვადასხვა მნიშვნელობას იძენს. თუ თავდაპირველად იგი ატარებდა ღმერთის რისხვის, ადამიანის დასჯისა და ამაო შრომის ნეგატიურ კონოტაციას, თანდათანობით ხდება მისი მნიშვნელობის აქსიოლოგიური შებრუნება, ბაბილონის გოდოლი იძენს მრავალკულტურული სამყაროს პოზიტიური მეტაფორის სახეს. ამ მითის საფუძველზე იქმნება ახალი ტექსტები — ჰიპერტექსტები (ყ. ჟენეტის ტერმინოლოგიის მიხედვით), სადაც ხდება მითის ტრანსპოზიცია და მისი ახლებურად გააზრება (მაგ. კაფკას "ჩინეთის კედელი", ბორხესის "ბაბელის ბიბლიოთეკა"). ეს ტექსტები თავად ქმნიან ხელახლა მითებს (წარმოადგენენ რა მითის გადამუშავებას — **re-foundations du mythe**). იქმნება ახალ მნიშვნელობათა ქსელი, აღსანიშნავია და აღმნიშვნელთა სიმრავლე, ხდება ახალ-ახალ მნიშვნელობათა ვარიაცია

და კონსტრუირება, სემანტიკურ და სემიოტიკურ ელემენტებს შორის გადაკვეთა და თამაში. ამგვარად, ბაბილონის ბიბლიური ეპიზოდის თავისი მნიშვნელობათა სიმრავლით ხდება „მრავალმნიშვნილიანი“ - პოლიფონიური ტექსტი.

როგორც უკვე აღვნიშნეთ, სახელწოდება ბაბილონი უკავშირდება ძველ ებრაულ სიტყვას (**Bálat**— რაც არევა/აღრევას ნიშნავს. პოსტსტრუქტურალიზმის ენაზე (პოსტმოდერნისტულ თეორიებში, ეს-თეტიკაში) აღრევა-გაფანტვა იგივეა, რაც დეკონსტრუქცია-დისემინაცია. გარდა სახელწოდებისა, ბაბილონის გოდოლის მითი ნიშნის ორივე (აღსანიშნისა და აღმნიშვნელის) დონეზე ამჟღავნებს კავშირს დეკონსტრუქციის თეორიასთან. ჩვენი მიზანი სწორედ მათ შორის კავშირის დადგენაა. ჩვენ შევეცადეთ ბიბლიური სიუჟეტი დაგვეკავშირებინა ჟ. დერიდას დეკონსტრუქციის თეორიასთან, მით უფრო, რომ თვით ჟ. დერიდამ არ აუარა გვერდი ამ მითს და დაწერა ესე „Des tours de Babel“. სანამ უშუალოდ გადავიდოდეთ ბაბილონის მითსა და ჟ. დერიდას თეორიას შორის კავშირის განხილვაზე, მოკლედ იმის შესახებ, თუ რაში მდგომარეობს დერიდას დეკონსტრუქციის თეორია.

ჟაკ დერიდას მიერ შემოთავაზებული დეკონსტრუქციის თეორია არის ტექსტთა „ლოგოცენტრიული“ ორგანიზაციის დემონტაჟისა და ცოდნის ახალი ტიპის მათარგმნებელი პრინციპი და სტრატეგია. იგი არ არის ნეგატიური პროცესი და არ ამოიწურება მხოლოდ ნგრევით, მას გააჩნია პოზიტიური, „ტექსტობრივი ველების“ მატრანსფორმირებელი და ახლებურად მაკონსტრუირებელი ფუნქცია. დეკონსტრუქციის თეორიის არსი გულისხმობს ტექსტების საზრისეულ დეცენტრაციასა და დეკონსტრუქციას, ტექსტის პერიფერიკაზე მოქცეული ნაწილების აქტუალიზაციას. დერიდას მიხედვით, ტექსტური კონსტრუქცია შედგება ბაზისური ელემენტებისგან — „კონსტრუქციებისაგან“, მათი ფარული მხარეების დეკოდირება ქმნის ხელახალი თავისუფალი კონსტრუირების შესაძლებლობებს, რაც ქვეტექსტთა რეკონსტრუქციის შედეგია. ამგვარად, დეკონსტრუქციის თეორიის ძირითადი ამოცანაა ევროპული კულტურის ძირითადი ტექსტების შინაგანი რეფორმაცია, რაც ახალი დისკურსების ფორმირებისათვის არის აუცილებელი. ჯ. კალერის თქმით „გარკვეული დისკურსის დე-

კონსტრუირება ნიშნავს აჩვენო ის, თუ როგორ შეიძლება დაშალო ამ დისკურსის მიერ დამკვიდრებული ფილოსოფია, ანდა ის იერარქიული ოპოზიციები, რომლებსაც იგი ეფუძნება“ (კალერი, 1983, 86). დეკონსტრუქცია თავდაყირა აყენებს მიზეზ/შედეგობრიობის სქემის იერარქიულ ოპოზიციას. ხდება ზედაპირული იერარქიის დაშლა და სილრმისეული იერარქიების კონსტრუირება. ის ეძებს პირველ საწყისს, ზედაპირული და სილრმისეული სტრუქტურების ერთმანეთთან მიმართებას, ტექსტში იმპლიციტურად არსებული აზრის ექსპლიციტებას.

გარდა ამისა, დერიდას დეკონსტრუქციის თეორია უკავშირდება „მთარგმნელობით“ სემანტიკას, რომელიც სათარგმნი ტექსტის დეკონსტრუირებასა და მთარგმნელის ენაზე მის ხელახლა კონსტრუირებას გულისხმობს: როგორც თვით დერიდა აღნიშნავს, დეკონსტრუქცია ესაა „ჩანაცვლება, რომელსაც განიცდიან უცხო ენაზე დაწერილი წინადადების შემადგენელი სიტყვები. ასეთი ჩანაცვლების დროს ზემოქმედებას განიცდის ამ ენის სინტაქსი, რომელიც იმავედროულად მთარგმნელის მშობლიური ენის სინტაქსს უახლოვდება, რათა კიდევ უკეთ მოხელთოს საზრისი“ (ჟ.დერიდა). დერიდა თარგმანის პრობლემას უკავშირებს ბაბილონის გოდოლის მითს, რაც მითის ახლებური ინტერპრეტაციის საშუალებას იძლევა.

დერიდას ესეს „Des tours de Babel“ მიხედვით, ბაბილონის გოდოლი წარმოდგენილია არა მხოლოდ ენათა უსასრულო სიმრავლის სახედ და ფიგურად, არამედ როგორც დაუსრულებლობის, შესრულების შეუძლებლობის სიმბოლო. როცა ცდილობ ერთი სიტყვა მეორით განმარტო, რათა უკეთ თარგმნო, ამით უფრო მეტ სირთულეს ქმნი. ესაა მთარგმნელის „შეუძლებელი ამოცანა“ — შესრულების შეუძლებლობა. დერიდას აზრით, თარგმანი დედნის ტექსტთან მიმართებით არაა რალაც მეორადი აქტი და მოვლენა. დეკონსტრუქციის თეორიის აზრიც სწორედ იმაში მდგომარეობს, რომ იგი ნებისმიერ ენას საშუალებას აძლევს თავისებურად გადაწეროს ეს ტერმინი. დერიდასთვის სიძნელეს წარმოადგენს სიტყვა „ბაბილონის“ ერთდროულად როგორც საკუთარი და საზოგადო სახელის თარგმნის საკითხი. ხდება ბაბილონის როგორც საკუთარი და საზოგადო სახელის ერთმანეთში არევა. დერიდას მიხედვით, თარგმანის პროცესი სავსებით ჯდება ბაბილონის მითის არსის ლოგიკაში, ვინაიდან ენათა არევით

ღმერთი შლის ყველანაირ კოშკს და ხალხს სწირავს თარგმნისთვის, აუცილებელი და შეუძლებელი თარგმნისთვის. მისი აზრით, თარგმანი ხდება კანონი, ვალდებულება და ვალი, რომელსაც ვერასდროს გადაიხდის კაცობრიობა.

ამგვარად, ჟაკ დერიდას მიხედვით, კონსტრუქცია შეუძლებელია, დეკონსტრუქციის გარეშე. დეკონსტრუქციაში იგულისხმება კონსტრუქციაც და დესტრუქციაც, სწორედ ესაა ბაბილონის გოდოლის ლოგიკაც. ბაბილონის გოდოლი ესაა ენათა სვეტი, რომელიც ტრიალებს თავისი ვერტიკალის გარშემო და ქსოვს და შლის ტექსტს და მის საზღვრებს. ერთი ენა იშლება მრავალ ენად, რაც, შესაბამისად, მრავალი კოშკის აგებას გულისხმობს. ბაბილონის გოდოლი "იშლება" იმისთვის, რომ შეიქმნას მრავალი კულტურა. როგორც ადამიანები, ისე ერები იძენენ ინდივიდუალურობას და თვითმყოფადობას. იმსჯელება ის ჩაკეტილ წრე, რომელშიც ადამიანს ემუქრებოდა ყოფა.

ჟაკ დერიდას მიერ შემოთავაზებული დეკონსტრუქციის თეორიის მიხედვით არანაკლებ საინტერესოა ბაბილონის გოდოლის ბიბლიური ეპიზოდის იკონოგრაფიული რეპრეზენტაცია. ჩვენ შევეცადეთ ბაბელის იკონოგრაფიული რეპრეზენტაცია დაგვეკავშირებინა დერიდას დეკონსტრუქციის თეორიასთან. კერძოდ, საილუსტრაციოდ ავირჩიეთ, ბრეგელის ტილო "დიდი კოშკი" ("Grande tour") და ჟან კლოდ მენარდის ნამუშევარი „ბაბილონი“ ("Babel"). ბრეგელის ტილოზე გამოსახულია კოშკის ნგრევაც და შენებაც, კონსტრუქციაც და დეკონსტრუქციაც. დერიდა ბაბილონის გოდოლს ადარებს ლაბირინთს. ისევე როგორც ბრეგელის კოშკის სპირალისებრი ფორმა იწვევს ლაბირინთის ასოციაციას. (ალმნიშენელის დონეზე). რაც შეეხება აღსანიშნის დონეზე კოშკის სპირალისებრ ფორმას ადამიანი მიჰყავს სიმალისკენ, ცისკენ, შემოდის ვერტიკალის არქეტიპი, რომელსაც კაცობრიობა მიჰყავს პროგრესისკენ. თუ ბრეგელთან ალმნიშენელი იგივე სახით გვხვდება როგორც ბიბლიაში, აღსანიშნი იქნის ახალ მნიშვნელობას. თუმცა ის ფაქტიც უნდა აღინიშნოს, რომ ბრეგელთან ბაბილონის მითი პოლიტიკურ დატვირთვას იქნის და წარმოადგენს რეფორმებს, რომელმაც რომი აქცია ახალ ბაბილონად.

თუ ბრეგელთან გვხვდება ბაბილონის გოდოლის ეპიზოდის რეალისტური გამომსახველობითი ტრანსპოზიცია, ჟან კლოდ მენარდთან ბაბილონის გოდოლი წარმოდგენილია აბსტრაქტული და კომპლექსური ფიგურებით. მენარი ბაბილონის კოშკის ასაშენებლად აგურების ნაცვლად ადამიანის სილუეტებს იყენებს. ის ხატავს ადამიანის სილუეტებს მოძრაობაში — სიარულში, უწონობის მდგომარეობაში, ეს მოსიარულე ადამიანის სილუეტები უშუალოდ მონაცვლებით ემსგავსებიან დამწერლობის (წერის, ენის) ნიშნებს, და მრავლდებიან ისე როგორ წერა. ადამიანები ხდებიან უსასრულო ფრაზები. თუ ბაბილონის ბიბლიური გოდოლი არის "დაშლილი" ენების მიხედვით, მენარდი ჩვენ მას გვიჩვენებს როგორც სიმბოლოს ადამიანების ჯაჭვისა, რომლებიც ერთიან ენას განეკუთვნებიან. უსასრულობის და ერთიანი ენის გადმოცემა მან შეძლო გეომეტრული ფრაქტალების საშუალებით, რაც ეფუძნება სხვადასხვა საფეხურზე ერთი და იმავე ფორმის ფიგურების გამეორებას და რასაც მივყავართ ქაოსის თეორიამდე.

La matrice de Babel

ბოლოს უნდა აღინიშნოს, რომ როგორც ბრეგელს ასევე მენარდს აქვთ ბაბილონის გოდოლის მითის თავიანთი თვალთახედვა, მათ დაშალეს ბაბილონის გოდოლის მითის საწყისი საზრისი, ახლებურად გაიაზრეს და შექმნეს თავთავიანთი "კომპები". რაც სავსებით ეხმიანება დერიდას დეკონსტრუქციის თეორიას — დაშალო, რათა შექმნა ახალი.

ლიტერატურა

დერიდა 1967ა — Derrida Jacques. De la Grammatologie Collection Critique. Paris: Minuit.

დერიდა 1967ბ — Derrida Jacques. L'écriture et la différence Collection Tel Quel. Paris: Seuil

დერიდა 1972 — Derrida Jacques. La Dissémination. Collection Tel Quel. Paris: Seuil, 1972.

დერიდა 1985 — Derrida Jacques. "Des Tours de Babel" dans Psyché: Invention de l'autre Paris, Galilée (Laphilosophie en effet), 1987,

კალერი 1983 — Culler Jonathan. On deconstruction: theory and criticism after structuralism. London: Routledge, 1983

ლისოე 2005 — Lysøe Éric. Article: Babel ou la violence du Père : Bruegel, Poe, Borges. Colloque International La Tour de Babel et Ses Labyrinthes. en ligne : http://hal.archives-ouvertes.fr/docs/00/38/10/33/PDF/Lysoe_Babel.pdf

TEA TATESHVILI

The Biblical Episode of the Babel Tower and J.Derrida's Deconstruction Theory

(or Derrida's Interpretation of the Babel Tower)

Summary

According to Derrida the myth of the Tower of Babel reveals links with the deconstruction theory on both levels of the sign – the signified and the signifier. As is known, the notion of deconstruction implies deconstruction as well as construction. And this is the logic of the Babel Tower. The Tower of Babel is a pillar of languages which is deconstructed to multiple languages which implies the construction of different towers. The Babel Tower is deconstructed to construct a variety of cultures. The paper discusses Derrida's interpretation in reference to Bruegel's and Jean Claun Manner's paintings on the topic in question.

თავარ თვალაჲმ

კონოტაციის კონსტრუქციულ-სამეტყველო ხასიათი

ლინგვისტიკის უმრავლესობისათვის კონოტაციის მოვლენა წარმოდგენილია როგორც ჰეტეროგენული ენური წარმონაქმნი. ჩვეულებრივ განასხვავებენ მის ორ სახეობას: ინჰერენტული კონოტაცია, რომელიც შეადგენს „ენობრივი ერთეულის სტილისტიკური თვისების ძირითად ნაწილს“ და ადჰერენტული კონოტაცია, „შექმნილი მოთხოვნით“ (ახმანოვა, 1972, 33). კონოტაციურობის ცნების არაერთგვაროვნებაზე მეტყველებს მკვლევართა აზრთა სხვადასხვაობა. მრავალი მკვლევარი ათანაბრებს კონოტაციას სიტყვის სტილისტიკურ მნიშვნელობასთან (ე. აზნაუროვა, ტ. ვინოკური). ვ. შახოვსკის მიაჩნია, რომ ენობრივი და სამეტყველო ემოტიურობა (კონოტაცია) წარმოადგენს სემასიოლოგიურ ფაქტორს და არა სტილისტიკურს.

სტატიის მიზანია სხვადასხვა მკვლევართა მოსაზრებების განხილვა კონოტაციის კონსტრუქციულ-სამეტყველო ხასიათის შესახებ და აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებით საკუთარი კონცეფციის ჩამოყალიბება.

კონოტაციის განსაზღვრებას დიდ ადგილს უთმობს კ. დოლინინი (დოლინინი, 1978). აქ ინჰერენტული კონოტაცია წოდებულია „უზუალურ სტილისტიკურ მნიშვნელობად“ და შეთხზულია ემოციურ-შეფასებითი და სოციალურ-ჟანრობრივი კომპონენტებისაგან, ექსპრესიული მნიშვნელობის შესაბამისად. ავტორის წამყვან მოსაზრებას წარმოადგენს ამ ფენომენების პოტენციური ხასიათი, „აქედან მნიშვნელობის შესახებ, როგორც არ უნდა იყოს იგი, საერთოდ საჭიროა ვისაუბროთ მხოლოდ განსაზღვრულ კონტექსტში“ (დოლინინი, 1978, 165). აქედან გამომდინარეობს, რომ დენოტაციურობა და კონოტაციურობა, მომავალში ენის მოვლენები, განსხვავდებიან თავისი პოტენციურობის თვისებით. ნამდვილ სტილისტიკურ მნიშვნელობას, უზუალური (პოტენციური) მნიშვნელობისაგან განსხვავებით, წარმოადგენს

ოკაზიონალური: სემანტიკური კუთხით — ეს ინდივიდუალური სახესხვაობაა, მორფოლოგიურად — გრამატიკული ფორმების ვარიანტობა, ფონეტიკურით — სემანტიკური ვარიანტობა: მეტყველების ბგერები და სუპერსემანტიკური: ინტონაცია, მახვილი. უზუალური სტილისტიკური მნიშვნელობის განმარტებისას დოლინინის მისწრაფებაა, როგორც არ უნდა იყოს, შეინარჩუნოს სტილისტიკური მნიშვნელობა ენის ფარგლებში, თუმც მის მიერ წარმოდგენილი მასალის ხასიათი აშკარად მოწმობს მისი სამეტყველო განმარტების სასარგებლოდ. თეორიისა და პრაქტიკის აშკარა წინააღმდეგობრიობის გამო, აქვს მცდელობა როგორმე მიჩქმლოს ეს განსხვავება და ჩნდება ცნობილი ე. წ. „მეთოდოლოგიური უკანდახევა“, რომელშიც კერძოდ ვკითხულობთ შემდეგს: „მაგრამ თუ სტილისტიკური მნიშვნელობა წარმოიქმნება მხოლოდ მოცემული გამოთქმის მოცემულ დენოტაციურ მნიშვნელობაში გამოყენებისას, ანუ ფაქტიურად მეტყველებაში, გარდა ამისა ენობრივ ერთეულს მივაწეროთ სტილისტიკური მნიშვნელობა კონტექსტთან შეუდარებლად, ჩვენ, მკაცრად რომ ვთქვათ, არა გვაქვს უფლება, თუ საბოლოოდ ვარიანტების შერჩევის სახით შესაძლებელია გამოვიდნენ არა მარტო სიტყვიერი ერთეულები, არამედ მთელი სიტყვათშერწყმები და წინადადებებიც, — შეიძლება კი ამის შემდეგ ვისაუბროთ ენობრივ სტილისტიკურ მნიშვნელობაზე და საერთოდ ენის სტილისტიკაზე“ (დოლინინი, 1978, 164). აპელირებს იმაზეც, რომ „განმარტებით ლექსიკონში სიტყვის დენოტაციური მნიშვნელობის აღწერა ხომ ასევე ასახავს... ტიპურ კონტექსტებს, რომლებშიც ეს სიტყვა ფიგურირებს მეტყველებაში“ (დოლინინი, 1978, 164) და რომ ეს არის „ენის ზოგიერთი კანონზომიერების გამოვლენა“ (დოლინინი, 1978, 165). და რომ „თუმც ენობრივი არაკონტექსტური სტილისტიკური მნიშვნელობის კონსტექსტურში გადასვლისას, სრულიად შესაძლებელია გარკვეული წინსვლა ... სტილისტიკური (კონოტაციური) მნიშვნელობანი პრინციპულად არ განსხვავდებიან დენოტაციურიდან — უკანასკნელებს ხომ ასევე შეუძლიათ გადააზრებულნი იქნან მეტყველებაში (დოლინინი, 1978, 165). ავტორი მიდის დასკვნამდე, რომ „ლექსიკონებსა და გრამატიკაში დაფიქსირებული უზუალურად განპირობებული ჩვეულებრივ გამოყენებული მოცემული გამოთქმის სტილისტიკური მნიშვნელობაც ასევე უზუალურია, ასევე მიეკუთვნება ენას“ (დოლინინი, 1978, 166). მითითებულ მისწრაფებას, შევინარჩუნოთ უზუალური სტილისტიკური მნიშვნე-

ვნელობა ენის ფარგლებში, მივყავართ ექსპრესიულობისა და უზუალური სტილისტიკური მნიშვნელობის ურთიერთსაწინააღმდეგო განმარტებასთან. ასე, ერთი მხრივ, მტკიცდება, რომ ექსპრესიულობა არ წარმოადგენს უზუალური სტილისტიკური მნიშვნელობის კომპონენტს, ანუ თითქოსდა მტკიცდება მისი სამეტყველო სტატუსი, რაზედაც არაორაზროვნად მეტყველებს ექსპრესიულობის მოყვანილი მაგალითები: გამოთქმის გამოყენება სიტუაციის შეფერილობის შესახებ მოდ, უჩვეულო შერწყმა“ (დოლინინი, 1978, 121). მეორე მხრივ, მტკიცდება შესაძლებლობა, ექსპრესიულობა იყოს თვისება: „ნიშანდობლივი გამოთქმისათვის კონტექსტს გარეთაც“ (დოლინინი, 1978, 121) ერთი მხრივ, მტკიცდება, რომ „ექსპრესიულობა განისაზღვრება აღქმის თვისებით“ (დოლინინი, 1978, 121) ანუ თითქოსდა მტკიცდება ამ მოვლენის სამეტყველო ბუნება, რაც განსაკუთრებით შესამჩნევია შემდეგ მტკიცებულებებში: „ოკაზონალური სიტყვების ექსპრესიულობა... იმდენად მეტია, რამდენადაც უჩვეულოა კომპონენტების, ძირისა და აფიქსის, შერწყმა“ (დოლინინი, 1978, 123). მეორე მხრივ, ხაზგასმულია უაღრესად ენობრივი თვისება „სტილისტიკურად მარკირებული სიტყვათწარმოქმნელი მოდელებისა“ (დოლინინი, 1978, 214-219).

ვიზიარებთ ამ მოსაზრებას და აღვნიშნავთ, რომ სიტყვაწარმოების ძირითადი მარგანიზებელი ერთეული სიტყვათწარმოების მოდელია. ამ უკანასკნელს, მორფოლოგიური და სინტაქსური სტრუქტურის საშუალებით, ბევრ შემთხვევაში შეუძლია გამოხატოს ექსპრესია, ანუ გამონათქვამი ემოციურად უფრო დამუხტული და ხატოვანი გახადოს. კომუნიკაციის პროცესში ამ ტიპის სიტყვები გამონათქვამის ექსპრესიულ ბირთვის ქმნიან. რა თქმა უნდა, ყოველ მოდელს არ ახასიათებს ინჰერენტული ექსპრესიულობა, თუმცა უნდა აღინიშნოს, რომ შესაბამის კონტექსტში ნებისმიერი მოდელი, უფრო ზუსტად კი ამა თუ იმ მოდელის მიხედვით შექმნილი სიტყვა, შეიძლება გახდეს აღჭერენტული ექსპრესიის გამოხატვის საშუალება.

ზემოთ აღნიშნულ მისწრაფებაში არ შეიძლება დავადანაშაულოთ მარტო დოლინინი, უფრო სწორია ვისაუბროთ ტენდენციასზე. ასე მაგალითად, ჟ. დიუბუა, ფ. პირი და ა. ტრინონი მეტაფორასა და მეტონომიის შორის განსხვავებას განიხილავენ მასში, რომ პირველი თავისი რეალიზაციისათვის იყენებს დენოტატებს, მეორე კი კონოტატებს (რიტორიკა, 1986, 216) თუმცა იმ პირობების ჩამოთვლი-

სას, რომლის დროსაც ინიცირდებიან მეტაფორებიც და მეტონომიებიც, მათ ფაქტიურად მოჰყავთ მითითებული ტროპებისა და კონოტაციის სხვადასხვა სახეების წარმოშობის სამეტყველო მექანიზმების ნიმუშები (რიტორიკა, 1986, 217-219). კონოტაციის განმარტებისას ენისა და მეტყველების ანალოგიური შერევა შეინიშნება ს. ულმანის ნაშრომში (ულმანი, 1971), სადაც საუბარია მნიშვნელობის ობერტონების შესახებ, თუმცა ფაქტიურად აღწერილია მათი წარმოშობის მექანიზმები (ულმანი, 1971, 146), სხვა სიტყვებით აღწერილია პროცესი, საუბარი კი ამ პროცესის შედეგის შესახებაა. ასევეა ნ. ვილარდის ნაშრომშიც [7 :51-52].

ვემხრობით რა დოლინინს, რომ „მეტყველებაში ექსპრესიული შეიძლება იყოს პრაქტიკულად ნებისმიერი გამონათქვამი თუ იგი მოულოდნელია, არ არის წინასწარგანზრახული“ (დოლინინი, 1978, 120) თავისთავად ისმება კითხვა, აქვს კი აზრი დავკავდეთ პოტენციური სტილისტიკური მნიშვნელობის ძებნით, იმის ნაცვლად, რომ გამოვიკვლიოთ ენობრივი ერთეულებით რეალური ექსპრესიული თვისებების შექმნის მეთოდები სხვადასხვა კონტექსტის კონკრეტულ პირობებში, ამ პირობების შემდგომი განზოგადებისა და ტიპიზაციის ცდებით, რითაც ჩვენი შეხედულებით, უნდა იყოს დაკავებული სპეციალური მეცნიერება ექსპრესიის შესახებ — ექსპრესოლოგია. შედარებით მართებულს წარმოადგენს სხვადასხვა დონის ერთეულების სამეტყველო გამოყენების იმ კანონზომიერებების მოძიება და აღწერა სტილისტიკის, ტერმინებში, რომლებიც ხელს უწყობენ შეუქმნან ამ ერთეულებს დამატებითი ექსპრესიული მნიშვნელობა ანუ კონოტაცია. ცხადია, ამ შემთხვევაში ვსაუბრობთ აღჭერენტული კონოტაციის შესახებ, და რომელიც წარმოადგენს ობიექტს ესპრესოლოგიის, მეცნიერების ენობრივი ერთეულების მიერ ახალი, სისტემური დამოკიდებულებებით დაუფეგმავი, ექსპრესიული თვისებების შექმნის მეთოდებზე.

კონოტაციის სამეტყველო ხასიათზე მიუთითებს ვ. გოვერდოვსკი. კონოტაციის ცნების ისტორიის გამოკვლევისას იგი განასხვავებს მასში ორ ასპექტს: 1. კონკრეტული კონოტაცია ან კონკრეტული წარმოდგენა წარმოიშობა მოსაუბრესა და მსმენელში სამეტყველო ურთიერთობის პროცესში. 2. კონოტაციის სფეროები არის ის არეები, რომლებშიც ენობრივი საშუალებანი ერთიანდებიან ტიპური განსაზღვრების წარმოდგენითა და მგრძობელობით. ამ სფეროების ანა-

ლიზისას, შეიძლება ითქვას, რომ პირველი არის კონოტირების საგანი, ხოლო მეორე შინაარსობრივი არე, რომელშიც მიმდინარეობს კონტაქტი მეტყველებაში სიტყვის მასალასა და ამ სიტყვით გამოწვეულ წარმოდგენას შორის“ (გოვერდოვსკი, 1979, 85). მაგრამ შემდგომში ავტორი კონოტაციის აშკარა სტილისტურ ხასიათს თავს ახვევს ენობრივ სტატუსს, ამტკიცებს, რა რომ: „ყველაფერი ეს თანაბარზომიერად მიეკუთვნება ო. ახმანოვას მიერ შემოთავაზებულ დაყოფას, ანუ კონოტაციის დაყოფას, ენის ინდივიდუალურ და საერთო მატარებლებზე“, რაც, ავტორის აზრით, კონოტაციის გამოკვლევისას ბუნებრივად ვარაუდობს „ტექსტის შემადგენლობის ემპირიულ შეფასებას და ინჰერენტული და ადჰერენტული კონოტაციის კონკრეტული სახეების მოძიებას“ (გოვერდოვსკი, 1979, 85). სხვა სტატიაში ჩამოყალიბებული პრინციპის ხელმძღვანელობით, იგივე ავტორი ცდილობს გამოიკვლიოს „ემოციურისა და რაციონალურის ურთიერთდამოკიდებულება კონკრეტულ ენობრივ მასალაზე... ინგლისური ენის მორფემებზე“ (გოვერდოვსკი, 1985, 71). გამოკვლევის საგანს წარმოადგენს სამსახურებრივი მორფემის არა სუფთა დენოტირებული ფუნქციები, არამედ მხოლოდ ისეთები, რომელთა სემანტიკა ჩაირთავს „საგნობრივ“ და „მგრძობელობითი“ შინაარსის სხვადასხვა პროპორციებს. დენოტაციის ქვეშ იგულისხმება „ენობრივი ერთეულის ძირითადი ლოგიკო-ინფორმაციული შინაარსი“, კონოტაციის ქვეშ — „გამომსახველობა სამსახურებრივ მორფემაში... ემოციურისა რაციონალური შინაარსის საპირისპიროდ, ჩართული სამსახურებრივ მორფემაში“ (გოვერდოვსკი, 1985, 71). ზედსართავის პრეფიქსში „არცთუ,“ („საკმაოდ“) ავტორი განიხილავს დენოტაციურ ასპექტს, წარმოდგენილს „ზომიერი, მაგრამ ნიშნის საკმარისი ხარისხით“ და კონოტაციურ ასპექტს, წარმოდგენილი „პრეფიქსის აღმნიშვნელობის ეფემისტური მიმართულებით, როდესაც არ უნდათ პირდაპირ ისაუბრონ ადამიანის ზოგიერთი უნარის ან თვისების არ არსებობაზე, ამას კი გამოხატავენ სხვა ენობრივი მეთოდით, მაგრამ არ ამახინჯებენ ნაგულსხმევის დენოტაციურ მიმართულებას (გოვერდოვსკი, 1985, 72) ანუ „სამსახურებრივ მორფემას შეუძლია ზემოქმედება მოახდინოს როგორც თვით ძირეული მორფემის მნიშვნელობაზე და წარმოქმნას ახალი დენოტატი, როგორც რაციონალური შინაარსის ელემენტი, ასევე აღმნიშვნელობაზე და წარმოქმნას ახალი კონოტატი, აგრეთვე ისიც და მეორეც ერთდროულად: არცთუ უქნარა (სა-

კმაოდ უქნარა), არცთუ მართებული, (საკმაოდ მართებული) არცთუ შეუბღალავი (საკმაოდ შეუბღალავი), არცთუ უანგარო (საკმაოდ უანგარო)“ (გოვერდოვსკი, 1985, 72) აქ შერეულია ენობრივი ხასიათის მოვლენები (იმის არსებობა, რასაც ავტორი არქმევს პრეფიქსის დენოტაციურ მნიშვნელობას) და სამეტყველო — მნიშვნელობის ეფემისტური მიმართულება, რომელიც წარმოიშობა განსაზღვრულ კონტექსტში და განსაზღვრული პრაგმატული მდგომარეობის დროს.

სუფიქსებში „-ული /ინა“ ავტორი ხედავს დენოტაციურ ასპექტს: „ამ ჯგუფის სუფიქსებს შეიძლება ვუწოდოთ დენოტაციურად-შემამცირებელი. ფაქტიურად ისინი კონოტაციას არ ქმნიან. ისინი მოდიფიცირებას უკეთებენ იგივე დენოტატს და კონოტაციურ ასპექტს: „კონოტაციურად-შემამცირებელი, ან მელიორაციული, რომელიც არ გამოხატავს საგნობრივად შემამცირებელს, ხოლო შეიცავს სუფთა მელიორაციულს: დანამცეცებული (ერთი ბეწო), გამელოტებული (თმის გარეშე), პაწაწინა (პატარა ბავშვი) (გოვერდოვსკი, 1985, 72) თუ ავტორს დავეთანხმებით და ვაღიარებთ, რომ „სამსახურებრივი აფიქსის ამ (საგნობრივი და მგრძობელობითი) შინაარსის აქტუალიზაცია მიმდინარეობს ფუძეულ აფიქსთან შერწყმით, რომლის ძალითაც გამოდის სამსახურებრივი მორფემისათვის თითქოს მინიმალური კონტექსტის სახით“ (გოვერდოვსკი, 1985, 71), მაშინ შეიძლება დავამტკიცოთ, რომ შემთხვევებში: გამელოტებული (უთმო თავის მქონე ადამიანისაგან) და პაწაწინა (პატარა ბავშვისაგან) შემამცირებელი-მოფერებითი მნიშვნელობა, არ გამოდის ძირითადი მნიშვნელობის საწინააღმდეგოდ პირველ შემთხვევაში და არაჩვეულებრივ შერწყმასთან დაკავშირებით მეორე შემთხვევაში, არა მარტო ამოდიფიცირებს მნიშვნელობას, არამედ ქმნის ამ მნიშვნელობის ადჰერენტულ კონოტაციას. ამგვარად, ავტორი თავისთავად გვიჩვენებს ადჰერენტული კონოტაციის წარმოქმნის კონსტრუქციულ ხასიათს მორფემის დონეზე. შემდეგში ავტორი განიხილავს რა „კონოტაციისა და დენოტაციის დიალექტიკას... ტერმინებისა და კონოტირებული სუფიქსებით ტერმინიზირებული სიტყვების ურთიერთდამოკიდებულებაზე“, იგი წერს, რომ ტერმინოლოგიურ კონტექსტს გარეთ „პრესტიჟული“ სუფიქსით ება, ისეთი ტერმინულად მსგავსი სიტყვების გამოყენება, როგორცაა: სინთეზირება, ანესთეზირება და სხვა არა-ტერმინოლოგიურ კონტექსტში, მაგალითად, სიტყვა „სინთეზირება“ სიტყვასთან „გამოცდილება“, ნებას გვრთავს, განვიხილოთ მათში

არატერმინოლოგიური შინაარსი, ხოლო მეტყველებაში — კონოტაცია, რომელიც გამომდინარეობს მათი, როგორც ტერმინის, პარალელური გამოყენებიდან“ (გოვერდოვსკი, 1985, 73). ავტორი მართალია, როდესაც ამტკიცებს კონოტაციის სამეტყველო ხასიათს, მაგრამ სუფიქსს -ება ამასთან არავითარი კავშირი არა აქვს. კონოტაცია წარმოიშობა ტერმინის არატერმინოლოგიურ ველში შეტანის ხარჯზე. მოცემულ კონკრეტულ შემთხვევაში კონოტაცია წარმოიშობა როგორც მეტაფორის შედეგი, ანუ საუბარია კონოტაციის შექმნის საშუალებების სრულიად სხვა დონეზე გამოყენების შესახებ. თუმცა ადპერენტული კონოტაციის შექმნის პრინციპი, თავს მოახვიოს სემანტიკას მისთვის არადამახასიათებელი დამოკიდებულებები, რჩება უცვლელი, რაც კიდევ ერთხელ მეტყველებს ადპერენტული კონოტაციის კონსტრუქციულ ხასიათზე.

ავტორის საერთო დასკვნა იმაზე, რომ „სიტყვის ყოველი მორფოლოგიური ცვლილებისას მიმდინარეობს მისი მნიშვნელობის თვისობრივი ცვლილებები — დენოტაციური და /ან კონოტაციური“ (გოვერდოვსკი, 1985, 77) მართებული იქნება მაშინ, როდესაც კონოტაციურობის წარმოშობის პირობები მართებულად იქნება დიფერენცირებული მნიშვნელობის მოდიფიკაციის პირობებიდან, რაც საბოლოო ჯამში ნებას გვრთავს სინამდვილეში განვსაზღვროთ კონოტაციისა და დენოტაციის ურთიერთდამოკიდებულების დიალექტიკა, იმ სახით, როგორც ეს დამოკიდებულება წარმოგვიდგება ჩვეულებრივად, რის ჩვენებასაც ვცდილობთ სტატიაში, და კერძოდ: როგორც დამოკიდებულება რაციონალურისა (დენოტაციურისა) და ემოციურისა, შეფასების და სხვ., რომელთა მიმართაც აღიარებენ კონოტაციურობის სტატუსს ერთეულის შინაარსში, აღებულს კონტექსტს გარეთ. იგი (ეს დამოკიდებულება) არ პასუხობს დენოტაციისა და კონოტაციის ურთიერთდამოკიდებულების ნამდვილ დიალექტიკას, რანდენადაც კონოტაცია ვარაუდობს ურთიერთქმედებას, გადასვლას ერთიდან მეორეში და ამავდროულად მათ ურთიერთდამოკიდებულებას.

ენის სისტემაში რაციონალურისა და ემოციურ-შეფასებითი-ექსპრესიულის ურთიერთდამოკიდებულების დიალექტიკა საუკეთესო სახით წარმოდგენილია ორი ურთიერთსაწინააღმდეგო პოლუსის არსებობით: აბსოლუტური ემოციურობის პოლუსით — შორისდებულებით და აბსოლუტური რაციონალურობის პოლუსით — ტერმინოლოგიით. ამ პოლუსებს შორის განთავსებულია ერთეულების დიდი

ჯგუფი, რომელთა სემანტიკა შეიცავს როგორც ემოციურს, ასევე რაციონალურს დაუნაწევრებელი სახით. ამასთან, პოლუსებს შორის უხეში საზღვრები არ არსებობს და შესაძლებელია ურთიერთგადასვლები. რაციონალურისა და ემოციურის დანაწევრება ენობრივ ერთეულებში უდგენს ამ ერთეულებს როგორც სემანტიკურ, ისე ონომასიოლოგიურ პარამეტრებს, საზღვრავს მათ ადგილს სისტემაში. ამ დამოკიდებულებით რაციონალური და ემოციური სემები ერთეულების შემადგენლობაში თანაბარუფლებიანი არიან და არავითარი — არც თეორიული და არც პრაქტიკული — აზრი არა აქვს ვატაროთ ეს დაუნაწევრებელი ასპექტები სხვადასხვა არეებზე, თუნდაც შეერთებული ცნებით. ეს მხოლოდ აერთიანებს მოცემულ არეებს.

ენის ერთეულებს ემოციური მუხტის ფლობისას შეუძლიათ გააძლიერონ იგი. პარადიგმულად მოცემული თვისებების გაძლიერებით დაკავებულია ფილოლოგიის განსაკუთრებული დარგი — ექსპრესოლოგია, რომელიც ორიენტირებულია ენაზე, თვითონ კი არსებობს მის გარეთ. მისი მექანიზმების დახმარებით კი წარმოიქმნება ის მოვლენა, რომელსაც აქ დავარქვით ადპერენტული კონოტაცია, კერძოდ იმ ცნებით, როდესაც ენის ერთეულები დამატებით „გადამუშავდებიან“ ექსპრესოლოგიის კატეგორიებით, ჩვენ ვსაუბრობთ ადპერენტული კონოტაციის კონსტრუქციულ ხასიათზე.

ლიტერატურა

ანჰანოვა, 1972 — :
 . — , 1972. (. . .)
გოვერდოვსკი, 1979 —
 1979. 2 .82-85
გოვერდოვსკი, 1985 —
 (.) 1985. 2. . 71-79
დოლინინი, 1978 —
 “. 1978.
რიტორიკა, 1986 —
 1986.-392 .

Cuaron B.G. „La connotacion: problemas del significado.“ El Colegio de Mexico, Mexico 1978.

Danes Fr. Gognition and Emotion in the Discourse Interaction. Berlin. 1985

Samuels M. L. Linguistic evolution with special reference to English. Cambridge. 1979.

ულმანი, 1971 — Ullman S. „Stylistics and semantics // Literary style.“ L.; N.Y., 1971. p.133-152.

TAMAR TVALADZE

Speech Constructive Character of Connotation

Summary

In scholarly literature the notion of connotation is considered controversial. The paper shares the viewpoint that connotation has a speech constructive ability. A particular stylistic meaning of a lexical unit is created on the basis of its denotative meaning in a particular speech event. Denotation and connotation as linguistic phenomena are context and pragmatic situation bound.

They are able to intensify the emotional implications of linguistic units. The paper also focuses on one of the fields of philology – expressology which studies the phenomenon of intensity. The notion of adherent connotation is also discussed.

ათინა თოიძე

თანამედროვე ინგლისურენოვანი სარეკლამო სლოგანების ზოგიერთი ენობრივი თავისებურებების შესახებ

ჩვენს ქვეყანაში სლოგანები თავდაპირველად ტელევიზიაში გამოჩნდა, სადაც ისინი სხვადასხვა სარეკლამო რგოლში იქნა გამოყენებული. დღეისათვის მისი გამოყენების სფერო ფართოდ ვრცელდება, ის აღწევს ყველგან, სადაც კი შესაძლებელია სარეკლამო განცხადების განთავსება: სატელევიზიო სივრცეში, რადიოსა და გაზეთებში, სხვადასხვა სახის საქონლის ფუთაზე ან გარეკანზე.

სლოგანთა მთავარი მიზანია — საქონლისადმი ყურადღების მიპყრობა, მომხმარებლის მიზიდვა.

სლოგანები ორი სახისაა: პრაგმატული და იკონური. **პრაგმატული სლოგანი** ხაზს უსვამს საქონლის რეალურ ხარისხს და მიმართულია მომხმარებლის გონებისადმი. სლოგანებში რაციონალური ინფორმაციის გამოსახულება ეხება საქონლის მრავალფეროვან დახასიათებას. ეს შეიძლება იყოს: სარეკლამო ობიექტის ტიპი (**Kitiket** - ენერგიული კატების საკვები), საქონლის გამორჩეული თვისება („**Indesit** — დიდხანს მოგემსახურებათ“), პროდუქციის აღრესატი („**Gillette** — უკეთესი მამაკაცებისათვის არ არსებობს“), „**Libero** — პატარების საუკეთესო მეგობარი“, გამოყენების ეფექტურობა („**Ariel** — ტანსაცმლის უბადლო გამომეტყველება“), საქონლის გამოყენების სარგებლიანობა („ხარისხი მისაღებ ფასებში“).

იკონური სლოგანები საინტერესოდ გამოიყურებიან, მაგრამ ისინი უფრო მოგვითხრობენ საქონლის წარმოსახვით ხასიათზე, ვიდრე თვით საქონელზე. ისინი საქონელს მიაწერენ იმიჯურ ხასიათს და მიმართულია მომხმარებლის გრძნობაზე. მაგ: შ.პ.ს „**Tegeta Motors**“-ის სლოგანი — „დროა აირჩიო ხარისხი“ და „დროა შეაბიჯო სრულიად განსხვავებულ სამყაროში“.

სლოგანთა უმთავრესი მიზანი, სარეკლამო ობიექტისადმი ყურადღების მიპყრობა, ხორციელდება სარეკლამო ლოზუნგის ენობრივი ფორმის თვალსაჩინოების ხარჯზე. ამ უკანასკნელის შესაქმნელად გამოხატულების მთელი რიგი საშუალებები გამოიყენება. გამოხატვის საშუალებებში, უპირველეს ყოვლისა, იგულისხმება სინტაქსის დინამიკურობა: „შემავლიანებელი კონსტრუქციები: („Philips. — შეცვალეთ ცხოვრება უკეთესისკენ“), ალტაცებითი წინადადებები, არასრული წინადადებები („Whiskas — იმიტომ რომ კატა — თქვენ გენდობათ!). ასევე პირისა და კუთვნილებითი ნაცვალსახელების გამოყენება: („Wella — თქვენ შესანიშნავი ხართ“, „თქვენით ყველა აღფრთოვანებულია, თქვენ კი Maybelline-ით“, „L’Oreal — მე ხომ ამის ღირსი ვარ“), ჟარგონული(სლენგი) ლექსიკა, „ნუ შეჩერდები, წაუსნიკერესე“ (Sneakers). ამას გარდა, თანამედროვე სარეკლამო სლოგანებში გამოიყენება სხვადასხვა მხატვრული ხერხი, როგორცაა მეტაფორა, კალამბური, გასულიერება, ფრაზეოლოგიზმები და სხვა. მაგალითად „Red Bull - ი აფრთიანებს!,,

განსაკუთრებულ როლს სლოგანი თამაშობს მასობრივ ღონისძიებებში, როცა რეკლამირებული საქონლის დასახელებისას გამოიყენება უცხოური სიტყვები ლათინური გრაფიკით. ამ დროს სარეკლამო ლოზუნგის მუდმივი ერთადერთი თანმდევი ხდება თვით ეს უცხო სიტყვა, რომელსაც მოსდევს თარგმანი. მაგ:

„MaxFactor– პროფესიონალების კოსმეტიკა“

„Levante – იდეალური კოლპოტკებია“. გაუგებარი დასახელების კომენტარებისას, სლოგანები ხდებიან კომუნიკატიურად აუცილებელი ელემენტები. თუმცა თანამედროვე ეპოქაში უცხოური სლოგანები

ფართოდ გამოიყენება — სლოგანები, რომლებშიც არამხოლოდ ფირმის დასახელებაა, არამედ სარეკლამო ლოზუნგი მთლიანად უცხოენოვანია. მაგ: „Electrolux. Thinking of you“, „Sela. Feel the same“.

ჩატარდა გამოკითხვა რეკლამის შეფასებასთან დაკავშირებით. გამოკითხულთა 54% ხაზს უსვამს, რომ რეკლამა, რომელიც შეიცავს უცხოურ სლოგანს, უფრო მეტ ყურადღებას იქცევს სარეკლამო საქონლისადმი, ვიდრე ჩვეულებრივი რეკლამა, ხოლო 18%-ს მიაჩნია, რომ უცხოური სლოგანები უკეთესად ამახსოვრდებათ, ვიდრე ჩვეულებრივი რეკლამა.

იმისთვის რომ, განესაზღვრათ უცხოური სლოგანის დამახსოვრების ხარისხი, რესპოდენტებს შესთავაზეს შემდეგი ამოცანა: — ჩაესვით გამოტოვებული ფირმის დასახელებები შემდეგ სლოგანებში: „... The power of dreams,, (Honda), „... Connecting people,, (Nokia),

„... Life is good,, (LG),
„...I’m loving it,, (McDonald’s),

„I Now. 1...,, (Nescafe).

Nescafe. Open up. "Start the day with great taste" "Your cup of inspiration..." (for Nescafe Blend 43)

გამოკვლევამ აჩვენა, რომ უცხოურ სარეკლამო სლოგანებს საკმაოდ კარგად იმასსოვრებს მომხმარებელი. მაგ. ნოკიას სლოგანი გამოკითხულთა 86% იცის, ხოლო 56%-მა მკაცრად აღიქვა.

რესპოდენტებს დაუსვეს კიდევ ერთი კითხვა: რა ემოციებს იწვევს მათში უცხოური სლოგანები? 42% ნეიტრალურად ეკიდება უცხოურ რეკლამას, 26%-ში კი იგი იწვევს დადებით ემოციასა და ინტერესს. უცხოური რეკლამა მომხმარებელში ასოცირდება ხარისხთან, პრესტიჟულობასთან, ძვირფას საქონელთან. ამას გარდა რესპოდენტები აღნიშნავენ, რომ მათ მოსწონთ უცხოური რეკლამა, იმიტომ რომ ის სასიამოვნოა საყურებლად, საინტერესო სიუჟეტს შეიცავს, ან მუსიკალურად კარგადაა გაფორმებული, ან კარგი დადგმულია, 11%-ში კი იგი უარყოფით ემოციებს იწვევს და აცხადებენ, რომ მათში ყველაფერი გაუგებარია და საჭიროა მათი თარგმნა მშობლიურ ენაზე.

რეკლამისტები ხშირად მიმართავენ უცხოური სლოგანების გარიტმვას.

გამოკითხულთა 46% თვლის, რომ გარიტმული სლოგანი უფრო მეტ ყურადღებას იპყრობს, ვიდრე ჩვეულებრივი რეკლამა. 80% თვლის, რომ გარიტმულ რეკლამას უფრო იმასსოვრებს. Whiskas სლოგანი იცის 97%-მა, სლოგანი Gillette — 94%-მა, სლოგანი Milkyway — 94%-მა, სლოგანი Vanish — გამოკითხულთა 82%-მა, 52% პასუხობს, რომ გარიტმული რეკლამა მათში იწვევს „დადებით ემოციებს, სიხარულს, ინტერესს, ღიმილს, სიცილს“. გარიტმული რეკლამის გაშვებისას ბევრი აპყვება ან პარალელურად იმეორებს მას. რესპოდენტები ამბობენ, რომ პოეტური სლოგანები ძალიან მარტივია, ადვილად დასამახსოვრებელია, ხშირად მთელი დღის განმავლობაში „აკ-

ვიატებულება“. ზოგიერთი რესპოდენტი მიიჩნევს, რომ მსგავსი რეკლამა აღძრავს ადამიანებში პოეზიის სიყვარულს. თუმცა ისინი ხაზს უსვამენ, რომ სარეკლამო ლექსები მალე ჰბეზრდებათ.

მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებში აისახება საზოგადოებისა და ინდივიდის ყველა წინააღმდეგობა და უთანხმოება. ლ.ვ.ტრუბიცი-ნა (ტრუბიცი-ნა, 2002, 3) ადამიანზე ამ საშუალებების ზემოქმედების ტრავმულ ხასიათსაც კი აღნიშნავს, როცა რადიოთი და ტელევიზიით გადმოსცემენ არასასიამოვნო სცენებს, ძალადობას, კატასტროფებს, რაიმე „ექსტრემალურს“ ან „საგანგებოს“. ეს საინფორმაციო ნეგატივი შეიწოვება ადამიანის მიერ და ქვეცნობიერ დონეზე სტრესს იწვევს. ცხადია, შეუძლებელია იმის მტკიცება, რომ მიზანშეუწონელია ტრავმების შესახებ საუბარი, მაგრამ, ამავე დროს არ შეიძლება გათვალისწინებულ არ იქნეს, რომ თავს ზედმეტად მოხვეული დარწმუნება უკურეაქციას იწვევს, რომელიც ხშირად პროტესტს აღწევს.

მსგავს შემთხვევებში შეინიშნება დეტერმინაცია — აგრესიისა და ძალადობის განმეორება, რაც პარადოქსულია იმათთვის, ვისაც ის აღაშფოთებს, ვინც ვერ ურიგდება ბოროტებასა და სისასტიკეს. შინაარსს, „რომელიც მკაფიო კონტრასტშია რეციპიენტის ფასეულობათა სისტემასთან, შეუძლია გამოიწვიოს ამ უკანასკნელში არა ასიმილაციური იდეა, რაც იმაში გამოიხატება, რომ სუბიექტი ძლიერდება იმ ცხოვრებისეულ პოზიციათა, სამყაროს მოდელის და ფასეულობათა ორიენტირების მიუღებლობაში, რომელთაც მას თავს ახვევენ“ (პეტრენკო 2002: 20-21). მოცემული შეუსაბამობა შესაძლოა ხდებოდეს არა მხოლოდ კოგნიტიურ, არამედ ემოციურ, შეფასებით დონეზეც, რამაც დიამეტრულად საპირისპირო შედეგი შეიძლება გამოიწვიოს.

ურთიერთობის მიზნებისა და ამოცანების შესაბამისად შესაძლებელია ნორმისაგან შეგნებული და მოტივირებული გადახვევა.

ნორმისგან ნებისმიერი გადახვევა სიტუაციურად და სტილისტურად გამართლებული უნდა იყოს. ის უნდა ასახავდეს ენაში რეალურად არსებულ ენობრივი ფორმების ვარიანტებს (სასაუბრო, პროფესიული, დიალექტური და ა.შ.). ის არ უნდა იყოს მოსაუბრის თავისუფალი ნება-სურვილი.

ერთი მხრივ, პროგრესი განაპირობებს დიდი რაოდენობით კომპიუტერული სლენგის წარმოქმნას (კომპი, გეიმერი, ჰაკერი, იუზერი, მაუსი და ა.შ.) (აბაევი 1973: 35), მეორე მხრივ კი, ნებისმიერი ნა-

სესხები სიტყვა ავიწროებს მშობლიური ენის სიტყვებს და მის შემდგომ განვითარებას ხელს უშლის. ამას გარდა, კომპიუტერული სლენგის მნიშვნელოვანი შრე, ახალმოდური სიტყვები, რომლებსაც დღეს მოსახლეობის ცალკეული ნაწილი იყენებს, კომუნიკანტთა შორის ურთიერთგაგების გარკვეულ სირთულეებს ქმნის. უცხოენოვანი ლექსიკის გამოყენება ფართოდაა გავრცელებული სხვადასხვა სარეკლამო სლოგანში: დეველოპერული, ფართი, პენტჰაუზი, ჯოსტარი, დაიჯესტი, ბრენდი და სხვა, შესაძლებელია ფონეტიკურად ისინი საკმაოდ მიმზიდველია, მაგრამ მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუკი მთლიანი აუდიტორია ფლობს უცხო ენას (ამ შემთხვევაში, ინგლისურს), იმდენად, რამდენადაც მოცემული უცხოენობრივი ერთეული მნიშვნელობის მქონე უნდა იყოს, თითოეული პროდუქტი ორიენტირებულია თავის მყიდველზე და ეს არის ბაზარზე საქონლის გასაღების მთავარი პრინციპი, ხოლო თუკი საქონელი ორიენტირებულია ახალგაზრდა მომხმარებელზე, ამოსაცნობის მიზნით სარეკლამო სლოგანი შეიძლება იყოს სტილისტურად შეფერვილი.

დღითიდღე რეკლამა სულ უფრო და უფრო იჭრება ჩვენს ყოფაცხოვრებაში, მეტყველებაში, ქვეცნობიერებაში. ხშირად სარეკლამო კლიშეებით ლაპარაკსაც კი ვიწყებთ. ამ შემთხვევაში რეკლამას საკმაოდ სერიოზული მოთხოვნები ენიჭება. რეკლამა თითქოსდა თავს გვახვევს საკუთარ ლექსიკას, რომელიც ყოველთვის არ პასუხობს სალიტერატურო ენის ნორმებს, საკუთარ ფორმებსა და სიტყვათგამოყენებისა და სიტყვათწყობების სახეებს, ტექსტების აგების საკუთარ პრინციპებს. მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებში (მის) თანამედროვე ენა ხშირად არ პასუხობს საკანონმდებლო დოკუმენტებში ფიქსირებულ ნორმებსა და წესებს.

სიგარეტის მწარმოებელი კომპანია **Salem**-ის სლოგანი შემდეგნაირად ჟღერს – **“Salem – Feeling Free”** (იგრძენი თავისუფლება). იაბონურ ენაზე გადათარგმნისას ამ სლოგანმა სულ სხვა მნიშვნელობა მიიღო – **„Salem**-ის სიგარეტის მოწვევისას თქვენი გონება ხდება თავისუფალი და ცარიელი“ (2 სიტყვა გადაიქცა მთელ წინადადებად).

“Coke refreshes you like no other can.” მოცემულ სლოგანში სიტყვა **Can** შეიძლება იქნას აღქმული როგორც თუნუქის ქილა და მასში მოთავსებული ნებისმიერი ტიპის სასმელი, იქნება ეს გამაგრილებელი სასმელი თუ ლუდი ან როგორც მოდალური ზმნა (შეძლება), მაგ: **Coke refreshes you like no other can (can refreshes you)**, პირ-

დაპირი თარგმანით: **Coke** ისე გაგაგრილებს, როგორც ვერც ერთი თუნუქის ქილა. თუმცა სლოგანი გულისხმობდა **Coke refreshes you like no other (drinks) can (refreshes you)**, რომ **Coke** -ის მსგავსად ვერც ერთი სასმელი ვერ გაგაგრილებს.

Drambuie-ს რეკლამაში წარმოდგენილია მიმზიდველი ქალი ბურუსში, მამაკაცთან ერთად, რომელიც მის უკან დგას დერეფანში. სლოგანი შემდეგნაირად ჟღერს: **“Taste the Intrigue”**. სლოგანი პარადოქსულია: ის შეიძლება იქნეს აღქმული როგორც „გასინჯე ინტრიგა“ პირდაპირი გაგებით, რაც აბსოლუტურად გაუგებარია, და ცდილობს გამოიწვიოს ერთგვარი შიშიც მაყურებელში, „ნუთუ ქალსაც აჩრდილად აქცევს ის აჩრდილი?“ ან შესაძლოა მაყურებელთა გარკვეული ჯგუფი დაინტრიგოს კიდევ ერთობ რომანტიკული ვითარების გამო.

სლოგანი იმდენად ირონიული და მნიშვნელობას მოკლებულია, რომ კაცი იფიქრებს მემკვიდრეს აცნობენ სახლს და ეუბნებიან – „შენ ცხოვრობ აქ“ ან კიდევ მესამე კლასელის თვალსაჩინოებას მოგვაგონებს, რომლის მიზანია ბავშვმა წარმოთქვას, რომ ეს არის „სახლი“. სინამდვილეში კი **Hilton**-ის კორპორაცია უბრალოდ ცდილობს შეგვახსენოს მოგზაურობის შესახებ და გვთავაზობს ინტერნეტის საშუალებით **Hilton**-ის ქსელში საუკეთესო ნომრის წინასწარ დაჯავშნას.

ჩატარებულმა კვლევამ აჩვენა, რომ თანადეროვე სარეკლამო სლოგანები გამოირჩევიან მრავალფეროვნებით და გამოხატულებით, რაც იზიდავს მომხმარებელს და იწვევს მათ სწრაფ დამახსოვრებას. რეკლამის ფორმისა და შინაარსის ერთობლიობა მისი წარმატებული

ფუნქციონირების აუცილებელი პირობაა. ამ ცნებათა შეუთანხმებლობის შემთხვევაში ასოციაციათა დონეზე ორაზროვნებას ვაწყდებით. ხშირად სარეკლამო სლოგანი განკუთვნილია ახალგაზრდა მომხმარებლისათვის. მაგრამ საქონლის მომხმარებელია არა მხოლოდ ახალგაზრდა მოსახლეობა, არამედ სხვადასხვა ასაკის ადამიანები, რომლებიც იძულებული არიან უყურონ მათთვის გაუგებარ რეკლამას. დღეისათვის რეკლამაში პარადოქსების პრობლემა გაცილებით მკაფიოდ დგება, ამიტომ სარეკლამო სლოგანების ანალიზი, მათი ეფექტურობისა და კანონზომიერების შესაბამისობა განსაზღვრავს თითოეული ინდივიდის შემდგომ ენობრივ ქმედებებს, მის ორიენტაციასა და პოზიტიურ სამეტყველო საქმიანობას.

ლიტერატურა

ვორობიოვა 2009 — Воробьева Ирина Владимировна, Дягилева Наталья Сергеевна

კარმინი 2004 — Кармин А.С. Психология рекламы. – СПб.: Изд. ДНК .

მატანცევი 2002 — Матанцев А.Н., Эффективность рекламы.-

М. Российский государственный профессионально-педагогический уни-верситет

By Rob Roberts. *The Daily News* July 22, 1991

Google.com

Google.ge

ნიკურაძე ავთანდილ <http://businesscafe.wordpress.com/2010/02/17/>

Some Linguistic Peculiarities of Advertisement Slogans in Current English

Summary

The paper discusses instances of paradox in English advertisement slogans. Expressiveness and linguistic versatility of modern advertisement slogans make them attractive and easily memorable for consumers. The unity of form and content is an essential principle contributing to successful functioning of advertisements. The breach in this unity leads to ambiguity on associative level. The issue of advertisement paradox is burning these days. Hence for the efficient functioning and adequate comprehension of advertisement slogans it is relevant to state certain linguistic regularities for them.

ATINA TOIDZE

მაგ თოფურია

ენა, დემიკსისი და კულტურული კოდი

მე-20 საუკუნის ლინგვისტიკა აქტიურად შეისწავლის ენას, როგორც ერის კულტურულ კოდს და არა მხოლოდ კომუნიკაციის საშუალებას. სწორედ ამიტომ შეუძლებელია ლინგვისტიკის გარეშე კულტურის შესწავლა და პირიქით.

კულტურა ადამიანისა და საზოგადოების არსებით ნიშანს წარმოადგენს. ეს ნიშანი (მოვლენა) სხვაგვარ გამოვლინებას პოულობს ერის მატერიალურ-ეკონომიკურ, საზოგადოებრივ და სულიერ ცხოვრებაში. ამასთან ენა ადამიანის და საზოგადოების ცხოვრებაში მნიშვნელოვან ადგილს იკავებს, წარმოადგენს რა ერის კულტურისა და მისი არსებობის მნიშვნელოვან ფორმას.

ენის ანთროპოცენტრიზმი საქვეყნოდ აღიარებული ცნებაა. ტრადიციულად გამოიყოფა სამი პარადიგმა — შედარებით-ისტორიული, სისტემურ-სტრუქტურული და ანთროპოცენტრისტული.

შედარებით-ანთროპოცენტრისტული პარადიგმა პირველ სამეცნიერო პარადიგმას წარმოადგენდა ლინგვისტიკაში, რადგან ენის კვლევის პირველ მეთოდად ითვლებოდა.

სისტემურ-სტრუქტურულ პარადიგმას ყურადღება გადააქვს საგანზე, ნივთზე, სახელზე. ამიტომ ყურადღების ცენტში თვით სიტყვა იმყოფება.

ანთროპოცენტრისტული პარადიგმა კი წარმოადგენს ყურადღების გადატანას შემეცნების ობიექტიდან სუბიექტზე. ე.ი. ხდება პიროვნების ენაში კვლევა. ენა კი შესწავლილი და გაანალიზებულია პიროვნების მიერ.

სეპირის თანახმად, ენა სოციალური და კულტურული მოვლენაა და სწორედ ამგვარი განვითარების პროდუქტია. სეპირისვე აზრით, ენა არის კონკრეტულ დროსა და კონკრეტულ ადგილას მცხოვრები ერის კულტურის მნიშვნელოვანი ნაწილი.

რა საერთო აქვს ენასა და კულტურას? პირველ რიგში როგორც

ენა, ასევე კულტურა ერის კონცეპტუალურ აპარატს წარმოადგენს. ამ ორ ფენომენს შორის სხვაობა სეპირმა შემდეგნაირად ჩამოაყალიბა: კულტურა შესაძლოა განვსაზღვროთ როგორც ის, რასაც მოცემული საზოგადოება აკეთებს ან ფიქრობს, ხოლო ენა არის ის, თუ როგორ ფიქრობენ ამა თუ იმ კულტურის წარმომადგენლები.

რაც შეეხება ენისა და კულტურის განვითარებას, ეს არ არის პარალელური პროცესი. კულტურული ცვლილებები უფრო სწრაფი ტემპით მიმდინარეობს, ვიდრე ენობრივი. მკვეთრი კულტურული ცვლილებები აჩქარებს ენობრივ განვითარებას. ლექსიკა, სეპირის მიხედვით, გარკვეულწილად გამოხატავს კულტურის დონეს. ლექსიკური ცვლილებები სხვადასხვა მიზეზითაა გამოწვეული, რომელთა უმრავლესობა კულტურული ხასიათისაა.

ყოველი ეპოქისა და კულტურის ადამიანი არსებობს დროში, მაგრამ თანამედროვე ინტერდისციპლინარული აზროვნება, რომელიც აუცილებლად გულისხმობს ფსიქოლოგიის, კულტუროლოგიის, სოციოლოგიისა და ისტორიულ მონაცემთა ინტერდისციპლინარულ სინთეზს, ერთმნიშვნელოვნად ამტკიცებს შემდეგს: ეპოქისა და მისი კულტურული ხასიათის ცვლილებასთან ერთად იცვლება დროის (ტემპორალობის) ის ტიპიც, რომელიც საფუძვლად უდევს ადამიანის არსებობას და შეიძლება ითქვას, განსაზღვრავს კიდევ ამ არსებობას და მის ძირითად მომენტებს. თუ ეს ასეა, დროის ეს ტემპორალური ტრანსფორმაცია უნდა ახდენდეს გავლენას დემიკსისის ფენომენზე, რადგან ეს ტემპორალობასა და დემიკსისის შორის ღრმა შინაგან კავშირს და ურთიერთშესაბამისობას განსაზღვრავს. ამიტომ ბუნებრივია ჰიპოთეზა იმის შესახებ, რომ დროის ტიპოლოგიურ ტრანსფორმაციას უნდა შეესაბამებოდეს დემიკსისის ტიპოლოგიური ტრანსფორმაცია; რაც კონკრეტულად ნიშნავს შემდეგს: როგორც ცნობილია არ არსებობს გამონათქვამი შინაგანი დემიკსური სტრუქტურის გარეშე, მაგრამ ეს სტრუქტურა ვერ იქნება იდენტური განსხვავებულ კულტურულ ეპოქათა ფარგლებში.

დროის ტიპოლოგიური ტრანსფორმაცია შინაგანად უკავშირდება ადამიანის ტიპოლოგიურ ტრანსფორმაციას პიროვნულ დონეზე: ტემპორალურობის განსხვავებულ ტიპს შეესაბამება ადამიანის როგორც ინდივიდის განსხვავებული ტიპი. ბუნებრივია, თანამედროვე ლინგვისტიკის ამოცანაც ესაა, დაუქვემდებაროს ენობრივი სისტემის ხედვა და კვლევა ენობრივ პიროვნებას როგორც ლინგვისტურ მეტა-

კატეგორიას.

ცნობილია, რომ დასავლური საზოგადოების ტემპორალიზაცია ძირითადად იმაში გამოიხატება, რომ ტრადიციული პრეინდუსტრიული საზოგადოება თანამედროვე ინდუსტრიულით შეიცვალა. ეს მრავალსპექტოვანი მოვლენაა. კონკრეტულ ენობრივ ინდივიდთან მიმართებაში, პირველ რიგში, ამ ინდივიდის კულტურულ ტრანსფორმაციას ნიშნავს. როგორც პ. გურევიჩი აღნიშნავს, „კულტურული ეპოქები უსასრულოდ ცვლიან ერთმანეთს. ახალი დროის, ახალი კულტურული სიტუაციის დასაწყისი ნიშნავდა იმას, რომ შეიცვლებოდა ღირებულებათა სასიცოცხლო და პრაქტიკული ორიენტირები“.

„რევოლუცია ცნობიერებაში“ ნიშნავდა იმას, რომ დაიბადა ახალი კულტურული ეპოქა, ამიტომ ჩვენ შეგვიძლია ვიგულისხმოთ, რომ სოციალური ტრანსფორმაცია ერთდროულად ნიშნავდა რევოლუციას ცნობიერებაში და ახალი კულტურული ეპოქის დასაწყისს, სხვაგვარად რომ ვთქვათ, ინდუსტრიული საზოგადოების აღმოცენება ნიშნავდა ტრადიციული კულტურის ახალი კულტურით, ანუ „მოდერნის“ კულტურით შეცვლას.

თუ კულტურული ეპოქების ცვლა ნიშნავს „რევოლუციას“ ცნობიერებაში და ცნობიერება უპირველესად ინდივიდში არსებობს, მაშინ ხსენებულ რევოლუციას გარდაუვალად უნდა მოეცვა ადამიანთა ურთიერთობის ის სფეროც, რომელსაც კომუნიკაციის, პირველ რიგში კი — ენობრივი კომუნიკაციის სფერო ეწოდება.

რაში მდგომარეობს ცნობიერების ტრანსფორმაციის ის ასპექტი, რომელიც თან ახლდა ინდუსტრიული საზოგადოებისა და ერთდროულად ახალი კულტურის აღმოცენებას, რომელსაც გადამწყვეტი მნიშვნელობა უნდა ჰქონოდა დეიქსისის ტრანსფორმაციისას, ანუ დეიქსისის სრულიად ახალი (განახლებული) შიდა „მექანიზმის“ წარმოშობისას?

როგორც ვხედავთ დეიქსისის ფენომენის კვლევას ინტერდისციპლინარული კვლევის აუცილებლობამდე მივყავართ. დეიქსისის თანამედროვე ლინგვოკულტუროლოგიურ კვლევას ისევ მივყავართ ენობრივ პიროვნებათა კულტურულ ტრანსფორმაციასთან, რაც შინაგანად და არსებითად ადამიანური ქმედების იმ შინაგან ტრანსფორმაციას უნდა დავუკავშიროთ, რომელიც განპირობებულია თანამედროვე ანუ „მოდერნული“ კულტურის გენეზისით.

ტრადიციულ საზოგადოებაში პრაქტიკულად არ არსებობს

წარმოდგენა ინოვაციაზე. ადამიანი აქამდე ცხოვრობდა დროის სამ მოდუსში (წარსული, აწმყო და მომავალი). წარსული დომინირებდა და მუდამ ბრუნდებოდა რაღაც სახით. ახლა კი მომავალი გამოდის წინა პლანზე. „მომავალში თემის აღმოცენება უკავშირდება დროის შესახებ წარმოდგენის შეცვლას...ტრადიციული საზოგადოების ციკლური დრო — „წრე“ „დრო-ისრად“ იქცევა“.

დროის ეს ტრანსფორმაცია ხდება მთელი საზოგადოების ფარგლებში. მაგრამ ჩვენთვის განსაკუთრებული მნიშვნელობა ცნობიერების იმ ახალი სტრუქტურის ფორმირებას უნდა ჰქონდეს, რომელიც სოციალური დროის ხსენებულმა ტრანსფორმაციამ გამოიწვია. უნდა ჩავთვალოთ, რომ მთავარი და გადამწყვეტი ამ თვალსაზრისით პირადი ბიოგრაფიის, როგორც პიროვნული ფსიქოლოგიის ცენტრალური კატეგორიის გენეზისი იყო: ადამიანს უჩნდება წარმოდგენა საკუთარ ცხოვრებაზე, როგორც ბიოგრაფიაზე, ინდივიდუალური ცხოვრება იგეგმება კარიერის ტერმინებში. პიროვნების ცხოვრებისეული ციკლი ხორციელდება იმ ეტაპების თანმიმდევრული ცვალებადობით, რომლებსაც უკვე არ გააჩნიათ რიტუალური ნიშნულები (მაგალითად — დღესასწაულები). გზამკვლევ ვარსკვლავად თავად სიცოცხლე იქცევა“

დეიქსისის ლინგვოკულტუროლოგიური კვლევისთვის განსაკუთრებული მნიშვნელობა იმ ფაქტს აქვს, რომ ბიოგრაფიის ეს ახლებურად სტრუქტურირებული ფენომენი განიცდის იმ შინაგან ტრანსფორმაციას, რომელიც პიროვნების მიერ საკუთარი „მე“-ს ახლებურ აღქმას უკავშირდება: ჩნდება „მე“, რომელიც ავტომატურად არ ენდობა არავის და არაფერს. ეს ენათმეცნიერებისათვის რადიკალურად შეცვლილ ენობრივ პიროვნებას ნიშნავს. შესაბამისად იცვლება ენობრივი კომუნიკაციის ყოველი აქტი თავისი დეიქტური ველით, რომელიც აუცილებელია დაექვემდებაროს ბიოგრაფიულ-პერსონალურ დროს ისე, რომ ფაქტობრივად მის შემადგენელ სტრუქტურულ ელემენტად იქცეს.

ლიტერატურა:

ლებანიძე — ლებანიძე გ., სიღრმეთა დიალოგი და „ტრადიციული ტრიადა“, თბ., გამომცემლობა „ენა და კულტურა“

ლებანიძე 2004 — გ. ლებანიძე, კულტუროლოგიის საფუძვლები, თბ., გამომცემლობა, „ენა და კულტურა“, 2004.

ნიჭაბაძე 2004 — მ. ნიჭაბაძე, დეიქსის ფენომენი ინტერდისციპლინარული კვლევის პერსპექტივაში, „ენა და კულტურა“, ფილოსოფიური სერია 1, 2004, 2004.

Campos Pardillos M., Deixis as a Reference to an Alleged Shared Situation in Persuasive Discourse . 'Revista Alicantina de Estudios Ingleses 8, 57-67.1995.

Gurhevich p., The Philosophy of Culture, Moscow, 1997.

Kozlova N., Social Philosophy, Moscow, 1997.

EKA TOPURIA

Language, Deixis and Cultural Code

Summary

The paper is devoted to the multidimensional study of deixis. As is known, the 20th century linguistics considered language not only a means of communication, but a nation-specific cultural code. The current linguistic studies on deixis lead to the notion of cultural transformation of linguistic individuals. The given phenomenon is closely linked with inner transformations of man's activities that are caused by the peculiarities of modern culture. Hence the aim of modern linguistic thought is to subordinate linguistic outlooks and explorations to the meta category of linguistic individuals.

რუსულან კამთიაზვილი, ანა ჯიჟონია

აკრონიმებისა და აბრევიატურების რამდენიმე თავისებურების შესახებ ინგლისურ ენაში

აღბათ ზედმეტია დღეს აბრევიატურების გამოყენების აქტუალობაზე საუბარი, რადგან ეს ყველასათვის თვალსაჩინო ფაქტია. აბრევიატურები თავიდან გვაცილებენ დასახელებების GAU (Georgian American University) D (David Aghmashenebeli University of Georgia); ცნებების -h for hour; მოვლენების UFO for Unidentified Flying Object; ან მთელი ფრაზების თავიდან გამეორებას Laser- (high amplication by stimulated emission of radiation). ფაქტობრივად ისინი ენაში მყარად დამკვიდრდნენ და გაშიფრული სახით აღარც კი ვასახელებთ ბევრ მათგანს.

აბრევიატურებისა და აკრონიმების უმრავლესობა ხანგრძლივი დროით რჩება ენაში, მაგ.: FBA, TV, gas, etc., თუმცა აქვე აღვნიშნავთ, რომ ზოგიერთი ნაკლებად სიცოცხლისუნარიანია და კარგავს რა აქტუალობას — იკარგება, ქრება ენიდან. თანამედროვე ინგლისურის ნებისმიერ სფეროში (სამეცნიერო, საყოფაცხოვრებო, ბიზნესის, პოლიტიკისა და სხვა) მუდმივად იქმნებიან და ფიქსირდებიან აბრევიატურული და აკრონიმული ფორმები, როგორც უაღრესად პროდუქტიული და ეკონომიური ერთეულები, რომლებიც თავის თავში გაითავისებენ ხოლმე სიახლის ცნებებს. ხშირია, როცა ცნება აღარაა ახალი, მაგრამ ის ინარჩუნებს აქტუალობას და, შესაბამისად, ის სიცოცხლისუნარიანია, მაგ. SOS, BBC და ა.შ. ისინი ასევე საერთაშორისო ხასიათს ატარებენ.

რადგანაც ენების უმრავლესობა გაჯერებულია აბრევიატურული ფორმებით, ხშირია კალკისებური ფორმების არსებობა. კალკი ფორმები გადმოდის იმ ძირეული ენიდან, სადაც ეს მოვლენა თუ პროდუქტი შეიქმნა, მაგ.: FIAT- Fabrica Italiana Automobile. გაშიფრული ფორმა მიუთითებს აბრევიატურის ეტიმოლოგიაზე ანუ იტალიურზე; NASA- National Aeronautics and Space Administration- მოცემული აბრევიატურა ამერიკული ენობრივი ფორმაა და ბევრ ენაში კალკად

გადავიდა; **BP- British Petroleum-** გავრცელდა ყველა ენაში და მის ბრიტანულ წარმოშობაზე მეტყველებს. მსგავსი სახის აბრევიატურები დღეს განზოგადოებული სახით გვევლინება და ძირეული ენიდან ვრცელდება სხვა ენებში.

ვფიქრობთ, აბრევიატურულ ფორმებს თან სდევს ეფექტის ფაქტორიც, რაც კარგად ჩანს ზეპირმეტყველებაში. ისინი იმდენად დამკვიდრდნენ ენაში, რომ განმარტებას აღარც კი საჭიროებენ: **NATO= North Atlantic Treaty Organization; PS=postscript; WA=Washington State; Jeep (JP)=general purpose car, GM= General Motors and so on.** მაგრამ ენაში არის მაგალითები, რომლებიც მხოლოდ წერით ფორმას ახასიათებს: **Mar.=March, LW=Long Wave, ps=post scriptum etc.**

მაშასადამე, აბრევიატურებისა და აკრონიმების შემოტანას ენაში თან სდევს სიახლის ფაქტორი; ისინი ზოგად თვისებებს ატარებენ და თუ აქტუალობასაც ინარჩუნებენ, დიდი ხნით მკვიდრდებიან ენაში.

შემოკლებული ფორმების ძირითადი ფუნქცია, როგორც ცნობილია, არის მსმენელისა და მკითხველის ინფორმირება ექსპლიციტური გაშიფვრის გარეშე. ამ ერთეულებიდან ზოგიერთი ემოციურად, ისტორიული მნიშვნელობით ან სხვა კუთხით დატვირთული ერთეულები შეიძლება იყოს, მაგ. **PR=public relations, DJ=disk jokey, ABC Powers-Argentina, Brazil and Chile Coalition or ABC=American Broadcasting Corporation and so on.** ზოგიერთი კი ნეიტრალურია: **m=meter, LV=Luncheon Voucher; Radar=radio detection and ranging.** თავის დროზე ნეიტრალური აბრევიატურების ჯგუფი სიახლის მატარებელი ცნებები იყო. თანამედროვე ინგლისურში ისინი სიახლეს აღარ წარმოადგენენ. მათი მთავარი დანიშნულებაა მოვლენების მოკლედ აღნიშვნა, განზოგადება და გავრცელება: **e-mail, IT** და ა.შ.

ჩვენ მოვიძიეთ ისეთი მაგალითებიც, რომლებიც შეიქმნა სიყვარულით, გახდნენ ცნობადი და შემდეგ გავრცელდნენ უფრო ზეპირმეტყველებაში, მაგ. **Marks and Spencer-**ცნობილი ინგლისური სავაჭრო ფირმა, რომელიც სხვადასხვა ფორმით მოიხსენიება: **M&S; marks; marks and sporks; and Coca-Cola or Cola.** აქვე მინდა აღვნიშნო, რომ **COLA,** მთავრული ასოებით გამოსახული, სხვა მნიშვნელობასაც ატარებს, კერძოდ: **cost of living adjustment in the US (gradual rise in the price of goods.) Pepsi-Cola-s anu Cola-**ს სხვადასხვა ენაში სხვადასხვა ინტერპრეტაცია აქვს და მას სიყვარულით ასე განმარტავენ (მ. მონთაგომე-

რი, ჯ. სტრატონი)

ჩინურში – **make man’s mouth happy**

გერმანულში — **for the people of today**

ესპანურში — **the drink of friendship**

ბრიტანულში — **pepsi peps you up**

ყველა ენაში ის ინარჩუნებს ერთ ზოგად მნიშვნელობას — სასიამოვნო, დადებითი თვისების მატარებელი, გამამხნეველი სასმელი.

ინგლისურ ენაში შეიძლება შეგვხვდეს ომონიმური აბრევიატურული ფორმებიც, მაგ. 1. **AA=Alcoholics Anonymous**

2. **AA=Automobile Association**

3. **AA=Associate of Arts**

or **PR=Public Relations**

PR=Puerto Rico

or **PTO=(Br.E)Please Turn Over**

PTO=(Am.E.) Parent-Teacher Organization

მსგავს შემთხვევებში ხშირია გაურკვევლობის მომენტის არსებობა, კერძოდ, გაუგებარია, თუ რომელი მნიშვნელობა იგულისხმება, რომ არა კონტექსტის შემოყვანა; ამიტომ ასეთ შემთხვევებში აუცილებელია სიტუაციის შემოტანა გაუგებრობის თავიდან ასაცილებლად.

როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, აბრევიატურები გავრცელებულია ჩვენი ყოფის ყველა სფეროში და მეცნიერების ყველა დარგში. მოვიყვანთ რამდენიმე შესაბამის მაგალითს მედიცინიდან:

Who=World Health Organization

AIDS=Acquired Immune Deficiency Syndrome.

გეოგრაფია **N=North, Miss=the Mississippi, Man=Manchester, NY=New York, Jap=Japanese**

ქიმიის, ფიზიკის სფერო უსაზღვროა აბრევიატურების გამოყენების მხრივ:

Na=Natrium, amp=Ampere

ეკონომიკა-**FY=Fiscal Year, GDP=Gross Domestic Product, a/c or acc=account;**

ისტორია-**BC=Before Christ; Di=Diana; Linc=Lincoln;**

ბოლო ორი მაგალითი სიყვარულით, მოფერებით შექმნა საზოგადოებამ და დაამკვიდრა უფრო მეტად ზეპირმეტყველებაში.

ცნობილია, რომ პოლიტიკის სფერო ყოველთვის გამოირჩეოდა აბრევიატურებისა და აკრონიმების გამოყენების სიჭარბით:

EU=European Union

NAW=National Organization of Women

KGB=Secret police of the former Soviet Union

PRO=Public Record Office and so on.

ამგვარად, დღეს ყველა სფერო (ყოფითი, საზოგადოებრივი, სამეცნიერო და სხვა) ამჟღავნებს შემოკლებების გამოყენებისაკენ სწრაფვას. ისინი ფიქსირებული, ბუნებით მყარი ლექსიკური ერთეულებია, რომელთა სხვაგვარად გამოყენება ან თვითნებურად დაშლა დაუშვებელია. საზოგადოება იღებს მათ ძირითადად ერთი ფორმით და ამკვიდრებს ენაში. ისინი შეიძლება იყოს ზოგადი ან სპეციალიზებული.

ღროის ხანგრძლივობით თუ ვიმსჯელებთ, აკრონიმები უფრო მყარ ფორმებად გვეჩვენება, ვიდრე აბრევიატურები და ისინი ხშირად საერთაშორისო ხასიათს ატარებენ. რაოდენობრივად ისინი უფრო მცირეა, ვიდრე აბრევიატურები, მაგრამ ბევრი მათგანი გამოითქმება ან იწერება, როგორც დამოუკიდებელი ლექსიკური ერთეული: **UNESCO, UNISEF** და ა.შ.

აქვე მინდა შეგვიხრდეთ რამდენიმე ორთოგრაფიულ თავისებურებაზე ინგლისურ ენაში. ცნობილია, რომ აბრევიატურები ჩვეულებრივ დანაყოფებით არის მოცემული წერით ფორმებში, თუმცა შესაძლებელია მათი დაწერა დანაყოფების გარეშეც. ძირითადად ისინი მთავრული ასოებით იწერება, მაგრამ არაა გამორიცხული პატარა ასოთიც შეგვხვდეს. ეს მოვლენა ტიპურია ინგლისურისათვის უკანასკნელ წლებში:

btu or BTU= British thermal unit.

ბევრი აბრევიატურა ბოლოში წერტილს იყენებს; ასეთ შემთხვევაში წინადადების დამასრულებელი წერტილის გამოყენება საჭირო აღარაა. სხვა სასვენი ნიშნები, მაგ. კითხვის ან ძახილის ნიშანი ჩვეულებრივ დაისმის წინადადების ბოლოს.

ზოგიერთი აბრევიატურული ფორმა იყენებს აპოსტროფის ნიშანს ('): **Jack o'lantern, o' clock, 'flu and so on,**

ზოგიერთი შეკვეცილი ფორმა არანაირ ნიშანს არ იყენებს:

ad-for advertisement, disco-for discotheque, phone-for telephone etc.

აღსანიშნავია, რომ თანამედროვე ინგლისურში შეიმჩნევა აბრევი-

ატურების სასვენი ნიშნების გარეშე დაწერის ტენდენცია, ადრე თუ **the U.K.** ფორმა წერტილებით გვხვდებოდა, დღეს გვაქვს **UK** ფორმა; **J.D.-JD for Doctor of Jurisprudence.**

მრავლობითობისა და კუთვნილებითი ფორმების გამოყენება ასევე დასაშვებია აბრევიატურებთან: **Thousands of Ph.D's.** ზოგიერთი ლინგვისტი კი მიუთითებს, რომ სჯობს შემოკლებული საკუთარი სახელები ცალ-ცალკე ჩამოვთვალოთ, მრავლობითობის გამოსახატავად, ხოლო კუთვნილებითი ბრუნვა 's-ით გამოვხატოთ: **Fla's (Florida) environment.** ზოგადად კი, აბრევიატურების უმრავლესობა არ იყენებს მრავლობითობის მაწარმოებელ სუფიქსს, რადგან ისინი კონკრეტული ცნებების აღმნიშვნელი ერთეულებია, რომლებსაც მრავლობითობა იშვიათად ახასიათებთ.

მაშასადამე, შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ აბრევიატურების გამოყენებას სიფრთხილით უნდა მოვეკიდოთ, რათა თავიდან ავიცილოთ გაუგებრობები, აქ იგულისხმება: ომონიმური წყვილები, მრავლობითობის პრობლემა, პუნქტუაცია და სხვა. ბევრი აბრევიატურა საერთაშორისო ბუნებით ხასიათდება და ზოგადი მნიშვნელობისაა, ზოგი კი სპეციფიკურია და ერთი სფეროს ფარგლებში გამოიყენება. აბრევიატურებისა და აკრონიმების, როგორც ეკონომიური ერთეულების შემოტანას ენაში, თან სდევს სიახლის ფაქტორის არსებობა და აქტუალობასთან ერთად დიდი ხნით მკვიდრდებიან ენაში.

ლიტერატურა

The Writer's Hotline Handbook- M.Montgomery and J.Straton, NY 1981

Academic Writing for Graduate Students- J.Swales and CH. Feak; USA 1994

Longman Dictionary of English Language and Culture, 1998

RUSUDAN KAVTIASHVILI, ANN JICHONAI

Some Features of Abbreviations and Acronyms in the English Language

Summary

The paper deals with the useful short forms i.e. abbreviations and acronyms in the English Language. Some thematic groups and their peculiarities are singled out and discussed. It is stated that they are economical and practical lexical units avoiding unnecessary repetition of the name of an event. Some of them are of international nature, some carry general or specific meaning.

Certain information of their plural and possessive forms is given in the work but as it is accepted most of abbreviations refer to single objects and cannot be pluralized.

მედიკალიზაციის

კუნძული, მარტოობა, „სხვა“

მარტოობისა და კუნძულის თემა მეტად აქტუალურია ყველა დროის ლიტერატურულ ნაწარმოებებში. განსაკუთრებულ ფუნქციას კუნძული და მარტოობა თამაშობს ეგრეთ წოდებულ „რობინზონიადებში“. რობინზონის სახის კვლევა პოსტმოდერნისტულ რომანებში სრულიად ახალ მიდგომას მოითხოვს, ამიერიდან რობინზონიადის მთავარი მოქმედი სუბიექტის თემატური გაშუქება სამი საბაზო ელემენტის ჭრილში ხორციელდება — პარასკევა, კუნძული და ხომალდი. ამიტომ, წინამდებარე სტატიაში კვლევის კონცენტრირება ხდება არა რობინზონზე, როგორც ცალკე აღებულ კონკრეტულ ობიექტზე, არამედ იმ გლობალურ კატეგორიაზე, რომელსაც ის აღნიშნულ პროტაგონისტებთან ერთად ქმნის. მაგალითად, თუკი დ. დეფოს რომანის მთავარი გმირი რობინზონ კრუზოა, მ. ტურნიეს რომანში „პარასკევა ანუ წყნარი ოკეანის ლიბები“ — რობინზონის კომპანიონი და მსახური პარასკევაა, უ. ეკო კი — რომანში „კუნძული წინაღობა“ — ამ სტატუსს ანიჭებს, ერთი მხრივ, ხომალდს, როგორც რობინზონის ეგროპულ ცივილიზაციასთან კავშირის სიმბოლოს და, მეორე მხრივ, **კუნძულს**, როგორც არქეტიპული ცნობიერების მნიშვნელოვან ფენომენს, რომელიც ამავედროულად, როგორც თითქმის ყველა რობინზონიადში, ის ადგილია, სადაც გარედან შემოსული ადამიანი მარტო ან იმ ადამიანებთან ერთად, რომელთაც მათი ცივილიზაცია არ შეხებიათ, იწყებს მის (კუნძულის) გარდაქმნას თავის გონებაში არსებული იდეალური პროექტის მიხედვით. კუნძული, წარმოადგენს რა წყალგამყოფს ჩვენსა და „სხვა“ სამყაროს შორის, როგორც „სხვისი სტრუქტურის“ სიმბოლო, წარმოსახვითი სამყაროს კატეგორიული გამოხატვის საშუალება, ლიტერატურულ ტექსტში მრავალ განსხვავებულ სიმბოლურ დატვირთვას იძენს.

„კუნძული“ შესაძლებელია კულტურული პრიზმის ჭრილში განვიხილოთ: როგორც თავმესაფარი (ჰენრი ბოსკო „ბავშვი და მდინარე“)

ან პირიქით, როგორც დასჯის ადგილი („რობინზონ კრუზოს“ ფინალური ეპიზოდი, ჟიულ ვერნის „კაპიტან გრანტის შვილები“). აქედან მომდინარეობს კუნძულის ორი, ანთროპოლოგიური და ასოციაციური, გაგება: სამყარო „სხვასთან“ ერთად ან მის გარეშე.

ამრიგად, კუნძული, თავისი მაიზოლოგიური ფუნქციის თანახმად, წარმოადგენს მარგინალურ ზონას, სადაც შესაძლებელია განხორციელდეს გადასვლა ერთი მდგომარეობიდან (მაგ. სოციალური) მეორეში. სწორედ აღნიშნულ კონცეფციას უკავშირდება კუნძულის, როგორც ინიციაციის, გამოცდის ადგილის ამგვარი გაგება.

ჟ. დელეზი აღნიშნავს, რომ სწორედ მხატვრული შემოქმედების პრეროგატივაა წარმოადგინო და აღწერო კუნძული როგორც „სხვა“ სამყარო, ასევე სამყარო „სხვის“ გარეშე. მაგალითად, მიშელ ტურნიეს რომანი „პარასკევა ანუ წყნარი ოკეანის ლიმბები“, რომელიც რობინზონ კრუზოს თემის გარშემო შექმნილ ერთგვარ ვარიაციას წარმოადგენს, განიხილება ამავე დროს როგორც მოგზაურობა „სხვა“ რეალობის ზღვარზე (დელეზი 1969, 350-372)

როგორც მოგზაურობა გულისხმობს, პირველ რიგში, თავად მოგზაურის ცვლილების, ტრანსფორმაციის დასაწყისს, ასევე კუნძული თავისი გაგებით არის პიროვნების ერთი სულიერი მდგომარეობიდან მეორეში გადასვლის წინაპირობა და განმსაზღვრელი ფაქტორი — მოძრაობა/ცვლილების გარდამავალი ეტაპი. დინამიზმი, როგორც ნებისმიერი ცხოვრებისეული პროცესის ძირითადი მახასიათებელი, გარკვეული გამონაკლისის გარდა (იმ შემთხვევაში, როდესაც საქმე ეხება უტოპიურ მოგზაურობას კუნძულზე), საშუალებას იძლევა მაგალითის სახით ანალოგია გაივლოს მოძრაობასა და ადამიანის ცხოვრებას შორის — ამ შემთხვევაში კუნძულზე მოგზაურობასა და ნეიტრალურ ზონაში გადასვლას შორის, რომელსაც თან ახლავს პერსონის სტატუსის, მდგომარეობის, ასაკის ცვლილებაც კი. აქედან გამომდინარე კუნძულის არქეტეპული არსი შესაძლოა შემდეგნაირად ჩამოვყალიბოთ: კუნძული როგორც ნეიტრალური ზონა, ანუ „rites de passage“: შესაბამისად, მოგზაური აღმოჩნდება ამ ზონაში (კუნძულზე) „სხვის“ სოციალიზაციისა თუ ანთროპოლოგიზაციის გათვალისწინებით — იცვლის, იძენს ან კარგავს საკუთარი სტრუქტურის გარკვეულ შტრიხებს.

ამრიგად, როგორც ჟ. დელეზი აღნიშნავს, კუნძული გლობალურ პლანში იმ ძირეული ოპოზიციის რეპრეზენტაციაა, რომელიც ორ სა-

წყის ელემენტს — მიწასა და წყალს შორის არსებობს. ასოციაციათა დონეზე კი კუნძული ყველაფრის ნულიდან დაწყებას გულისხმობს, ესაა საწყისი, რადიკალური და აბსოლუტური, რომელიც კონცენტრირდება არა კუნძულზე, როგორც კონტინენტს მოწყვეტილ ობიექტზე, არამედ ინდივიდზე, რომლის არჩევანი სრული იზოლაციაა და, რომელიც კუნძულიდან ახალი სამყაროს შექმნას იწყებს.

ევროპულ ცივილიზაციაში „კუნძულის“ ორგვარი გაგება არსებობს: „სხვის“ სოციალიზაციის შემთხვევაში კუნძული წარმოგვიდგება როგორც გადაბრუნებული სამყაროს სახე. წინააღმდეგ შემთხვევაში, ეს არის მარტოობის, იზოლაციის ადგილი.

მარტოობის თემატიკა ლიტერატურულ შემოქმედებაში სხვადასხვა ეპოქაში განსხვავებულ ინტერპრეტაციასა და მნიშვნელობას იძენს. ფილოსოფიაში „მარტოობის“ ცნების თაობაზე მრავალი თეორია არსებობს, თუმცა თითოეული მათგანი აღიარებს, რომ „მარტოობა“ არა მხოლოდ ფსიქოლოგიური, არამედ ონტოლოგიური კატეგორიაა.

მიუხედავად არსებული მრავალი მიდგომისა, გლობალურ პლანში გამოიყოფა „მარტოობის“ ორი ძირითადი ასპექტი: დამანგრეველი და შემოქმედებითი. მარტოობის შემოქმედებითი მხარე სრულ თემატურ თუ სიმბოლურ რეალიზაციას ე.წ. „რობინზონიადებში“ პოვებს. აღნიშნული ციკლის ერთ-ერთი პოსტმოდერნისტული ნაწარმოებია, უ. ეკოს რომანი „კუნძული წინაღღეს“. თუ შევადარებთ მას დ. დეფოს რომან „რობინზონ კრუზოს“, აღმოვაჩინებთ თემატურ თუ სტრუქტურულ მსგავსებასა და განსხვავებას და ეს ორი ნაწარმოები შესაძლებელია ერთ საერთო ციკლის საზღვრებში ან თუნდაც მის მიღმა აღმოჩნდეს.

თუმცა ანალოგიები აშკარაა. ორივე რომანის გმირი გემის კატასტროფის შედეგად აღმოჩნდება უკაცრიელ კუნძულზე, მაგრამ თუკი დეფოს გმირი ახალი რეალობის შექმნას კუნძულზე იწყებს, ეკოს პერსონაჟი რჩება ხომალდზე და კუნძულზე გადასვლა მას ხშირად მიუწვდენელ ოცნებადაც კი ესახება. ამავე დროს არ შეიძლება ყურადღება არ მიიქციოს ორივე გმირის სახელის მსგავსებამ: რობინზონ კრუზო დეფოსთან და რობერტ დე ლა გრივი უ. ეკოსთან. სახელი „რობინი“ თავის მხრივ „რობერტის“ კინობითი ფორმაა და ინგლისურად „გულწითელას“, „შაშვს“ ნიშნავს. მისი იტალიური ვარიანტია „griva“. აქედან მოდის ეკოს რომანის გმირის გვარიც — გრი-

ვი. ამრიგად ეკოს პერსონაჟის სახელი და გვარი ერთ სემანტიკურ ველს განეკუთვნება. ორივე გმირს დაახლოებით მსგავსი წარსული, კერძოდ კი, ბავშვობა აქვთ: ორივე მათგანი ომგამოვლილია, ორივეს ჰყავს ძმა, თუნდაც ეს ძმა უ. ეკოსთან რობერტის წარმოსახვის ნაყოფია. ორივე მათგანი მარტოობაში ცხოვრობს, თუმცა სოციალურიდან გამოყოფა თითოეულ მათგანში განსხვავებულ გამოძახილს პოვებს, მაგრამ ეფექტი მსგავსია — შემოქმედებითი. თუკი დეფოს რობინზონი საკუთარი ძალისხმევით იქმნის ნორმალური არსებობის პირობებს, ეკოს რობერტი მხოლოდ თავისი წარმოსახვაში ახდენს საკუთარი პიროვნების თვითრეალიზაციას. იგი წერს წიგნს ტყუპისცალ ძმაზე და მის სახეში აერთიანებს ყოველივე იმას, რისი განცდისა და ნახვის სურვილი საკუთარ თავში ჰქონდა. ის წერს რომანს, ანუ თავის გარემო ქმნის ახალ რეალობას, მოტივი ცხადია — მარტოობა.

დეფოს რობინზონიც აკეთებს ჩანაწერებს, თუმცა ეკოს პერსონაჟისგან განსხვავებით, რომელიც ნამდვილი ფილოსოფოსი და მოაზროვნეა, იგი არაა მწერალი, მისი ქმედება სპონტანური, გაუაზრებელი და არსებული ვითარებითაა ნაკარნახები. უნდა აღინიშნოს, რომ უ. ეკოც და დ.დეფოც აღნიშნული ხერხით ცდილობენ მკითხველი ერთგვარ თამაშში ჩართონ. ყოველგვარი მცდელობა წერილობითი ფორმით ასახონ ის, რაც ხდება, რეალობის ილუზიაა, რაც ესოდენ დამახასიათებელია პოსტმოდერნისტული ეპოქისთვის და აღნიშნული „თამაშიც“ მისი ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი დამახასიათებელი ნიშანია. იგულისხმება როგორც თამაში მკითხველსა და ავტორს შორის, ასევე თამაში ტექსტთან და თვით ტექსტში. მართალია, ეკო ძირითადად დეფოს რომანის არსებით ღერძს მიჰყვება, თუმცა თამაშის ელემენტები მის რომანში გაცილებით მეტია. ეს თამაში შესაძლოა გულისხმობდეს როგორც ისტორიულ-დოკუმენტურ იმიტაციას რომელიმე ნაკლებად ცნობილი პერსონისა, რომლის ვინაობის გადამოწმება ხშირად შეუძლებელია, ასევე რემინისცენციებით თამაშს, რაც პოსტმოდერნიზმა თავის მხრივ წარმატებით განახორციელა. დეფო აქცენტს სწორედ რომ ისტორიულ ფაქტზე აკეთებს, რითაც ცდილობს თავიდან აიცილოს გამონაგონი სიუჟეტის მხატვრული გააზრება. იგი ამტკიცებს, რომ მის რომანში არაფერია გამოგონილი და ფანტაზიის ნაყოფი, თუმცა, რა თქმა უნდა, აღნიშნულ შემთხვევაში დოკუმენტურ ნაწარმოებზე საუბარიც არ შეიძლება. რეალობის შეგრძნებისთვის დეფო ცდილობს გამოიყენოს მარტივი ენა, მარტივი

სიუჟეტი და რაც მთავარია, საკუთარი პერსონა, ანუ ავტორი მეორე პლანზე გადაიყვანოს და ხშირად გმირის სახეს ამოფარებული გააქროს კიდევ. ეკოც, თავის მხრივ, ცდილობს მონათხრობს რეალურობის ელფერი შესძინოს. ამისთვის იგი რომანის დასასრულს მოცემული კუნძულის ზუსტ ადგილმდებარეობას გვთავაზობს და ამავე დროს ასახელებს იმ ისტორიულ პიროვნებებს, რომლებიც აღნიშნულ მიდამოებში ექსპედიციებს აწყობდნენ.

ამრიგად, რეალობის ძიება დეფოს რომანის მნიშვნელოვანი მახასიათებელია, რის მიღწევასაც იგი სიუჟეტის სიმარტივით ცდილობს. აღნიშნული მიზანი ამოძრავებს ეკოსაც, მხოლოდ იმ განსხვავებით, რომ მისი რომანის სიუჟეტი ნამდვილად არ შეიძლება შეფასდეს როგორც „მარტივი“, რადგან იგი ინტერტექსტუალურ თამაშთა რთულ კომპლექსს წარმოადგენს.

ამრიგად, ეკოს გმირი — რობერტი, დეფოს რობინზონისგან განსხვავებით, სწორედ თავის წარმოსახვაში ქმნის მისთვის ერთგვარ სასურველ სამყაროს და ამავე დროს, თუკი ბუბერის ტერმინოლოგიას გამოვიყენებთ, „ვირტუალური დაბრკოლების“ სტატუსს არა რეალურ, არამედ ვირტუალურ პიროვნებას, მის წარმოდგენაში არსებულ (წარმოსახვითი ტყუპისცალი) „სხვას“ ანიჭებს. ამიტომაც მათი შეხვედრა საბოლოო ჯამში შეუძლებელია. ის, რომ რობერტი ქმნის „სხვას“, რომელიც, თავის მხრივ, მისი ზუსტი ასლია, სრულიად ნორმალურია, ვინაიდან „მე“ ყოველთვის ეძებს „სხვაში“ საკუთარ ანარეკლს და განასხვავებს ე.წ. „quasi-მე“-ს. ბუნებრივია ასევე ის, რომ რობერტი სხვა ადამიანის მომავალს წარმოიდგენს, ვინაიდან „სხვისი“ ცხოვრება ყოველთვის ამოცანად რჩება, ვარაუდების დონეზე განიხილება. „სხვის რეალობას“ ორტეგა-ი-გასეტი „მეორე ხარისხის“ რეალობას უწოდებს. ამგვარი ტიპის რეალობაა ის ინტერპრეტაცია ან თუნდაც ის წარმოდგენები, ვარაუდები, რომლებიც არსებულ ვითარებაზე, რეალობაზე გაგვაჩნია. ამ თვალსაზრისით, მარტოობა ამ ორ გმირზე განსხვავებულ ზეგავლენას ახდენს. თუმცა, ორივე მათგანისთვის მარტოობის იდენტური გააზრება არსებობს — „სხვისია“ ძიება ეს მისწრაფებაა შეავსო სოციალური და აქედან გამომდინარე ურთიერთობის დეფიციტი. აქვე ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ მარტოობა არ არის სასჯელი, იგი ზოგჯერ სასარგებლო და სასიამოვნოც ხდება (მაგ. დეფოს რობინზონთან). რაც შეეხება რობერტს, ისიც მარტოა, თუმცა მას ესმის, რომ ნორმალურ ადამიანურ ეგზისტენციას სჭირ-

დება სხვა ადამიანთან ურთიერთობა. სწორედ ამ მიზნით იგი მისთვის მისაწვდომი საშუალებებით (წარმოსახვა) ქმნის მისთვის მიუწვდომელი პიროვნების ხატს. ამასთან დაკავშირებით შეგვიძლია მაგალითად მოვიყვანოთ დეკარტეს სიტყვები, რომელიც მიიჩნევდა, რომ „არ არსებობს სხვა რეალობა, გარდა საკუთარი თავის — „მეს“ გარშემო არსებული იდეისა, ხოლო რაც შეეხება „მეს“, ეს არის მხოლოდ „მოაზროვნე სუბსტანცია“. სხვა სიტყვებით, რომ ვთქვათ არსებობს მხოლოდ „გონება, ცნობიერება“, სხვა დანარჩენი მხოლოდ ფანტასმაგორია, გონების ნაყოფი. და რაც ყველაზე მნიშვნელოვანია, ამ კონკრეტულ შემთხვევაში, „მე“ ამ სამყაროში კი არაა წარმოდგენილი, არამედ სამყარო პოულობს რეალიზაციას „მე“-ში, რომელიც, თავის მხრივ, მხოლოდ „სხვასთან“ ურთიერთობის შედეგად ყალიბდება და ეს „სხვა“ მხოლოდ ადამიანი შეიძლება იყოს.

მარტოობას უდიდესი შემოქმედებითი პოტენციალი და ძალა გააჩნია. თუმცა ადამიანური ცხოვრების არსი ამით არ ამოიწურება. როგორი კმაყოფილიც უნდა იყოს რობინზონი კუნძულზე ცხოვრებით, იგი მუდმივად ისწრაფვის სოციუმისკენ და პირველივე შესაძლებლობისას ტოვებს კუნძულს, სადაც მას ე.წ. სამეფოს ერთგვარი მოდელიც კი აქვს შექმნილი ყველა თავისი ატრიბუტით. თუმცა რობინზონს რეალურ საზოგადოებაში სურს ცხოვრება და არა ყალბ, სიმულაკრულ სოციუმში, მის უნიკო ანარეკლში. გარკვეულ ეტაპზე მისთვის ხსნა კუნძულიდან წასვლაა, მაშინ როდესაც რობერტისთვის მთავარი ამ კუნძულამდე მისვლაა.

ამრიგად „მარტოობის“ ფენომენს ორი მხარე აქვს: შემოქმედებითი (ბუბერი) და დამანგრეველი. როდესაც მარტოობა აუტანელი ხდება, სუბიექტი განიცდის „სხვის“ არ არსებობას და ისწრაფვის სოციუმისკენ (ლაკანი, ლევინასი, ორტეგა-ი-გასეტი, სალევლი). თუმცა ე. ფრომი თავისებურად ხსნის ადამიანის თანდაყოლილი და გარდაუვალი მარტოობის მოტივს, ეხება რა ადამიანური ბუნების თავისებურებას. „ადამიანური არსებობის პარადოქსი მდგომარეობს იმაში, რომ ადამიანი ერთდროულად ეძებს სიახლოვესა და დამოუკიდებლობას, სურს სოციუმში ყოფნა და ამავე დროს საკუთარი უნიკალურობისა და განსაკუთრებულობის შენარჩუნება. „მესა“ და „სხვას“, ორივეს საკუთარი ადგილი აქვს ამ სამყაროში და მათი თანხვედრა არასდროს ხდება, ვინაიდან „მე“ საკუთარ და „სხვა“ თავის განზომილებაში აგრძელებს არსებობას. თითოეული მათგანი მეორე, საპირისპირო

ობიექტში პოულობს საკუთარი არსებობის გამართლებას და მასთან მიმართებაში აყალიბებს საკუთარ სახეს.

ლიტერატურა

ბუბერი 1993 —, 1993. — C. 152 – 153
დეფო 2003 —, 2003. — . 240
დელეზი 1969 — Deleuze G., *Logique du sens*, Paris, 1969, p. 350-372 ;
ეკო 1994 — Eco U. *l'île du jour d'avant*, Paris, 1994
ლევინასი 1972 —, 1972. — .
., 1998. — .
ორტეგა-გასეტი 1991 —, 1991. — . 308.
რიკორი 1990 — Ricœur P. *Soi-même comme un autre* Paris, 1990

MEDEA KINTSURASHVILI

Island, Loneliness, the Other

Summary

The phenomenon of loneliness has two sides: creative and destructive. When loneliness becomes unbearable the individual experiences the lack of the other and longs towards socius. However, E Fromm interprets the motive of man's inevitable loneliness in a peculiar way; according to him, paradoxically an individual simultaneously seeks independence and closeness to people., s/he wishes to be in socius and at the same time claims his/her uniqueness. The dimensions of Self and the Other never coincide, however, the justification of Self is in the existence of the Other and vice versa.

ზარეზან კირთაძე

ისტორიული წარსული და დღევანდელი პირის სახელთა
გავრცელების თვალსაზრისით V-X სს-ის ქართული
ორიბინალური აბიოგრაფიული ძეგლებისა
და სინსტორიო წყაროების მიხედვით

სახელების წარმოშობას ხანგრძლივი ისტორია აქვს. ბგერითი მეტყველების განვითარების ადრინდელ საფეხურზე გაჩნდა ადამიანების ერთმანეთისაგან გასარჩევად მათთვის სახელების დარქმევის საჭიროება. შემდგომში, საზოგადოების განვითარებასთან ერთად, ადამიანთა სახელები იცვლებოდნენ. ძველი სახელები ადგილს უთმობდნენ ახალს და ისინი სულ უფრო მეტად ხდებოდნენ გარკვეული შინაარსისა და მნიშვნელობის მატარებელი. იცვლებოდა თვით სახელის დარქმევის წეს-ჩვეულებანი.

მიუხედავად იმისა, რომ ქართველებს უძველესი დროიდანვე ჰქონდათ შემუშავებული საკუთარ სახელთა მწყობრი სისტემა, პირის სახელთა უმრავლესობა დაკარგულია. ამის მიზეზი ისაა, რომ ქართული წარმოშობის სახელების არე დიდი ხნის წინათ დავიწროვდა და მათი ადგილი უცხოურმა ანთროპონიმებმა დაიკავა. ამაში გადამწყვეტი როლი შეასრულა ქრისტიანული რელიგიის გავრცელებამ, რის შედეგადაც სახელის დარქმევის რიტუალი შეიცვალა და იგი სამღვდელთა ხელში გადავიდა, რასაც, ბუნებრივია, თან მოჰყვა ქართული წარმართული სახელების განდევნა და ქრისტიანული კალენდრის სახელების დამკვიდრება. მონათვლის დროს, ეკლესიის მოთხოვნით, ბავშვისათვის აუცილებლად ქრისტიანული სახელი უნდა შეერჩიათ. ასეთი სახელები უნდა ყოფილიყო წმინდანად შერაცხული პიროვნებისა, რომელიც საეკლესიო კალენდარში იყო შეტანილი. სწორედ ასეთი, ბიზანტიაში შედგენილი კალენდრის გზით, ქართული წარმოშობის სახელების გვერდით, საყოველთაოდ გავრცელდა საქართველოში ბერძნული, ებრაული, ლათინური, სპარსული, არაბული და

სხვა ევროპული ენიდან ნასესხები სახელები.

აგიოგრაფიულ ძეგლებსა და სინსტორიო წყაროებში დადასტურებული პირის სახელები, როგორც კვლევამ გვიჩვენა, ძირითადად, ძველი ებრაული (// ებრაული), ძველი ბერძნული (// ბერძნული), ძველი ირანული (// ირანული), ძველი სპარსული (// სპარსული), არაბული, არაბულ-სპარსული, ლათინური, არამეული და ქართული წარმოშობისაა. უფრო პროდუქტიულია ძველი ებრაული, ბერძნული და ირანული წარმოშობის ადამიანთა სახელები. ისტორიულ საქართველოში გავრცელებული პირის სახელები იმავე ფორმით დავადასტურეთ თანამედროვე საქართველოში 92, ხოლო სახეცვლილი ფორმით 43 შემთხვევამდე.

ქვემოთ წარმოვადგენთ ძველ ქართულ ძეგლებში აღნუსხულ პირის სახელებს და პარალელურად ვუჩვენებთ თანამედროვე საქართველოში დაფიქსირებულ იმავე ან სახეცვლილ ფორმებს მათი გავრცელების მიხედვით.

ვაჟის სახელები*

ა

აბდილა(?)	აბდულა(382)
აბელი(ებრ.)	აბელი(770)
აბიბოს//აბიბოსი(ძვ.ბერძ.)	აბიბო(54)
აბო//აბო(არაბ.)	აბო(116)
აბრაამი//აბრაჰამი(ძვ.ებრ.)	აბრაამი(926)
ადამი(ძვ.ებრ.)	ადამი(355)
ალი(?)	ალი(1242)
ანასტასი(ბერძ.)	ანასტასი(273)
ანატოლი//ანატოლე(ბერძ.)	ანატოლი(3117) //ანატოლია(52)
ანდრია(ბერძ.)	ანდრია(406)
ანტონი(ბერძ.)	ანტონი(1924)
აპოლინარი(ბერძ.)	აპოლონი(705) // აპოლონი(768)
არევი(?)	არევი(103)

* საზიარო სახელების გათვალისწინებით.

არსენი(ბერძ.)
არტავაზი(ძვ.სპ.)
არშაკი(?)
არჩილი(ირან.)
ასიმი(?)
აშოტი(?)

არსენი(3708)
არტავაზი(97)
არშაკი(688)
არჩილი(11331)
ასიმი(65)
აშოტი(2047)

დარჩილი(სპ.)
დაჩი(ქართ.)
დემეტრე//დიმიტრი(ბერძ.)
დოდო(ქართ.)
დომნოსი(ბერძ.)

დარჩო(200)
დაჩი(289)
დემეტრე(128//დიმიტრი(12833)
დოდო(6693)*
დომნა(663)

ბ

ბაბილა(?)
ბაგრატი(სპ.)
ბაკური(სპ.)
ბართლომე(ძვ.ებრ.)
ბასილი(ბერძ.)
ბაქარი(ქართ.)
ბესარიონი(ბერძ.)
ბუბაქრი(?)

ბაბილა(147)
ბაგრატი(2093)
ბაკური(1481)
ბართლომე(137)
ვასილი(14890)
ბაქარი(859)
ბესარიონი(2768)
ბუბა(119)

ევსტათი(ბერძ.)
ევტიქიოსი(ბერძ.)
ელია(ძვ.ებრ.)
ელისე(ძვ.ებრ.)
ენუქი(?)
ერაკლე(ბერძ.)
ეფთვიმი//ეფთვიმე(ბერძ.)

ე

ესტატე(506)
ევტიხი(275)
ელია(76)
ელისე(55)
ენუქი(126)
ერეკლე(1324)
ექვთიმე(91)

ვ

გაბრიელი
გაგიკი(?)
გერასიმე(ძვ.ებრ.)
გოდერძი(ირან.)
გრიგოლი(ბერძ.)
გუარამი(არაბ.-სპ.)
გურგენი(ირან.)

გაბრიელი(1419)
გაგიკი(777)
გერასიმე(489)
გოდერძი(5235)
გრიგოლი(11554)
გუარამი(28550)
გურგენი(2009)

ვაზგენი(?)
ვარდანი(ირან.)
ვახტანგი(სპ.)

ვ

ვაზგენი(496)
ვარდანი(582)
ვახტანგი(24578)

დ

დავითი(ძვ.ებრ.)
დამიანე//დამიანოსი(ბერძ.)
დანიელი(ძვ.ებრ.)

დავითი(76051)
დამიანე(102)
დანიელი(699)

ზაქარია(ძვ.ებრ.)
ზენონი(ბერძ.)

ზ

ზაქარია(4506)
ზენო(57)

თ

თადეოსი(ასურ.)
თეოდორე//თევდორე(ბერძ.)
თეოფანე(ბერძ.)

თადეოზი(101)
თეოდორე(87) // თევდორე(496)
// თედორე(852)
თეოფანე(66)

თეოფილაქტე(ბერძ.)
თორნიკე(?)

თეოფილე(98)
თორნიკე(7377)

ო

ია(?)
იაკობი(ძვ.ებრ.)
ივანე(ძვ.ებრ.)
ივლიანე(ლათ.)
ილარიონი(ბერძ.)
იონანე//იოვანე(ძვ.ებრ.)
იონა(ძვ.ებრ.)
იოსებ(ძვ.ებრ.)
ისააკი(ძვ.ებრ.)
ისე(?)
ისიდორე(ბერძ.)
ისმაილი//ისმაელი(ძვ.ებრ.)
იუსტინიანე//იუსტინიანოს(ლათ.)

ია(13363)*
იაკობი(2413)
ივანე(18374)
ივლიანე(339)
ილარიონი(612)
იონანე(51)
იონა(678)
იოსებ(14807)
ისაკი(1047)
ისა(195)
ისიდორე(366)
ისმაილი(891)
იუსტინე(147)

კ

კახა(ქართ.)
კონსტანტინე//კოსტანტინე//
კოსტანტი(ლათ.)

კახა(10540)
კონსტანტინე(9010)

ლ

ლეონი(ლათ.)
ლიპარიტი(ქართ.)
ლუკიანე(ლათ.)

ლეონი(291)
ლიპარიტი(85)
ლუკა(1075)

მ

მავრიკი(?)
მაკარი(ბერძ.)
მელქისედეკი(ძვ.ებრ.)
მირი/მიჰრი(?)
მირიანი(სპ.)
მიქაელი/მიქელი(ძვ.ებრ.)
მომადი(?)
მოსე(ძვ.ებრ.)
მურვანი(?)

მავრა(731)* * * *
მაკარი(362)
მელქისედეკი(118)
მირა(136) // მირო(255)
მირიანი(3540)
მიქაელი(265)
მემედი(494)
მოსე(628)
მურმანი(8988)

ნ

ნერსე(?)
ნოე//ნოვე(ძვ.ებრ.)

ნერსესი(221)
ნოე(1900) // ნოვე(129)

ო

ომარი(არაბ.)

ომარი(12365)

პ

პავლე(ლათ.)
პალეკარპოსი(?)
პეტრე(ბერძ.)

პავლე(6145)
პალიკო(310)
პეტრე(4039)

რ

რაჟდენი(?)
რატი(ირან.)

რაჟდენი(1689)
რატი(1629)

* საზიარო სახელების გათვალისწინებით.

* მავრიკი — კაცის სახელი; მავრა — ქალის.

რევი(ირან.)	რევაზი(17030)		შ
	ს	ჯაფარი(?) ჯიბლა/ჯიბლუ(?) ჯუანშერი(სპ.)	ჯაფარი(66) ჯიბო(189) ჯუანშერი(283)
სააკი(?) საბა(არამ.)/(ძვ.ებრ.) სამოელი(ძვ.ებრ.) სერაპიონი(ბერძ.) სვიმეონი/სვიმონი(ძვ.ებრ.) სოლომონი(ძვ.ებრ.) სოფრონი(ბერძ.) სტეფანე/სტეფანოზი/სტეფანოსი (ბერძ.) სუმბატი(?)	სააკი(184) საბა(950) სამუელი(79) სერაპიონი(254) სვიმონი(71) // სიმონი(6669) სოლომონი(2819) სოფრომი(95) სტეფანე(2516) სუმბათი(124)	პერაკლე(ბერძ.) ანა/ანანა(ძვ.ბერძ.)	ჰ ერეკლე(1324) ჰალის სახელეები ბ ანა(37180)
	ტ	გუარანდუხტი/გურანდუხტი(სპ.)	ბ გურანდა(1317)
ტიმოთე(ბერძ.)	ტიმოთე(62)		დ
	ფ	დინარი(?)	დინარა(1326) // დინა(694)
ფილიპე(ბერძ.)	ფილიპე(266)		ე
	შ	ევა(ძვ.ებრ.) ელენე(ბერძ.) ეფროსინე(ბერძ.)	ე ევა(1896) ელენე(21920) ეფროსინე(364)
შიო(ირან.)	შიო(600)		თ
	ხ	თეკლა(ბერძ.) თეოდორა(ძვ.ბერძ.)	თ თეკლე(946) თეოდორა(57)
ხალილი(?) ხარალამპისი(ბერძ.)	ხალილი(151) ხარლამპი(234)		

	წ	
ლატავრი(სპ.)		ლატავრა(297)
	მ	
მარიამი(ძვ.ებრ.)		მარიამი(43698)
მირანდუხტი(ირან.)		მირანდა(3456)
	ნ	
ნინო(?)		ნინო(92937)
	ს	
სარა(ძვ.ბერძ.)		სარა(1209)
	ფ	
ფებრონია(?)		თებრონე(404)
	შ	
შუშანი(ებრ.)		შუშანი (126)
შუშანიკი(ებრ.)		შუშანი(1710)

ზემოთ ჩამოთვლილ პირის სახელებზე დაკვირვების შედეგად შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ ისტორიულ საქართველოში გავრცელებულ პირის სახელთაგან თანამედროვე საქართველოში ყველაზე მეტად გავრცელებული სახელები ყოფილა: *გიორგი-14745, ნინო-92937, დავითი-76051, მარიამი-43698, ანა-37180, ვახტანგი-24578, ელენე-21920, ივანე-18374, იოსები-14807, ია-13363, დიმიტრი-12833, მარი-12365, გრიგოლი-11554, არჩილი-11331, კახა-10540*; ნაკლებად გავრცელებული: *იოანე-51, ელისე-55, თეოდორა-57, ტიმოთე-62, ასიმი-65, თეოფანე-66, ჯაფარი-66, სვიმონი-71, ვარაზი-72, ელია-76, ლიპარიტი-85, თეოდორე-87, არტავაზი-97*.

ლიტერატურა

ანდრონიკაშვილი, 1966; 1986 — მ. ანდრონიკაშვილი, ნარკვევები ირანულ-ქართული ენობრივი ურთიერთობიდან, ტ. 1, თბ., 1966; ტ. 2, 1986.

მსოფლიო მართლმადიდებელი ეკლესიის შეერთებული კალენდარი, თბ., 2001.

სილაგაძე, თოთაძე 1997 — ა. სილაგაძე, ა.თოთაძე, გვარ-სახელები საქართველოში, თბ., 1997.

ღლონტი, 1986 — ალ. ღლონტი, ქართველური საკუთარი სახელები(ანთროპონიმთა ლექსიკონი), თბ., 1986.

ჭუმბურიძე, 2003 —ზ. ჭუმბურიძე, რა გქვია შენ? თბ., 2003

საილუსტრაციო ლიტერატურა

ძველი ქართული აგიოგრაფიული ლიტერატურის ძეგლები, წ.1 (დასაბუქლად მოამზადეს ილ. აბულაძემ, ნ. ათანელიშვილმა, ნ. გოგუაძემ, ლ. ქაჯაიამ, ც. ქურციკიძემ, ც. ჭანკიევმა, ც. ჯღამაიამ) ილ. აბულაძის ხელმძღვანელობითა და რედაქციით, თბ., საქ. მეცნ. აკად. გამომც., 1963.

ქართლის ცხოვრება, ტ.1, თბ., „სახელგამი“, 1955.

DAREJAN KIRTADZE

Historical Past and Present of Personal Pronouns on the Basis of their Distribution in the 5-10 Century Original Hagiographic Works and Historical Sources

Summary

The paper examines the personal pronouns encountered in the literary and historical works of the 5-10th centuries that are still evidenced in Georgian.. It has been stated that the personal pronouns under discussion in most cases have preserved their form (92), 43 instances of altered variants have been testified.

ბარნაჰ კოზაჩიკა

უკავშირო რთული ჰეპტოზილი წინადადებისათვის
ფრონეს ხეობის ქართლურში

საენათმეცნიერო ლიტერატურაში აღნიშნულია, რომ ჰიპოტაქსურ კონსტრუქციებში გაერთიანება ხდება როგორც კავშირის საშუალებით, ასევე უკავშიროდ. გამოიყენება მაქვემდებარებელი (სუბორდინაციული) კავშირები. უკავშირო შეერთება კი ამ შემთხვევაში გულისხმობს იმას, რომ ჰიპოტაქსურ კონსტრუქციებში კავშირი ჩავარდნილია (გამოტოვებულია), მაგრამ ყოველთვის იგულისხმება (განსხვავებით პარატაქსული კონსტრუქციებისაგან) (ჯორბენაძე, 1995, 287).

ფრონეს ხეობის ქართლურში უკავშირო რთული ქვეწყობილი წინადადება ისეთივე ჩვეულებრივი მოვლენაა, როგორც სალიტერატურო ენასა და ქართული ენის სხვა დიალექტებში, შეიძლება ითქვას, რომ ხმარების სიხშირით არ ჩამოუვარდება კავშირიან რთულ ქვეწყობილ წინადადებას. პირიქით, ზოგან ჭარბობს კიდევ (კობერიძე, 2011, 138).

ამ ტიპის რთული წინადადების ნაწილების დაკავშირება, მართალია, გარეგნულად არ არის გამოხატული, მაგრამ მათი ურთიერთმიმართება აზრობრივად და სტრუქტურულად ისეთივეა, როგორც კავშირიანი რთული ქვეწყობილი წინადადებისა, სადაც თავისი ფუნქციით ერთი მთავარია, მეორე — დამოკიდებული (კვაჭაძე, 1988, 405).

ფრონეს ხეობის ქართლურში უკავშირო რთული ქვეწყობილი წინადადების რამდენიმე შემთხვევა დასტურდება:

1. მთავარ წინადადებაში მოიპოვება მისათითებელი სიტყვა, რომელიც გვავარაუდებინებს გარკვეული სახის დამოკიდებულ წინადადებას. ეს წინადადებები ფუნქციის მიხედვით შეიძლება იყოს დამატებითი, გარემოებითი, განსაზღვრებითი. დამოკიდებულ წინადადებაში გამოტოვებულია მაქვემდებარებელი კავშირი, ან წევრ-კავშირი.

მაგ.: „ვაჟი **ისეთი** ლამაზია, **სახენწიფოში ყველა მაცხოვრებელ ხალხს იზიდავს**“. მთავარი წინადადების მისათითებელი სიტყვა „**ისეთი**“ (განსაზღვრება) გვავარაუდებინებს განსაზღვრებით დამოკიდებულ წინადადებას, სადაც აღდგება კავშირი „**რომ**“: „ვაჟი **ისეთი** ლამაზია, **რომ ყველა მაცხოვრებელ ხალხს იზიდავს**“.

„მეზობლის ქალს, **დიდი ხანი არ ვუნახივარ**, ისე გაეხარდა, **გადამკოცნა**“. ამ წინადადებაში ორი დამოკიდებული წინადადებაა. პირველი დამოკიდებული წინადადება — **დიდი ხანია არ ვუნახივარ** — ფუნქციის მიხედვით განსაზღვრებითია, მეორე დამოკიდებული **„გადამკოცნა“** — ვითარების გარემოებითი. აღნიშნულ დამოკიდებულ წინადადებას გვავარაუდებინებს მთავარი წინადადების მისათითებელი სიტყვა „**ისე**“ (გარემოება). დამოკიდებულ წინადადებაში **„რომელსაც“** წევრ-კავშირისა და **„რომ“** მაქვემდებარებელი კავშირის აღდგენის შემდეგ რთული ქვეწყობილი წინადადება ასეთ სახეს მიიღებს: „მეზობლის ქალს, **რომელსაც დიდი ხანი არ ვუნახივარ**, ისე გაეხარდა, **რომ გადამკოცნა**“.

„ცოლ-ქმარი **იმნაირები** გახდნენ, **ყველა გააკვირვებს**“. დამოკიდებული წინადადება მიემართება მთავარი წინადადების მისათითებელ სიტყვას **„იმნაირები“** (განსაზღვრება), რომელიც განსაზღვრების ფუნქციითა და აზუსტებს მის მნიშვნელობას. აღდგება კავშირი **„რომ“**: „ცოლ-ქმარი **იმნაირები** გახდნენ, **რომ ყველა გააკვირვებს**“.

2. მთავარ წინადადებაში არ გვხვდება მისათითებელი სიტყვა, დამოკიდებულში კი — მაქვემდებარებელი კავშირი, მაგრამ მომდევნო წინადადება აზრობრივად და სტრუქტურულად უკავშირდება მთავარს და გვაძლევს რომელიმე წევრის მნიშვნელობის ახსნა-განმარტებას, ან ასრულებს ნაკლები წევრის ფუნქციას მთავარ წინადადებაში. მაგ.: „ბოსლი კარებთან დავეცი, **სული გამიმწარდა, ნეკნი ჩამივარდა**“. ასეთ შემთხვევაში შესაძლებელია **„ისე“** (ვითარების გარემოება) მისათითებელი ნაცვალსახელისა და **„რომ“** მაქვემდებარებელი კავშირის აღდგენა: „ბოსლი კარებთან **ისე** დავეცი, **რომ სული გამიმწარდა, ნეკნი ჩამივარდა**. დამოკიდებული წინადადება ვითარების გარემოების ფუნქციას ასრულებს.

„ქალმა მოისმინა ეს ამბავი, ისე წავიდა, **არავინ იკითხა**“. პირველი დამოკიდებული წინადადება **„ქალმა მოისმინა ეს ამბავი“** დროის გარემოების ფუნქციას ასრულებს. აქ შეგვიძლია აღვადგინოთ **„როდესაც“** წევრ-კავშირი, მთავარში კი — **„მაშინ“** მისათითებელი

სიტყვა. მეორე დამოკიდებულ წინადადებას (ვითარების გარემოებითი) გვავარაუდებინებს მთავარში არსებული მისათითებელი სიტყვა „ისე“. აღდგება „რომ“ კავშირი. რთული ქვეწყობილი წინადადება ასეთ სახეს მიიღებს: **„ქალმა როდესაც მოისმინა ეს ამბავი, მაშინ ისე წავიდა, რომ არავინ იკითხა“**.

„ვაჭართა უფროსი დაიბნა, სიმართლე ტყუილში აერია“. მთავარ წინადადებაში აღდგება „ისე“ მისათითებელი სიტყვა, დამოკიდებულში — „რომ“ კავშირი: **„ვაჭართა უფროსი ისე დაიბნა, რომ სიმართლე ტყუილში აერია“**. დამოკიდებული წინადადება ვითარების გარემოებითია.

ფრონეს ხეობის ქართულურში უკავშირო რთულ ქვეწყობილ წინადადებაში ხშირად გამოტოვებულია „რომ“ კავშირი. „თუ“ კავშირის გამოტოვება შეინიშნება კითხვითსიტყვიან დამოკიდებულ წინადადებაში. მაგ.: „ქალმა არ იცოდა, როგორ მოეშადებინა ვაჟი“. მისათითებელ სიტყვად ივარაუდება „ის“ (პირდაპირი დამატება). შეგვიძლია აღვადგინოთ „თუ“ კავშირი: „ქალმა არ იცოდა ის, თუ როგორ მოეშადებინა ვაჟი“. დამოკიდებული წინადადება ფუნქციის მიხედვით პირდაპირდამატებითია.

3. დამოკიდებულ წინადადებაში შეიძლება გამოტოვებული იყოს კავშირთან ერთად ზმნა-შემასმენელიც: „იქვე ვიდექი, იქვე, მეზობელმა, ისეთი გლახა ყანს თამილას, ისეთი გლახაო“. აღვიღად შეიძლება ზმნა-შემასმენლისა და „რომ“ კავშირის აღდგენა: „იქვე ვიდექი, იქვე, მეზობელმა რომ თქვა, ისეთი გლახა ყანს თამილასა, ისეთი გლახაო“. დამოკიდებული წინადადება განსაზღვრებითია.

4. უკავშირო რთული ქვეწყობილი წინადადების მთავარ წინადადებაში შეიძლება გამოტოვებული იყოს ზმნა-შემასმენელი, რომელიც კონტექსტით ივარაუდება. მაგ.: „ჩვენ ქალაქში ერთი ამბავი მოხდა, იმაზე ვწუხვარ, იმაზე“. შეგვიძლია დამოკიდებულ წინადადებაში აღვადგინოთ „რომ“ კავშირი, მთავარში ზმნა -- შემასმენელი: **„ჩვენ ქალაქში ერთი ამბავი რომ მოხდა, იმაზე ვწუხვარ, იმაზე გტირიო“**. დამოკიდებული წინადადება უბრალო დამატებითია.

„ამ გოგომ — არ მომეწონება ეგ ბიჭიო“. მთავარ წინადადებაში შეგვიძლია აღვადგინოთ „თქვა“ ზმნა-შემასმენელთან ერთად მისათითებელი სიტყვა „ის“, დამოკიდებულში — „რომ“ კავშირი: „ამ გოგომ თქვა ის, რომ არ მომეწონება ეგ ბიჭიო“. დამოკიდებული წინადადება პირდაპირდამატებითია.

ეს მოვლენა დამახასიათებელია ქართული ენის სხვა კილოებითათვისაც. მაგ.: „ერთი ბებერი გამოჩნდა — მე დავიჭერ იმ მხეცსაო“ (მთიულ.); „გამამგზავნა ჩემმა ძმამა — მიხედე თიკნუკაბსაო“ (რაჭ.); (ი. გიგინეიშვილი, ვ. თოფურია, ი. ქავთარაძე, 1961); „გამოვარდა ვახრაკა იმ წყაროდან — რა გინდა, კაცო, რა გული გამიწყალეო“ (ქსნის ხეობ.) (ვ. სომხიშვილი, 1999, გვ. 135).

5. უკავშირო რთულ ქვეწყობილ წინადადებაში ზოგჯერ შეიძლება გამეორდეს ბოლო სიტყვა ან ფრაზა. განსაკუთრებით ხშირია ზმნა-შემასმენლის გამეორება, რაც აძლიერებს აზრის გამოხატვის ექსპრესიულობას ან მოქმედების ხანგრძლივობას. მაგ.: **„არა ვსვანთ, არა ვსვანთ იმ ჭის წყალსა, ღვრიეა“**. მთავარ წინადადებაში მეორდება ზმნა-შემასმენელი **„არა ვსვანთ“**. აღდგება **„რომ“** კავშირი. **„არა ვსვანთ, არა ვსვანთ იმ ჭის წყალსა, რომელიც ღვრიეა“**. დამოკიდებული წინადადება განსაზღვრებითია.

„მოდი, მოდი, მოხედე აქა, ვედრა გაინსო, ვერა ხედან?“. მთავარ წინადადებაში მეორდება ზმნა-შემასმენელი **„მოდი“**, რომელსაც მრავალგზისობის ნიუანსი შეაქვს. აღდგება **„რომ“** კავშირი: **„მოდი, მოდი, მოხედე აქა, ვედრა რომ გაივსო, ვერა ხედან?“**. დამოკიდებული წინადადება პირდაპირდამატებითია.

წინადადების რომელიმე წევრი შეიძლება გამეორდეს დამოკიდებულ წინადადებაშიც:

„წუხელი ისეთი მაგარი თვრალი ვიყა, ტელეფონი გაქანებულ რეკანს, რეკანს და ვერა ვბოილობ“. დამოკიდებულ წინადადებაში მეორდება ზმნა-შემასმენელი **„რეკანს“**. შესაძლებელია აღდგეს რომ კავშირი: „წუხელი ისეთი თვრალი ვიყა, რომ ტელეფონი გაქანებულ რეკანს, რეკანს და ვერა ვბოილობ“. დამოკიდებული წინადადება განსაზღვრებითია.

„მყანს მეცა კაცი რა, მაგისტანა კაცის ყოლასა არაყოლა ჯობიან, ვველაფერში უკანა მტონს, ვველაფერში..“ შეგვიძლია აღვადგინოთ **„რომელიც“** წევრ-კავშირი: „მყანს მეცა კაცი რა, მაგისტანა კაცის ყოლასა არაყოლა ჯობიან, რომელიც ვველაფერში უკანა მტონს, ვველაფერში.“ დამოკიდებული წინადადება განსაზღვრებითია. დამოკიდებულ წინადადებაში მეორდება უბრალო დამატება **„ველაფერში“**.

ქართული ენის დიალექტებში გამეორება შენიშნული აქვს დ. ჩხუბიანიშვილს (ჩხუბიანიშვილი, 1991, 117), ვ. სომხიშვილს (სომ-

ბიშვილი, 1998, 31; 1999, 134), ანალოგიურ ვითარებაზე ზანურისა და ქართულის შერწყმულ წინადადებაში მიუთითებს ბ. ლემონჯავა (ლემონჯავა, 1996).

როგორც ცნობილია, გამეორების ყველაზე სპეციფიკური მომენტები ხალხურ ეპოსში დასტურდება. მხატვრული გამეორება თავდაპირველად დამუშავებულია ხალხურ მეტყველებაში, აქედან შეუთვისებია წერილობით ლიტერატურას (დლონტი, 1975, 22). მიხეილ ჯავახიშვილი ხშირად იყენებს ამ მეტად ორიგინალურ ხერხს, რომელიც ამბის თხრობას ქართული ზღაპრის სტილთან აახლოებს, უკეთ რომ ვთქვათ, ეს არის ხალხური მეტყველების სტილი, რომელიც კარგად ჩანს ზღაპარში (ჭუმბურიძე, 1956, 92).

განსაკუთრებით ხშირია წინადადების წევრთა გამეორება დილოგში. მაგ.: „**მშვიდობა, მშვიდობა** შენ გამოჩენასა, **ახალი მთვარესავით გამოჩნდები ხოლმე**“. მთავარ წინადადებაში შეგვიძლია აღვადგინოთ ზმნა-შემასმენელი „**ვეუთხრათ**“ და მისათითებელი სიტყვა „**იმიტომ**“. მთავარ წინადადებაში მეორდება პირდაპირი დამატება „**მშვიდობა**“. დამოკიდებული წინადადება მიზეზის გარემოებითია.

„— **მიდი, მიდი** ღორის საჭმელი გამომიტანე, **მანდ დენს დახლზედა**“. მთავარ წინადადებაში მეორდება ზმნა — შემასმენელი „**მიდი**“. მთავარში აღდგენილი მისათითებელი სიტყვა „**ის**“ (**განსაზღვრება**) გვავარაუდებინებს განსაზღვრებით დამოკიდებულ წინადადებას. დამოკიდებულ წინადადებაში ადვილად აღდგება წევრ-კავშირი „**რომელიც**“: „— **მიდი, მიდი** ღორის საჭმელი გამომიტანე, რომელიც **მანდ დენს დახლზედა**“.

უკავშირო რთული ქვეწყობილი წინადადების ნაწილებს შორის გარკვეული მიმართების დასამყარებლად მნიშვნელობა აქვს დროისა და მწკრივის ფორმათა გამოყენებას.

ფრონეს ხეობის ქართულურში უკავშირო რთულ ქვეწყობილი წინადადების მთავარსა და დამოკიდებულ წინადადებაში ერთი და იმავე მწკრივის ფორმებია გამოყენებული. მაგ.:

აწმყო ~ აწმყო: „**მოყანთ**, ჰო, ხბო **ბღავის**, ვერა **ხედავ?**“.

მყოფადი ~ მყოფადი: „**მოვალთ** ცოტა ხანს, **მიგვრანთ ~ მოგვრანთ** ხელსა, **გავიხურანთ** კარებსა, **დავკეტანთ**, ჰა ნახევარი საათი“.

წვეტილი — წვეტილი: „**მამამ** შვილს სევდიანობა **შენიშნა**,

მოიწვია ექიმები და მკურნალობა **დაუწყო**“.

მთავარსა და დამოკიდებულ წინადადებაში სხვადასხვა მწკრივის ფორმებია გამოყენებული. მაგ.: **აწმყო ~ წვეტილი**: „ჩვენ პატარა ხბო **გვეან**, თებლონე **დავარქვით**“.

აწმყო ~ მყოფადი: „**მეც** ვერე **ვარ**, ქალო, **წავიკითხან** ორ-სამ ხაზსა, **მერე** თვალეზი **მტკიავა**“.

მყოფადი ~ აწმყო: „**პატარა** სუფრა **გავშალოთ**, იქ ნამცხვრები **ჩანს**, იქ აჩმაა, **შევჭანთ**, ჩვენც **წამოვალთ**“.

I თურმეობითი — მყოფადი ~ აწმყო: „**ამ** ჩემ რძალს **უთქვია**, კომში **გაყიდა** და ფული **აქო**“.

წვეტილი ~ მყოფადი: „**გადავწვეტიე**, **წავიდე** სხვა სახენწიფოში და **ვივაჭრო**“

ამრიგად, ფრონეს ხეობის ქართულური უკავშირო რთულ ქვეწყობილ წინადადებაში წინადადების ნაწილებს შორის გარკვეული მიმართების დასამყარებლად მნიშვნელობა აქვს დროისა და მწკრივის ფორმათა გამოყენებას. მთავარი და დამოკიდებული შეიძლება გადმოიცეს ერთი და იმავე მწკრივის ან სხვადასხვა მწკრივის ფორმებით.

ლიტერატურა

გიგინეიშვილი, თოფურია, ქავთარაძე, 1961 — ი. გიგინეიშვილი, ვ. თოფურია, ი. ქავთარაძე, ქართული დიალექტოლოგია, I, დიალექტთა განხილვა, ტექსტები, ლექსიკონი, თბ., 1961.

კვაჭაძე, 1988 — ლ. კვაჭაძე, თანამედროვე ქართული ენის სინტაქსი, თბ., 1988.

კობერიძე, 2011 — მ. კობერიძე, რთული ქვეწყობილი წინადადების ზოგიერთი თავისებურებისათვის ფრონეს ხეობის ქართულურში: ლინგვისტური ქართველოლოგიისა და აფხაზოლოგიის პრობლემები, თბ., 2011.

ლემონჯავა, 1966 — ბ. ლემონჯავა, სიტყვის გამეორება ზანურის ენის შერწყმულ წინადადებაში: ქართველურ ენათა სტრუქტურის საკითხები, თბ., 1966.

სომხიშვილი, 1998 — ვ. სომხიშვილი, უკავშირო რთული ქვეწყობილი წინადადების შემთხვევისათვის ქართულ დიალექტებში: XVIII რესპუბლიკური დიალექტოლოგიური სამეცნიერო სესიის მოხსენებები, თბ., 1998.

ნებათა თეზისები, თბ., 1998.

სომხიშვილი, 1999 — ვ. სომხიშვილი, უკავშირო რთული ქვეწყობილი წინადადების ზოგიერთი შემთხვევისათვის ლიახვისა და ქსნის ხეობის ქართულურში, ცხინვალის სახელმწიფო პედაგოგიური ინსტიტუტის შრომათა კრებული, გორი, 1999.

დლონტი, 1975 — ალ. დლონტი, ხალხური პროზის ენისა და სტილის საკითხები, 1975.

ჩხუბიანიშვილი, 1991 — დ. ჩხუბიანიშვილი, გამეორება დიალექტურ მეტყველებაში: დიალექტური კრებული, თბ., 1991.

ჭუმბურიძე, 1956 — ზ. ჭუმბურიძე, ქართული სალიტერატურო ენისა და სტილის საკითხები, თბ., 1956.

ჯორბენაძე, 1995 — ბ. ჯორბენაძე, ქართველურ ენათა დიალექტები, თბ., 1995.

MARIAM KOBERIDZE

Asyndetic Complex Subordinate Sentences in the Prone Valley Kartlian

Summary

In the Prone Valley Kartlian the following types of asyndetic complex subordinate sentences are evidenced:

1. The main clause contains a demonstrative word implying the existence of a particular type of a subordinate clause, whereas the subordinate clause has no subordinator or a member-conjunction.

2. The main clause has no demonstrative word and the subordinate clause has neither a subordinator nor a member conjunction.

3. In sentences of such type the verb-predicate can also be omitted.

In sentences with no conjunction the sentences are bound by means of specific tense and mtskrivi forms.

მარიამ კობერიძე

ზმნათა, მასდართა და მიმღეობათა წარმოების საკითხისათვის ფრონეს ხეობის ქართულურში

როგორც ცნობილია, ქართველურ ენებში ზმნის ფორმა შესაძლოა იწარმოოს როგორც საკუთრივ ზმნური, ასევე სახელადი ფუძისაგან. ორივე შემთხვევაში წარმოება ხდება უპირატესად აგლუტინაციის, ზოგჯერ აბლაუტის (განზოგანების) გზით. წარმოების ზოგადი პრინციპი რამდენიმე მოდიფიკაციით არის დადასტურებული არა მხოლოდ სხვადასხვა დიალექტში, არამედ ხშირად ერთი და იმავე დიალექტის (აგრეთვე ქართული სალიტერატურო ენის) ფარგლებშიც (ჯორბენაძე, 1995, 217).

ამ მხრივ ერთგვაროვანი არც ქართულური დიალექტია. ზმნათა, მასდართა და მიმღეობათა წარმოება გვაძლევს არა მარტო კილოკაურ ნაირსახეობას, არამედ ხეობებსა და სოფლებს შორისაც შეინიშნება მსგავსი და განსხვავებული ფორმები, მაგრამ წარმოების წესი ისეთივეა, როგორც ქართულ სალიტერატურო ენისა და სხვა დიალექტებში.

ფრონეს ხეობის ქართულურში შეინიშნება ზმნათა, მასდართა და მიმღეობათა წარმოების რამდენიმე შემთხვევა:

ზმნის ფუძისაგან იწარმოება მასდარი, რომლისაგანც ნაწარმოებია ზმნის ახალი ფუძე. მაგ.: **ჯობს→ჯობნა→დაჯობნის**. „მაგას ის უფრო აღონებს, მაზლიცოლი რო დაჯობნის“.

თაქავს — 1. წყევლის. „კარგად ამოთაქავს ხოლმე ოჯახიანად“; 2. თავში ჩაარტყამს. „ჩაუთაქავს თავში და გაუშვებს ისე“: **თაქავს→თაქვა ~ ჩათაქვა; თაქავს→თაქუნი→ჩაუთაქუნებს**.

ამ ტიპის წარმოებაში შემოდის ისეთი ზმნები, რომელთაც არ აქვთ საწყისი. საჭიროების შემთხვევაში საწყისის მაგვირობას მათ თვით ის სახელი უწევს, რომლისაგან ნაწარმოებია ეს ზმნები (შანიძე, 1980, 565). მაგ.: **ემუქრება→მუქარა — მუქრობა→მუქრობს**.

„ერთი დაანახა, როგორა **მუქრობს**“. **ბრაზდება→ბრაზი→ბრაზობს**. „ქეთო რასა **ბრაზობს** და იმასა, რომ ქმარი არ ჩამოუვიდა“.

ზოგჯერ ფრონეს ხეობის ქართულურში მიმღობა საყრდენად იღებს მასდარის ფუძეს, რომლისაგანაც იწარმოება ახალი ფუძე. მაგ.: **თაქვა→ამოთაქული→ამოთაქულია; ბრაზი→გაბრაზებული→გაბრაზებულია; დამუქრება→დამუქრებული→დამუქრება**.

ზმნის ახალი ფუძის საწარმოებლად გამოყენებულია აბლაუტის პრინციპი, როცა ზმნის ფუძეები განსხვავებულია განმოვანების სპონტანური ცვლით (ჯორბენაძე, 1995, 218). მაგ.: **ცხოვრობს ~ აცხოვრებს**. „ეგ რასა **ცხოვრობს**, და **აცხოვრებს** მაგასა“. **სახლობს ~ ასახლებს→გადმოსახლებულია**. „აემ ადგილას ხალხი **სახლობდა**, მორიგეს შეუშინებია და მდინარე ფრონის გამოღმა **გადმოსახლებულია**“.

ზმნის ახალი ფუძე უშუალოდ იწარმოება ზმნის ფუძისაგან. ასეთი წარმოებისა შუალობითი კონტაქტის ფორმები. მაგ.: „მიდი, ციციო, ბაბოს უთხარი და **დაგაღვინებს**“ (←ღევს); „მოიცა, სულე, **აგაწვინეფ**“ (←წევს) შეშასა“; „ციცოსა ერთი ჭიქა არაყი **დააღვინე**“ (←ღევს) და ის იქნება“.

ზმნის ახალი ფუძის წარმოებაში მონაწილეობს ვნებითი გვარის მაწარმოებელი აფიქსები. ფრონეს ხეობის ქართულურში საინტერესო მოვლენას წარმოადგენს ვნებითის ორმაგი ნიშნით წარმოება: ზმნაში ერთდროულად **ე-** პრეფიქსისა და **-დ** სუფიქსის დადასტურება. ეს მოვლენა უმეტესად ენიანი ვნებითისათვის არის დამახასიათებელი. მაგ.: „ძმა **დენიზლაგდება** (=დაენიძლაგება), მე ასეთი და არ მყავსო“; „მე **გამეცინდება** (=გამეცინება) და ვცდილობ ეს სიტყვები კარგათ დავიმახსოვრო“; „**ამეტირდება** (=ამეტირება) და ვეღარ მაჩერებენ“ (კობერიძე, 2008, 122). სამეცნიერო ლიტერატურაში ეს მოვლენა აღსანიშნავია კონტამინაციით (შანიძე, 1980, 302).

ფრონეს ხეობის მეტყველებაში დასტურდება ვნებითის წარმოების ერთი ტიპიდან მეორეში გადასვლის შემთხვევები. ენიანი ვნებითის ფორმები დონიანით არის შეცვლილი II სერიის მწკრივებში. მაგ.: „ძან **დაშურდა** (=დაეშურა) ამ ცხოვრებას“; „გული მწუხარებით **დაწურდა** (=დაეწურა)“ (კობერიძე, 2008, 122).

ანალოგიური მოვლენა ქართულური დიალექტის (იმნაიშვილი,

1974, 230, 231) გარდა შენიშნულია კახურსა (მარტიროსოვი, იმნაიშვილი, 1956, 110,111) და ჯავახურში (ბერიძე, 1988, 123, 124).

ფრონეს ხეობის ქართულურში ყურადღებას იქცევს სახელთა ფუძეებისაგან ზმნათა წარმოება. ბ. ჯორბენაძის აზრით: „სახელის ფუძის გამოყენება ზმნურ ფორმათა წარმოებისას ფაქტობრივად შეუზღუდავია, რაიმე ამკრძალავი წესი აქ არ მოქმედებს (იგულისხმება სიტყვაწარმოების თვალსაზრისით) და თუ რომელიმე სახელის ფუძე ზმნურ ფორმაში არ არის გამოყენებული, ამის მიზეზია არა წარმოების შეუძლებლობა, არამედ საჭიროების უქონლობა“ (ჯორბენაძე, 1980, 45).

ფრონეს ხეობის ქართულურში, მსგავსად ქართული სალიტერატურო ენისა და სხვა დიალექტებისა, ზმნის ფუძედ გამოყენებულ მარტივ სახელებს დაერთვის ზმნური აფიქსები. მაგ.: **ქონი→ქონავს** — პატარა სახლის ნაუცბადევად აშენება. „პატარას **მოქონავს** რალაცას და შევა“.

ბლომი (ბევრი, დიდი)→**ბლომდება** (გაბევრდება, გადიდება, გაფართოვდება). „ხარშვაში ახალი ხორცი **გაბლომდება**“.

ნახევარი → **ნახევრობს** (ნახევრდება). „რას ხედავს ჩემი თვალები, ჩემი ქონება თვალსა და შუა **ნახევრობს**“.

დედა →**ადედება** (რძის შედედება ყველის ამოსაყვანად). „ახალი დედა რძეს მალე **ადედება**“.

შრატე (ყველის ამოღების შემდეგ დარჩენილი სითხე) →**აშრატდება**. „დილის რძე მალე **აშრატდება**“. აქედან ნაწარმოებია მასდარი -- **აშრატვა //აშრატება**; წარსულდროიანი —ულ სუფიქსიანი ვნებითი გვარის მიმღობა — **აშრატებული // აშრატული**. „**აშრატული** რძე რა მოხელეა, გაიქნე და გადააქციე“.

თუთქი (სველი ნაცარი) → **შემოთუთქავს** (ცხელ თონეს ძირში თუთქს შემოაყრის, პური რომ არ დაიწვას). „ისე **შემოთუთქავს** ძირს, რომ პური არ დაუკუტდება“. ერთმანეთის პარალელურად იხმარება „**შემოთუთქული**“ და „**შემოთითქილი**“. „ისე კონტათ ჰქონდა **შემოთითქილი**, რომ გესიამოვნებოდა“.

ზმნის ფუძედ გამოყენებულ ფუძეგაორკეცებულ სახელებს დაერთვის ზმნური აფიქსები. **ყელი→აყელყელავდება**. „ეგ ისე **აყელყელავდება** (სახიზბრად გაემზადება) ხოლმე, ცემას გამოკრავს ხელსა“.

ხელი→**ხელდახელდება**. „ამაზე ნუ იღარდებ, ეს საქმე სასწრაფოდ **დახელდახელდება**“ (დასრულდება, მალე გაკეთდება).

ჩუმი → **ჩუმჩუმაობს**. „ისე **ჩუმჩუმაობს**, რომ გაიკეთებს რაც უნდა“.

ყურადღებას იქცევს ზმნისწინების გამოყენება განსხვავებული სემანტიკური ჯგუფების საწარმოებლად. მაგ.: **ცხვირი**→ 1. **ა-ი-ცხვირება** (განაწყენდება რაიმეზე). „ეგ ისე **აიცხვირა**, კარგა ხანს გულს არ მოიბრუნებს ჩვენკენა“; 2. **და-ი-ცხვირება** (მოჭრილი ხეების დამზადება სამასალედ). „შემა მოიჭრება და **დაიცხვირება** ზაფხულში“.

ხალისი → 1. **წა-ახალისებ-ს** (ახარებს). „ეს მათ **წაახალისებს**“; 2. **გადა-ახალისებ-ს** (ერბოს, ქონს მეორედ გადაადნობს გაწმენდის მიზნით). „ცხიმეული რომ დაგვიძველდება, ხელახლა გადავადნობთ, **გადავაახალისებთ**“.

ახალი → 1. **ა-ახლ-ებ-ს** (მიართმევს რამეს). „მაგას სანამ ძვირფას არ **ახლებს**, გულს ვერ გამოუტკობს“; 2. **გა-ახლ-ებ-ს** (პურის ცომს გაადიდებს). „პურის ცომს ყოველ გამოცხობაზე **გაახლებს**“.

ფრონეს ხეობის ქართლურში ზმნის ფუძედ გამოყენებული ფონეტიკური ვარიანტები ერთმანეთის პარალელურად იხმარება ტერიტორიულად მოსაზღვრე სოფლებში. მაგ.: სოფლებში ბრეთსა და წვერში ბრუხი ნიშნავს უკმეხ, უკმაყოფილო ადამიანს. მისგან ნაწამოებია ზმნა — **აებრუხება** (უკმაყოფილო გახდება, გაუჭავრდება). „დედამთილს რო **აებრუხება**, მერე არავინ აღარ უნდა“. დასტურდება: **მრუხი**→**აემრუხება**. „ქმარს აემრუხება და სამშობლოში (მშობლების სახლში) გაიქცევა“.

ნასახელარი ზმნეები ინარჩუნებენ საყრდენი სახელის სემანტიკას. მაგ.: **ჯოში** (ასაკი) → **დაიჯოშა** (ასაკი შეემჩნა). „ეს ჩემი მეზობელი ისე **დაიჯოშა**, რო ველარ ვიცანი“.

მცენარე → **გამომცენარდა** (თესლი მიწაში გაღოჯდება, ფესვს გაიდგამს). „წვიმებზე თესლი მალე **გამომცენარდა**“.

ჩურჩი (ლობიოს პარკი)→**ჩურჩავს** (ლობიოს პარკიდან ლობიოს გამოცლა). „დაჯდება და თავისთვის **ჩურჩავს**“.

ზოგჯერ ნასახელარი ზმნისა და საყრდენი სახელის სემანტიკა ერთმანეთისაგან განსხვავებულია. მაგ.: ბიჭი →**გაბიჭდება** (აყვავების გამო ბოსტნეული, მხალეული გაუხეშდება). „ნაცარქათამა სანამ **გა-**

ბიჭდება, მხალად მაშინ არის კარგი“.

ჯონჯოლი →**დაიჯონჯლება** (ბევრს დაისხავს). „ეს ხეჭეჭური ისე **დაიჯონჯლება**, კრეფას ვერ ავდივართ“.

საყურადღებოა მასდართა და მიმღეობათა წარმოება როგორც ამოსავალი ფუძის, ისე სადერივაციო ელემენტების ფუნქციური სემანტიკის გამოკვეთის ნაირგვარობის თვალსაზრისით.

ფრონეს ხეობის ქართლურში მასდართა საწარმოებლად ზმნის ფუძე იყენებს **-ა** სუფიქსს. ასეთ შემთხვევაში გამოყენებულია ზმნის მარტივი, თემისნიშნისანი ან უთემისნიშნო ფუძე. ხშირად გამოიყენება **-ილ**, **-ულ** სუფიქსიანი წარსულდროიანი ვნებითი გვარის მიმღეობისანი ფორმები. მაგ.: **ახვევს** (ვაზის ყლორტების აკვრა სარზე) →**შე-ხვევა** (საწყისი). „ვაზის **შეხვევა** კარგია ყვავილობამდე“. **-ულ** სუფიქსიანი მიმღეობის **--„შეხვეულის“** პარალელურად იხმარება **„შე-ხვევილი“**. „ერთი დახეთ როგორაა **შეხვევილი**“; „კარგად **შეხვეული** ვაზი ყლორტებს გაიძლიერებს“.

ბარცხნის (←ვარცხნის) → **ბარცხნა** (საწყისი) → **დაბარცხნილი** (მიმღეობა). „ისეა დაწმენდილი და **დაბარცხნილი**, იტყვი, ნეტავ თვალი მომცა და მასურებინაო“.

ჭიფნავს (მძიმე ტვირთის აკიდება) → **დაჭიფნავა** (საწყისი) → **დაჭიფნული** ~ **დაჭიფნილი** (მიმღეობა). „ავად გახდება, მთელი ზაფხული **დაჭიფნულმა** (ტვირთაკიდებულმა) იარა, მარა იქნება“. **„დაჭიფნილმა** (ტვირთით დამძიმებულმა) გაატარა თავისი წუთისოფელი“.

ნა--ილ პრეფიქს-სუფიქსით ნაწარმოებია მიმღეობა **„დანამენილი“**, **რომლისთვისაც** ამოსავალი უნდა იყოს ზმნა **„ა-მენ-ი-ს“** „კარქი **დანამენილი** მალე აიყრის ყლორტებს“.

„დამუბეველი“ (ყბადაღებული, სალაპარაკოდ გამხდარი) ნაწარმოებია **აყბევებს** (←ყბა) ზმნისაგან (←და-მ-ყბ-ევე-ელი): „ეს საქმე ისეთი **დამუბეველი** გახდა, რომ არაფერი გამოვა“.

მოუარშიებელი -- მოუქნელი, გაუზრდელი. ამ მიმღეობის ამოსავალია ზმნური ფორმა **„არშიობს“** (ეგუება, ეთვისება).

მოლოკილი — 1. მარტოდმარტო დარჩენილი. „ეგ ისეა **მოლოკილი**, მის ბარობაზე არავინ დადის“. 2. კარგად მოწმენდილი საქმე-ლი. ამოსავალი ფორმაა ზმნა — ლოკავს. „მისი ჯამი ისეა **მოლოკი-**

ლი, სუფთა გეგონება“.

ნადირობს → განადირება (საწყისი — „ნეფის გასვლა წინაპართა საფლავებზე ქორწილის მეორე დღეს“) → **განადირებული** (მიმღეობა).

„**განადირება** რომ დაიწყებოდა ცეკვა-თამაშით, **განადირებული** ნეფე საღამომდე ქეიფს არ მორჩებოდა მაყრონთან“.

ამრიგად, გაანალიზებული მასალიდან ჩანს, რომ ფრონეს ხეობის ქართლურში ზმნათა, მასდართა და მიმღეობათა წარმოებისას შეინიშნება ხეობებსა და სოფლებს შორის მსგავსი და განსხვავებული ფორმები, მაგრამ წარმოების წესი ისეთივეა, როგორც ქართულ სალიტერატურო ენასა და სხვა დიალექტებში.

ლიტერატურა

იმნაიშვილი, 1974 — გრ. იმნაიშვილი, ქართლური დიალექტი, I, თბ., 1974.

ბერიძე, 1988 — მ. ბერიძე, ქართული ენის ჯავახური დიალექტი, თბ., 1988.

კობერიძე, 2008 — მ. კობერიძე, ვნებიანი გვარის წარმოებისა და ფუნქციისათვის ფრონეს ხეობის ქართლურში, საენათმეცნიერო ძიებანი, XXVII, თბ., 2008.

მარტიროსოვი, იმნაიშვილი, 1956 — ა. მარტიროსოვი, გრ. იმნაიშვილი, ქართული ენის კახური დიალექტი, თბ., 1956.

შანიძე, 1980 — ა. შანიძე, თხზ. ტ. III, 1980.

ჯორბენაძე, 1995 — ბ. ჯორბენაძე, ქართველურ ენათა დიალექტები, თბ., 1995.

ჯორბენაძე, 1980 — ბ. ჯორბენაძე, ქართული ზმნის ფორმობრივი და ფუნქციური ანალიზის პრინციპები, თბ., 1980.

MARIAM KOBERIDZE

Verb and Adverb Forms in the Prone Valley Kartlian Dialect of Georgian

Summary

The verb and adverb forms in the Kartlian dialect spoken in the villages of the Prone Valley reveal similarities as well as differences. However, the principles of verb and adverb formation are similar to those evidenced in Standard Georgian and in its other dialects. For the formation of a new verb stem the masdar and the participle of verbal origin are used. The nominal formation of verbs is of particular interest; sometimes the semantics of the verb and the initial nominal base differ. The phonetic variants of verb stems are encountered in adjacent villages.

ბაბა ლაბარტაშვილი

ბეოგრაფიულ ობიექტთა აღნიშვნის სახელები
კომპოზიციისა და ფონოლოგიის შესახებ

კომპოზიცია, როგორც სიტყვაწარმოების ერთ-ერთი საშუალება, ხშირად გვხვდება გეოგრაფიულ ობიექტთა სახელებში: „თხზული სახელის შედგენა (კომპოზიცია) სხვადასხვა საშუალებით ხდება ქართულში. ფუძის გაორკეცებით: **თავ-თავი, ძერ-ძერ-უკი**; ორი სხვადასხვა ფუძის შეერთებით: **თავ(ს)-მჭდომარე, თავის-უფალ-ი**; ორზე მეტი სხვადასხვა სიტყვის ან ფუძის შეერთებით: (ა) **თ-ერთ-მეტ-ი, ოც-და-სამ-ი, თავ(ს)-ქუდ-მოგლეჯილი, გულ(ს)-ხელ-დაკრეფილი**“ (შანიძე, 1973).

გეოგრაფიულ ობიექტთა სახელები მიიღება სხვადასხვა სახის კომპოზიციით:

1. საკმაოდ ხშირია **არსებითი + არსებითი** სტრუქტურის კომპოზიციები: **მთა-ბარი** „მთა და ბარი“; **მთა-ველი** „მთა და ველი“; **მთა-ღრე** „მთა და ღრე“; **კლდე-ღრე** „კლდე და ღრე“; **ღრე-კლდე** „ღრე და კლდე“; **მთა-გორა** „მთა და გორა“; **მინდორ-ველი** „მინდორი და ველი“; **ტყე-ველი** „ტყე და ველი“; **მიწა-მამული** „მშობლიური ქვეყანა“; **ველ-მიდამო** „ველი და მიდამო“; **მინდორ-ტყე** „მინდორი და ტყე“; **მინდორ-ყანა** „მინდორი და ყანა“; **მინდორ-ჭალა** „მინდორი და ჭალა“; **ტყე-მინდორი** „ტყე და მინდორი“; **მინდორ-ყანა** „მინდორი და ყანა“; **ტყე-ღრე** „ტყე და ღრე“; **მიწა-წყალი** „სახნავსათესი მიწა, ადგილ-მამული“; **ტყე-მინდორ-ველი** „ტყე, მინდორი და ველი“; **ღელე-ხევი** „ღელე და ხევი“; **წყარო-ფშა** „წყარო და ფშა“; **ღელე-გორაკები** „ღელეები და გორაკები“; **წყალ-ჭალა** „წყალი და ჭალა“; **ზღვა-ხმელეთი** „ზღვა და ხმელეთი“. მეგრულში **წყარბიჯი** „წყლის პირი“.

ზოგჯერ კომპოზიციის I ნაწილი, არსებითი სახელი, რაიმე ნიშნით განსაზღვრავს მომდევნო კომპონენტს: **კლდე-გული** „კლდოვანი გული“; **კლდე-კაცი** „კლდესავით მტკიცე კაცი“; **ვაკე-ხეობა** „გავაკებუ-

ლი“; **ვაკე-მინდორი** „სწორი, გაშლილი მინდორი“; **ვაკე-თალი** „სწორი თალი“; **ზღვა-ქვეყანა** „ზღვასავით დიდი ქვეყანა“; **ზღვა უდაბნო** „ზღვასავით დიდი უდაბნო“; **ზღვა-სიმფონია** „ზღვასავით დიდი სიმფონია“.

გვხვდება გაორკეცების გზით მიღებული ფორმებიც (როცა შენაცვლებულია ხმოვანი): **ხევ-ხუვი** „ხევი“; დასტურდება საწყისი მარცვლის შენაცვლებით მიღებული კომპოზიციებიც: **აღმართ-დაღმართი** „აღმართი და დაღმართი“.

2. ფუძის გაორკეცების გზით მიიღება ზმნისართებიც, ასეთებია: **მთა-მთა** „მთებით, მთის გაყოლებით“; **ხევ-ხევ** „ხევიებით, ხევის გაყოლებით“; **დაღმართ-დაღმართ** „დაღმართისკენ, დაღმართის დაყოლებით“; **აღმართ-აღმართ** „აღმართისკენ, აღმართის აყოლებით“; **ტყე-ტყე** „ტყეზე გავლით“; **ყანა-ყანა** „ყანებზე გავლით“; **მინდორ-მინდორ** „მინდორებზე გავლით“; **ნაპირ-ნაპირ** „ნაპირის გაყოლებით“; **ღელე-ღელე** „ღელის გაყოლებით“; **წყალ-წყალ** „წყლის გაყოლებით“; **გზა-გზა** „გზის გავლით“; **შარა-შარა** „შარაზე გავლით“; **დაბა-დაბა** „დაბის გავლით“; **სოფელ-სოფელ** „სოფლის გავლით“; **ქალაქ-ქალაქ** „ქალაქის გავლით“; მეგრ. **წყარ დო წყარ** „წყალდაწყალ“; **ტყა დო ტყა** „ტყედატყე“; დუსე იბლა **ტყა დო ტყაშა** „თავს წავიდებ ტყედატყე“ (ქაჯაია, III, 42); **გოლა და გოლათ** „მთადამთა“; მოლართუ **გოლა დო გოლათ** „წამოვიდა მთა-მთა“ (ქაჯაია, III, 375); **კვრდე-კვრდე** „კლდე-კლდე“; **კვრდე-კვრდე** მესხაბუნა ქარიცალი ერსქემეფი „კლდე-კლდე მისტუნავენ რქაშვერილი ქურციკები“ (ქაჯაია, II, 176); **შარა დო შარას** „იგივეა, რაც შარა-შარა, გზადაგზა“; **შარა-შარას** ჭევიჩქა წიყვილუთ „გზადაგზა ცოტა ნადირი მოკლა“ (ქაჯაია, II, 241).

3. ზოგჯერ ორი არსებითი სახელისაგან შედგენილი კომპოზიციის II ნაწილი (არსებითი სახელი) წარმოქმნილია. ყველაზე ხშირად ეს უკანასკნელი -ა სუფიქსიანი ფორმაა: **წყალ-წყალა** „წყალივით თხელი“.

ზოგჯერ მეორე კომპონენტი აბსტრაქტული სახელია: **მთამსვლელობა** „ტურისტული ასვლა“; **წყალდიდობა** „მდინარეების წყლის აღიდება“; **წყალბარაქიანობა** „წყალუხვობა“; **წყალგამტარობა** „წყლის გატარების უნარი“.

4. ხშირად დასტურდება **არსებითი სახელი + ზედსართავი სახელი** სტრუქტურის კომპოზიციები: **წვეთანკარა** „რასაც ანკარა წვე-

თი აქვს“; **წყალწმინდა** „წმინდა წყალი“; **ლილოჭრელი** „იგივეა, რაც ლილო“; **ტყემცირე** „ადგილი, სადაც ტყის ნაკლებობაა“.

გვაქვს ისეთი შემთხვევებიც, როცა კომპოზიციის მეორე ნაწილი წარმოქმნილი ზედსართავი სახელია (მქონებლობის): **მთავორაკიანი** „ადგილი, სადაც მთები და გორაკებია“; **წყალბარაქიანი** „წყალუხვი“; **გაკე-ზურგანი** „გაკე ზურგის მქონე“; **ოდროოდროიანი** „ოდრო-ოდრო ზედსართავის მქონე“; **ტყეველიანი** „ტყენარევი ველიანი“.

5. გამოიყოფა **არსებითი სახელი + მიმღება** ტიპის მოდელიც. ასეთებია: **გზამკვლევი** „გზის გამკვლევი“; **მთამსვლელი**, **კლდემცოცავი** „ვინც კლდეებზე ცოცავს“; **მიწათმხმარებელი** „მიწათმოქმედი“; **მიწა მწვარა** (ქართლ.) „გვალვისაგან დამწვარი მიწა“; **მიწამთხრელი** „ექსკავატორი“; **ნიადაგმცოდნე** „ნიადაგმცოდნე“; **წყალგამჭდარი** „ტენიანი, რასაც წყალი აქვს გამჭდარი“; **წყალჩამდგარი** „რამიც წყალი არის ჩამდგარი“; **ტალღმზომი** (სპეც.) „ტალღის სიგრძის გასაზომი ხელსაწყო“; **ნიაღვარგამტარებელი** „ნაგებობა ნიაღვრის მისაღებად“; **წყალგამტარი** „წყლის გამტარი“; **წყალგმეყვანი** „წყლის გასაყვანად საჭირო“; **წყალგამყოფი** „მთა ან ამაღლებული ადგილი, რომელიც თიშავს მდინარეთა ნაპირებს“; **წყალგამყრელი** „წყალგამყოფი“; **წყალგამშვები** „წყალგასაშვები“; **წყალგამძლე** „რაც წყალს უძლებს“; **წყალგამწმენდი** „წყლის გასაწმენდი მოწყობილობა“; **გზაბნეული** „დაბნეული, გზას ამცდარი“; **ფენმოუკიდებელი** „ციცაბო“; **მიწაყრილი** „მიწისაგან შემადგენელი ადგილი“; **მიწაჭერილი** „სპეციალური დანიშნულების ჭრილი, ორმო“; **წყალწაღებუ-ლი** „ვინც ან რაც წყალმა წაიღო“; **წყალგადასხმული** „ვისაც ან რასაც წყალი გადაასხეს“; **წყალგამოვლებული** „რასაც წყალი გამოავლეს“; **წყალგარეული** „რამიც წყალია გარეული“; **წყალშემორტყმული** „რასაც წყალი აქვს შემორტყმული“; **მიწანარევი**; **ტყესაცავი** „ხელოვნურად გადაშენებული ტყე“; **ტყესარგავი** „ხეების დასარგავი მანქანა“, იყენებენ ტყის ხელოვნურად გაშენებისათვის“; **ტყესათესი** „ხის თესლის სათესი მანქანა, იყენებენ ტყის ხელოვნურად გაშენებისათვის“; **მინდორსაცავი** „ხელოვნურად გაშენებული ტყის ზოლი“; **ნიაღვარსაშვები** „ნაგებობა ნიაღვრის წყლების გასაშვებად“; **ნიადაგსამარი** „ყოველდღიურად სახმარი“; **ნიადაგსაცავი** „ნიადაგის საცავი“; **მიწადასაყრელი** „მოსასპობი, დასაღუპავი“; **წყალგადასაშვები** „იგივეა, რაც წყალგადასაგდები“; **წყალსაღები** „წყლის ამოსაღებად მოწყობილი“. მეგრულში: **წყარმოდინელი**

„წყალმომატებული“; **წყარკათაფილი** „წყალმერეული“; **წყარხვილი-რი** „წყალდაგუბებული“.

6. დასტურდება **არსებითი + მასდარი** სტრუქტურის კომპოზიციებიც (**მთასვლა** „სამთო ტურიზმი“).

7. გვაქვს **არსებითი + ზმნისართი** ტიპის მოდელიც: **წყალგაღმა** „წყლის იქითა მხარეს“, მეგრ. „წყარმელე“; **წყალგამოღმა** „წყლის დინების საპირისპირო მიმართულებით“, მეგრ. **წყარყილო** „წყალზევით“; **ზღვისგაღმა** „ზღვის იქითა მხარისა“.

8. ზოგჯერ კომპოზიციის I ნაწილი ზედსართავი სახელია (**ზედსართავი სახელი + არსებითი** სტრუქტურის კომპოზიტი): **შუაწელი** „მთის შუა ნაწილი“.

9. დასტურდება **ზედსართავი სახელი + ზედსართავი სახელი** ტიპის მოდელიც. აღსანიშნავია, რომ ორივე კომპონენტი (მაშასადამე, კომპოზიციის პირველი ნაწილიცა და მეორეც) წარმოქმნილია: **კლდიან-რიყიანი** „ადგილი, სადაც კლდეები და რიყეებია“; **ველიან-ჭალიანი** „ველიანი და ჭალიანი ადგილი“.

10. გამოიყო იმ ტიპის კომპოზიციებიც, რომელთა პირველი ნაწილი ნათესაობითი ბრუნვის ფორმით არის წარმოდგენილი:

ა) მხოლოდითი რიცხვის ნათესაობითი ბრუნვის ფორმით წარმოდგენილი **არსებითი სახელი + არსებითი სახელი**: **ველისპირი** „ველის ნაპირი, კლდე“; **ზღვისკარი** „ზღვასა და კარს შორის მდებარე ვიწრო გასასვლელი“; **ზღვისპირა** „ზღვის ნაპირას“.

ბ) მრავლობითი რიცხვის ნათესაობითი ბრუნვის ფორმით წარმოდგენილი **არსებითი სახელი + არსებითი სახელი**: **მიწათბატონი** „მიწათმფლობელი“.

გ) მრავლობითი რიცხვის ნათესაობითი ბრუნვის ფორმით წარმოდგენილი **არსებითი სახელი + აბსტრაქტული სახელი**: **მიწათქირავნობა** „მიწის ქირავნობით დამუშავება“; **მიწათსარგებლობა** „მიწით სარგებლობა“; **მიწათსაკუთრება** „მიწის საკუთრება“; **მიწათმფლობელობა** „მიწის ფლობა, მიწის საკუთრება“; **ქვეყანათმცოდნეობა** „გეოგრაფია“; **წყაროთმცოდნეობა** „ისტორიის დამხმარე დარგი, რომელიც წყაროებს სწავლობს“.

დ) მხოლოდითი რიცხვის ნათესაობითი ბრუნვის ფორმით წარმოდგენილი **არსებითი სახელი + წარმოქმნილი სახელი**: **ზღვისპირეთი** „ზღვის პირას მდებარე მხარე“; **ზღვისპირული** „ზღვის პირის დამახასიათებელი“.

ე) მრავლობითი რიცხვის ნათესაობითი ბრუნვის ფორმით წარმოდგენილი არსებითი სახელი + მიმდებარე: მიწათმფლობელი „მიწის კერძო მესაკუთრე“; მიწათმოქმედი „მიწის დამამუშავებელი“; მიწათმოწყობი „მიწათმოწყობაზე მომუშავე“; ნიადაგმცოდნე „ნიადაგმცოდნეობის სპეციალისტი“.

გეოგრაფიულ ობიექტთა სახელები დასტურდება შესიტყვებებშიც. ყველაზე ხშირად აღნიშნული ტიპის სახელები გვხვდება მცენარეთა სახელწოდებებში. ასეთებია: მთის ბარისპირა, ქართლ. ნაბადა; მთიულ. ბაბუნა ყვავილი; თუშ. ფუტკრის დედა სვან. ბარამჩაი“ (მაყაშვილი, 1991, 49); მთის ბოკვი, მთის ნეკერჩხალი, რაჭ. თეკერა, სვან. თეკრა (მაყაშვილი, 1991, 49); მთის იაღღუნი (მაყაშვილი, 1991, 49); მთის მოცხარი, თუშ., ხევს. ალუდა, თუშ. კლდის დუნი, რაჭ., ლეჩხ. დათვი მოცხარი, აჭარ. მერცხალი“ (მაყაშვილი); მთის პიტნა, აჭარ. კაბლიბალანა, ნანოეთი: მთის სამყურა (მაყაშვილი, 1991, 49); მთის სვინტრი, მოხ. ჩალისხილა; მთიულ., რაჭ. შაქართაფლა; მთის ტუნგი (მაყაშვილი, 1991, 50); მთის დოღო, თუშ. ჭირტალი; ხევს. სამოგა, საგუგა, სვან. ტელეფი; მთის შროშანი. ქიზ. თარიში, ფშავ. კიტრა; მოხ. ჩუკოკიტრა; მთიულ. კიტრანა; თუშ. დათვისკიტრა; ხევს. ბარის კიტრა; რაჭ., ლეჩხ. თიორში, თიოში; ზმიმ. თიოშა, ქიოშა; აჭარ. შროშანი, ჩიორში, სვან. ლანგაშ კენტერ (მაყაშვილი, 1991, 50); კლდისდუმა „ერთგვაროვანი მცენარე, ბალახოვანი ხე“; კლდისვაშლა, მოხევ. კლდისნორტა; თუშ. ფხიჯა, ხიჯა, ხაჯე, მესხ. კლდის ჯოჯო; აჭარ. უკვდავა, „მეგრ. ცენაშე (მაყაშვილი, 1991, 39); კლდის იასამანი, ქართლ. კლდის ყვავილი; კლდის მოცხარი, ფშავ., ხევს., თუშ. ალუდა; მთიულ. მაცხარი 'ძვ. ქართ. არახილი; კლდის ქოთანა; კლდის ხახვი; კლდის ნიორა; მიწავაშლა, გურ. მიწის ვაშლი; ჭან. დინა უშქური, მეგრ. დინაში უშქური 'სვან. გიმიშ ვისგ, მიწავაშ(ლ); მიწამაყვალა „ბალახმაყვალა“; მიწაყარა; მიწის ბარდა; მიწის ვარსკვლავა; მიწის ნუში (მაყაშვილი, 1991, 50); ეწრის გვიმრა, აჭარ., გურ. ეწერი, იმერ., რაჭ., ლეჩხ., გურ. გუმბრა, ჭან. ლიმხონა, ლიმხუნა, მეგრ. გვიმრა, გუმარა, სვან. ჩაყვემ გვიმორი, ხოლა გვიმორ (მაყაშვილი, 1991, 25); ყანის ბაია ქართლ. წალიკა, რაჭ., ლეჩხ. კევრა, წიღობა (მაყაშვილი, 1991, 76); ყანის მსხალი (კახ.) „შავჩოხა“; ყანის ნიორი „ბოლქვიანი მცენარე ყანებში გავრცელებული“ (ქველ.); ტყის ბოლოკა; ტყის თივაქასრა; კახ. წვრილა,

თუშ. წერულა; ტყის მრავალძარღვა; ტყის მიხაკი; ტყის პიტნა, კახ. პიტნურა; ქართლ. ცხენის პიტნა; ქართლ., ზემო იმერ. ვირი-პიტნა, ქვემო იმერ. ცხენიპიტნა; აჭარ. ტენცო; მეგრ. ცვალმითა, ცვალმინთა; სვან. მინთვ, მინთუ, მინთოორ, ტყარ მინთვ (მაყაშვილი, 1991, 66); ტყის შუფურუკი; ტყის სამყურა; ტყის სანთელა; ტყისურა; ქვეყნისგული „წვიმის სოკოს ერთ-ერთი სახეობა“ (ქველ.); მდელის თივაქასრა; მდელის მატკვარცანა, ზემო იმერ. ირემია; ოკრიბ. ყვავისფრჩხილა, რაჭ. მატკვარცანა; მდელის მელაკუდა; მდელის შვრიანა; მდელის წივანა, ფშავ. შალაფი (მაყაშვილი, 1991, 48); წყლის ბაია; წყალიკრეფია; წყლის ბამბა; წყლის დვალურა (მაყაშვილი, 1991, 93); წყლის ვაზი; წყლის ვარსკვლავა; წყლის ზამბანი; გურ. სატეგარა, მეგრ. არკოთა; წყლის იელი; წყლის კაკაი „ჭულუმბური“, მეგრ. ოხონია; წყლის მანანა; წყლის მარწყვა; წყლის მრავალძარღვა; წყლის წიწმატი, კახ. ჩადან დარი, აჭარ. კუკუფერა, ჭან. კუბური, მეგრ. მექიშერებული; წყლის სამყურა; წყლის სუმბული; წყლის ფურისულა; წყლის წაბლი; წყარო პირი (აჭარ.) „მსხლისჯიმი“; ზღვის სალათა; ზღვის შროშანი, ზღვის ხახვი; ზღვისპირა ფიჭვი (მაყაშვილი, 1991, 29).

როგორც ჩანს, კომპოზიციის გზით მიღებული ჩვენთვის საინტერესო ფორმები ორი სახისაა (შინაარსის თვალსაზრისით): ერთ შემთხვევაში კომპოზიტი გეოგრაფიულ ობიექტთა აღმნიშვნელი სახელია (მთა-ბარი, მინდორ-ველი ტიპისა), ხოლო სხვა შემთხვევაში (როცა კომპოზიტის მხოლოდ ერთ-ერთი კომპონენტი გეოგრაფიულ ობიექტთა აღმნიშვნელი სახელი) მიიღება განსხვავებული შინაარსის მქონე სახელი (მიწათმფლობელი, ზღვისკაცი, მთის მოცხარი და სხვა) ან ზმინისართი (გეოგრაფიულ ობიექტთა სახელების ფუძის გაორკეცებით): სოფელ-სოფელ, მთა-მთა და სხვა.

ლიტერატურა

მაყაშვილი, 1991 — ა. მაყაშვილი, ბოტანიკური ლექსიკონი, თბ., 1991.

ფოჩხუა, 1987 — ბ. ფოჩხუა, თანამედროვე ქართული ენის

იდეოგრაფიული ლექსიკონი.

ქაჯაია, 2002 — ო. ქაჯაია, მეგრულ-ქართული ლექსიკონი, თბ., 2002.

ქიკელ — ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონი
შანიძე, 1978 — ა. შანიძე, ქართული ენის გრამატიკის საფუძვლები, თბ., 1978.

ხათუნა მახარაძე

მხატვრული ტექსტის ნარატოლოგიური ასპექტები

(ჯ. ქარჩხაძის „განზომილების“ მიხედვით)

MAKA LABARTKAVA

Nouns Denoting Geographical Objects in Compounds and Idioms

Summary

According to their content compounds containing nouns denoting geographical objects are of two types: 1. both components of a compound are names denoting geographical objects, as a result the compound itself signifies a geographical object.; 2a. only one of the components of a compound denotes a geographical object, hence the compound has a different semantics. 2b compound adverbs formed by means of reduplication of a noun stem denoting a geographical object

მხატვრული შემოქმედება არის პროცესი, რომელიც მოიცავს რამდენიმე ნარატიულ დონეს: ინფორმაციის გამგზავნი (ავტორი), კომუნიკანტი (ლიტერატურული ტექსტი) და ინფორმაციის მიმღები (მკითხველი).¹ მხატვრული კომუნიკაციის მნიშვნელოვანი თვისებაა პრაგმატული ინტენციის ესთეტიზაცია. ზემოთ ნახსენებ დონეებში „შემოქმედება“ წარმოადგენს ერთ-ერთ გარდამავალ რგოლს, რომელიც განაპირობებს ადრესანტის მიერ მხატვრული ინფორმაციის სიღრმისეულ გაგებას. მხატვრული ფუნქციური სტილის დამახასიათებელ ნიშნად კი ითვლება ის, რომ სიღრმისეული გაგება მხატვრული ინფორმაციისა არის არა მხოლოდ ვერბალური დონის აღქმა, არამედ ამ ინფორმაციის გადაყვანა სხვა საფეხურზე, ინფორმაციის ესთეტიკის სფეროში, სადაც ხდება მხატვრული სახის კონსტრუირება (ენუქიძე, გვ. 28-29).

რა საშუალებებით აღწევს მწერალი ინფორმაციის ესთეტიზაციას, როგორია მისი „პოეტური თავისუფლები“ ხარისხი და რამდენად ქმნის იმპულსებს ენის შესაძლებლობათა ასამოქმედებლად — ყოველივე ეს მნიშვნელოვანწილად განსაზღვრავს მხატვრული ნაწარმოების ესთეტიკურ ღირებულებას. მაგრამ ერთია ნაწარმოების ესთე-

¹ ნარატოლოგია, როგორც დისციპლინა, ჩამოყალიბდა მე-20 საუკუნის 60-იან წლებში. დღეისათვის განიხილება „როგორც ტრანსფორმირებული ნაირსახეობა სტრუქტურალიზმისა, რომლის დამაარსებლადაც ითვლებიან დანიელი მეცნიერები ვ. ბრენდალი, ხ. ულდალი და ლ. ელმსლევი. ისინი მიელტვოდნენ ენის მკაცრ (თითქმის მათემატიკურ) ფორმალურ აღწერას, ფორმალიზებული მეთოდებით, რომლებსაც უწოდებენ „ენის ალგებრას“. სტრუქტურალიზმის ძირითადი ნაირსახეობები წარმოდგენილია პარიზის, კოპენჰაგენისა და ლონდონის ლინგვისტური სკოლებისა და ამერიკული სტრუქტურალიზმის მიერ. (გვ.626).

ტიკური ღირებულება და მეორეა მკითხველის მიერ მისი აღქმა.

ჯ. ქარჩხაძის ნაწარმოებებთან პირველი შეხებისთანავე გამოცდილი მკითხველი უთუოდ შეამჩნევს, რომ ცოცხალი კომუნიკაციური პროცესის მონაწილე ხდება. პროცესისა, რომლის არსი რეალიზებულია სტილისტიკურ ინდივიდუალობასა და ლექსიკურ თავისებურებებში. ბუნებრივია, მხატვრული კომუნიკაციის დროს ადრესატზე ორიენტაცია ნაწარმოების სტილისტიკურ თავისებურებებსაც მეტწილად განსაზღვრავს. მხატვრული ნაწარმოების შექმნის პროცესში მკითხველზე ფიქრი გარკვეულ ზეგავლენას ახდენს შემოქმედების ნაყოფზე. არიან მწერლები, რომლებიც შემოქმედებით პროცესში მკითხველის არსებობას (ნებისმიერ ფორმით) უარყოფენ. მაგალითად, როდესაც ულიამ ფოლკნერს ერთ-ერთ შეხვედრაზე ჰკითხეს, თუ როგორ მკითხველსა და აუდიტორიას ითვალისწინებდა წერის დროს, მან უპასუხა: „ჩემი დღე და მოსწრება ისე ვიყავი გართული წერით, ისე თავდავიწყებით ვწერდი, რომ დრო არ მრჩებოდა, შეგჩერებულიყავი და მეფიქრა, ვინ წაიკითხავს და მოეწონება თუ არა-მეთქი... მხოლოდ მას მერე, რაც მოვხუციდი, დავძაბუნდი, გავიგე, რომ არსებობს ხალხი, ვინც წიგნებს კითხულობს“ (ფოლკნერი, გვ. 68). საინტერესოა ნობელის პრემიის ლაურეატის ი. ბროდსკის მოსაზრებაც: „რომანი ან ლექსი მონოლოგი კი არ არის, არამედ მწერლის საუბარია მკითხველთან — უკიდურესად კერძო საუბარი, რომელიც სხვებს გამოირიცხავს. ამ საუბრისას მწერალი მკითხველის ტოლია ისევე, როგორც პირიქით... რომანი ან ლექსი მწერლისა და მკითხველის ურთიერთმართობის პროდუქტია“ (კვარაცხელია, 129, 1995).

თუ მკითხველის რეაქცია წინასწარ არ იქნა განჭვრეტილი შემოქმედების პროცესში, ლოგიკურ-მხატვრული დამაჯერებლობა არ ექნება ხელოვნების ქმნილებას, ყველაზე ზოგადი მიზანი კი, რომელიც შეიძლება ჰქონდეს მხატვრულ კომუნიკაციას, ადრესატზე გავლენის მოხდენაა, მისი დარწმუნება, რაც მხატვრულ თხზულებაში სხვაზე მეტადაა შენიღბული. თუ გავითვალისწინებთ იმასაც, რომ ნებისმიერი ვერბალური კომუნიკაციის მიზანი ამ კომუნიკაციის ფარგლებს გარეთაა, ხოლო შედეგი — ნაწარმოები — ამ მიზნის განხორციელების საშუალებაა, მაშინ ცხადი გახდება, რომ ლაპარაკი მწერლის შემოქმედების მონოლოგურ ხასიათზე არ არის კორექტული (კვარაცხელია, იქვე).

რომანი „განზომილება“ მკითხველთან ურთიერთობის გამორჩეუ-

ლი მაგალითია. პროლოგი, რომელსაც მწერალმა „დასაბამი სიტყვა“ უწოდა, შედგება ოთხი მიმართვისაგან: ერთ-ერთი ყველაზე ვრცელი მიმართვა — „მკითხველთა მიმართ“ — მკითხველისადრია. თავისი შინაარსით აღნიშნული ქვეთავი წარმოადგენს ერთგვარ წინასწარ მოლაპარაკებას, გარიგებას თუ შეთანხმებას მკითხველთან, ფორმით კი გაბმული ტექსტის სამეტყველო ნაკადის დისკრეტულ სეგმენტს მოგვაგონებს.

ნარატოლოგიური დონეების ურთიერთშემოქმედების განხილვისას წინა პლანზე გამოდის ისეთი ექსტრალინგვისტური ფაქტორები, როგორცაა: მეტყველების დამაჯერებლობა, დარწმუნების ტაქტიკა, წარმოსახვითი „შენ“ ანუ ადრესატი, რომლის როლი აუცილებლად უნდა განისაზღვროს და ის ენობრივი საშუალებები, რომლებიც ავტორისეული ინტენციის სრულყოფას ემსახურება.

მეტყველების დამაჯერებლობა ჯ. ქარჩხაძის რომანში „განზომილება“ მიიღწევა როგორც ლოგიკურ-რაციონალური, ისე ფსიქოლოგიურ-ემოციური თხრობით, შეიძლება ითქვას, მათი შენაცვლებით. რაც შეეხება ადრესატს, მკითხველს, შემოქმედებით პროცესში იგი უფრო პარტნიორია — შემფასებელიც და დამფასებელიც. თავად მწერალს მიაჩნია, რომ კარგი მკითხველი ის არის, ვინც ნდობით მოეკიდება ავტორს და საკუთარ მსოფლმხედველობას კითხვის დროს გვერდზე გადადებს (ქარჩხაძე, 14, 2005). მკითხველისა და ავტორის ურთიერთდამოკიდებულებას ის შემდეგნაირად აფასებს: „ვეფიქრობ, ყოველ ნაწარმოებს მოეძებნება ისეთი მკითხველი, რომელსაც ეს ნაწარმოები ავტორზე უკეთ ესმის. ავტორი ბოლომდე ვერასოდეს დააღწევს თავს სუბიექტურობის მაგნიტურ არეს, მკითხველი კი ამ ნაკლისაგან თავისუფალია და თუ იგი ასევე თავისუფალია სხვა დანარჩენი ნაკლისგანაც, ეჭვი არ მეპარება, ავტორზე უფრო სწორად გაიგებს ნაწარმოებს“. სწორედ ამგვარი ინდივიდუალიზაცია ბადებს საშუალებას მკითხველმა თავად „აღმოაჩინოს ტექსტი“.

მწერალი მიმართავს დარწმუნების საკმაოდ ექსპრესიულ, ემოციურ ფორმას. მკითხველი, როგორც დაინტერესების ობიექტი, ყველაზე წინ არის დაყენებული, შეიძლება ითქვას, უპირატეს მდგომარეობაშია. მკითხველის ავანსცენაზე გამოყვანით მწერალი ხაზს უსვამს იმ გარემოებას, რომ მისთვის ადრესატი არის ნარატიული პროცესის ბირთვი, აქტიური პერსონა, რომელსაც ტექსტის ბოლომდე ესაუბრება. ამკარაა, რომ ეს არ არის მეორეხარისხოვანი დიალოგი. აღნიშ-

ნულ ქვეთავში დარწმუნების ტაქტიკა ემყარება არგუმენტაციასა და თანმიმდევრულ მსჯელობას. აქცენტირებულია ისეთი გრძობებით, როგორცაა: ღირსება, სიამაყე, პატიოსნება, ურთიერთნდობა, პატრიოტიზმი და ერთსულოვნება. ტექსტს გამსჭვალავს ორი ძირითადი მიმართულება: ლოგიკურ-რაციონალური ანუ ინფორმაციული მოტივაცია, რომელიც გონებისადმია მიმართული და ფსიქოლოგიურ-ემოციური მოტივაცია, რომელიც მკითხველზე ზემოქმედებისთვისაა გამიზნული, ანუ, მწერლის სიტყვებით რომ ვთქვათ, მკითხველის „დანამუსებისკენ“ უფროა მიმართული.

თუ ტექსტი ლინგვისტიკის კუთხით განვიხილავთ, ჩვენ წინაშეა მსჯელობითი ხასიათის უაღრესად მოდალური ტექსტი — გამოკვეთილი, კოდირებული აბზაცებითა და მკითხველზე ზემოქმედებისათვის გამიზნული სათეზისო წინადადებებით, რომლებიც აზრობრივად ერთმანეთისგან გამოდინარეობს და ხსნის მწერლის მთავარ ჩანაფიქრს. მათი ამგვარი განლაგება კიდევ უფრო გამოკვეთს ინფორმაციის ღირებულებას ტექსტის ფარგლებში — მთლიანი ნაწარმოებისათვის ერთი კონკრეტული ხასიათის მიმართვა ასრულებს ერთგვარი ძრავის ფუნქციას და შემოაქვს ქმედითი მუხტი, რაც იმთავითვე განაპირობებს ტექსტის დინამიკას.

საყურადღებოა, რომ ავტორის მიერ ამავე მიმართვაში განსაზღვრულია ნაწარმოების სტილიც — საქმე გვაქვს „სერიოზულ მხატვრულ-შემეცნებით ექსპედიციასთან“, რომლის წიაღში იკვეთება ქარხნადისეული ხედვა სამყაროში ადამიანების პრობლემებისა. სამყარო, მწერლის წარმოდგენით, არის ისეთი საარსებო სივრცე, სადაც შესაძლებელია ჩვენი არსებობაც და თანაარსებობაც. ასეთია „მწერლისეული კონცეფციის“ არსი — მოყვასის ცნება არის ერთ-ერთი უმთავრესი ცნება, რომლის სათანადოდ გაუაზრებლობა ხელს გვიშლის თანაცხოვრებაში¹, რადგან სწორედ აქ არის ადამიანის ღირსებისა და თავისუფლების საწყისი.

„განზომილება“ ფილოსოფიური ხასიათის ნაწარმოებია და განკუთვნილია ინტელექტუალური მკითხველისათვის. მწერალი სამარ-

¹ „როცა პირი ჩვენი ღაღადებს „არა იპარო“, ხელი ჩვენი მოყვასის ვიბეშია ჩაცურებული“ („განზომილება“, გვ. 45). „გადარჩენისთვის აუცილებელია — რა იდეალიზმადაც უნდა მოგეჩვენოთ — ადამიანი ისევე ზრუნავდეს სხვის სულზე, როგორც საკუთარ სულზე ზრუნავს, რადგან საკუთარი და სხვისი არსებითად ერთი და იგივეა“ (წ. ქარხნაძე, პუბლიცისტიკა, გვ.54)

თლიანად თვლის, რომ შესაძლოა ამ „ექსპედიციას“ ბოლომდე ვერ შერჩეს ყველა მკითხველი (ტექსტის ინტერპრეტაციის პრობლემების გამო)². ამიტომ ეს მიმართვა „მკითხველთა მიმართ“ განსაკუთრებით ეკუთვნის მას, ვინც ასეთ სიტუაციაში პირველად მოხვდა. (საინტერესოა, რომ ნაწარმოების დიალოგების გმირებიც სწორედ ამგვარი ადამიანები არიან — ვინც მსგავს „მოგზაურობაში“ ან საერთოდ არ ყოფილა, ან ერთხელ მოხვდა და ისიც წარუმატებლად დამთავრდა).

მიმართვაში „მკითხველის მიმართ“ დასახელებულია სამი ძირითადი თეზა:

პირველი: „ის, რაც გვაჩქარებს და გვაფაციფუცებს, ჩვენი წიაღის კეთილ ნაწილში არ არის აღმოცენებული“.

მეორე: „აჩქარება ქვეყანას ანგრევს, აუჩქარებლობა კი მშვიდობიანად არღვევს“.

მესამე: „ვაცალოთ ქვეყანას დაბერება“.

ყოველი შემდგომი მოსაზრება ლოგიკურად გამომდინარეობს წინასაგან და გამყარებულია არგუმენტებით (მწერალი იმოწმებს ანდაზებს). ყოველი თეზის შემდგომ მსჯელობა გრძელდება საწინააღმდეგოს დაშვებით. ენობრივ პლანში ექსპრესიულ-ემოციურ ფონს ქმნის: ანაფორა, რეპრიზა (გამეორებები), კონტექსტური სინონიმები, კონტაქტური განლაგება ნაცვალსახელებისა და ზმნისა, გრადაცია (სიტყვათა სემანტიკურ ველში ექსპრესიულობის თანდათანობითი გაძლიერება), რიტორიკული მეკითხვები და სხვ.

„... ვთქვათ ავჩქარდით, სათქმელი მივჩქმალეთ (მივაჩუმათ, მივაფუჩეჩეთ, მივაფუჩაფათ) და საშოვარზე წავედით. ვთქვათ, ვიშოვეთ. ვთქვათ, ბევრი ვიშოვეთ. ვთქვათ, ყველაფერი ვიშოვეთ. ვთქვათ, იმდენი ვიშოვეთ, აღარ ვიცით რა ვუყოთ. მერე? რა ვუყოთ იმას, რასაც აღარ ვიცით რა ვუყოთ? ანდა, ყველაფერს რომ ვიშოვით, დანარჩენი სადღა ვიშოვით? გულს

² ვეთანხმებით სამეცნიერო წრეებში არსებულ მოსაზრებას იმის შესახებ, რომ ურთიერთობა ავტორი-მკითხველი მხატვრულ სფეროში გარკვეული სახის დიგლოსიას წარმოადგენს. მხატვრული ტექსტი ხასიათდება სპეციფიკურობით, რაც ვლინდება ენობრივი რეალობისა და პოტენციის, ვირტუალურისა და აქტუალურის, არსებულ ენობრივ ვარიანტთან ამორჩევის შესაძლებლობაში (გ.კვარაცხელია, გვ.101). ამდენად, მხატვრული კომუნიკაციისას ლიტერატურული ტექსტის ინტერპრეტაციის საკითხი ყოველთვის დგას. მწერალს შეუძლია იფიქროს ან არ იფიქროს მკითხველზე, მიეხმაროს ან არ მიეხმაროს მას ნაწარმოების გაგებაში, თუმცა მკითხველის იგნორირებას ნამდვილად ვერ შეძლებს (ეს არც უნდა იყოს ავტორის მიზანი).

ხომ ვერ ამოგყარავთ! გული ხომ ღნავის და ითხოვს! ანდაზებსაც რომ მოვეშვით, ვინც კაცობრიობის გრძელსა და, ცოტა არ იყოს, გაჭიანურებულ ისტორიას გასცნობია (რაც თავისთავად ფრიალ საქებარი საქმეა), განა არ იცის, რომ უბედურება, როგორც მყისიერი და ერთჯერადი აქტი, იქ ხდება, სადაც ზედმეტად ჩქარობენ? აჩქარება ქვეყანას ანგრევს, აუჩქარებლობა კი მშვიდობიანად არღვევს. დარღვევა ხანგრძლივი, ბუნებრივი და, თუ კარგად დაგუკვირდებით, საამური პროცესია, როგორც სიკვდილის ზომიერი მიზიდულობა, როცა სიცოცხლის უკრედები სიბერის ძალით იხოცებიან. მაშ ვაცალოთ ქვეყანას დაბერება, ნუ ვკრავთ ხელს თავდაღმართში, ამოვიყაროთ გულიდან მატერიალური კატალიზატორები (დაე, ვარაყებიც თავვეშმა აშენონ), დავიმშვიდოთ ამღვრეული სახეები, ჩავიცხროთ ამღვრეული ვნებები, გადავიყაროთ ბინდი, გავგრიდოთ ყაყანს, დავიმორჩილოთ საკუთარი გული და დავიმორჩილოთ საკუთარი ნაბიჯი, ვიაროთ მშვიდად და ნება-ნება ვიმასლაათოთ. მერწმუნეთ, ასე უფრო ჩქარა მივალთ, სადაც უნდა მივიდეთ. და თუ ჩქარა ვერ მივალთ, რა გვეჩქარება! ღმერთი ხომ არსად გაგვექცევა!“ (ქარჩხაძე, 2008, გვ. 8).

მკითხველთან პირდაპირი კომუნიკაციისას ჯ. ქარჩხაძე იყენებს რეტროსპექციულ სამეტყველო ხერხს — წინა თემებთან მიბრუნებისა და ხელახალი გააზრების გზით დღის სინათლეზე გამოაქვს ახალი ფაქტები. ყურადღება გამახვილებულია აქტუალური შეტყობინების ცალკეულ ფრაგმენტებზე. მწერალი იყენებს ისეთ ენობრივ კონსტრუქციებს, როგორცაა: როგორც გვანსოვს... ; როგორც შესავალში ვახსენეთ... ; ხედავთ, არა, ხედავთ?! ; როგორც ნახეთ... ; რაც გინდათ, ის იფიქრეთ... ; გახსოვთ ალბათ... ; წინამავალი ეპიზოდები ამ მხრივ ცოტა თავისებური გამოდგა... ; ახლა კი, ვიდრე ამბავს განვაგრძობ, მინდა შენდობა ვთხოვო მკითხველთა ნაწილს... ; გულახდილად რომ ვთქვა... ; მინდა ვისარგებლო ბაუზით და ყველას (განსაკუთრებით ზოგიერთს) ვურჩიო... ; ამას იმიტომ მოგახსენებთ, რომ მინდა დაგარწმუნოთ... ; როგორც გითხარით... ; ისე არ გაიგოთ, თითქოს... და სხვ.

ჯ. ქარჩხაძის რომანი „განზომილება“ მკითხველზე ორიენტაციით შექმნილი ნაწარმოებია. ნარატოლოგიურ ჭრილში მისი განხილვა სწორედ ამან განაპირობა. ავტორის მიერ გამოყენებული ენობრივი საშუალებები მკითხველთან დაახლოებისა და მასზე ზემოქმედების სტრატეგიას ემსახურება. ნაწარმოების ენობრივ ქსოვილში თანაბრა-

დაა წარმოდგენილი ლოგიკურ-რაციონალური და ფსიქოლოგიურ ემოციური ასპექტები. რაც შეეხება ჯ. ქარჩხაძის ენობრივ სამყაროს და მის ულამაზეს შემოქმედებას, აღნიშნული სტატია მასთან მიახლოების მოკრძალებული მცდელობაა, რაც ვფიქრობ, მნიშვნელოვანი სტიმული გახდება მომავალი კვლევებისათვის.

ლიტერატურა

ენუქიძე, 1990 — რ. ენუქიძე, ლინგვისტური პრაგმატიკა და მხატვრული ტექსტის პროცესუალობა, თბ., 1990.

კვარაცხელია, 1995 — გ. კვარაცხელია, მხატვრული ენის შესწავლის ლინგვისტური ასპექტები, თბ., 1995.

სერგია, 1989 — ვ.სერგია, ტექსტის ლინგვისტიკა, თბილისი, 1989.

სტარიჩენოვი, 2008 — В. Д. Стариченок, Большой Лингвистический Словарь, Ростов-на-Дону, „Феникс,, 2008.

ფოლკნერი, 1999 — უ. ფოლკნერი, გულის ჭიდილი საკუთარ თავთან, თბ., 1999.

ქარჩხაძე, 2005 — ჯ. ქარჩხაძე, პუბლიცისტიკა, თბ., 2005.

ჯორბენაძე, 1983 — ბ. ჯორბენაძე, მხატვრული ტექსტის ენობრივი ანალიზის ზოგიერთი საკითხისათვის, ქსკს, წ. V, თბ., 1983.

წყარო

ქარჩხაძე, 2008 — ჯ. ქარჩხაძე, განზომილება, თბ., 2008.

KHATUNA MACHAVARIANI

Narratological Aspects of a Literary Text

(on the material of J.Karchkhadze's novel "Dimension")

ლელა მახვილაძე

Summary

The paper discusses the issue of interrelation between the idea/problem and its linguistic realization in a literary text on the material of J.Karchkhadze's novel "Dimension". The depth of the main idea as well as the aesthetic aspect of the novel in question is highly evaluated. The paper focuses upon the specific linguistic means the author of the novel employs for the purpose of persuading and involving the reader.

**ხალხური ეტიმოლოგია – ენობრივი ცვლილების
სპეციფიკური ფენომენი (გერმანული ენის მასალაზე)**

ენობრივი მოვლენა, რომელიც ენათმეცნიერებაში ცნობილია "ხალხური ეტიმოლოგიის" ("Volksetymologie") სახელით, განვითარდა ეტიმონის გაბუნდოვნებასთან დაკავშირებით. ეს ტერმინი 1852 წელს ენათმეცნიერებაში დაამკვიდრა ერნსტ ვილჰელმ ფორსტემანმა (Ernst Wilhelm Förstemann) (იხ. ჰირტი 1921, 356; ჰენცენი 1965, 256), რომელიც შემდგომ სხვა ენებშიც გამოიყენეს (შდრ. ინგლ. folk, popular etymology, ფრ. etymologie populaire) (მლშპ., 1993, 683-684). ენობრივი მოვლენა ცნობილია სხვა ტერმინებითაც: "ფსევდოეტიმოლოგია", "მცდარი ეტიმოლოგია", "მეორეული მოტივაცია" და მისთ. ("Pseudo-etymologie", "Fehletymologie", "sekundäre Motivation" (იხ. პოლენცი 1980, 171; მლშპ., იქვე; ისკოსი/ლენკოვა 1963, 23; ფლაიშერი/ბარცი 2007, 18)¹, თუმცა ენათმეცნიერებაში "ხალხური ეტიმოლოგია" ერთგვარი გამაერთიანებელი ცნება გახდა (პ. ოლმანსკი (2004) თავის წიგნში "Täuschende Wörter. Kleines Lexikon der Volksetymologien" გამოიყენებს ამ ცნება-ტერმინს).

ხალხური ეტიმოლოგიური მოვლენა ისტორიული პროცესია. ეტიმოლოგიურმა ანალიზმა გამოავლინა, რომ ზოგიერთმა სემანტიკურად გაუმჭვირვალე ელემენტმა² ენობრივი განვითარების პროცესში განიცადა ფორმობრივი ზვერითი და/ან შინაარსობრივი სახეცვლილე

¹ ქართულ ლექსიკოლოგიაში გამოიყენებენ ტერმინ "ხალხურ ეტიმოლოგიას" (იხ. ენათმეცნიერების შესავლის საკითხები, გ. ახვლედიანის რედ., 1972, 156-157; ფოჩხუა, ბ. ქართული ენის ლექსიკოლოგია. თბ. უნივერს. გამომც., 1974, 118).

² იხ. ტერმინოლოგია: უნიკალური/ბლოკირებული მორფემები, ფსევდომორფემები, კვაზიმორფემები, ნარჩენი ელემენტები და მისთ. (იხ. ფლაიშერი/ბარცი 2007, 33-34; H. Günther, "Unikales Morphem" წიგნში: მლშპ., 1993, 664; B. Schaefer, "Quasimorphem" იქვე, 494; და სხვ.).

ბა. ეტიმოლოგიურად გაუმჭვირვალე ელემენტი (ზოგჯერ მთელი სიტყვა) ან უცხო ენიდან შემოსული ზოგიერთი გაუგებარი სიტყვა ენის მატარებელმა ახსნის მიზნით მიაშვავსა მსგავსი მნიშვნელობის და/ან მსგავსი უღერადობის სიტყვას, რომელსაც ხელს უწყობდა ფონეტიკური მსგავსება და ასოციაციური წარმოდგენა. ამდენად, ამ მოვლენით ენის მატარებელმა მისთვის გაუგებარი სიტყვები ან სიტყვის ნაწილები თავისი ნაცნობი და გასაგები ლექსიკური მარაგიდან (ე.ი. ნაცნობთან და გასაგებთან მიმსგავსებით) სხვაგვარად (არაისტორიულად) ახსნა. ასეთი სიტყვების უმეტესი ნაწილი სასაუბრო ენასა და დიალექტებში გვაქვს და აქედან შემოაღწია სალიტერატურო ენაში.

ვ. ჰენცენი თვითონ ტერმინ "ხალხურ ეტიმოლოგიას" ძირითადად არ თვლის მიუღებლად, თუმცა მიაჩნია, რომ ის ხანდახან საკამათოა, რადგან ენობრივი მოვლენის შინაარსს მკაფიოდ ვერ გამოხატავს (იხ. ჰენცენი 1965, 256). იგი ხალხური ეტიმოლოგიური მოვლენის არსს ხსნის როგორც "სიტყვის განმარტების საჭიროებით თუ ხალხით გამოწვეულ ასიმილაციის პროცესს"¹ და განიხილავს ენობრივი მოვლენის სხვადასხვა სახეს, მათ შორის ისეთ შემთხვევებსაც, სადაც სიტყვა თითქმის არ იცვლება, მაგ.: **Vormund, weissagen** (< w zag n) (იქვე). ავტორები ა. ისკოსი და ა. ლენკოვა ფორსტემანის მიერ შემოთავაზებულ ტერმინს თვლიან არაზუსტად და უფრო მისაღებად მიაჩნიათ ტერმინი "მცდარი/არასწორი ეტიმოლოგია" ("**Fehletymologie**") გამომდინარე იქიდან, რომ "მოვლენა ეფუძნება სიტყვის არასწორ ეტიმოლოგიურ განმარტებას, ანუ სიტყვის არცოდნას ან მისი თავდაპირველი ფორმის ვერგაგებას და სურვილს, სიტყვა გასაგები გახადოს". ამიტომ ენის მატარებელს "ლოგიკური ასოციაციით ნაცნობსა და გასაგებზე მიმსგავსებით სიტყვაში შეაქვს ახალი ეტიმოლოგია" (ისკოსი/ლენკოვა 1963, 23-24).

ბ. შედერის დეფინიციით "ხალხური ეტიმოლოგია (ასევე: ფსევდოეტიმოლოგია) არის ეტიმოლოგიის გულუბრყვილო ფორმა, რომლის საშუალებითაც წარმოშობით გაუმჭვირვალე ლექსემა შინაარსობრივად აიხსნება (განიმარტება) და/ან რომელიმე მსგავსი ფორმის და/ან მნიშვნელობის ლექსემასთან მიმსგავსებით შეიცვლის სახეს, როგორც მაგალითად, ძვ.ზგ. **mûlwerfo "Haufenwerfer"** ("გროვის ამოყ-

¹ "Die Volksetymologie ist jedenfalls ein Assimilationsvorgang, entsprungen letzten Endes dem Bedürfnis oder der Freude zu verdeutlichen".

რელი") > საშ.ზგ. **moltwerf/ mûlwerf/ mûlwurf "Erdwerfer"** ("მიწის ამომყრელი", შდრ. საშ.ზგ. **molt[e]** "მიწა, მტვერი") ბოლოს ამ მოვლენით იღებს ახალ განმარტებას და ახალ სახეს: "**Maulwurf**" "თხუნელა"² (**B. Schaefer** წიგნში: მლშპ., 1993, 683-684, "**Volksetymologie**", ნიმუში წიგნიდანაა; იხ. ასევე: შმიდტი 2008, 142). შედერი გარკვევით განსაზღვრავს ენობრივი მოვლენის არსს. ვფიქრობთ, იგი გულისხმობდა ეტიმოლოგიურად გაუმჭვირვალე ლექსემას, რომელმაც სემანტიკური გამჭვირვალობა დაკარგა ენის განვითარების რომელიმე ეტაპზე გარკვეული მიზეზებით.

ენობრივი მოვლენის საილუსტრაციოდ წარმოვადგენთ რამდენიმე სიტყვის ეტიმოლოგიურ ანალიზს:

არსებითი სახელის "**Sintflut / Sündflut**" ბიბლ. "მსოფლიო წარღვნა" თავდაპირველი ფორმებია: საშ. ზგ. **sin(t)vluot**, ძვ. ზგ. **sin(t)fluot** (სიტყვაში გვაქვს ე.წ. "ჩართული -t-" "**Gleitlaut**"-t-, დუ., 676; კლ., 850); შდრ. სხვაგვარად ახსნილი ფორმები: **sinflucht, seinflucht, sintvluht, sünfluot, sintvluZ** (ლექს., 195), ძვ.ზგ. **sinfluot, sint-** "წარღვნა, წყალდიდობა" (შუტც., 252). ისტორიული რთული სიტყვა შედგენილია საერთო-გერმ. ელემენტით, რომელსაც შეესაბამება: საშ. ზგ. **sin[e]-**, ძვ. ზგ. **sin[a]-**, გუთ. **sin-**, ძვ. ინგლ. **sin[e]-**, ძვ. ისლ. **s-** მნიშვნელობით: "გამუდმებით, მუდამ, ყოველთვის, ძლიერად" და არსებითი სახელი "**Flut**"-ის "წყალდიდობა" შესაბამისი ფორმით. ენიდან შესატყვისი თავისუფალი მორფემის დაკარგვის შემდეგ სიტყვის გაუგებარ პირველ კომპონენტს ახსნის მიზნით (ხალხური ეტიმოლოგიური მოვლენით) გვიანდელ საშუალო ზემოგერმანულ პერიოდში შეუტყვალეს ფორმა **sünfluot** -ად ("**die Strafe für die sündige Menschheit**"). შემდეგ განვითარდა თანამედროვე ფორმა: **Sündflut** (დუ., კლ., იქვე).

უნდა ვიფიქროთ, რომ ასეთი ცვლილება გამოწვეული იყო როგორც ფონეტიკური მსგავსებით "**Sünde**"-სთან "ცოდნები", ასევე იმ მოტივით, რომ ბიბლიის მიხედვით მსოფლიო წარღვნა მოვლენილი იყო კაცობრიობის ცოდვების გამო. სიტყვამ მიიღო ახალი ფორმა და შინაარსი, კერძოდ - "წარღვნა ცოდვების გამო". როგორც ნიმუშიდან

² "Naive Form der Etymologie, durch die ein in seiner Herkunft undurchsichtiges Lexem inhaltlich gedeutet und/oder nach dem Vorbild eines Lexems mit ähnlicher Form und/oder Bedeutung umgeformt wird, wie z.B. ahd. mûlwerfo "Haufenwerfer" > mhd. moltwerf/ mûlwerf/ mûlwurf "Erdwerfer" wird schließl. volksetymolog. umgedeutet und umgeformt zu "Maulwurf".

ჩანს, ენობრივი მოვლენა გამოწვეულია არა მარტო ფონეტიკური, არამედ ლოგიკური ასოციაციითაც. მე-20 საუკუნეში სიტყვის ძველი ფორმა აღდგა და დღეს ენაში ფუნქციონირებს ორივე სიტყვა.

განვიხილოთ სხვა შემთხვები:

არსებითი სახელის **"Friedhof"** "სასაფლაო" ძველი ფორმებია: საშ. ზგ. **vrít-hof** "ტაძრის წინა ეზო; ეკლესიის გარშემო შემოღობილი, არე (ლექს., 298), ძვ. ზგ. **fr thof, friit-** "წინა ეზო; თავშესაფარი" (შუტც., 141). ეკლესიის კურთხევით ეზო გახდა სასაფლაო. სიტყვის პირველი უშუალო შემადგენელი (უ.შ.) ხალხური ეტიმოლოგიის ზეგავლენით მიამსგავსეს **Friede[n]**-ს "მშვიდობა; სიმშვიდე, სიწყნარე", რადგან სასაფლაო აღიქვეს როგორც მშვიდობიანი ადგილი. ფაქტობრივად მას შეესაბამება ძვ. ზგ. **vr ten** "დაცვა, დაფარვა, მოფრთხილება, პატრონობა" (**"hegen"**), გუთ. **freidjan** "დაცვა, მოვლა, დანდობა, გაფრთხილება" (დუ., 205). ჩანს, რომ ამ სიტყვაშიც ენობრივი მოვლენა ეფუძნება როგორც შინაარსობრივ, ისე ფონეტიკურ ასოციაციას.

არის ისეთი შემთხვევები, როდესაც აღნიშნულ მოვლენას მხოლოდ შინაარსობრივი, ან მხოლოდ ფონეტიკური ასოციაცია უდევს საფუძვლად. მაგალითად, არსებითი სახელი **"Murmeltier"** "ვირზაზუნა" ტავტოლოგიური რთული სიტყვაა. მისი პირველი კომპონენტი მოდის ძვ. ზგ. **murmunto, murmunt n** -იდან, რომელიც ნასესხებია ლათ. **mus montis** -საგან "მთის თავი". მას შემდეგ, რაც სიტყვის პირველი უ.შ. გახდა გაუგებარი, იგი ხალხური ეტიმოლოგიური მოვლენით მიამსგავსეს ზმნა **murmeln**-ს "ბუტბუტი, ლულული" (დუ., 474). როგორც ვხედავთ, სიტყვის ცვლილება ეფუძნება წმინდა ფონეტიკურ ასოციაციას.

მაგრამ სიტყვა **"Ohnmacht"** "გულყრა, ცნობიერების დაკარგვა, კომა" (ადრ. ახ. გ. **onmacht**) განვითარდა საშ. ზგ. **maht**-იდან თანამედროვე **ohne**-ს "გარეშე" შესაბამის ძველ ფორმასთან მიმსგავსებით. სახელადი პრეფიქსი ძვ. ზგ., საშ. ზგ. " -" "შორს, იქით, უქონლობა, არარსებობა; უკუ-, შექცეული, შებრუნებითი" ძველი ზემოგერმანული დროიდან არაპროდუქტიულია, დღეს გვხვდება მხოლოდ სიტყვაში **"Ameise"** (დუ. 496). " -" ელემენტმა დაკარგა რა მნიშვნელობა და სიტყვაში **"maht"** წარმოადგენდა გაუგებარ ნაწილს, იგი ახსნეს მსგავსი მნიშვნელობის სიტყვით. ვფიქრობთ, ამ შემთხვევაში სიტყვას მიეცა შინაარსიდან გამომდინარე განმარტება.

ამდენად, ჩვენ არ ვეთანხმებით იმ ენათმეცნიერებს, რომლებსაც

მიაჩნიათ, რომ ხალხური ეტიმოლოგიური მოვლენა ეფუძნება მხოლოდ შემთხვევით ბევრით მსგავსებას, ე.ი. მხოლოდ ფონეტიკურ ასოციაციას (შდრ. **O. Meisinger, G. Vandries** წიგნში: ისკოსი/ლენკოვა 1963, 24). ჩვენ ვიზიარებთ იმ ლინგვისტების აზრს, რომლებიც ამ ენობრივ პროცესში აღიარებენ ფონეტიკურთან ერთად შინაარსობრივი, სემანტიკური კომპონენტის არსებობას (შმიდტი 2008, 142; ბ. შედერი — იხ. ზემოთ).

"Meerrettich" "პირშუმხა" (ძვ. ზგ. **m r[i]r tich**, საშ. ზგ. **merretich**): სიტყვის პირველი უ.შ. უკავშირდება **"mehr"**-ით გადმოცემულ სიტყვას და ნიშნავს "მოზრდილ ბოლოკს" (**"größerer Rettich"**). მოგვიანებით მცენარის სახელმა მიიღო სხვა ინტერპრეტაცია, კერძოდ: "ბოლოკი, რომელიც ზღვით შემოიტანეს", შდრ. **Meer** (დუ., 449). სიტყვის ახალი ფორმა ეფუძნება როგორც ფონეტიკურ, ისე ლოგიკურ ასოციაციას.

"Flitterwochen" "თაფლობის თვე" უკავშირდება ზმნას **vlittern** "ჩურჩული, ხითხითი, მოფერება", ასევე: ძვ. ზგ. **flitarezzen** "პირფერობა ამება (ამებას)"; არსებითი სახელი დაუკავშირეს სიტყვა **Flitter'**-ს "არაღირებულის, უმნიშვნელო; უბრალო მორთულობა" (დუ., 195).

"Bockbier"-ს "მავარი, მაღალი ხარისხის ლუდი": სიტყვის პირველ უ.შ. ეტიმოლოგიურად არაფერი არა აქვს საერთო **Bock**-თან ("მამალი თხა, ბოტი; ცხვარი, ყოჩი"). მე-19 საუკუნეში ბავარიული სიტყვები: **Aimbock, Oambock** შემოკლდა **Bock**-ად, შდრ. **"Ain-, Eim-, Einbeckisch Bier"** (დუ., 90). **Einbeck'** ქალაქია ქვემო საქსონიაში, ე.ი. "აინბეკური ლუდი".

"Essigmutter" "ნალექი ძმარში, ძმრისდედა": სიტყვის მეორე უ.შ. უნდა იყოს არსებითი სახელი **"Moder"** (შუაგ., გვ. საშ. ზგ. **moder**) "ნალექი, თხლე, ღურღო" (დუ., 165, 464). სიტყვას მოგვიანებით ხალხური ეტიმოლოგიის გავლენით შეუცვალეს ფორმა და განმარტეს როგორც **"Mutter"** "დედა". როგორც ნიმუშიდან ჩანს, სიტყვამ ფორმა შეიცვალა მსგავსი უღერადობის სიტყვასთან მიმსგავსებით, მაგრამ, ვფიქრობთ, აქ გვაქვს შინაარსობრივი ასოციაცია. ღვინოს ხშირად ჩაამატებენ ხოლმე ნალექიან ძველ ძმარში, რომ უფრო სწრაფად დაძმარდეს.

"Hagestolz" "უცოლო, ბერბიჭა" განვითარდა ფორმებიდან: საშ. ზგ. **hage-stalt** მნიშვნელობით - **"Hagbesitzer"** "შემოღობილი არაძირითადი მამულის მფლობელი" (ძირითადი მამულის მფლობელის საპირისპიროდ, ე.ი. "დაუქორწინებელი, რომელიც ჯერ არ დასახლებულა") (ლექს., 79), ძვ. ზგ. **hagustalt** **"Hagbesitzer"**. ისტორიული რთული

სიტყვა შედგება ძვ. ზგ. **hac, hages**-სა "შემოღობილი მიწის ნაკვეთი" და **-stalt** გერმ. წარმოშობის ელემენტისაგან (შდრ. გუთ. **staldan** "ფლობს") (დუ., 263). იმის გამო, რომ მეორე კომპონენტი ენიდან დამოუკიდებელი ხმარებიდან დაიკარგა და შესაბამისად სიტყვა ეტიმოლოგიურად გაუმჭვირვალე გახდა, განმარტების მიზნით მიამსგავსეს მსგავსი ჟღერადობის სიტყვას: საშ. ზგ. **stolz** "განუხჯელი, თამამი, ლაღი, თავგასული; ამაყი". ენობრივი მოვლენა გამოწვეულია ფონეტიკური ასოციაციით.

ზოგ შემთხვევაში სიტყვის ეტიმოლოგია მეტ-ნაკლებად ბუნდოვანია. მაგალითად, არსებითი სახელის "**Lebkuchen**" "თაფლის ნამცხვარი" (საშ. ზგ. **leb[e]kuche**) პირველი წევრის წარმოშობა ბუნდოვანია. მკვლევრების ვარაუდით აქ საქმე გვაქვს **Laib**-ის შესაბამისი სიტყვის აბლაუტურ ფორმასთან. ასეთ შემთხვევაში "**Lebkuchen**" აიხსნება როგორც "**Brotkuchen**" (დუ., 409). ვარაუდობენ, რომ ძველი საერთო-გერმ. სიტყვა საშ. ზგ. **leip**, ძვ. ზგ. **[h]leib**, გუთ. **hlaifs**, ძვ. ინგლ. **hl f**, ძვ. ისლ. **hleifr** აღნიშნავდა გაუფუებელ პურს (ხშიად), მაშინ როდესაც "**Brot**"-ის შესაბამისი ფორმით აღნიშნავდნენ გაფუებულ პურს. გერმანიკული **hlaiþa**-("გაუფუებელი") პური", რომლის უფრო ძველი წარმოშობა ბუნდოვანია, ბევრ ევროპულ ენაში გავრცელდა (შდრ. სლავ., კერძოდ, რუს. " "). მე-17 საუკუნიდან სიტყვას წერენ "**ai**" დიფთონგით **Leib**-ის "სხეული" საპირისპიროდ (დუ., 401). შმიდტსაც მიაჩნია, რომ სიტყვის პირველი უ.შ. - ელემენტი "**leb**" უკავშირდება არა **Leben**-ს "ცხოვრება", არამედ **Laib**-ს - "პურის" ძველ სახელწოდებას (შმიდტი 1982, 134).

ხალხური ეტიმოლოგიური მოვლენა განსაკუთრებით ხშირია უცხო სიტყვებთან. შმიდტის აზრით (2008, 142), ისინი გაუგებარი და ძნელად დასახსომებელია; მათ ხშირად ამსგავსებენ მსგავსი ჟღერადობის მშობლიურ სიტყვებთან და მანამდე უცვლიან ბგერით ფორმას, ვიდრე ისინი გასაგები და ამასთან ადვილად წარმოსათქმელი არ გახდება.

მაგალითად, "**Armbrust**" - "არბალეტი, კონდახიანი მშვილდი" მოდის საშ. ზგ. **armbrust**-იდან, წარმოიშვა საშ. ლათ. **arballista** -სა ძვ. პროვანსული (**altprovenzalisch**) **arbalesta**-დან და ხალხური ეტიმოლოგიური გარდასახვის შედეგად "**Arm**"-ად "შკლავი" და "**Brust**"-ად "შკერდი". თვითონ საშ. ლათ. ფორმა მოდის ლათ. **arcuballista**-დან, რთული სიტყვა შედგება ლათ. **arcus**-ის "რკალი, მშვილდი" ("**Bogen**")

და ლათ. **ballista**-საგან "მანქანა, რომელიც ისვრის" ("**Wurfmaschine**") (დუ., 45). როგორც ჩანს, სიტყვას მისცეს შინაარსიდან გამომდინარე განმარტება.

სიტყვა **Hängematte** "ჰამაკი" გერმანულ ენაში შეინიშნება მე-17 საუკუნიდან, ნასესხებია იმავე მნიშვნელობის ნიდერ. **hangmat** -იდან (უფრო ძველი ფორმა: **hangmak**). თვითონ ნიდერლანდურ სიტყვას ძველად არაფერი ჰქონდა საერთო არც ზმნასთან **hängen** (ნიდერ. **hangen**) და არც არსებით სახელთან **Matte** (ნიდერ. **mat**). იგი მოდის ფრ. **hamac**, ესპ. **hamaca**-ს გავლით ჰაიტურიდან (ცენტრ. ამერიკა), კერძოდ, **[h]amaca**-დან "ჰამაკი" (დუ., 268). გაუგებარი უცხო სიტყვა მეორეული მოტივაციით განიმარტა როგორც "**hängen**" და "**Matte**", ე.ი. "უხეში მოქსოვილი ქვეშაგები, რომელიც ჰკიდია".

სიტყვა "**blümerant**" — "თავბრუ, თავბრუდამხვევი, სუსტი, უღონო, მოღუნებული, დაუძღურებული" ("**schwindelig, flau**") (საუბრ.) ნასესხებია ფრანგულიდან: "**bleu mourant**" - "შკვდრისფერი, ფერმიხდილი, ფერმკრთალი ცისფერი" ("**sterbendes (=blasses) Blau**"). სიტყვის მნიშვნელობა განვითარდა გამოთქმიდან: "**blümerant vor den Augen**" - "თვალეების დაბნელება, თავბრუ, თავბრუდახვევა" (დუ., 89). "**bleu mourant**" იყო რა გაუგებარი ენის მატარებლისათვის, მას შეუცვალეს ფორმა მსგავსი ჟღერადობის სიტყვასთან მიმსგავსებით (შდრ. "**Blume**" - "ყვავილი"). აქ ფონეტიკურთან ერთად მაინც არის შინაარსობრივი, ლოგიკური ასოციაცია, რადგან არეული, ბუნდოვანი ფერები ყვავილებთან ასოცირდება¹.

ანალიზიდან ჩანს, რომ ხალხური ეტიმოლოგიური მოვლენა სიტყვის დემოტივაციის შემდგომი პროცესია, მაგრამ არა სავალდებულო (დემოტივირებული ლექსემების ჩამოყალიბების პროცესის შესახებ იხ. მახვილაძე, 2008). ჩვენ შემოვიტანეთ ისტორიული ფსევდომორფემის ცნება. ე.ი. ფსევდომორფემა, რომელმაც მოგვიანებით ხალხური ეტიმოლოგიური მოვლენის შემოქმედებით განიცადა ფორმობრივი და/ან შინაარსობრივი სახეცვლილება, მიგვაჩნია განვიხილოთ როგორც ისტორიული ფსევდომორფემა, მაგ.: **vrīt** საშ. ზგ. ფორმაში: **vrīt-hof** (იქვე, 155).

¹ ამ პროცესზე ჰ. გლუკი ლაპარაკობს როგორც "მორფემის საზღვრების გადაწვევაზე" ("**Morphemgrenzenverschiebung**") და შესაბამისად მისი მორფოლოგიური სტრუქტურის დაშლასა და ახალი მორფემის შედგენაზე (**H.Gluck**, წიგნი: მლშპ., 1993, 388, "**Metanalyse**")

დასკვნისათვის ვიტყვით, რომ ხალხური ეტიმოლოგიური მოვლენა გამოწვეულია სემანტიკურად გაუმჭვირვალე ისტორიული რთული ან ნაწარმოები სიტყვის, ან ენაში სხვა ენიდან შემოსული გაუგებარი სიტყვის განმარტების სურვილით და/ან საჭიროებით. გაბუნდოვნებული ელემენტების გაჩენა კი, თავის მხრივ, უკავშირდება ძირითადად ენიდან დამოუკიდებელი ხმარებიდან სიტყვების გაქრობას და შესაბამისი დაკავშირებული ელემენტის ლექსიკური მნიშვნელობის დაკარგვას, ასევე ისტორიული რთული სიტყვის კომპონენტის ფონეტიკური ფორმის შეცვლას და ლექსიკური მნიშვნელობის გაბუნდოვნებას. ენის განვითარების რომელიმე ეტაპზე კი ასეთ სიტყვებში გაუგებარი წევრები სხვაგვარად ახსნეს. სიტყვას მისცეს ხელახალი ინტერპრეტაცია. როგორც თ. შიპანი აღნიშნავს, ენის მატარებელი ცდილობს "ეტიმოლოგიურად გაუმჭვირვალე ან უკვე აღარ გამჭვირვალე სიტყვები თავის სიტყვათა მარაგში ჩართოს" [...] და "უღერადობით და - როგორც მას მიაჩნია - აზრობრივად მსგავს ლექსემებს დაუკავშიროს" (შიპანი 2002, 44). როგორც დავინახეთ, ხშირ შემთხვევაში ასეთი განმარტებები და ვარაუდები არ არის შესაბამისი. ეტიმოლოგიური კვლევის მიზანია ისტორიულ-შედარებითი მეთოდის საშუალებით გარკვეულწილად გამოკვეთოს სიტყვის ისტორიული გზა ენის განვითარების პროცესში და, შესაბამისად, მისცეს მას მეცნიერული კვალიფიკაცია.

შემოკლებათა განმარტებანი:

ადრ. ახ. გ. — ადრეული ახალი გერმანული
 გერმ. — გერმანიკული
 გვ. საშ. ზგ. — გვიანდელი საშუალო ზემოგერმანული
 გუთ. — გუთური
 ესპ. — ესპანური
 ლათ. — ლათინური
 საერთო-გერმ. — საერთო-გერმანიკული
 საშ. ზგ. — საშუალო ზემოგერმანული
 საშ. ლათ. — საშუალო ლათინური
 ფრ. — ფრანგული
 შუაგ. - შუაგერმანული

ძვ. ზგ. — ძველი ზემოგერმანული
 ძვ. ინგლ. — ძველი ინგლისური
 ძვ. ისლ. — ძველი ისლანდიური

ლიტერატურა

დუ., 1989 — Duden (1989): Das Herkunftswörterbuch. Etymologie der deutschen Sprache. 2., völlig neu bearb. und erweiterte Auflage von Günther Drosdowski. B.7. Dudenverlag. Mannheim, Leipzig, Wien, Zürich.

ისკოსი/ლენკოვა, 1963 — Iskos, A., Lenkova, A. (1963): Deutsche Lexikologie. 2. Auflage. Leningrad.

კლ., 1989 — Kluge, Fr. (1989): Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache. 22. Auflage unter Mithilfe von M. Bürgisser und B. Gregor völlig neu bearb. von E. Seebold. Berlin, New York.

ლექს., 1992 — Lexer, M. (1992): Mittelhochdeutsches Taschenwörterbuch. Mit den Nachträgen von Ulrich Pretzel. 38., unveränd. Auflage. S. Hirzel Verlag. Stuttgart.

მახვილაძე, 2008 — მახვილაძე, ლ. (2008): დემოტივირებული ლექსემების ჩამოყალიბების პროცესი გერმანულ ენაში (დემოტივაცია, ხალხური ეტიმოლოგია, იდიომატიზაცია). არნ. ჩიქობავას სახ. ენათმეცნიერების ინსტიტუტი, საენათმეცნიერო ძიებანი, XXVII (ISSN 1987-6653), თბ., გვ. 148-159.

მლშპ., 1993 — Metzler Lexikon Sprache (1993): Hrsg. von Helmut Glück. Verlag J.B.Metzler. Stuttgart, Weimar.

ოლშანსკი, 2004 — Olschansky, H. (2004): Täuschende Wörter. Kleines Lexikon der Volksetymologien. Philipp Reclam, Stuttgart

პოლენცი, 1980 — Polenz, P. von (1980): Wortbildung. In: Althaus, Hans Peter/Henne, Helmut/Wiegand, Herbert Ernst (Hg.): Lexikon der Germanistischen Linguistik. 2., vollst. neu bearb. u. erweit. Auflage. Max Niemeyer Verlag. Tübingen, S. 169-180.

ფლაიშერი/ბარცი, 2007 — Fleischer, W./Barz, I. (1995): Wortbildung der deutschen Gegenwartssprache. Unter Mitarbeit von M. Schröder. 3., durchges. und erg. Aufl., Tübingen

შიპანი, 2002 — Schippan, Th. (2002): Lexikologie der deutschen Gegenwartssprache. Max Niemeyer Verlag, Tübingen.

შმიდტი, 2008 — Schmidt, W. (2008): Deutsche Sprachkunde. 8. Auflage. IFB Verlag. Paderborn.

შუტც., 1995 — Schütz. = Schützeichel, R. (1995): Althochdeutsches Wörterbuch. 5., überarbeitete und erweiterte Auflage. Max Niemeyer Verlag. Tübingen.

ჰენცენი, 1965 — Henzen, W. (1965): Deutsche Wortbildung. 3, durchges. u. ergänzte Aufl. Tübingen.

ჰირტი, 1921 — Hirt, H. (1921): Etymologie der neuhochdeutschen Sprache. Darstellung des deutschen Wortschatzes in seiner geschichtlichen Entwicklung. 2., verbesserte und vermehrte Auflage. München.

LELA MAKHVILADZE

Folk Etymology – A Specific Phenomenon of Language Change

Summary

The paper examines some instances of folk etymology on material from German. By means of the etymological analysis the changes in the inner form of certain words caused by popular etymology have been revealed. Special emphasis has been placed upon the interrelation between the processes of demotivation and folk etymology. Throughout the historical development of German some semantically non-transparent lexical units underwent formal and /or semantic changes. They were reshaped to resemble other forms or sequence of forms already in the language. As a result, the lexical units in question were reshaped as well as re-interpreted. The paper examines different instances of folk etymology caused by phonetic resemblance or logical associations. In the case of compounds either one or both of the constituents are re-motivated.

არმაზ მელაძე

მთარგმნელისა და თარგმნის კოზიციის ახსენისა და გაბეზის კლასიკური ალტერნატივის ზრდილში

თარგმანის აუცილებლობა და მისი არსებობა განაპირობა ოდითგანვე კულტურათა გაცნობის, შეხვედრისა და დაახლოების ფაქტორებმა; აქედან გამომდინარე, თარგმანის როლი არის ის რომ არსებობდეს გაგებინების შესაძლებლობა სხვადასხვა ენაზე მოლაპარაკე და სხვადასხვა კულტურის მქონე ადამიანთა შორის. თარგმანი ვიწრო გაგებით შეიძლება ჩაითვალოს, როგორც ენობრივი ქმედება — პროცესი, სადაც მთარგმნელი, რომელიც, ჩემი აზრით, ისევე როგორც ადრესატები, ტექსტის მიმღებთა და აღმქმელთა წრეს ეკუთვნის. ჩემთვის გაუგებარია ზოგიერთი ენათმეცნიერის დასაბუთება, რომელთა აზრითაც მთარგმნელს ბევრი რამ საერთო არ გააჩნია ამოსავალი ანუ სათარგმნელი ტექსტის ადრესატებთან. ჩემი აზრით, მთარგმნელი რეციპიენტია, რომელიც იღებს შეტყობინებას და „ისაკუთრებს“ მას, რათა შემდგომ სხვას გადააწოდოს. ამოსავალი ტექსტი ამით იღებს მნიშვნელობას, რომელსაც გაგების პროცესში იკვლევს მკითხველი, ამ შემთხვევაში მთარგმნელი.

დღეისათვის ჰერმენევტიკაში უკვე არსებობს კლასიკური თეორია გაგებისა, რომელიც თეოლოგიურ, იურიდიულ და ფილოლოგიურ განმარტებებში მეთოდურად ხშირად გამოიყენება. შლაიერმახერის ე.წ. „ფსიქოლოგიურ“ გაგებასთან დამოკიდებულებასა და ვილჰელმ დილტის „ისტორიულ“ გაგებასთან დაკავშირებით, რომლებიც იკვლევდნენ ტექსტის მნიშვნელობას, ობიექტურად არის წარმოდგენილი ტექსტის აზრი-მნიშვნელობა, თანამედროვე ჰერმენევტიკაში კი გადამერთან, ჰაბერმასა და ლიკორთან ტექსტის გაგება სხვა ნიუანსს იძენს. განვითარდა ისტორიულ-საზოგადოებრივი პროცესი, რომელიც უკავშირდება ინდივიდუალურ და საზოგადოებრივ გაგებინებას და რომელიც ორიენტირებულია ისეთი საკითხების განხილვაზე, როგო-

რიცა კულტურულ-სპეციფიკური საკითხები, კონვენციები, ტრადიციები და ა.შ.

თანამედროვე ჰერმენევტიკაში გაგების ცნება გულისხმობს არა მარტო ენას, როგორც მედიუმს ყოველი გაგება-გაგებინების პროცესისას, არამედ გაგებულის ინდივიდუალურ გადაშეგება-გამოყენებას. გამომდინარე აქედან, ტექსტის გაგება არის უწყვეტი ისტორიული პროცესი პროპოზიციულ გაგებასთან მიმართებით ისეთ ლინგვისტურ კატეგორიებთან, როგორცაა თემატიკა, სემანტიკა და ლექსიკა.

ამასთან, თანამედროვე ჰერმენევტიკაში გაგების უმაღლეს საფეხურს ანაგოგს (anagoge) უწოდებენ. გამომდინარე იქიდან, რომ რელიგიურ ე.წ. წმიდა ტექსტებში გამოყენებული სიტყვები არ არიან პირდაპირი მნიშვნელობით წარმოდგენილი, მათი გაგება შესაძლებელია მხოლოდ ცნობიერებით, რომელშიც ასახულია „სულიწმიდა“ და მხოლოდ მისი საშუალებით აგრძელებს არსებობას. ჩვეულებრივი გაგებისაგან განსხვავებით, ანაგოგი, როგორც გაგება წმიდა სიტყვებისა, წარმოადგენს ისტორიული და ლიტერატურული აზრის განმარტებას. ანაგოგური მნიშვნელობა სულიერი, სპირიტუალი მნიშვნელობაა.

კულტურის ანალიტიკოსები გამოთქვამენ მზადყოფნას, შეეხონ ისეთ საკითხებს, როგორცაა პრაქტიკული კონტრაქტის ფორმები განსხვავებული კულტურის წარმომადგენელთა შორის, როგორც თარგმნის პრაქტიკის ერთ-ერთი სახე.

არსებობს საკმარისი მტკიცებულებები იმისა, რომ კულტურული ეგოცენტრიზმი საკმაოდ გავრცობილი და გაფართოებულია, რომელიც მხოლოდ უცხოელებს უქმნის გაგებინების სირთულეებს სხვადასხვა შემთხვევის დროს. სხვა მხრივ საპირისპირო კულტურული ზეგავლენის მომხდენი ინტერპრეტაციები გვიჩვენებს, რომ სხვადასხვა კულტურის ექსპლიციტური გაგებიდან გამომდინარე, საერთო მჭიდრო პრაქტიკას შეუძლია გამოიწვიოს სხვა კულტურის ტრანსფორმირება.

ყოველი შემთხვევისათვის, თარგმნის ცნება აიხსნება ლიტერატურული თარგმნის კონცეფციის მჭიდრო ჩარჩოდან გამომდინარე და უპირველეს ყოვლისა, უნდა გათავისუფლდეს ერთი ენის სხვა ენაზე მხოლოდ ლოგიკური ეკვივალენტის მნიშვნელობის გადატანის წარმოდგენისგან.

ეს ეხება იმას, რომ ზუსტად უნდა გადამოწმდეს, გადალახავს თუ არა თარგმნის ცნება შესაძლო პარადიგმის კლასიკური ალტერნატივის ბარიერს ახსნასა და გაგებას შორის. აქ თარგმნის ცნება უფრო ღრმად უნდა ვერიფიცირდეს და ეს შესაძლებელია იყოს ნაყოფიერი და ამავდროულად სარისკოც. ნაყოფიერება უდავოდ მდგომარეობს იმაში, რომ ხელი შეეწყოს კულტურულ შედარებითი ოპერაციების შემეცნებით თეორიულ და მეთოდოლოგიურ დასაბუთებას, ასევე ინტერპრეტაციას უცხო კულტურულ კონტექსტში. თუმცა რისკი არის იმაში, რომ ნაჩქარევმა და ანალიზურად არასაკმარისად დამტკიცებულმა თარგმნის ცნების გაფართოებამ შეიძლება გამოიწვიოს სემანტიკური შედეგების მნიშვნელობის გაუფერულება.

ჰერმენევტიკულ გაგებაზე ხშირად დიდ გავლენას ახდენს გაგებინების ობიექტის (ანუ ის, ვინც იგებს) სუბიექტურობა. იშვიათად, რომ ჰერმენევტიკული მეთოდები იყოს ობიექტურნი. რაც უფრო ემოციური და რაციონალური/გათვინობიერებულია გაგებინების ობიექტი (ე. ი. რაც უფრო ინდივიდუალურია ის), მით უფრო უკეთესად ფუნქციონირებს თარგმნის მეთოდები და მით უფრო საპასუხისმგებლოა მთარგმნელისათვის თარგმნა.

ლიტერატურულ თარგმანთან მიმართებით, ვიწრო გაგებით, დიდი ხანია აღარ არის საიდუმლო, რომ თარგმნა ბევრ შემთხვევაში მეტ-ნაკლები ინტენსიურობით აღიქმება როგორც ახალი „მხატვრული ნაწარმოები“ და არა როგორც უბრალოდ რაიმეს გადატანა ერთი ენიდან მეორე — მიზნობრივ ენაზე. მაგრამ რეკონსტრუქცია ნაკლებად სრულყოფილი თარგმნისა შორდება წარმოდგენას, რომ სხვადასხვა ენა, როგორც ნეიტრალური მედიუმი, სრულყოფილი მსგავსების პრეზენტირებას ახდენენ. აქედან გამომდინარე, შინაარსის გამოხატვის საშუალებათა ეკვივალენტები სხვადასხვა ენაში მრავალფეროვანია და ეს უკვე განპირობებულია, როგორც თვით ენის ბუნებით, ასევე საერთაშორისო კონვენციებითა და მთარგმნელთა პრაქტიკული გამოცდილებით.

შეიძლება ითქვას, რომ გაგება შეუცნობადი პროცესია და რომ საკომუნიკაციო პარტნიორმა ყოველთვის შეგნებულად უნდა მოახდინოს შესაბამისი ტექსტის ინტერპრეტირება. მთარგმნელი გაგების პროცესის დროს ყურადღებას ამახვილებს ამ მაღალ ავტომატიზე-

ბულ ხარისხზე. ავტომატიზებაში იგულისხმება წინაპირობა ჩვეული ქმედებისადმი, რაც ქმნის მთარგმნელობითი საქმიანობის დიდ ნაწილს, მეორე მხრივ, ჩვენს ყოველდღიურობაში არსებობს მზა სიტუაციები, რომლებშიც ჩვენ საკუთარ თავს ვუსვამთ შეკითხვას, თუ რას ნიშნავდა ესა თუ ის გამონათქვამი ან ზოგჯერ საქმე გვაქვს სერიოზულ გაუგებრობასთან. მიუხედავად იმისა, რომ მთარგმნელი სიტუაციას ადეკვატურად აღიქვამს, ზოგჯერ ის მაინც აწყდება სირთულეებს, რადგან ხდება ხოლმე, რომ ტექსტის რაღაც ნაწილი არაერთმნიშვნელოვნადაა წარმოდგენილი. ეს ხდება იმ დროს, როცა ტექსტის ზედაპირული გადახედვის დროს მთარგმნელს ის აბსოლუტურად გასაგებად ეჩვენება. შემდეგ, როცა საქმე თარგმნამდე აღწევს, ის აფიქსირებს, რომ აქ საქმე აქვს პოლისემიურობასთან და მის მიერ პირველად დაწერილი ეკვივალენტი კონტექსტიდან გამომდინარე ბუნდოვანი და გაუგებარია. გაგების პროცესი ასეთი სიტუაციის დროს ცნობიერებისაკენ იღებს გეზს, რადგანაც თარგმნის პროცესში მთარგმნელი იძულებულია სწორ გაგებაზე დაყრდნობით და შესაბამისად, გამართული თარგმნის საშუალებით მოახდინოს ყოველივე ამის იმპლიციტური ინტერპრეტაცია.

ენისა და მნიშვნელობის ანალიზური თეორია ადასტურებს ფილოსოფიურ ჰერმენევტიკის იმ თეზისს, რომ გაგება ენობრივი წარმოდგენისა არის განმარტება საყოველთაოდ მიღებული ინტერპრეტაციისა, რომლისთვისაც წინარე სტრუქტურა ინტერპრეტაციისა ძირითად პირობას წარმოადგენს, რომელიც მნიშვნელობის ნეიტრალურ რეპრეზენტაციას გამოიციხავს. ეს წინასტრუქტურა გახლავთ კულტურა, რომელშიც იგულისხმება პრაქტიკული კონვენციების ერთიანობა და რომლებიც აკავშირებენ კულტურული ცხოვრების ფორმებს.

პრაგმატული ცოდნა — გამოცდილების ანალიზისას მთარგმნელმა უნდა განსაზღვროს უფრო მეტი ფუნქციურად ადეკვატური თარგმანის სახეები კულტურათა შორის განზომილებაში. ეს კი იქნება პატარა გადადგმული ნაბიჯი პრაგმატული ინტერკულტურული გაგების ანალიზისკენ.

თუ ინტერკულტურული გაგება კრეატიული თარგმნის მნიშვნელობით უნდა გაიგებოდეს, მაშინ შესაძლებელია კულტურათა შორის გაგებინების პროცესი ორივე მხარის, როგორც რეციპროკული გან-

სხვაგების, ასევე გაფართოების პროცესად აღიქმებოდეს. „დომინირების“ ასიმეტრიის ჰორიზონტთან ახლოს დგას სავარაუდო გაგებინება, რომელიც გაიგება როგორც შედეგი ცალმხრივი ასიმეტრიული აუცილებლობისა. ყოველივე ამის შემდეგ, მეთოდური ახსნა და გაგება აღიწერება როგორც კურსი ზოგადი ეპისტემოლოგიური (კლასიკური ლოგიკიდან გამომდინარე დამოკიდებულება ცოდნასა და რწმენას შორის) კონტექსტუალიზმისა, ისევე როგორც სპეციალურ თარგმნაზე ორიენტირებული კრიტიკა და როგორც განსაკუთრებული კულტურული პრაქტიკა.

სოციალური და კულტურულ-მეცნიერული მეთოდები დიდი ხანია ახსნისა და გაგების მცდარი ალტერნატივის ფონზე განიხილება.

თომას ქუნი თავისი მეცნიერულ-ისტორიული ანალიზის დახმარებით ცდილობდა თეორიული ნიმუშების საფუძველზე გაეზომა ან გარე მასშტაბი: თვით ბუნება, რომელიც ადეკვატურად წარმოდგენილი იქნებოდა, ან კიდევ შიდა მასშტაბი: **Plausibilität** (დამარწმუნებელი, თავისთავადი, მისაღები) — ის ექსპლიციტური და რაციონალური კრიტერიუმები თეორიულ სისტემასთან და არადამაკმაყოფილებელი შედეგის შემთხვევაში, რომელიც სხვა მისაწვდომი და გასაგები ასპექტით შეიცვლებოდა. მეცნიერულ ცოდნასთან კვლავ ძალაში რჩება სოციალური გაგება უცხო კულტურებისა, რომელიც წარმოგვიდგენს ახსნის, პირობების და სხვა მნიშვნელოვანი მომენტების თარგმნის პარადიგმას.

ანალიზთა მრავალფეროვნებას ყოველთვის მოჰყვება განსხვავებული შედეგები, რომლებიც გამოიყენება რადიკალური მეცნიერული კრიტიკის წინაპირობად. ხოლო კრიტიკული ასპექტი ყურადღებას ამახვილებს კულტურათა შორის უთარგმნელობის ფენომენსა და სხვა სოციალურ ენობრივ კომბინაციებზე, რომლებსაც ასევე საფუძვლად „Inkommensurabilität“-ი (უთარგმნელობა) უდევს. ეს შეიძლება იყოს საუბარი ან კიდევ ენობრივი მსოფლმხედველობა კულტურული ცხოვრების ფორმებისა, რომლებიც ჩაკეტილი და ექსპლიციტურია, ანუ ექსტენსიურად და ინტენსიურად გაუგებარია. განსაკუთრებით მაშინ, როცა საქმე ეხება თარგმნის ოპერაციას — უცხო ენობრივი გამონათქვამების სამიზნე ენაში შესაბამისი გამონათქვამებით ასახვას. ეს ყველაფერი კი ხდება უმეტესწილად დაძაბულობისა და წინააღმდე-

გობების ფონზე გამონათქვამის ადეკვატურად გამოხატვასა და მეტაფორულად ახლად თხზვას შორის, რომლებიც დინამიკურად უნდა იქნეს გადატანილი და გამოყენებული სამიზნე ენაში.

პარადიგმის ცნება ხსნის რაციონალური და მეცნიერული დისკურსის პრაგმატულ ჩართვა-ჩაქსოვის პერსპექტივას ისე, რომ კონტექსტუალური რელატივიზმი მის დასასრულს არ წარმოადგენს. მეცნიერების მოქმედებაზე ორიენტირებული რაციონალური დისკურსის ინტერკულტურული რაციონალური ახსნის პარადიგმა ემყარება „ექსპლანანდუმისა“ და „ექსპლანანის“ გაგებას, ისევე როგორც ცალკეულ შემთხვევებში — კომპეტენცია და მნიშვნელობა. ეს გაგება წინ უძღვის შიდა ანუ ენობრივი კულტურულ ჰორიზონტს. უცხო კულტურის გაგება შეიძლება აღვიქვათ, როგორც თარგმნა ამ კულტურათა ენობრივი და არაენობრივი პრაქტიკისა და ტრადიციებისა.

საბოლოოდ ირკვევა, რომ თარგმნის პრაგმატიკის მნიშვნელობა ახსნისა და გაგების ერთობლივ კომბინაციაში აყენებს პრეტენზიას სოციალურ-კულტურულ მეცნიერებათა პარამეტრების შეცნობასთან დაკავშირებით, რაც საკმაოდ შეზღუდულია და რისი აღიარებაც არ ხდება.

ამ თვალსაზრისით, არცთუ ისე იშვიათადაა წარმოდგენილი ურთიერთობა სოციალური და კულტურული მეცნიერებებისა თავიანთ ობიექტებთან მიმართებით, ისევე, როგორც არ ფასდება კომუნიკაციური ურთიერთობა თანაბარი უფლების მქონე დიალოგის პარტნიორთა შორის. მაშინ იქნებოდა თარგმნის პრაგმატიკა პარადიგმა, რომ ალტერნატივა ახსნასა და გაგებას შორის და მოწვევებითი სხვაობა ცოდნასა და შეცნობას შორის დაიძლეოდა.

უფრო სასარგებლო იქნებოდა თარგმნის ოთხ ფორმას შორის განსხვავებები დეტალურად რომ გამოეკვლიათ:

1) პირველი ფორმა იქნებოდა თარგმნობა (Dolmetschen) კომპეტენტურ ორენოვან პერსონასთან ორ ენას შორის გაცვლასა და ადეკვატური ალტერნატიული გამოხატვის ძებნასთან მიმართებით.

2) სხვა ასპექტებია ძირითადი, ყოველდღიური თარგმნის მსგავსი განმარტებითი და აპლიკაციური შტრიხები ერთი ენისა და პრაქტიკული კონტექსტის ჩარჩოებში, რომელთა მიმართებაშიც განზოგადებული ტიპები და წესები შესაბამისი სიტუაციიდან გამომდინარე

„ითარგმნება“.

3) მათ შორის განასხვავებენ უცხო კულტურული სამყაროს პრაქტიკულ ახსნასა და პრაქტიკულ ფორმებს ნაწილობრივი შეთანხმების მეშვეობით, რაზეც დიდადაა დამოკიდებული თარგმანის საბოლოო, სრულყოფილი სახე.

4) მეთოდური თარგმნის განსხვავებული ხასიათი განპირობებულია იმით, რომ ის არა მარტო უცხო კულტურულ სამყაროსა და პრაქტიკას ხსნის, არამედ უპირველესად ენის გადასვლას ეხება პრაგმატული განზომილებიდან მეცნიერულ, არგუმენტირებულ, თეორიულ და შედარებითი კომუნიკაციის ჭრილში.

ლიტერატურა

ბუშმანი, 2002 — Bußmann, Hadumod „Lexikon der Sprachwissenschaft“ Stuttgart, 2002.

თომე; გილი, 2002 — Thome, Gisela; Giehl, Claudia: „Kultur und Übersetzung.“ Tübingen, 2002.

კოლლერი, 1992 — Koller, Werner: „Einführung in die Übersetzungswissenschaft“. Heidelberg, 1992.

მუნცბერგი, 2003 — Münzberg, Franziske: „Die Darstellungsfunktion der Übersetzung.“ Frankfurt am Mein, 2003

რიტტელმაიერი ბარმენტირი, 2001 — Rittelmeyer/Parmentier „Einführung in die pädagogische hermeneutik“ 2001.

საყვარელიძე, 2001 — ნ. საყვარელიძე, „თარგმნის თეორიის საკითხები“, თბ., 2001.

ფანჯიკიძე, 1999 — დ. ფანჯიკიძე, „ქართული თარგმანის ისტორიის საკითხები“, თბ., 1999.

შტოლცე, 1999 — Stolze, Radegudis: Die Fachübersetzung. Eine Einführung. Tübingen, 1999.

ჰანსენი, 1995 — Hansen, Gyde: „Einführung in das Übersetzen,“ Kopenhagen, 1995.

ჰოზინგი; ქუსმაული, 1982 — Hösing G. Hans / Paul Kußmaul (1982): ~Strategie der Üb. Ein Lehr – und Arbeitsbuch.~ Tübingen.

ARMAZ MELADZE

The Position of the Translator and Translating from the Standpoint of the Classical Alternatives of Comprehension and Explanation

Summary

The paper is devoted to the phenomenon of translation as a means of comprehension between the representatives of different cultures. The notions of comprehension and explanation are examined in reference to the process of translating. The paper also focuses on some difficulties that hinder the adequate perception of an original text.

არმაზ მელაძე

ბაზებისა და ახსნის კლასიკური დიფერენციალური თარგმნისა და უთარგმნელობის ფენომენთან მიმართებით

ლინგვისტიკის კომპეტენციის საზღვრები იძლევა საშუალებას წინ წამოვიწიოთ რიგი საკითხებისა, რომლებიც ეწინააღმდეგება თარგმნის შესაძლებლობას. მთელი სიმრავლე არგუმენტებისა შეიძლება შემცირდეს სამ ძირითად ტიპად:

- 1) შეუძლებლობა მნიშვნელობის პირდაპირი გათავისება-აღქმისა; ანუ შეუძლებლობა შიდა სუბიექტური-ობიექტური სხვაობრივი კრიტერიუმებისა, რომლებიც მნიშვნელობის განსაზღვრას გულისხმობს.
- 2) ფუნდამენტური სხვაობა ცალკეული ენის სემანტიკური სტრუქტურებისა

და აქედან გამომდინარე, შეუძლებლობა ზუსტი შინაარსობრივი ეკვივალენტის არსებობისა ორ ენას შორის.

სიტყვა ზუსტად არ შეესაბამება სხვა სიტყვას სხვა ენაზე. ფრანგული დრო (*tempus*) არ შეესაბამება გერმანულს, გერმანული სუფიქსი, მაგალითად, *ung* არ აისახება ყოველთვის ფრანგულში შესაბამისი სუფიქსით და ა.შ.

- 3) კულტურული გარემოს სხვადასხვაობა, რომლის ფარგლებშიც შესაბამისი

ენები წარმოადგენენ საკომუნიკაციო საშუალებას.

როგორ უნდა ვთარგმნო, მაგალითად „*Ich habe meine Augen auf zu den Bergen, von welchen mir Hilfe kommt*“ — (ჩემი თვალები მიმართულია მთებისკენ, საიდანაც ველოდები დახმარებას), მაშინ, როცა იუკატანის (*Yucatan*) ნახევარკუნძულზე მცხოვრები ინდიელებისაგან მთები ასეული კილომეტრითაა დაშორებული. ამას ჩვენ მივყავართ იმ სამ თეზისამდე, რომლებიც თარგმნის შესაძლებლობას გამოირიცხავენ.

პირველი თეზისი არგუმენტირებულია ჩვენთვის ცნობილი ცნებების მიერ:

ბიჰევიორიზმის (Behaviorismus), ანტიმენტალიზმისა (Antimentalismus) და დესკრიპტივიზმის მიერ (Deskriptivismus), რომლებმაც მნიშვნელოვანი როლი ითამაშეს ფსიქოლოგიისა და ენათმეცნიერების განვითარების ისტორიაში.

ენობრივი მნიშვნელობები ძირითადად წარმოდგენილია ცნობიერების ფორმით. ვისაც სურს ჩასწვდეს, გაიგოს მნიშვნელობა, ინტუიცია ან რაღაც მსგავსი, მაშინ მან უნდა ჩაიხედოს საკუთარ თავში, მაგრამ ეს არ ეხება მნიშვნელობის ფენომენის უარყოფას, არამედ მარტოოდენ მეთოდოლოგიურ ასკეტიზმს: მნიშვნელობებს შეუძლიათ, ადამიანში წარმოიშენონ, როგორც ინდივიდუალური ცნობიერების ადეკვატური შინაარსი და არა, როგორც მეცნიერული კვლევის საგანი.

საინტერესო ვითარებაა ახალ გერმანულ სათარგმნელ სიტყვებში, რომლებიც არავითარ შემთხვევაში არ გაიგება როგორც ბიჰევიორიზმული, არამედ როგორც მცდელობა გაგების პრობლემისა, რომელიც შეიცავს „ქცევის“ პრობლემასაც. მაგალითად: ვინმემ საფუძვლიანად წაიკითხა და კომენტარები გაუკეთა რელიგიის გაკვეთილზე ათ ცნებას, რომლებიც მას ხელს არ უშლის ილანძლოს, თავის ახლობლებს, მშობლებს ცუდად მოექცეს, კიდევ ერთხელ ვინმე გამოასაღმოს სიცოცხლეს, იმრუშოს და ა.შ. იმიტომ რომ მას აქვს ამის ძლიერი სურვილი. აქედან გამომდინარე, შეიძლება დავასკვნათ, რომ ჩვენმა „ენერგიულმა“ ბიბლიის მკითხველმა ტექსტი ვერ გაიგო?!

ჩემის აზრით, აქ პრობლემა დგას გაგების პრიორიტეტისა ქცევასთან მიმართებით და არა პირიქით.

შემდეგი მაგალითი მიგვითითებს პრობლემაზე, რომელსაც ყოველთვის ყურადღებით უნდა მოვეკიდოთ. „მნიშვნელობა“ თუ „აზრი“ ტექსტისა — ასე შეიძლება ითქვას, — წარმოიქმნება ცნობიერებაში, რომლის ტექსტიც უნდა იქნეს აღქმული. ეს ეხება ხედვას, რომელიც ერთი შეხედვით საშიში და შეცდომაში შემყვანი არგუმენტია. მომდევნო ციტირებული გოეთეს ლექსი გვაძლევს საშუალებას განვიხილოთ ზემოაღნიშნული პრობლემატიკა. ეს ეხება ბოლო ორ პწკარს ცნობილი ლექსისას *Wandrer's Nachtlied*.

გოეთემ ეს ლექსი 1780 წლის 6 სექტემბერს 30 წლის ასაკში, ერთი დაძაბული დღის შემდეგ, თიურინგერის ტყეში მონადირეთა ქოხში რაფაზე-ფიცარნაკზე დაწერა. მე დარწმუნებული ვარ, რომ ეს ორი პწკარი იმპლიციტურად შეიცავს იმ პირობების ან კიდევ სიტუაციის აღწერას, რა პირობებშიც ეს ლექსი დაიწერა. ეს არის გამოხა-

ტულება უპირველეს ყოვლისა იმისა, რომ ბუნებაში ყველაფერი ერთმანეთთან მიზეზ-შედეგობრივად დაკავშირებული, ანუ ერთი რაღაც განაპირობებს მეორეს, და ამავე დროს გამომდინარეობს მისგან. ზუსტად ეს დიდი ფილოსოფიურ-ფსიქოლოგიური მომენტია დაჭერილი და მოაზრებული ამ ლექსში. ჩემი აზრით, შეიძლება ვისაუბროთ კმაყოფილებისა და მშვიდი ღრმა ძილის მოლოდინზე გადატანითი მნიშვნელობით. „აზრი“, „მნიშვნელობა“ ამ ორი პწკარისა შეიძლება იყოს ის, რომ ავტორს ეს ყველაფერი სიტუაციამ უკარნახა. ვიცით, რომ 51 წლის შემდეგ, როცა გოეთე ღრმად მოხუცებული ავიდა თიურინგენის ტყეში, მონადირეთა ქოხში იმავე ფიცარნაკზე წაიკითხა თავისი ლექსი და განსაკუთრებით ბოლო ორ პწკარს „*Warte nur balde, / ruhest du auch.*“ („მოიცა ცოტა დასცხრები შენაც“ (თარგ. კონსტანტინე გამსახურდიასი) ან კიდევ „სიმშვიდის განცდა გადმოვა შენშიც, ოღონდ მოიცა, სულ ერთი წამი“ (თარგ. ზურაბ არჩვაძისა) ჩაუღრმავდა. ამ დროს ის უკვე საკმაოდ ხანში შესული იყო და ტექსტი ამ ხელახალი წაკითხვისას სულ სხვანაირად „დაღლილმა და კმაყოფილმა“ აღიქვა და არა ისე, როცა მან ის 30 წლის ასაკში ქოხში თავის საწოლთან ფიცარზე მიაწერა. ასე რომ, საკუთარი ტექსტიც კი ცხოვრების ახალ ეტაპზე მეტ-ნაკლებად განსხვავებულ და ახალ შინაარსობრივ ან კიდევ ემოციურ დატვირთვის იქნს. მაგრამ ამ ყველაფერს ავტორი მაინც ცხოვრების ყველა ეტაპზე მიზანშედეგობრივ სპექტრში ხედავს.

გაგებისა და ახსნის პარამეტრშია მოქცეული ის საკითხიც, თუ მოცემული ორი ტექსტის შინაარსიდან გამომდინარე რომლის აქცენტირება უნდა გავაკეთოთ. მაგალითად: „*Abendfrieze auf Erwartung des erfrischenden Schlafes*“ თუ „*Todesahnung*“, (ორვე ქართულად სიკვდილის წინათგრძნობას ნიშნავს), ერთ-ერთს ავირჩევთ, თუ რაიმე ახალს შევიმუშავებთ? არა, ამ შემთხვევაში უკვე გაუგებრობასთან გვექნება საქმე. ასე რომ, შეუძლებელია თარგმნის დროს ასახო კონკრეტული ან თუნდაც უნიკალური აქტი გაგებისა. თარგმნა უმეტესწილად ახალი ტექსტის შეთხზვას ნიშნავს და ეს ახალი ტექსტი შეიძლება მკითხველის მიერ სრულიად განსხვავებულად იქნეს გაგებული, თუ მას შესაბამისი გარე პირობები შეუწყობს ხელს, ანუ, თუ ტექსტში ჩაერთვება მთარგმნელის წარმოდგენები. ტექსტები — ბანალურად რომ ვთქვათ — საკომუნიკაციო თვალსაზრისით არასდროს არ არიან ნათლად წარმოდგენილი, პირიქით, თითქმის ბუნდოვნად

გვეჩვენებინ. სხვადასხვა გარემოება თანამედროვე ჰერმენევტიკის მიხედვით აკონკრეტებს როგორც მთარგმნელის „გაგების ჰორიზონტს“, ასევე იმ გაგებინების საშუალება-სიგნალებს, რომლებსაც მთარგმნელი ტექსტში იყენებს. ასეთ შემთხვევებში მთარგმნელმა უნდა თარგმნოს ის, რაც ტექსტშია მოცემული, და არ უნდა გაუკეთოს აქცენტები იმას, რა კუთხითაც მან ტექსტის აზრი გაიგო. ეს ცოტათი მიაშინებურად ჟღერს, მაგრამ ამავდროულად სერიოზულია. ეს არის პირდაპირი დახასიათება ენისა, რომ ენა იძლევა ძირითადი ასპექტების (იმისა, რაც ტექსტში უნდა იყოს ნაგულისხმევი) საკუთარ ენაზე გადმოტანის საშუალებას. ეს ხდება მაშინაც კი, როცა არა ხარ დაწვრილებული, ჩასწვრივი თუ არა ტექსტის არსს. ეს თვალსაზრისი უფრო ნათელი რომ გახდეს, მოვიყვანოთ მეორე არგუმენტი, რომელიც ეწინააღმდეგება თარგმნის შესაძლებლობას:

2) ის, რაც ეწინააღმდეგება თარგმნის შესაძლებლობას, წარმოადგენს თითოეული ენის სემანტიკური სტრუქტურის ფუნდამენტურ სხვადასხვაობას. აქედან გამომდინარე, მე ვეყრდნობი ფილოსოფოს ფრიდრიხ შლაიერმახერს, რომელმაც ეს პრობლემა აღიარა და მას შემდეგი ფორმულირება მისცა:

„ასახვა ... იხრება ენის ირაციონალობისაკენ; ის აღიარებს: სიტყვა, როგორც ხელოვნების ნიმუში, არ გამოიხატება, არ აისახება სხვა ენაზე, რომელიც თავის ნებისმიერ ნაწილში ზუსტად შეესაბამება თავის წინარე სახე-სურათს, ისე როგორც ეს ორიგინალშია მოცემული. არამედ, ის ენის სხვადასხვაობის ფენომენიდან გამომდინარე შესაბამისად ითარგმნება.“

თუ ჩვენ ძებნის მიმართულებას ენათა წყვილებში რამდენიმეჯერ დავუბრუნდებით, მივიღებთ შესაძლო ეკვივალენტების კომპლექსურ ქსელს. აქედან გამომდინარე, სიტყვა „Tasche“; რომელიც ქართულად ჯიბეს, ტომარას, ჩანთას ნიშნავს, გერმანულ ენაში შეიძლება განსაკუთრებით პროდუქტიული პროცესით მრავალგვარად მოდიფიცირდეს — განახლდეს სიტყვათაგაერთიანებისა და ნომინალური შედგენლობის საშუალებით, როგორც **Hosen-, Einkaufs-, Aktentasche**. ზოგჯერ მრავალჯერადი გამოვლენის თავიდან აცილების მიზნით, ტექსტში ზემოაღნიშნულ დაზუსტებებს არ გამოიყენებენ. მაგალითად; თუ წინარე საუბარი შეეხებოდა **Aktentasche**-ს ანუ პორტფელს, შემდგომში მას მარტივად მოიხსენიებენ. „**Er stellte die Tasche hinter dem Sofa ab.**“ — „მან ჩანთა გადადო დივანის უკან“. ე.ი. ამ შემთხვევაში, სამიზნე

ენის ტექსტში არჩევანი შესაფერისი ეკვივალენტისა მთარგმნელმა უნდა გააკეთოს წინარე ტექსტიდან.

თუ საჭიროება დგება ორიგინალთან რაც შეიძლება მიახლოებული თარგმნისა, მაშინ, როგორც ამას შლაიერმახერი აღნიშნავს, უნდა მოხდეს სხვადასხვა ენაში იმის ასახვა, რაც ზუსტად შეესაბამება ორიგინალის ხატის თითოეული ცნების შესაბამის ასახვას მიზნობრივ ტექსტში ანუ თარგმანში, რომელიც წარმოუდგენელია და ეს შლაიერმახერსაც არ გაუკეთებია. თარგმნის დროს ჩვეულებისამებრ ეს არ ეხება იმას, რომ ინდივიდუალური ენობრივი მნიშვნელობები და სტრუქტურები სხვა ენის საშუალებით უნდა აისახოს, არამედ ეს ეხება იმას, რომ ენის სემანტიკურ გამოხატულებათა მეშვეობით რებროდუცირდეს ასევე გამოხატვის საშუალებები სხვა ენისა და იყოს მსგავსი და ადეკვატური მიზნობრივი ანუ თარგმანის ენისა. ამით დგინდება, თუ რა შემთხვევაშია შესაძლებელი ენაში შინაარსობრივ სხვადასხვაობათა გამოხატულების უარყოფა, რომელიც თარგმანის ენაში უნდა აისახოს და რომელიც ჩვენ უკვე „Tasche“-ს მაგალითის ფონზე განვიხილეთ.

ახლა ჩვენი მესამე არგუმენტი, რომელიც ეწინააღმდეგება თარგმნის შესაძლებლობას.

მთარგმნელები ყურადღებას ამახვილებენ ბუნებრივ და კულტურულ სხვადასხვაობებზე ყველა ასპექტში, რომლებიც ენის გარე და შიდაენობრივ ფაქტორებს წარმოადგენენ. თუ ეს ასეა, ლინგვისტიკის მნიშვნელობა მთარგმნელებისათვის რელატიური — ფარდობითია. კვლავ კიდევ ერთი მაგალითი:

„**Du siehst also, sagte X, dass die Hauptverdächtigen zu der Zeit ganz woanders waren. Was verstehst du darunter, wollte Y wissen. Er war in gereizter Stimmung, da X ihn ohne Frühstück hier nach Z geschleppt hatte. Meinst Du damit, dass sie den Mordschauplatz nicht errichten konnten, ohne über 186 000 Meilen pro Sekunde zu fahren? Wenn nicht, so waren sie nicht ganz woanders, sondern nur relativ und scheinbar woanders.**“

„ამრიგად თქვენ ხედავთ, ამბობს X, რომ მთავარი ეჭვიმტანილები იმ დროისათვის იყვენ სადმე სხვაგან. რას გულისხმობთ, სურს Y გაიგოს? ის საკმაოდ გაღიზიანებული იყო, რადგან X-მა ის არც კი უსაუზმია, ისე წაათრია სხვა მესამე პიროვნებასთან. როგორ ფიქრობ, მათ 186 000 მილი წამში რომ არ ემგზავრათ, მიაღწევდნენ

მკვლელობის ადგილს? თუ არა, ისინი მთლად სადმე სხვაგან კი არ იყვნენ, არამედ ფარდობითად სადმე სხვაგან“.

შეიძლება დარწმუნებით ითქვას, რომ ეს ცული თარგმანია და, სხვათა შორის, დედნისგან დამოუკიდებლადაც კი არის ნათარგმნი. მთარგმნელმა აღნიშნული ციტატა ამერიკული ტექსტიდან თარგმნა გერმანულ ენაზე, მე კი ის გერმანულიდან ქართულად გადმოვთარგმნე და, შესაბამისად, უნდა ითქვას, რომ დედნისგან დამოუკიდებლად, მხოლოდ ამერიკულიდან გერმანულად ნათარგმნი ტექსტი გავიხადე დედნად, რის გამოც, ვერ შევძელი ზუსტად მეთარგმნა ის აზრი ტექსტისა, რომელიც დედანშია მოცემული. ასეთი შემთხვევის დროს ვერნერ კოლერის საუბრობს „ამოსავალი ტექსტის დამოუკიდებელი თარგმნის კრიტიკის შესახებ“, კატარინა რაისი კი საუბრობს „სამიზნე ტექსტზე დამოკიდებული თარგმნის კრიტიკის შესახებ“. აქ ალბათ უნდა გამოანგარიშებულიყო სიჩქარე კმ/წმ-ში, ესე იგი, ევროპული სისტემით. ანუ აქ საუბარია ე. წ. ბუნებრივ მუდმივაზე, სინათლის სიჩქარეზე (300 000 კმ/წმ-ში) და ეს კავშირი მიაჩნებოდა ფარდობითობის თეორიაზე. გერმანულ მკითხველს უფრო ნაკლები ძალისხმევა სჭირდება ამის მისახვედრად, თუ მისთვის სიჩქარე მითითებული იქნება მისთვის ნაცნობი საზომი ერთეულით და იგივე შეიძლება ითქვას ქართველ მკითხველზეც.

ჩემი აზრით, თარგმანში კულტურის სპეციფიკის პრობლემა უპრეცედენტოდ დომინირებს. ეს ასხვავებს ყოველთვის რეალიზების, ობიექტებისა და ფაქტების სხვადასხვა ტიპს გარეენობრივ სინამდვილეში, რომლებიც თარგმნის დროს საკმაო სირთულეებს ქმნის. ალბრეხტი განასხვავებს რეალიზების ანუ კულტურული სპეციფიკის ოთხ ტიპს.

ა) ბუნებრივი ობიექტები, აქ საუბარია: მცენარეებზე, ცხოველებზე, ლანდშაფტის ფორმებზე, რომლებსაც გარკვეულ ადგილებზე ვხვდებით.

აქ მთარგმნელს უჩნდება კითხვა, რამდენად გასაგებია თავის რეგიონში ესა თუ ის მოვლენა ან სუბიექტი. მაგალითად: ცხოველები ლომი, ვეფხვი, ჟირაფი და ა. შ ექვსგარემო ცნობილია, მაგრამ საეკვოა ისეთი სიტყვები, როგორცაა **garrique, macchie, Tajga, Geest** და ა.შ. ზოგჯერ პრობლემა თავს იჩენს ერთსა და იმავე ენობრივ მთლიანობაში — განზომილებაში. მაგალითად, ყველა სამხრეთ გერმანელმა არ იცის სიტყვები **Geest**“, „Brink“.

ბ) არტეფაქტი — (ადამიანების მიერ შექმნილი პროდუქცია, რომელიც კულტურულ მახასიათებელს წარმოადგენს).

„Spag(h)etti, Tortellini, die Bagnette, Roarsbeef“ და ა.შ. ფართოდ გავრცელებული სიტყვებია და ბუნებრივია, თავის უძველეს წარმომშობ რეგიონის ფარგლებს გასცდა. გლობალიზაციის ეპოქაში ნაწილი სპეციფიკური არტეფაქტებისა შემცირდა.

გ) ქვეყნის კულტურულ-სპეციფიკური ინსტიტუციები: კოლეჯი, საჯარო სკოლა, ზაფხულის გამოცდების ვადა (**appello straordinario**) და ა. შ.

ზემოაღნიშნული სიტყვებით გამოხატული საგნებისა თუ მოვლენებისათვის სხვა ქვეყნებში შესაბამისი ეკვივალენტები არ არსებობს. მთარგმნელმა უნდა გადაწყვიტოს, მარტივად გამოხატოს თუ გამოყენების შემთხვევაში თავად მიუსადაგოს გონივრული ეკვივალენტი? მაგალითად: „Ferienexamenstermin“ არდადეგების გამოცდების ვადას მოუნახოს ეკვივალენტი „**appello straordinario**“, თუ განმარტოს თავის ენაზე? გერმანულად მოკითხვას „**Wie geht's?**“ — როგორა ხარ? ყოველთვის არ მიესადაგება ინგლისური ეკვივალენტი „**How are you?**“, თუ საუბარია ჯანმრთელობის მდგომარეობაზე.

დ) კოლექტიური დამოკიდებულება საგნებსა და სიტუაციებზე.

იშვიათად, რომ ბატი ევროპულ ქვეყნებში არ აღნიშნავდეს სულელს. მაგალითად, ის არის სულელი „ბატი“ (სხვა ენებშიც ეს ასევე აღიქმება).

ეს ნიშნავს იმას, რომ კოლექტიური დამოკიდებულება ცხოველების, ინსტიტუციების ან რაღაც მსგავსი საკითხების მიმართ სხვადასხვა ენობრივ მთლიანობებში იგივე ან მეტად მსგავსია. თუმცა, ესპანურ მენტალიტეტში სიტყვა „განსო“ ან მდებრობითი სქესის „განსა“ სისულელესთან და ასევე გულგრილობასთანაც ასოცირდება.

მთარგმნელს შეუძლია უფრო მეტი მაგალითი მოიყვანოს. მას არა აქვს უფლება ამოსავალ ენაზე მოლაპარაკე ენობრივი ჯგუფისათვის დამახასიათებელი ნიშან-თვისებები უბრალოდ მექანიკურად გადაიტანოს სამიზნე ტექსტში, რადგან ეს ამოსავალი ენის ქვეყნისთვის დამახასიათებელი კულტურული რეალიზების გაუფასურება იქნებოდა. უმეტესი ლექსიკონები სწორედ ამ სახის სირთულეებს ითვალისწინებენ.

სანამ ამ პრობლემას კულტურის ფენომენიდან გამომდინარე ცნებებთან დაკავშირებით გავითვალისწინებდეთ, მანამ მინდა აღვნიშ-

ნო, რომ მთარგმნელის მიერ მიღებული გადაწყვეტილებები და მიდგომის სხვადასხვა ტიპი ამრავალფეროვნებს ტექსტის სახეებს, ტიპებსა და თარგმანის მიზნებს. როცა, მე აქ „სიტყვებით“ ვსაუბრობ, სიტყვებში კი არ ვგულისხმობ ლექსემებს, არამედ, ვგულისხმობ სიტყვებს მოცემულს კონტექსტში და ამის ილუსტრაცია საჭიროების შემთხვევაში შესაძლებელია შესაბამისი მაგალითებით.

საინტერესოა, როგორ გამოიყურება თარგმანი კულტურასთან დაკავშირებული სიტყვა-ცნებებით? და თარგმნის რომელი მეთოდები შეიძლება იქნას გამოყენებული? ნიუმარკი აძლევს მთარგმნელებს ხუთ რჩევას მეტ-ნაკლებად გამოხატული უთარგმნელობის ასპექტის გადასალახავად. ეს გახლავთ: ტრანსლაცია, ნასესხები თარგმანი, სუბსტიტუცია, განმარტებითი თარგმანი და დამკვიდრებული თარგმანი.

როგორც ვიცით (და ამას ბევრი ამტკიცებს), არ არის შეუძლებელი კულტურული განსხვავებების თარგმანი. თარგმნის მეთოდებიდან გამომდინარე, მთარგმნელის ამოცანა არის ის (რაც ჩვენ უკვე არაერთხელ აღვნიშნეთ), რომ გაგებინების ბარიერი არ წარმოშვას. მთარგმნელმა, ენის შეგონებიდან გამომდინარე, ფაქიზი კომპეტენტური კონტაქტი უნდა დაამყაროს თარგმანის მკითხველთან ანუ აღრესატთან, რათა მოხდეს თავმოყრა ასე თუ ისე არსებული საშუალებებისა და ჯგუფურად წარმოადგინოს სხვადასხვა თარგმნის სხვადასხვა სახის სტრატეგიები.

ნოიბერტი თარგმნის შესაძლებლობას ახარისხებს ტექსტის ტიპების მიხედვით. პირველი ტიპი ეს გახლავთ „რელატიური ან კიდევ აბსოლუტური უთარგმნელობა“, ტიპი მეორე „ნაწილობრივი თარგმანი ოპტიმალურ თარგმანადე საკმარისია“ (ტიპი მესამე და მეოთხე). ჩვენთვის განსაკუთრებით საინტერესო მეორე ტიპი უნდა იყოს და, რაც ყველაზე მთავარია, „ნაწილობრივი თარგმანი“ უნდა განხორციელდეს, რადგანაც ამ ტიპებთან მკითხველი ნათარგმნი ტექსტისა და მკითხველი დედნისა ერთმნიშვნელოვნად განსხვავდებიან ერთმანეთისაგან. მთარგმნელი ყოველთვის ფიქრობს, რა გადმოიტანოს დედნიდან შეუცვლელი და თუ რაიმეს შეცვლის, როგორ შეუსაბამოს სამიზნე ტექსტის კულტურას, რათა გასაგები იყოს მკითხველისათვის, როგორც უცხო კულტურის წარმომადგენლისათვის.

ე.წ. პოსტმოდერნისტულ ლიტერატურის თეორიასა და ფილოსოფიაში, რომლის წარმომადგენლებიც იყვნენ დერიდა (**Jacques Derrida**) და პაულ დე მანი (**Paul De Man**), რომლებმაც შემოიღეს ტერმინი

„დეკონსტრუქცია“, მათ ყურადღება გაამახვილეს უთარგმნელობის ასპექტზე. ამავე დროს დერიდამ და დე მანმა წინა პლანზე წამოსწიეს ტექსტში ე.წ. „უთარგმნელი ნარჩენები“ ანუ ტექსტის ის ნაწილები, რომელთა თარგმნაც შეუძლებელია.

მიღებულია, რომ უპირველესად საჭიროა როგორმე გაიგო ტექსტი (რეცეფცია), როგორმე ჩასწვდე მის აზრს (პერცეპცია) და შემდგომ შეძლო მისი თარგმნა (აპერცეფცია). აქ ჩვენი ენის ცოდნა და გამოცდილება ტრადიციების გადაცემისა ქმნის საფუძველს, რომ ყოველთვის ენის ნიშნები ერთსა და იმავეს ნიშნავენ. ხატოვნად რომ ვთქვათ, გაგება შესაძლებელია, თუ არსებობს კეთილი ნება გაგებინებისა.

რეცეფცია არის აღქმის პასიური მხარე. პერცეფცია არის უფრო ფიზიოლოგიური აღქმა აზრობრივი გადამუშავების გარეშე და აპერცეფცია არის ყველაფერი ამის კომბინირება, ანუ ეს არის გათვინობიერებული აღქმა და გადამუშავება ყველაფერ იმისა, რაც ჩვენს ცნობიერებაში აღწევს. განასხვავებენ ტრანსცენდენტალურ და ემპირიულ აპერცეფციას. ემპირიული არის უფრო გამოცდილებასთან დაკავშირებული, ანუ ინდივიდუალური-სუბიექტური. ხოლო ტრანსცენდენტალური არსებობს უფრო ინდივიდებს შორის სხვა ინდივიდებიდან გამომდინარე და ამდენად, უფრო ობიექტური და ინტერსუბიექტური.

ამ შემთხვევაში თავს იჩენს კიდევ ერთი პრობლემური და გადასაწყვეტი მხარე — დეკონსტრუქცია. უხეზად უნდა ითქვას, რომ დეკონსტრუქცია, უპირველეს ყოვლისა, წინააღმდეგია ენაში შეზღუდული ტერმინოლოგიის ლოგოცენტრისტული წარმოდგენების მიმართ. როგორც ვიცით, ნიცემ მიუთითებს ტექსტში სიტყვათა მნიშვნელობების საფუძვლიან ამბივალენტურობაზე, რომლებიც არასოდეს აფიქსირებენ კონკრეტულ აზრს: აქ ყველაფერი ტრიალებს წერილობითი ტექსტის ირგვლივ, განსხვავებით ზეპირსიტყვიერებისა, სადაც პირდაპირ წარმოდგენილია აზრი ნაფიქრალისა — თქმულისა და ერთმნიშვნელოვანია. მაგალითად, ეს შეიძლება იყოს წერილობითი ტექსტი, რომელიც უნდა იყოს მრავალმხრივი და არაერთმნიშვნელოვანი, რადგანაც ის ყოველთვის სხვადასხვა სიტუაციაში ახლად და სხვაგვარად იკითხება და შესაბამისად გაიგება. კითხვის პროცესში კი ხდება რადიკალური გადატანა-გადაადგილება ჩვენს ცნობიერებაში. ამის გამო, რომ ინტერპრეტაციულად „აზრი“ არ ფიქსირდება, რადგანაც ენობ-

რივი ნიშანი სხვაზე ახდენს აქცენტს და ყველა ავტორს შეუძლია მნიშვნელობებზე „დაუსრულებლად მიუთითოს“.

სიტყვები ისტორიულია და არასოდეს აღნიშნავენ არა მხოლოდ იმას, რასაც პირველად აღნიშნავდნენ, არამედ მათი მნიშვნელობა გადაუწყვეტელია და დროის ფაქტორზე მეტად არიან დამოკიდებული. ანუ ზუსტად ვერ ვიგებთ იმას, რისი თქმაც სურდა ავტორს. ლიტარატურათმცოდნეობაში ტექსტის შინაარსზე საუბრისას, ყოველთვის მიუთითებენ ე.წ. „ავტორის განზრახვაზე“, რომლის განმარტებით დეკონსტრუქტივისტებს ამხიეღენ ილუზიებისა და ცრუ რწმენების აკვიატებაში. არის ტექსტის შინაარსი — აზრი ნამდვილი? და აქ არ არსებობს რაიმე უზუსტობები?

განმმარტებლების ინტერესი რადიკალურად შეიცვალა და მეტი ყურადღება დაეთმო ნიშანთა სტრუქტურას. რამდენად ავტონომიურები არიან ისინი? შეუძლიათ სიტყვებს იყენენ დამოუკიდებლები და აზრებსა და გაგებას მისცენ სხვა მიმართულებები? და მაშინ სად არის წინარე მნიშვნელობა? და საინტერესოა, რომელი მნიშვნელობა უნდა ითარგმნოს? ან კიდევ, როგორ უნდა ვიმოქმედო, რომ ჩემი თარგმანი კვლავ სხვაგვარად არ იქნეს გაგებული? ფიქრობს მთარგმნელი. აქ თავისუფლად შეიძლება მივუთითოთ სიტყვათა თამაშსა და ირონიასზე, როგორც წერის მოტივაციზე“.

ცნობიერება ენის პრინციპული დაუფლების შეუძლებლობისა, ნიშანთა განუსაზღვრელობისა, რომლებიც ჩვენ ერთმანეთში გვერევა, ეწინააღმდეგება ავტორის ცნობიერად უწყვეტი ფორმულირების წარმოდგენას. პრობლემისადმი ამდაგვარი მიდგომა გვიხსნის, თუ რატომ მიიჩნედა დერიდა თარგმნას შეუძლებლად და რატომ თვლიდა მას ეიფორიად, მაშინ, როცა ის თარგმნის თეორეტიკოსი არ ყოფილა. დერიდა უერთდება ბენჯამინის წარმოდგენას და აკეთებს კომენტარს. მისი ენისა და თარგმნის თეორია ეფუძნება მოსაზრებებს, რომ მიმიკური ანუ ამსახველი პრინციპი არის პასუხისმგებელი ცალკეული ენის სპეციფიკური მახასიათებლებისა.

ბენჯამინი გახლავთ მთარგმნელი, რომელიც საკუთარ ენაში იკვლევდა და აკეთებდა იმიტირებას, თითქოს საკუთარ ენაზე შექმნილი ტექსტი ყოფილიყო უცხო. აქ დერიდა ეყრდნობა და მიანიშნებს ბაბელის მითოსზე, რომ თარგმნა შეუძლებელია. სხვადასხვა ენის თავისებურებებიდან და განსაკუთრებულობიდან გამომდინარე, მთარგმნელს არ ძალუძს იგნორირება გაუკეთოს სხვადასხვა ენის გამოხატ-

ვის მრავალფეროვან ან კიდევ განსხვავებულ დონეებს და მოიქცეს ისე, თითქოს არსებობდეს შესაბამისი პირდაპირპროპორციული ურთიერთობა ენობრივ ნიშნებს შორის. განსაკუთრებით პოეზიის თარგმნის შეუძლებლობაზე მიუთითებს ის. დერიდა წერს: „მთარგმნელი კი არ მიისწრაფვის იქითკენ, რომ ესა თუ ის უნდა თქვას, დააფიქსიროს, ესა თუ ის აზრი — შინაარსი უნდა გადაიტანოს ან რაიმე განსაზღვრული მნიშვნელობა უნდა გვაცნობოს, არამედ მას სურს აჩვენოს სიახლოვე-მსგავსება ენებს შორის და ამასთან დაკავშირებით განსაზღვროს მთარგმნელის შესაძლებლობები: ყოველთვის უცვლელი და გაუგებარი რჩება ის, თუ რა ხიბლავს მთარგმნელს და რა განსაზღვრავს მის ტაქტიკა-სტრატეგიას“.

ბენჯამინი ხსნის სიტყვას, როგორც ამოცანას, უარყოფას, კაპიტულაციას უთარგმნელობის წინაშე, რომელიც ეიფორიიდან გამომდინარეობს. ეს ეფუძნება იმას, რომ მოთხოვნა ორიგინალური ერთგულებისა ეწინააღმდეგება სამიზნე ენაში ენობრივი ერთეულების თავისუფალ ტრანსფორმაციას. „ეს არის ეიფორია თავისუფლებასა და ერთგულებას შორის ტექსტთან მიმართებით“.

ლიტერატურა

ალბრეხტი, 2005 — Albrecht, Jörn: „Übersetzung und Linguistik,“ Tübingen, 2005

ბენჯამინი, 1969 — Benjamin, Walter: „Die Aufgabe des Übersetzers.“ In: H.J. Störig: Das Problem des Übersetzens. Darmstadt, 1969.

ბუსმანი, 2002 — Bußmann, Hadumod „Lexikon der Sprachwissenschaft“ Stuttgart, 2002

თომე; გიილი, 1999 — Thome, Gisela; Giehl, Claudia: „Kultur und Übersetzung.“ Tübingen, 1999

საყვარელიძე, 2001 — ნ. საყვარელიძე, „თარგმნის თეორიის საკითხები“, თბ., 2001.

ფანჯიკიძე, 1999 — დ. ფანჯიკიძე, „ქართული თარგმანის ისტორიის საკითხები“, თბ., 1999.

შტოლცე, 2005 — Stolze, Radegundis: „Übersetzungstheorien. Eine einföhrung.“ 4. Auflage. Tübingen, 2005.

Classical Dimension of Comprehension and Explanation in Relation to the Phenomenon of Translatability - Non-translatability

Summary

The paper discusses a number of issues devoted to the difficulties of translation viz.

a. non-equivalence of languages

As is well known, languages do not cover one another. The given fact is conditioned by specific cultural and mental patterns underlying different languages.

b. Lexical units with altered semantics that might hinder the adequate perception of a text.

c. Names of culturally specific artifacts that are not evidenced in the target culture and language.

მანანა რუსიშვილი

სარკაზმი როგორც ბარტოზისა და „სახის“ რღვევის
საშუალება

(სატელევიზიო ვიქტორინა-შოუ „სუსტი რგოლის“ მაგალითზე)

1. შესავალი

სტატიის ძირითადი მიზანია სარკაზმის როგორც გართობის ელემენტის კულტურული თავისებურებების კვლევა სატელევიზიო ვიქტორინა-შოუ „სუსტი რგოლის“ ბრიტანული, ამერიკული და ქართული ვარიანტების ჩანაწერების შედარების საფუძველზე. საინტერესოა ისიც, თუ რა მსგავსებაა, ერთი მხრივ, შოუს ორიგინალურ, ბრიტანულ და, მეორე მხრივ, მის ამერიკულ და ქართულ ვარიანტებს შორის და რამდენად აქტუალურია თითოეული მათგანისათვის შოუს ძირითადი პრინციპი — გამიზნული შეტევა მონაწილის (ზოგ შემთხვევაში კი წამყვანის) სახეზე და, შესაბამისად, მისი სახის გამიზნული რღვევა.

აღნიშული საკითხების გამოსაკვლევად ვსწავლობთ სარკაზმის როგორც არათავაზიანობის ერთ-ერთი გამოვლინების როლსა და მისი აქტუალიზაციის ვერბალურ და არავერბალურ თავისებურებებს შოუს თითოეულ ვარიანტში.

2. არათავაზიანობის თეორია და სარკაზმი

არათავაზიანობის კატეგორია, მისი საპირისპირო თავაზიანობის პრაგმატიკული კატეგორიის მსგავსად, კვლავ რჩება კულტურათშორისი პრაგმატიკის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან საკვლევ პრობლემად. გოფმანი (გოფმანი, 1967, 14) არათავაზიანობას უკავშირებდა მსმენელის სახეზე შეტევისა და მისი სახის რღვევის მცდელობის მოტივს და ასკვნიდა, რომ ექსპლიციტურად არათავაზიანი რემარკი შეიძლება არც იყოს დაკავშირებული მოსაუბრის პიროვნული ღვარძლის ან შუღლის გამოხატვასთან და ამდენად, მიზნად არ ისახავდეს მსმენელის დამცირებას ან შე-

ურაცხყოფას. ამ ტიპის რემარკად გოფმანს მიაჩნდა მასწავლებლის მიერ მოწაფისათვის მიცემული კრიტიკული შენიშვნა და ე.წ. უნებლიე არათავაზიანობის შემთხვევები, როდესაც მოსაუბრეს არა აქვს განზრახული მსმენელის სახის რღვევა. კულაპაპერის განმარტებით, არათავაზიანობა არის კომუნიკაციური სტრატეგია, რომელიც მიზნად ისახავს მსმენელის სახეზე შეტევას, მის რღვევას და, ამგვარად, იწვევს სოციალურ კონფლიქტსა და დისპარმონიას (კულაპაპერი და სხვ. 2003, 1546). ერთ-ერთ შემდგომ ნაშრომში კულაპაპერი თავადვე აყენებს ეჭვქვეშ ამ განმარტების ჭეშმარიტებას იმ მოტივით, რომ იგი არ აზუსტებს, თუ რა იგულისხმება სოციალურ კონფლიქტსა და დისპარმონიაში. ზემოთქმულის გათვალისწინებით, კულაპაპერი გვთავაზობს არათავაზიანობის ახალ, მოდიფიცირებულ განმარტებას, რომლის მიხედვითაც მოსაუბრე ჭეშმარიტად არათავაზიან საკომუნიკაციო აქტს ახორციელებს, როდესაც (1) იგი მსმენელს განზრახ აყენებს შეურაცხყოფას, როდესაც (2) მსმენელი მას აღიქვამს როგორც გამიზნულად არათავაზიანს და (3) როდესაც ორივე მომენტი ((1) და (2)) აქტუალიზდება თანადროულად. (კულაპაპერი, 2008). ცხადია, ძირითადი სიანლე კულაპაპერის ბოლო განმარტებაში, როგორც თვით ავტორიც აღნიშნავს, არის არა მარტო მოსაუბრის, არამედ მსმენელის პოზიციის გათვალისწინებაც. მართლაც, გამოთქმა შეიძლება არათავაზიანად ჟღერდეს, მაგრამ მსმენელმა ან არ აღიქვას იგი ასეთად, ან მისი დეკოდირების პროცესში იფიქროს, რომ მოსაუბრის მიზანს არ წარმოადგენდა არათავაზიანი ქმედება და, შესაბამისად, არ მიიჩნის იგი ასეთად. ორივე შემთხვევაში, პროპოზიციის რეალური განზრახვა და მისი ჭეშმარიტი რეგისტრი დაზუსტდება კონტექსტში.

არათავაზიანობის ერთ-ერთი კატეგორია, სარკაზმი, განიხილება როგორც ირონიის ერთ-ერთი ფორმა, რომელიც მიზნად ისახავს მსმენელის გულისტკენას (მაკდონალდი და პირსი, 1996) (ანუ სახის რღვევას, მ.რ) და გულისხმობს მის იმპლიციტურ კრიტიკას, ხოლო, უკიდურეს შემთხვევებში, ზიზღისა და ათვალწუნების ექსპლიციტურად გამოხატვას (უილსონი და სპერბერი, 1992).

სახის რღვევისა და სახეზე შეტევის სტრატეგიები შეიძლება დაჯგუფდეს ორ მთავარ კატეგორიად: მალალი და დაბალი კონტექსტის (ან დადებითი და უარყოფითი თავაზიანობის) კულტურების მოდელს, რომელთა მიხედვითაც მალალი კონტექსტის (აზიური) კულტურების ყოფაში ინდივიდი ცხოვრობს საკუთარი სოციალური ქვეჯგუფის ცხოვრების წესებითა და ადათებით, იყენებს უპირატესად სახის არაპირდაპირ სტრატეგიებს და იმ-

დენად უფროხის საკუთარ სახეზე პოტენციურ შეტევასაც კი, რომ ცდილობს საჭოჭმანო შემთხვევებში იმოქმედოს თავისი ნდობით აღჭურვილი პირის, მედიატორის მეშვეობით, რომელიც უმტკივნეულოდ მოუგვარებს საქმეს. ამ ტიპის კულტურებში ურთიერთობის სიმძიმე გადატანილია ქვეტექსტსა და მეტყველების ირიბ აქტებზე. ამის საპირისპიროდ, დაბალი კონტექსტის (ევროპული და ჩრდილო-ამერიკული) კულტურები დიდ როლს ანიჭებენ ექსპლიციტურ, ვერბალურ კომუნიკაციას და ინდივიდის თავისუფლებას (ჯენდტი, 2010, 72). ცხადია, ერთპიროვნულად მალალი ან დაბალი კონტექსტის კულტურა თანამედროვე გლობალიზაციის ეპოქაში ძნელად იარსებებს, მაგრამ მაინც, სავარაუდოდ, ქართული მენტალიტეტის, ისტორიისა და კულტურული თავისებურებების გათვალისწინებით იგი შეიძლება უპირატესად მალალი კონტექსტის კულტურას მიეკუთვნებოდეს. ამ თვალთახედვიდანაც შეეცდებით მოვძებნოთ მიზეზი და მიზეზი ჩვენ მიერ საანალიზოდ აღებული შოუს ვარიანტებს შორის შესაძლო განსხვავებისა, რადგანაც ორიგინალური (ბრიტანული) ვერსია და მისი ამერიკული და ქართული სახესხვაობები სხვადასხვა ტიპის კულტურაში რეალიზდება.

3. „სუსტი რგოლი“

ცნობილია, რომ „სუსტი რგოლი“ დიდ ბრიტანეთში დაიბადა 2000 წელს და დღესაც დიდი წარმატებით სარგებლობს, ყველაზე მნიშვნელოვან, შესაბამისად, უძვირეს სატელევიზიო დროს გადაიციემა და მეორდება რამდენიმე სატელევიზიო არხზე. ამ შოუს გამორჩეულ პოპულარობაზე ის ფაქტიც მეტყველებს, რომ მის ერთ-ერთ გადაცემაში ბრიტანეთის ყოფილი პრემიერ-მინისტრი ტონი ბლერი და ამერიკის ყოფილი პრეზიდენტი ჯორჯ ბუშიც კი დაუპირისპირდნენ ერთმანეთს. ასეთი სტატუსი, სხვა ფაქტორთა შორის, შოუს უცვლელი ბრიტანელი წამყვანის, ენ რობინსონის დამსახურებაცაა. ცნობილია, რომ შოუ, რომელიც თავდაპირველად, ე.წ. ვიქტორინის (Quiz show) კატეგორიას მიეკუთვნებოდა, ენ რობინსონის პიროვნული თვისებების გამო გადაიზარდა 'ჩეთ-შოუში'. მეორე მხრივ, სხვა მსგავსი ტიპის გადაცემებისაგან განსხვავებით, რომლებიც, უმრავლეს შემთხვევაში, მიზნად მონაწილის 'სახის' რღვევას კი არა, მის რეკლამირებას ისახავენ, ეს შოუ იმითაც არის გამორჩეული, რომ წამყვანის სარკაზმი გამიზნულად არის მიმართული მეტოქის (შოუს მონაწილის) სახის რღვევისაკენ. ენ რობინსონი ამ მიზანს

ბრიტანელებისათვის კარგად ცნობილი გამყინავი ხმით, სარკასტული გამომეტყველებით, სუსხიანი რემარკებითა და მოსწრებული (ხშირად გართმული) გამონათქვამებით წარმატებით აღწევს.

იგულისხმება, რომ არც მოსწრებული გამონათქვამები და არც სარკაზმი არ უნდა გასცდეს შოუს (თამაშის) ფარგლებს და რეალურად არ უნდა დაამციროს არც ერთი მხარე (მონაწილე თუ წამყვანი). იმას, რომ შოუ თამაშის ფორმატში მიმდინარეობს, შოუს ყველა წამყვანი ხშირად იმეორებს. კერძოდ, სამივე კულტურაში წამყვანის ერთ-ერთი ძირითადი ფრაზაა **‘ვითამაშოთ სუსტი რგოლი’ (let’s play the weakest link)**. მიუხედავად ყველაფრისა, როგორც მასალა გვარწმუნებს, სახეზე გამიზნული შეტყვის მომენტი კვლავ აქტუალურია და თუმცა ის მხოლოდ თამაშის ნაწილია, იმის გამო, რომ შოუ სამივე შემთხვევაში პოპულარული სატელევიზიო არხით გადაიცემა, მოთამაშისათვის რთული ასატანი უნდა იყოს პოტენციური სარკაზმი და არათავაზიანობაც კი.

საინტერესოა, როგორ აქტუალიზდება ყველაფერი ეს „სუსტი რგოლის“ ქართულ ვერსიაში, რომელიც 2008 გამოჩნდა რუსთავი 2-ს ეთერში და მხოლოდ ერთ სეზონს გასტანა? ქართული ვერსია ემთხვევა ცნობილ ბრიტანულ ფორმატს, რაც ბუნებრივია, რადგანაც, ჩვეულებრივ, სატელევიზიო გადაცემის ერთი კულტურიდან მეორეში გადატანის დროს უცვლელი რჩება შოუს დარბაზის გაფორმება, ატმოსფერო, წამყვანის ტიპაჟი და ტანსაცმელიც კი, გარკვეული გამონაკლისების გარდა, მაქსიმალურად უახლოვდება ორიგინალური შოუს წამყვანისას. ამ მხრივ გამონაკლისი არც „სუსტი რგოლის“ ქართულ ვარიანტი გამოდგა. ქართველი წამყვანის, ჩვენთვის კარგად ცნობილი ნიჭიერი მსახიობის, ვარცხნილობა, ჩაცმის სტილი, დგომის მანერა, ჟესტიკულაცია და გამომეტყველება საოცრად ჰგავს ენ რობინსონისას.

„სუსტი რგოლი“ რამდენიმე ძირითად ნაწილს შეიცავს: ა) რაუნდის მონაწილეები წარმოადგენენ საკუთარ თავს; ბ) წამყვანი წარმართავს რაუნდს; გ) წამყვანი აფასებს რაუნდს და სთხოვს მონაწილეებს გამოავლინონ „სუსტი რგოლი“; დ) მონაწილეები ავლენენ სუსტ რგოლს; ე) წამყვანი სთხოვს თითოეულ მონაწილეს დაასაბუთოს საკუთარი არჩევანი; ვ) წარუმატებელი მონაწილე („სუსტი რგოლი“) აფასებს ყოფილი მოწინააღმდეგეების შანსებსა და საკუთარ თამაშს.

როგორც მასალა გვიჩვენებს, ბრიტანულ და ამერიკულ ვარიანტებში წამყვანები სარკასტულ ან ორაზროვან კითხვებს უსვამენ მონაწილეს. მეორე მხრივ, ისიც უნდა ითქვას, რომ ხშირად მონაწილეებიც არ

იხევენ უკან და მაცურებელი ხშირად ხდება სარკასტული პაექრობის მომსწრე, რაც, ამ შემთხვევაში, გართობის ერთ-ერთი კომპონენტი და ივარაუდება, რომ არცერთმა მხარემ იგი სერიოზულად არ უნდა მიიღოს (ანუ, არათავაზიანად არ უნდა ჩათვალოს).

წარმოგიდგენთ რამდენიმე ეპიზოდს:

ბრიტანული ვერსია:

ეპიზოდი 1

1. Anne: Howard
2. Howard: Anne
3. Anne: Are you more interesting than you look? (laughter) What do you do?
4. Howard: I am a business development manager for a large bank in Seattle
5. Anne: (looks bored) OK (pause) tell me if there is anything interesting about your job..
6. Howard: Absolutely not , no, it’s interesting for me but I am sure even if I talked to you about it , it would go over your head.. (laughter).....

1. ენი: (მიმართავს მონაწილეს) ჰოვარდ!
2. ჰოვარდი: ენ!
3. ენი: უფრო საინტერესო ხარ, ვიდრე გამოიყურები? (სიცილის ხმა) რას საქმიანობ?
4. ჰოვარდი: ერთი დიდი ბანკის ბიზნესის განვითარების მენეჯერი ვარ სიეტლში
5. ენი (მობეზრებული გამომეტყველებით ამოიოხრებს) კარგი, (პაუზა) მითხარი, სულ მცირე რამ მაინც არის საინტერესო შენს საქმიანობაში?
6. ჰოვარდი: არა, აბსოლუტურად. არა, საინტერესოა ჩემთვის, მაგრამ შენ რომ გითხრა, მაინც ვერ გაიგებ (სიცილის ხმა).....

ეპიზოდი 2

1. Anne: You are always quick, aren't you, Howard?
2. Howard: In some things yes, but in other things I like to take my time
3. (winks at Anne), if you know what I mean, Anne

1. ენი: ყოველთვის ასეთი სწრაფი ხარ, ჰოვარდ?
2. ჰოვარდი: ზოგჯერ კი, ენ, ზოგჯერ კი დროის გატარება მიყვარს.
3. (თვალს უკრავს ენს) ხომ მიმიხვდი, ენ?

როგორც ვხედავთ, ამ ეპიზოდებში ენი რამდენჯერმე უტევს ჰოვარდის სახეს, რაც გამოიხატება როგორც ლინგვისტურ-ვერბალური, ისე არავერბალური საშუალებებით (მობეზრებული გამომეტყველება, ოხვრა), ხოლო ჰოვარდი, რომელსაც, ფაქტობრივად, შეურაცხყოფა მიაყენეს (უინტერესო ადამიანად ჩათვალეს, რომელიც ასეთივე უინტერესო საქმეს აკეთებს), ცდილობს ასეთივე კონტრუმეტებით დაიცვას თავი, აღადგინოს ბალანსი ან შეასუსტოს საკუთარ სახეზე შეტევა (ეპიზოდი 1, ხაზი 10-11). ამის გარდა, ჰოვარდი (ეპიზოდი 2, ხაზი 2-3) პირდაპირ აკეთებს მინიშნებას სექსზე, რაც, რასაკვირველია, საკმაოდ უხერხულად ჟღერს და წესით, წამყვანის სახეზე შეტევას ისახავს მიზნად.

კიდევ რამდენიმე ნაწყვეტი ამ შოუს ბრიტანული ვერსიიდან: ენ რობინსონი (მიმართავს ერთ-ერთ მონაწილეს, ცნობილ მსახიობს): შენ ფილმში გენიოსი იყავი, ახლა კი ამის ნატამალსაც ვერ ვხედავ...(In the film you were supposed to be a genius, I cannot see any trace of it now)

მონაწილე: (აღწერს სატელევიზიო გმირს, რომელიც თავად ითამაშა): „მას (გმირს) საშინელი მანერები ჰქონდა... შენსავით, ენ... თუმცა.... შენთან ვერ მოვიდოდა, რასაკვირველია (He had terrible manners.....like you, Anne, you are much worse, of course)

ამერიკული ვერსია:

შოუს ამერიკული ვერსიის წამყვანი მამაკაცია, რაც იმის დადასტურებად მიიჩნევა, რომ წამყვანის სქესს არა აქვს მნიშვნელობა. ამ შე-

მთხვევაშიც წამყვანის თმის ფერი და ჩაცმულობა (შავი ფერის ტანსაცმელი) ემთხვევა გადაცემის ბრიტანულ ფორმატს.

ეპიზოდი 3

1. Host: How long have you been a fire fighter?
2. Jack: Five years
3. Do you like it?
4. I love it (pause and laughter)
5. Host: Jack, you are one of those gung-ho guys running into burning buildings .. no
6. fear..
7. Jack: running into the burning buildings while guys like you are running
8. out screaming like little girls
9. Host : (pause, looks slightly uncomfortable) So, cool!
10. Jack: We are cool, that was very accurate

1. წამყვანი: (მიმართავს მეხანძრეს) რამდენი წელია, რაც მეხანძრე ხარ?
2. ჯეკი: ხუთი
3. წამყვანი: მოგწონს?
4. ჯეკი: მიყვარს! (სიცილის ხმა, პაუზა)
5. წამყვანი: ჯეკ, შენ ერთ-ერთი იმ თავზეხელაღებულთაგანი ხარ,
6. აღმოდებულ შენობაში რომ შერბიან?
7. ჯეკი: ჩვენ შევრბივართ აღმოდებულ შენობაში, მაშინ როცა შენნაირები
8. პატარა გოგონებებით კივილით გამოვრბიან იქიდან
9. წამყვანი: (ოდნავ ნირწამხდარი) რა მაგარია!
10. ჯეკი: ჩვენ მაგრები ვართ, ეს სწორია!!

ამ ეპიზოდიდან კარგად ჩანს, რომ მეხანძრე თავიდანვეა წინასწარ განწყობილი საკუთარი სახის დაცვისაკენ. ამას მოწმობს მისი მოკლე პასუხი წამყვანის პირველივე შეკითხვაზე (ხაზი 4), რომელიც ამ უკანასკნელს საშუალებას უსპობს გააგრძელოს ეს თემა. შესაბამისად, წამყვანი

იწყებს შეტევას ჯეკის სახეზე, რაც ვერბალურად გამოიხატება სიტყვით „თავზნებელაღებული“ (**gung-ho**). ჯეკი უკან არ იხევს და თავადაც უტევეს წამყვანის სახეს, რასაც მოწმობს, გარდა აქტუალიზებული ლინგვისტური ხერხებისა (მაგალითად, დამამცირებელი შედარება- პატარა გოგონებივით კვილი- **screaming like little girls**), ჯეკის ქედმაღლური დგომის მანერა, სახის დამცინავი გამომეტყველება და ასეთივე ღიმილი. ეს ეპიზოდი საინტერესოა იმიტომ, რომ წამყვანის ნირწამხდარ შენიშვნას „რა მაგარია“ (**so cool**), ჯეკი მოიხმარს საკუთარი სახის გასაძლიერებლად. კერძოდ, ქვეტექსტით არის დატვირთული მისი ტექსტის ბოლო წინადადება: **That is accurate** (ეს სწორია). არაემფატურ მეტყველებაში ჩვენებით ნაცვალსახელს, როგორც წესი, ძლიერი მახვილი არ მოუდის, ხოლო ჯეკი ამ სიტყვას ძლიერი ემფატური მახვილით წარმოთქვამს, რასაც მოკლე დაყოვნება მოსდევს და რაც ნაცვალსახელს ანიჭებს კონტექსტურ-პრაგმატიკულ დატვირთვას - თუ **ეს** სწორია, ესე იგი, მანამდე რაღაც არ იყო თქმული სწორად, რაც წამყვანის პოზიციას (და მის სახეს) კიდევ უფრო ასუსტებს.

ქართული ვარიანტი

ეპიზოდი 4

1. წამყვანი: თქვენს დაფაზე ბილობილი წერია, რას უნდა ნიშნავდეს ეს?
2. გიორგი: გოჩამ ვერ გაიხსენა, როდის ჩატარდა ოლიმპიადა
3. წამყვანი: ანუ, თქვენ მიგაჩნიათ, რომ ოლიმპიადა წარუშლელი
4. შთაბეჭდილება უნდა იყოს ადამიანის ცხოვრებაში?

შოუს ქართული ვერსიისათვის ტიპური ეს ეპიზოდი ორი მომენტით არის საინტერესო: პირველი, წამყვანის მიერ მიმართვის დროს გამოყენებული „თქვენ“, რომელიც ცხადია, საუბარს ფორმალურ ხასიათს ანიჭებს და მეორე, კითხვის ირიბი ფორმა, რომელიც, ფაქტობრივად, პასუხს თავადვე შეიცავს და მოსაუბრისგან მხოლოდ დადასტურებას ან უარყოფას მოითხოვს. ეს, ჩვენი აზრით, მოსაუბრის სახეს არათუ აზიანებს ან არღვევს, არამედ, პირიქით, მის შენარჩუნებას ისახავს მიზნად.

ეპიზოდი 5

1. წამყვანი: (მიმართავს მონაწილეს, ჟურნალისტიკის ფაკულტეტის სტუდენტს,
2. რომელიც აღნიშნავს, რომ უყვარს დეტექტივების კითხვა) წარმოიდგინეთ,
3. რომ ჟურნალისტიკის ფაკულტეტის დამთავრების შემდეგ რედაქტორმა
4. დაგავალათ ჟურნალისტური გამოძიების ჩატარება, ჩატარებთ?
5. ეკა: კი, ჩავატარებ
6. წამყვანი: თქვენ თვითონ არ მოგსვლიათ თავში აზრად ჟურნალისტური გამოძიების ჩატარება?
7. ეკა: არა
8. წამყვანი: თქვენ დარწმუნებული ხართ, რომ მსგავსი მოქმედებით წარმატებას
9. მიაღწევთ?

ამ ეპიზოდში წამყვანი გარკვეულწილად ორმაგი მნიშვნელობის შეკითხვას უსვამს მონაწილეს, რომელიც შეიძლება ნიშნავდეს შემდეგს: (1) წამყვანს აინტერესებს მონაწილის აზრი, ჟურნალისტურ გამოძიების ჩატარება მოუტანს თუ არა წარმატებას, ან, (2) წამყვანს აინტერესებს, ამგვარი მიდგომით, ანუ, პასიურობითა თუ მიუხედავადობით (ეკას თავშიც არ მოსვლია ჟურნალისტური გამოძიების ჩატარება), ეკა მოელის თუ არა ჟურნალისტის წარმატებულ კარიერას. მეორე შემთხვევაში, წამყვანი მცირედ, ირიბ შეტევას ახორციელებს მონაწილეზე, რომელიც, კულბაპერის განმარტების მიხედვით, მსმენელის მიერ შეიძლება არც იქნეს აღქმული როგორც სახეზე შეტევა. ჩანაწერიდან ჩანს, რომ მართლაც ეკამ წამყვანის სიტყვები არ ჩათვალა არათავაზიან რეპლიკად.

მასალაზე დაყრდნობით შეიძლება ითქვას, რომ ქართული ვარიანტის წამყვანის ძირითადი მიზანი მონაწილის სახის რღვევა არ არის; მისი და თამაშის მონაწილის დიალოგი დემოგრაფიული მონაცემების შეგროვებას ან ინტერვიუს უფრო წააგავს, ვიდრე დაპირისპირებას, ხოლო შეკითხვები, როგორც წესი, კეთილგანწყობისა და თავაზიანობის ფარ-

გლებს არ სცდება; უფრო მეტიც, ზოგ შემთხვევაში წამყვანი ცდილობს მონაწილე უხერხული მდგომარებიდან იხსნას ან შეარბილოს მონაწილის სახეზე შეტევა. რაც შეეხება თავად წამყვანის სახეზე შეტევას, შოუს ქართულ ვარიანტში იგი არც ფიქსირდება. ერთი მომენტი, რომელიც მეტ-ნაკლებად „ამაფრებს“ შოუს, წამყვანის მიერ სუბრასეგმენტულ დონეზე გამოყენებული პროსოდიული საშუალებები და მისი ღიმილია. კერძოდ, მას ნელი, მკაცრი ტონი აქვს და მისი მრავალმნიშვნელოვანი ღიმილი შეიძლება ირონიულ ღიმილადაც კი აღიქვას შემფოთებულმა ან აღელვებულმა მონაწილემ. ამასთან ერთად, ერთმნიშვნელოვნად მკაცრი და მოსხეპილია დაღმავალი ტონი, რომლითაც წამყვანი ამბობს: თქვენ სუსტი რგოლი ხართ, კარგად ბრძანდებოდეთ! ვერბალური არჩევანიც (ბრძანდებოდეთ და არა იყავით/ იყავი, ან „სულაც, კარგად!) გადაწყვეტილების სიმკაცრესა და საბოლოობაზე მეტყველებს. ბრიტანულ ვარიანტში ენ რობინსონი ამ ფრაზას (You are the weakest link! Good-bye!), როგორც წესი, თვალის ჩაკვრით ასრულებს, რაც, კიდევ ერთხელ ხაზს უსვამს შოუს სახუმარო ხასიათს).

4. მოსწრებული გამონათქვამები

ენ რობინსონის მოსწრებული გამონათქვამები დიდი ხანია გასცდა შოუს ფარგლებს და დღეს ბრიტანეთში ბევრმა ზეპირად იცის ბევრი მათგანი. გამონათქვამები, ისევე როგორც რემარკები, სახის რღვევისაკენ არის მიმართული და ირონიულ-სარკასტული უღერადობით გამოირჩევა: **Who is the least likely candidate for human cloning?** (ვინ არის ყველაზე ნაკლებ შესაფერისი კანდიდატი კლონირებისათვის?); **Who fell off the tree of knowledge?** (ვინ ჩამოვარდა ცოდნის ხიდან?) **Who would Lassie not even bother to save?** (ვის გადასარჩენად არ შეიწუხებდა თავს ლესი?); ვინ დაიკავებდა მესამე ადგილს დუელში? (**who would come third in a duel?**); **Who could be used as a measure of stupidity?** (ვინ არის უტივინობის ეტალონი?)

როგორც ვხედავთ, ყველა გამონათქვამი ირონიის მეტნაკლებობით გამოირჩევა. ასევე, ისინი ინტერტექსტულობის გარკვეული ხარისხით ხასიათდებიან და თითოეული მათგანის დეკოდირებისათვის საჭიროა ზოგადკულტურული ფონური ცოდნის გარკვეული ხარისხი (მაგალითად, ალუზიები ბიბლიასთან, ფილმებთან, და ა.შ).

ამერიკული ვარიანტი ამ მხრივაც ზუსტად მიყვება ბრიტანულს.

ქართული ვერსიის მიერ გამოყენებული ნათქვამების ნაწილი ემთხვევა ენ რობინსონის ვარიანტებს, მაგალითად, ვის დაუცურდა ბანანის ქერქზე ფეხი? ვისი წუთებია დათვლილი? ვინ დახარჯა მელანი ფუჭად განცხადების შევსებაში? ვინც ვერ გადავა მეორე რაუნდში, შამპანურსაც ვერ დალევა. ამის საპირისპიროდ, გამონათქვამების მეორე ჯგუფი ეფუძნება კონკრეტულ, ქართული კულტურის ფონურ ცოდნას: ვის მიაქანებს უგზო-უკვლოდ თავისი მერანი?

სარკაზმი შოუს სამივე ვერსიაში

საანალიზო მასალამ დაადასტურა, რომ შოუს ქართული ვერსია არ ხასიათდება მკვეთრი სარკასტულობით. საინტერესოა, რა უნდა იყოს მისი ასეთი ტრანსფორმაციისა და შოუს ძირითადი ფორმატიდან გადახვევის მიზეზი?

ჩვენი აზრით, საქმე ის არის, რომ შოუს სამივე ვერსიის მონაწილეები განსხვავებული რეაქციით ხვდებიან წამყვანის რეპლიკებს, მაგრამ მათი ვერბალური თუ არავერბალური ქცევით ადვილად მისახვედრია, რომ ისინი მაინც საკუთარ სახეზე შეტევად მიიჩნევენ. მასალა ასევე ცხადყოფს, რომ საბასუხო რეაქცია წამყვანის სარკაზმზე ზოგჯერ სიჩუმე და დაბნეული გამომეტყველებაა, ზოგჯერ ნერვული სიცილი, ზოგჯერ შორისდებულები თუ დისკურსის სპეციფიკური მარკერები, ხშირად კი — ისეთივე სარკასტული პასუხი. ზოგადად, ჩვენი გამოცდილება ეთანხმება კულპაპერის (კულპაპერი, 2008) დასკვნას, რომ მიუხედავად თამაშისა, შოუს ბრიტანული (ჩვენი დაკვირვებით, ამერიკული) მონაწილეც საკმაოდ სერიოზულ სახის რღვევასა და სახეზე შეტევას განიცდის, რაც როგორც ვთქვით, დასტურდება მისი ვერბალურ-პროსოდიული და არავერბალური რეაქციით (ენ რობინსონი, 'დარტყმებს' სარკაზმით ან გაყინული სახის გამომეტყველებით იგერიებს, ხოლო ამერიკელი წამყვანი-შეცბუნებული ღიმილით).

რაც შეეხება ქართულ კულტურას, მისთვის მიუღებელია სახეზე საჯარო შეტევა, თუნდაც „არასერიოზული“, სახუმარო ფორმატით. ისიც ცხადია, რომ, მონაწილის სახისათვის საფრთხეს წარმოადგენს ვიქტორინაში მონაწილეობის მიღებაც კი, როდესაც ადვილი შესაძლებელია სხვადასხვა დამაბნეველი ფაქტორის გამო (სტუდიის შეუჩვეველი ატმოსფერო, კამერები, შეკითხვის მიწი, ლელვა, და სხვა) მონაწილემ ადვილად დაუმვას შეცდომა და ამით ზიანი მიაყენოს საკუთარ სახეს. შესაბამი-

სად, სავარაუდოდ, მონაწილისათვის სახის საფრთხის შემცველი აღნიშნული ფაქტორების გათვალისწინებით, ქართველი წამყვანის უზადო კორექტულობა გასაკვირი აღარ არის. ქართულ ვერსიაში წამყვანი ხშირად ახსენებს მონაწილეებს, რომ ისინი სატელევიზიო თამაშის მონაწილეები არიან, ზოგ შემთხვევაში კი თავადვე ცდილობს ხელი შეუშალოს მონაწილის სახის რღვევას, როდესაც ეს უკანასკნელი სხვა მონაწილისაგან თუნდაც მცირე შეტევას განიცდის, რაც ამ შოუსათვის უპრეცედენტო მოვლენად შეიძლება ჩაითვალოს. მეორე მხრივ, ქართული კულტურისათვის ეს არ არის მოულოდნელი არჩევანი, მით უფრო, რომ მიუხედავად იმისა, რომ ამ შოუს ქართველ მონაწილეებს არ ემუქრებათ სახეზე მძაფრი შეტევა წამყვანისაგან, ისინი მაინც დამაბუღლად და შებოჭილად გრძნობენ თავს, რაც მათი პროსოდიული და გარეგნული მახასიათებლებიდანაც კარგად ჩანს. ამასთან ერთად, საინტერესოა ისიც, რომ, წამყვანის მსაგავსად, ქართველი მონაწილეებიც ცდილობენ შეარბილონ გადაწყვეტილება რომელიმე მოთამაშის თამაშიდან გადების შესახებ. მაგალითად, მონაწილეების ჩანაწერებზე თამაშიდან „გასაგდება“ მონაწილის სახელის ქვეშ ამგვარი „შემარბილებელი“ ფრაზებია ქართულ და, ზოგჯერ, უცხო ენებზეც: გიორგი, **nothing personal, only business** (არაფერი პირადული, მხოლოდ ბიზნესი); ლევანი, აბა რა ვქნა? **Chiaoo**; გიორგი, მეგობრობა უკვდავია, და ა.შ.

მეორე მხრივ, ქართული კულტურისათვის დამახასიათებელი აღწერილი პრობლემატიკა ნაკლებად აქტუალურია ბრიტანელი და ამერიკელი მონაწილეებისათვის, რომლებიც, როგორც ჩანს, უფრო ტოლერანტულები არიან სახეზე შეტევის მიმართ, მიიჩნევენ მას თამაშისა და გართობის ნაწილად, ხშირ შემთხვევაში, თავდაც არ იხევენ უკან და თამამად გადადიან კონტრშეტევაზე. ასეთი მიდგომა, ჯენდტის განმარტების მიხედვით, ზოგადად დამახასიათებელია დაბალი კონტექსტის კულტურის წარმომადგენლებისათვის (ჯენდტი, 2010)

ლიტერატურა

გოფმანი 1967 —Goffman, Erving, *Interaction Ritual*, Chicago: Aldine Publishing

კულბეპერი და სხვ. 2003 — Culpaper, Jonathan, Derek Bousfield, and Anne Wichman. *Impoliteness revisited: With special reference to dynamic and prosodic aspects. Journal of Pragmatics* 35: 1545-1570

კულბეპერი 2008 — Culpaper, Jonathan. (Im)politeness in drama. In *Studying Drama: From Text to Context*. Jonathan Culpaper, Mick Short and Peter Verdonk (eds) 83-95. London, Routledge

მაკდონალდი და პირსი, 1996 — McDonald, S., Pearce, S., 1996. Clinical insights into pragmatic theory: frontal lobe deficits and sarcasm. *Brain and Language* 53, 81–104.

უილსონი და სპერბერი, 1992 — Deirdre Wilson and Dan Sperber, On verbal Irony. In *Lingua* 87 (1992) 53-76. North-Holland

ჯენდტი, 2010 — Jendt, Fred Edmund, An introduction to Intercultural Communication: Identities in a Global Community. SAGE publications

MANANA RUSIESHVILI

Sarcasm as a means of entertainment and ‘face attack’

(using the example of three cultural versions of the quiz-show ‘The Weakest Link’)

Summary

One of the major reasons for the success of The Weakest Link is considered to be a deliberate attack on the participants’ faces by the hostess of the show, Anne Robinson. This effect is achieved by her sarcastic remarks which are seen as one of the means of entertainment and which, in some cases, are reciprocated by the participants.

The aim of this article is to explore the functions, frequency, degree and parameters of the ‘face attack’ in three variants of this show: British, American and Georgian. The research was conducted in two stages. In the first stage the recordings of each variant of the show in all of the three cultures were analysed. In the second and final stage of the experiment major similarities and differences emerging in the process of comparison of these different variants of the show were singled out and analysed based on the above mentioned criteria. In addition to this, culturally specific features of all of the variants were also explored, analysed and compared.

ციალა საბარულო

ლიტერატურული გმირის პორტრეტის ენობრივი
მასხასიათებლები ტექსტის
ინტერპრეტაციის სწავლების პროცესში

ლიტერატურული გმირის პორტრეტის ენობრივი მასხასიათებლების შესწავლას მრავალმა მწერალმა, ლიტერატურის თეორეტიკოსმა და ენის სპეციალისტმა მიუძღვნა შრომები. ტექსტის ინტერპრეტაციის სწავლების პროცესში არანაკლებ მნიშვნელოვანია სტუდენტი ფილოლოგების მიერ მწერლისეული კოდირებული პორტრეტის ექსპლიკაციისათვის საჭირო სწორი მეთოდის დაუფლება.

დ. დელენის, ს.ვორდისა და კ.ფიორინას ავტორთა ჯგუფის შემადგენლობით გამოქვეყნებულ ნაშრომში განხილულია ლიტერატურათმცოდნეობის მთელი რიგი საკითხები, რომელთა შორის გმირის პორტრეტული მასხასიათებლები მეტად საინტერესოაა წარმოდგენილი (დელენი, 42-44) და წარმატებით შეიძლება იქნეს გამოყენებული ინტერპრეტაციის ასპექტის სწავლებისას.

ლიტერატურული პორტრეტის შექმნის გამოცდილებას უზიარებს მკითხველს ს.მოემი თავის წიგნში **Summing up**, სადაც იგი აღნიშნავს (მოემი, 1992, 30-100), რომ პორტრეტზე მუშაობისას მწერლის წარმატებას დიდად უწყობს ხელს ხელოვანის უნარი ოსტატურად გამოავლინოს კონკრეტული გმირისთვის დამახასიათებელი მოულოდნელი ან სხვა თვისებებთან შეუთავსებელი შტრიხები იმ უბრალო მიზეზის გამო, რომ ადამიანისათვის სწორედ არათანმიმდევრულობაა დამახასიათებელი. ს.მოემი აღნიშნავდა, რომ თავის გმირებს იგი მისთვის დამახასიათებელი პრიზმიდან უყურებდა და სწორედ ავტორის ასეთი ხედვა განაპირობებდა მკითხველის დიდ ინტერესს მისი ნაწარმოებების მიმართ.

ვ. ვულფი თავის ესეებში (ვულფი, 1992, 422-436) სხვა საკითხებთან ერთად მკითხველს ლიტერატურული გმირის პორტრეტის შექმნის თავისებურებებზე მეტად საინტერესო კონცეფციას სთავა-

ზობს და, ამასთანავე, აღნიშნავს, რომ ლიტერატურული პორტრეტის შექმნის წინ მომავალი გმირის ეშმაკისეული მოჩვენება (**demon, phantom**) ავტორს აქეზებს და აგულიანებს მხატვრულ-ვერბალურ ჩარჩოებში მოაქციოს იგი და შემდეგი სიტყვებით იწვევს: „დამიჭირე, თუ შეგიძლია!“ ასეთი საინტერესო მეტაფორული გზა გამოიხატა ვ.ვულფმა იმ რთული შემოქმედებითი პროცესის გამოსახატავად, რაც ლიტერატურულ პორტრეტზე მუშაობისათვის არის დამახასიათებელი და აღნიშნავს, რომ პორტრეტის წარმატებითი მხატვრული რეალიზაცია ფურცელზე ყველა მწერალს არ ხელეწიფება. ვ.ვულფი ამავე დროს ხაზს უსვამს მწერლის მოვალეობას ახლოს მივიდეს მკითხველთან და ისე ასახოს სინამდვილე, რომ გმირის თვალით აღქმული სამყარო ჩვენთვის დამაჯერებელი, მისაღები, თავისი არსით და პრობლემებით მიმზიდველი და გონებისმასაზრდოებელი იყოს.

ლიტერატურული გმირის პორტრეტის შექმნის პრობლემის ანალიზისას ვ.ვულფი განსაკუთრებულ ყურადღებას უთმობს იმ ფაქტს, რომ, თუ რეალურ სინამდვილეში ცოცხალი პიროვნების ინდივიდუალური თვისებების შემეცნება რთული პროცესია, მწერლისათვის გაცილებით უფრო რთულია შემოქმედებითი პროცესის დროს გონებაში არსებული — ვირტუალური გმირის ისე დახატვა, რომ იგი იყოს **true, real and convincing** (ვულფი, 1990, 421).

ვ. ვულფის მიერ პორტრეტის წარმოდგენისათვის საჭირო შემოთავაზებული აუცილებელი სამი პირობის სრული ინტერპრეტაციის მიზნით შევეცადეთ გაგვერკვია, თუ რა იგულისხმება ვ.ვულფის მიერ „სინამდვილის“ ქვეშ. „ჩემს თავს ვეკითხები: რა არის სინამდვილე? (**reality**). გმირი შეიძლება იყოს რეალური ბატონი ბენეტისთვის და არარეალური ჩემთვის. მაგალითისათვის, ბატონი ბენეტი ამბობს, რომ დოქტორი ვოტსონი არის რეალური გმირი, ჩემთვის კი იგი თითოეულ გატენილი ტომარაა“- წერს ვ.ვულფი (ვულფი, 1990, 426). ასეთ კვალიფიკაციას აძლევს ვ.ვულფი აღნიშნული გმირის „რეალობის“ განსაზღვრას (სქელტანიანი რომანის გმირების რეალობას ვ.ვულფი განსხვავებული კუთხით განიხილავს). ვ.ვულფის შრომაში შედარებით უფრო ობიექტური საფუძვლის არსებობაზე შეიძლება ვიმსჯელოთ გმირის „დამაჯერებლობის“ კატეგორიასთან კავშირში, მაგრამ არც ეს პარამეტრი არის სუბიექტურობას მოკლებული.

ლიტერატურული გმირის წარმოდგენის თავისებურებების კვლევას მიუძღვნა ნაშრომი **How Fiction Works** მწერალმა და ლიტერატურ-

რათმცოდნემა ჯ. ვუდმა (ვუდი, 2009, 48-107). ნაშრომში ავტორი ხაზს უსვამს „დეტალი“-ს ფაქტორის მნიშვნელობას გმირის პორტრეტის პრეზენტაციის პროცესში. ჯ. ვუდი აღნიშნავს, რომ ცხოვრების ამორფულობის გამო ლიტერატურამ უნდა გვასწავლოს, როგორ შევამჩნიოთ, გამოვყოთ ჩვენ გარშემო არსებული სინამდვილის მნიშვნელოვანი დეტალები და, შესაბამისად, განვსაზღვროთ გმირის მახასიათებელი პარამეტრები; ზოგადად, უფრო უკეთესად შევისწავლოთ რეალობა, ჩვენი თავი და გარშემო მყოფნი. ვერ დავეთანხმებით ჯ. ვუდს, რომ ახალგაზრდებს ცხოვრებისეული და, შესაბამისად, ლიტერატურული დეტალის დაფიქსირების ნაკლები უნარი გააჩნიათ.

ჯ. ვუდის ნაშრომში საინტერესოა განხილული მაკონკრეტიზირებელი დეტალის ფენომენი, რომელიც ავტორის მიერ წარმოდგენილია ტერმინით **thisness** (ვუდი, 2009, 4,54). ეს ისეთი კონტექსტუალური დეტალია, რომელიც ტექსტში აბსტრაქციის, განყენებულობის, ბუნდოვანების ექსპლიკაციას, დეკოდირებას ემსახურება და საგნის ან მოვლენის კონკრეტიზაციას განაპირობებს. აღნიშნული კონტექსტუალური ფენომენი ადრე ჩვენც შევისწავლეთ და მას კონტექსტუალური იმპლიკატორი ვუწოდეთ.

ლიტერატურული გმირის პრეზენტაციისას ან სინამდვილის ასახვისას საინტერესოა ჯ. ვუდის შეხედულება ტექსტში „ჭარბი დეტალის“ (**surplus detail**) ფაქტორზე (ვუდი, 2009, 64). ჩვენი აზრით, თუ დეტალის არსებობა განპირობებულია ავტორის გარკვეული ინტენციით და მხატვრული ღირებულების მატარებელია, მას ტექსტში არსებობის უფლება აქვს.

ლიტერატურული გმირის პორტრეტის ვერბალიზაციისას მწერლის განკარგულებაშია პიროვნული თვისების წარმოჩინების პირდაპირი (**telling**) და არაპირდაპირი (**showing**) კონტექსტუალური მაჩვენებლები (ვუდი, 2009, 97). პირდაპირი (**telling**) პრეზენტაცია ავტორისაგან ან სხვა მოქმედი პირისაგან მომდინარეობს, არაპირდაპირი კი გმირის მოქმედებითა და აქტივობითაა იმპლიცირებული. ლიტერატურული პორტრეტის რეალიზების ორივე გზა სტუდენტ-ფილოლოგის მიერ ეფექტურად შეიძლება იქნეს გამოყენებული გმირთა ცალკეული პიროვნული თვისებების დადგენის მიზნით. ტექსტის დეტალების „ასოციაციურ-შეპირისპირებითი“ მეთოდი, რაც ტექსტში მოცემული დეტალების ურთიერთგავმირში სიღრმისეულ განხილვას გულისხმობს, ინტერპრეტაციის ასპექტის სწავლებისას ასევე ეფექტუ-

რად შეიძლება იქნეს გამოყენებული, როგორც გმირის პორტრეტის იმპლიციტური მახასიათებლები.

ჩვენი მიზანია, ინტერპრეტაციის სწავლებისას კონკრეტული ტექსტების ანალიზის საფუძველზე გამოვავლინოთ გმირების პორტრეტული მახასიათებლები ავტორის მიერ რეალიზებული პირდაპირი (**telling**) და არაპირდაპირი (**showing**) პარამეტრების შესაბამისად.

ქალისა და მამაკაცის პორტრეტები საინტერესოა კუთხით აქვს წარმოდგენილი ვ. ვუდს თავის მოთხრობაში „სამკვიდრო“ (**The Legacy**) (ვულფი, 38), სადაც აღწერილია ერთ დროს ბედნიერი ოჯახის ისტორია. შინაარსის ანალიზისას სტუდენტები კიდევ ერთხელ რწმუნდებიან, რომ სოციალური კეთილდღეობა ოჯახის ბედნიერების განმსაზღვრელი შეიძლება არც იყოს. ოჯახის ბედნიერებას დიდი პიროვნული თვისებები — ურთიერთგაგება და ინტერესთა გათვალისწინება, გრძობათა სიფაქიზე სჭირდება. აღნიშნულის გარეშე, გმირთა სუსტი მხარეები წინ წამოიწევეს ხოლმე და ბედნიერება ადვილად იმსხვრევა.

ვ. ვუდის მოთხრობის — „სამკვიდროს“ მოქმედი პირები სწორედ ასეთი გაუცხოების მსხვერპლნი ხდებიან და პიროვნული თვისებების გამო ვერ ახერხებენ, რომ ოჯახური ბედნიერებისათვის აუცილებელი დამაკავშირებელი რგოლი გამონახონ.

მოთხრობაში ოჯახის უფროსი — გილბერტი უკიდურესად მოუტლელი პოლიტიკოსი ხდება და რომანტიკული ინტერესების მქონე ცოლის — ანჟელას სამყარო მისი ყურადღების მიღმა რჩება; ეშმაკმაც არ დააყოვნა და ანჟელამ თავშეკავებული რომანი გააბა მდივანი ქალის ძმასთან.

ტექსტში ანჟელას პორტრეტი იმპლიციტური — არაპირდაპირი ხერხებითაა რეალიზებული. ქმრის მოგონებებში იგი წარმოგვიდგება, როგორც მეტად ემოციური, ინტერესებით სავსე, გრძობებს აყოლილი ქალი, რომლის მუდმივი მცდელობაა, რომ ცხოვრება და საკუთარი პიროვნება უკეთესად შეიცნოს.

გმირის პორტრეტის არაპირდაპირი, იმპლიციტური რეალიზაციის დეკოდირების ტექნიკის ფლობა მხოლოდ ფილოლოგიურად განსწავლულ, ფაქიზი ინტუიციის მკითხველს ხელეწიფება. ქვემოთ მოტანილ კონტექსტში ვ. ვულფი ქვეტექსტით, იმპლიციტურად (**showing**) გვაწვდის ანჟელას პორტრეტის მახასიათებელ პარამეტრებს:

(**ოფიციალურ შეხვედრებზე**) **she had been sitting on the plat-**

form beside him. He could still see the glance she cast at him, (მოსიყვარულე მეუღლე) and how she had tears in her eyes (ემოციური). And then? They had gone to Venice. He recalled that happy holiday after the election. “We had ices at Florian’s”. He smiled – she was, still such a child, she loved ices (სასაამოვნო თანამგზავრი). “Gilbert gave me a most interesting account of the history of Venice. He told me that the Doges... (ფართო ინტერესების მქონე) One of the delights of travelling with Angela had been that she was eager to ლეარნ (ცოდნის მაძიებელი) (5,41-42).

ტექსტის ანალიზისას პორტრეტული მახასიათებლების პირდაპირი (**telling**) და არაპირდაპირი (**showing**) დადგენის გზით სტუდენტები რწმუნდებიან, რომ ანჟელას ჰქონდა უნარი, არაჩვეულებრივად გულწრფელად გაეწია თანაგრძნობა სხვისთვის (**with her genius for sympathy**), სხვისი ჭირის თანამოზიარე ყოფილიყო, ყურადღებით მოკიდებოდა გარშემო მყოფთ... თუნდაც საკუთარ თვითმკვლელობაზე მიღებული გადაწყვეტილების შემდეგ. ისმება კითხვა: ანჟელას მოქმედება მას ახასიათებს როგორც სუსტ ქალს, თუ ქმრისადმი დანაშაულის გრძობამ განაპირობა მისი თვითმკვლელობა? პასუხს ამ კითხვაზე ვ.ვულფი მკითხველს ანდობს — მკითხველის გადასაწყვეტია ანჟელას გონებაში მიმდინარე აზრთა ჭიდილის ხასიათი — თავის დღიურებში იყოს ქმრისადმი გულახდილი და ოჯახისადმი ჩადენილი დანაშაული აღიაროს, თუ მოულოდნელად გაჩენილი სიყვარულის მსხვერპლის გზა გაიმეოროს და საკუთარი სიკვდილით დაამარცხოს სისუსტე, რამაც ოჯახის მოლაღატე გახადა.

აი, ასე იკვეთება ანჟელას წინააღმდეგობებით სავსე პორტრეტი. ქალის საბოლოო გადაწყვეტილება — თვითმკვლელობით გაერღვია გორდიას კვანძი — ტექსტის ინტერპრეტატორ სტუდენტს საშუალებას აძლევს დაადგინოს კიდევ ერთი გმირის — ანჟელას ეგოიზმით აღსავსე მეუღლის პორტრეტი.

თუ ვ. ვულფი ანჟელას პირდაპირ და ირიბი ხასიათის პორტრეტულ მახასიათებლებს სიფაქიზით ეპყრობა და მისი სულიერი ტანჯვის მოზიარედ წარმოიჩინდება, გილბერტის — ანჟელას მეუღლის მიმართ, იგი დაუნდობელია და იმპლიციტური ქვეტექსტით, ერთ წინადადებაში გვამცნობს, თუ რაოდენ ეგოისტურად აღიქვამს იგი ანჟელას დაღუპვას — მისთვის უბედურება ის კი არაა, რომ ანჟელა დაიღუპა, არამედ ის, რომ მას ანჟელამ სხვა მამაკაცთან, იმქვეყნად

ყოფნა ამჯობინა.

ამრიგად, პირდაპირი და არაპირდაპირი ხასიათის პორტრეტული მახასიათებლები, ტექსტის ცალკეული დეტალები, მათი ურთიერთმიმართებისა და დაპირისპირების გზით, წარმატებით შეიძლება გამოვიყენოთ ტექსტის ინტერპრეტაციის სწავლებისას ლიტერატურული გმირის პორტრეტის დადგენის პროცესში.

ლიტერატურული გმირის პორტრეტული მახასიათებლები ს. მოემს თავის მოთხრობაში „პირობა“ (მოემი, 1992, 406) ასევე საინტერესოდ აქვს რეალიზებული.

აღნიშნული მოთხრობა პირობითად სამ შემადგენელ ეპიზოდად შეიძლება, დაიყოს: ა) მეუღლე, როგორც მიცემული პირობის დამრღვევი; ბ) ელისაბედის ცხოვრების „მხიარული“ პერიოდი; გ) ელისაბედი — პირობის შემსრულებელი და, შესაბამისად, „პატიოსანი ქალბატონი“.

ს. მოემი თავის მოთხრობაში ცდილობს, მკითხველი დაარწმუნოს, რომ ქალი, რომლის ცხოვრების განმსაზღვრელი მახასიათებელი მამაკაცებთან ურთიერთობის ზღვარზე გადის, შეიძლება აღვიქვათ როგორც „პატიოსანი“; განსაკუთრებით იმ შემთხვევაში, თუ მას პირობის გამტეხ მეორე ქალბატონთან კონტექსტში დავახასიათებთ.

მოთხრობის შინაარსი საინტერესოა იმ თვალსაზრისით, რომ მასში აღწერილია მომხიბლავი ქალბატონის — ელისაბედ ვერმონის ცხოვრება მამაკაცებთან მიმართებით — ის ხომ მკაცრი საზოგადოების მიერ აღიარებულ სიწმინდეებს არაფრად დაგიდევდათ. ს. მოემი უხვსიტყვაობს ელისაბედის მომხიბლავი გარეგნობის აღწერისას, განსაკუთრებულ ხაზს უსვამს მის მაღალ საზოგადოებრივ წარმომავლობას. მიუხედავად დადებითი თვისებებისა, ელისაბედს ავტორი მთელი რიგი უაღრესად უარყოფითი თვისებებით „ამკობს“ — „**Her name stank in the nostrils of decent people. She was a gambler, a spendthrift and wanton ... (she) started at once upon a career of astounding extravagance, lewdness and dissipation. She was too proud to be cautious, too reckless to think of consequences. Then followed a succession of lovers. She became notorious for her profligacy (3,408).**

მიუხედავად ასეთი უარყოფითი მახასიათებლებისა, ავტორს უძნელდება ელისაბედის მიმართ მკაცრი ვერდიქტი გამოიტანოს. ცალკეულ ეპიზოდებში რეალიზებული დეტალების ურთიერთმიმართებისა და დაპირისპირების გზით ავტორის პოზიცია ნათელი ხდება —

მწერლის მეუღლე მიცემულ პირობას ადვილად არღვევდა, ელისაბედისთვის კი პირობის აღსრულება, თუნდაც მტკივნეული პირობისა, ავტორისათვის ღირსების საქმე იყო.

ინგლისური ენის ლექსიკური ერთეული **honest** რთული სემანტიკური ბუნებისაა. იგი კონტექსტის გავლენით შეიძლება რეალიზდეს როგორც ერთი ლექსიკურ-სემანტიკური ვარიანტის შემადგენელი სემების ერთობლიობა ან — როგორც კონტექსტის გავლენით „სპეციალიზაციის“ პროცესს დაქვემდებარებული ერთეული, რომლის სემანტიკური სტრუქტურაც ერთი სემისგან — „პირობის შემსრულებელი“ — შედგება. ს.მოემის მოთხრობაში „პირობა“ მნიშვნელობის „სპეციალიზაციის“ ასეთ პროცესს აქვს ადგილი ლექსიკური ერთეულის **honest** რეალიზაციის დროს. ინტერპრეტაციის ასპექტში მეცადინეობაზე სტუდენტის მიერ ენობრივი პროცესების სწორ ექსპლოკაციას დიდი მნიშვნელობა აქვს.

აი, ასე განაპირობა ს.მოემის მიერ ტექსტში რეალიზებულმა ელისაბედ ვერმონის პორტრეტის კონტექსტუალურმა მახასიათებლებმა და მოთხრობის ეპიზოდების შემადგენელი დეტალების ურთიერთმიმართებამ და დაპირისპირებამ ელისაბედ ვერმონის პათოსან ქალად წარმოჩინება, რაც ტექსტში ლექსიკური ერთეულის **honest** შემადგენელი სემების ნეიტრალიზაცია—სპეციალიზაციის გზით გახდა შესაძლებელი.

ამრიგად, ლიტერატურული პორტრეტის ძირითადი კონტექსტუალური მახასიათებლები შემდეგი ტექსტური კომპონენტებით შეიძლება რეალიზდეს: ავტორის პოზიციის ამსახველი ნარატივით, სხვა მოქმედ პირთა სუბიექტური პოზიციის ამსახველი ნარატივით, ტექსტური დეტალების გამართან მიმართების ხასიათის ექსპლიკაციით, ტექსტში ასახული სინამდვილისადმი გამორის პოზიციის მარეალიზებელი პასაჟებით. ინტერპრეტაციის სწავლებისას გამორის ლიტერატურული პორტრეტის სწორედ აღნიშნული ექსპლიციტური და იმპლიციტური პორტრეტული მახასიათებლები უნდა დაედოს საფუძვლად. ასეთი მახასიათებლების ინგლისურ ენაზე განხილვის პროცესი ხელს შეუწყობს სტუდენტების მიერ ენის წარმატებით დაუფლებას.

ლიტერატურა

- დელენი, ვორდი, ფიორინა, 2005** — Delaney, D., Ward, C., Fiorina, C., *Fields of Vision*, Edinburgh, 2005.
მოემი, 1991 — Maugham, S., *Summing up*, Penguin Classics, 1992.
მოემი, 1991 — Maugham, S., *Collected Short Stories*, B.1., Promise, Powell's Books, New York, 1992.
ვუდი, 2009 — Wood, J., *How Fiction Works*, London, 2009.
ვულფი, 1990 — Woolf, V., *Essays*, V.3. London, 1990.
ვულფი, 2003 — *Short Stories - And All for Love*, ed. by Mowat, G. Bassett; Woolf V. - "The Legacy", London, 2003.

TSIALA SAKARULI

Literary Portrait while Teaching Text-interpretation

Summary

While teaching text-interpretation literary portraits should be defined on the basis of explicit and implicit (telling and showing) text data in the process of which students effectively master the English linguistic means, so necessary for portrayal of a literary character.

ცნობილი საკითხები

შინაარსისა და დეტალი-სიმბოლო ურთიერთობის
თავისებურებები ტექსტში მწერლის
საქმიანობის საფუძვლებისა

დასავლეთეუროპული ფილოლოგიის სტუდენტთა სასწავლო პროგრამით ტექსტზე მუშაობას დიდი ყურადღება ექცევა და იგი მოიაზრება ორი სასწავლო ასპექტით-ანალიზური კითხვით და ტექსტის ინტერპრეტაციით.

ტექსტზე მუშაობისას ორი ერთმანეთთან მჭიდროდ დაკავშირებული — კომპოზიციური და შინაარსობრივი მახასიათებლების დადგენა არის აუცილებელი, რაც, უპირველეს ყოვლისა, ელემენტარული ოდენობის — ლიტერატურული დეტალის ექსპლიკაციისა და ტექსტში მისი ფუნქციური რელევანტობის განსაზღვრა-დადგენას გულისხმობს.

ტექსტის ანალიზი ინფორმაციის განმსაზღვრელი ეპიზოდების გამოყოფით იწყება, სადაც დეტალები მწერლის ინტენციას დაქვემდებარებული ოდენობებია და წარმოადგენენ არა მარტო ობიექტური ხასიათის, მოქმედების ან განწყობის გამომხატველ ლექსიკურ ოდენობებს, არამედ — აბსტრაქტული, არარეალური სინამდვილის ამსახველ ენობრივ საშუალებებსაც.

ინგლისელი ენათმეცნიერი ჯ.ვუდი თავის ნაშრომში **How Fiction Works** დეტალის თავისებურებების კვლევისას აღნიშნავს (ვუდი, 2008, 48-75), რომ შინაარსობრივი დეტალი შეიძლება იყოს ორი სახის — აქტიური (**on-duty**) და პასიური (**off-duty**). აქტიურია დეტალი, თუ ის თავისი ინფორმაციული ღირებულებით ტექსტის შინაარსის განმსაზღვრელ ფუნქციას ასრულებს. პასიური დეტალი ტექსტში აღწერილი სინამდვილის მიმართ მხოლოდ ფაქტის კონსტატაციას ახდენს. ჯ.ვუდის მიხედვით, პასიურმა დეტალმა შეიძლება აქტიურის ფუნქცია შეიძინოს. მაგალითად, ძაღლის ყელსაბამი, როგორც დეტალი, მ.შორესის მოთხრობაში **The Dead Dog** (5,55) პასიურიდან აქტიურ დეტალად ტრანსფორმირდება.

ტექსტის ანალიზის პროცესში დეტალის შინაარსობრივი ფუნქციის გარკვევას დიდი მნიშვნელობა უნდა მიენიჭოს ტექსტის მოდლობის, თემისა და იდეის დადგენის პროცესში. დეტალის რეალიზაციის ხასიათის გარკვევით სტუდენტი მწერლის შემოქმედებითი ლაბორატორიის თანამონაწილედ შეიძლება გავხადოთ იმის გამო, რომ ტექსტის ავტორი ყოველ დეტალს გარკვეულ ფუნქციურ დატვირთვას ანიჭებს. მაგალითად, დეტალების ჭარბი რეალიზაციით ავტორი ცდილობს:

- ა) დახატული რეალობა სინამდვილეს უფრო მეტად დაუახლოვოს;
- ბ) აღწერილი სინამდვილის მიმართ საკუთარი თავი თანამონაწილედ წარმოგვიდგინოს.

მიგვაჩნია, რომ ლიტერატურული ტექსტი ისევე მდიდარია თანამდევ დეტალებით, როგორც ჩვენ ირგვლივ არსებული რეალური სინამდვილე. სწორედ ამიტომ, მხატვრულ ტექსტში ისეთი სახის დეტალი შეიძლება იყოს რეალიზებული, რაც სტუდენტ-ბაკალავრის სილაბუსით გათვალისწინებული არ არის, მაგრამ მხატვრულ ტექსტში მსგავსი ხასიათის დეტალები ხშირად გამოიყენება ხოლმე. ასეთია, მაგალითად, მხატვრულ ტექსტში საკმაოდ ხშირად რეალიზებული დეტალი — **afterthought** („წანამძღვარი მოდუსით“), როგორც ნაწარმოების იდეის აქტიური მარეალიზებელი, რომლის უგულებელყოფაც დაუშვებელია. ამიტომ, მხატვრული ტექსტის ანალიზისას სტუდენტებმა, პედაგოგის დახმარებით, უნდა შეძლონ, მიაკვლიონ დეტალ-ინდიკატორებს, თუნდაც ისეთებს, სილაბუსით რომ არ არის გათვალისწინებული.

ნაწარმოების იდეის აქტიური მარეალიზებელია დეტალი-სიმბოლო თავისი გამორჩეული მუხტის გამო. ტექსტში სიმბოლოს მნიშვნელობაზე მიუთითებს ნ. ჯანელიძე თავის სტატიის „სიმბოლოს სემანტიკური სტრუქტურა“. იგი აღნიშნავს, რომ „ღერძი და შემკვრელი მხატვრული ნაწარმოებისა, მისი ეპიცენტრი არის სიმბოლო, სიმბოლოს ღონეზე აყვანილი მისი გმირები, სიმბოლოდ ქცეული ენობრივი საშუალებები“ (ჯანელიძე, 1999, 293). სიმბოლო-დეტალზე სტუდენტებთან მუშაობის პროცესში სწორედ აღნიშნულ პარამეტრებს უნდა მივაქციოთ ყურადღება. ტექსტში რეალიზებული ტრადიციული და ტექსტური სიმბოლოების რელევანტობის ექსპლიკაციის გზით სტუდენტი ეუფლება ტექსტთან შემდგომი ურთიერთობის აუცილებელ

ტექნიკას.

ლიტერატურულ ტექსტებში სიმბოლო-დეტალი სხვადასხვა დატვირთვას იძენს ზოლმე. ტრადიციული სიმბოლოების რეალიზაცია ნაწარმოებს გარკვეული ემოციური მუხტით ტვირთავს. მაგალითისათვის განვიხილავთ ჰ. ბეიტსის მოთხრობას „**Go, Lovely Rose**“ (ბეიტსი, 119), სადაც ვარდის, როგორც ტრადიციულად მშვენიერების, სილამაზის სიმბოლოს, ტექსტში რეალიზაციით ნაწარმოებს განსაკუთრებული რომანტიკული ყდერადობა ემატება.

საინტერესოა ჰ. რენიერის შეხედულება (რენიერი, 886-887) კერძო, ინდივიდუალური ხასიათის სიმბოლოს შესახებ. ავტორის აზრით, თუ შედარებისას ერთ-ერთი მხარე ნავარაუდევია და ამიტომაც, იმპლიციტურია, სიმბოლო, შესაბამისად, ინდივიდუალურია.

ს. მოემის მოთხრობაში „**Salvatore**“ ინდივიდუალური სიმბოლოს დონეზე აყვანილი გმირის ისტორია არის აღწერილი (მოემი, 28). ავტორის მიერ სალვატორეს მხატვრული სახე მხოლოდ დადებითი თვისებების მატარებელია, რომელთა კონსტატაცია, ტექსტზე მიუთითებს, სტუდენტთა აქტიური მონაწილეობით ხდება. ანალიზის შედეგად ვლინდება, რომ სალვატორე ადამიანური დიდსულოვნების, სიკეთის, მაღალი ზნეობის ლიტერატურული გმირის სიმბოლოა: მიუხედავად მრავალგზის გადატანილი მწუხარებისა და უბედურებისა, იგი თავდაპირველად და ღირსების გრძნობით იტანს ცხოვრებისეულ პრობლემებს. თქმულის საფუძველზე შეიძლება დავასკვნათ, რომ ს. მოემის მოთხრობაში ხდება სალვატორეს ინდივიდუალური მხატვრული სახის სიმბოლიზაცია.

სიმბოლოს პრობლემის შესწავლას მიუძღვნა ა.ლოსევმა თავისი ნაშრომი „**Проблема Символа**“, რომლის მიერ განხილული თემის გარშემო წიგნში ჩამოყალიბებული ნააზრევი მრავალმხრივი, ღრმა და მეტად საინტერესოა (ლოსევი, 1976, 190).

ჩვენ გარშემო არსებულ რეალობას ა.ლოსევი სიმბოლოების სამჭედლოდ განიხილავს და მიუთითებს ჩვენი შემეცნების უნარზე — ცალკეულ საგანში სიმბოლური ფუნქციის რეალიზაციის ძალა დავინახოთ, რომლის გარეშეც მთელი ემპირიული სინამდვილე ერთმანეთთან დაუკავშირებელ ერთეულებად დაიშლებოდა. ავტორი ამასთანავე აღნიშნავს, თუ რა მნიშვნელობა აქვს იმ ფაქტს, რომ საგანი ნიშანთა ერთიანობაა, რაც საგნის გარე სამყაროსთან კავშირს განაპირობებს — ყოველი საგანი ჩვენი შემეცნებისათვის განპირობებულია სხვა სა-

გნებთან კავშირით, და — პირიქით. ავტორის აზრით, არ არსებობს ისეთი საგანი, რომელიც არ არის ადამიანთა ურთიერთობებით მოაზრებული, ანუ არ წარმოადგენს ამ ურთიერთობების სიმბოლოს მოცემულ დროსა და სივრცეში.

ზემოთქმულის საილუსტრაციოდ გვინდა მოვიშველიოთ სასწავლო სილაბუსით გათვალისწინებული ფ.დელის მოთხრობაში „**The Blanket**“ (დელი, 64) ჩვეულებრივი, ყოველდღიური მოხმარების საგნის (საბნის აღმნიშვნელი ერთეულის — **blanket**), როგორც მშობლური სიყვარულის, დიდი ადამიანური სიბოძისა და ერთგულების მარეალიზირებელი დეტალი — სიმბოლო: ყმაწვილმა ზომ საბნის ორად გაჭრით მოხუცისადმი დიდი სიყვარული და ერთგულება გამოხატა; მისი მოქმედებით საბანი — ტექსტური დეტალი, როგორც უკიდევანო სამყაროს დროით და სივრცით განპირობებული ყოფითი სიმბოლო, ისე მოიაზრება.

ტექსტში ყოფითი საგნების ასეთი სიმბოლური ფუნქციით რეალიზაცია-სიმბოლიზაცია მხატვრულ ლიტერატურაში ერთ-ერთი საინტერესო ემოციური ხერხია. ინგლისურ ენაზე სტუდენტებთან აღნიშნული სტილისტური ხერხის გარშემო წარმართული განხილვა ენის დაუფლებისა და სრულყოფის ეფექტურ გზად მიგვაჩნია.

ტექსტში ტრადიციული სიმბოლო-დეტალის დესემანტიზაციასაც შეიძლება ჰქონდეს ადგილი. აღნიშნული პროცესის ნათელსაყოფად განვიხილავთ მ.როლინგსის მოთხრობას „**A Mother in Mannville**“ (როლინგსი, 247), რომელშიც დედის ცნობილი, საყოველთაოდ აღიარებული სიმბოლო, როგორც შვილისადმი უსაზღვრო სიყვარულის, უკიდევანო ერთგულების განსახიერება, ტრანსფორმაციას, დესიმბოლიზაციას განიცდის და გვევლინება როგორც შვილის უარყოფელი დედის გრძნობებს მოკლებული ვინმე — არსება.

ლიტერატურული სიმბოლოს ტექსტში მოქმედების სრული სურათის ექსპლიკაციისათვის საჭიროდ ჩავთვალეთ, წარმოგვედგინა პ.სტიუარტის მოთხრობაში „**The Abyss**“ (სტიუარტი, 23) სიმბოლო — დეტალის რეალიზაციის მექანიზმი.

პ. სტიუარტის გმირი ცოლისგან უარყოფილი ახალგაზრდა კაცია, რომლისთვისაც ცხოვრებამ მნიშვნელობა დაკარგა, მომავალი კი კარგს არაფერს უქადის. უბრალო გლეხის კაცი მას იმედით ადავსებს და არწმუნებს, რომ უფსკრული ქვეყნის დასალიერი არ არის, ის ვირტუალური შეიძლება იყოს და, შესაბამისად, „წარმოსახვითი

უბედურებაც“ მხოლოდ დაუძღვრებული გონების უბედურებისადმი მზადყოფნით იყოს განპირობებული. პ.სტიუარტის მოთხრობაში არარსებული უფსკრულისა და საფუძველსმოკლებული შიშის ოსტატურად დაკავშირების გზით დეტალი-სიმბოლოს **abyss** (უფსკრული) ტრადიციით განპირობებული მნიშვნელობა — „უბედურება“ დესემანტიზირებულია.

ამრიგად, ჩვენ შევეცადეთ გვეჩვენებინა, ტექსტის ანალიზისა და ინტერპრეტაციის სწავლების პროცესში, თუ რაოდენ მნიშვნელოვანია მომავალი ფილოლოგებისათვის დეტალისა და სიმბოლოს ტექსტში მოქმედების სწორი ანალიზის ტექნიკის დაუფლება. გარდა ამისა, მოცემულ სტატიაში წარმოდგენილი შინაარსისა და დეტალი-სიმბოლოს ურთიერთმიმართების საკითხის კონკრეტულ ტექსტებში განხილვის გზით სტუდენტები უფრო ეფექტურად ეუფლებიან ინგლისურ ენაზე პრობლემის ანალიზისა და წარმოდგენის პრაქტიკულად აქტიურ ენობრივ ფორმებს.

ლიტერატურა

გუდი, 2008 — ჯ. Wood, James, “How Fiction Works”, Vintage Books, London, 2008.

ლოსევი, 1976 — Лосев, А. Ф. „Проблема Символа и реалистическое искусство“, Москва, 1976.

ჯანელიძე, 1999 — ჯანელიძე ნ. „სიმბოლოს სემანტიკური სტრუქტურა“, ჟურნალი „საუნჯე“, N3, 1999.

„Dictionary of Literary Terms and Literary Theory“, G. D. Cuddon, England, Penguin Books, 1999.

მხატვრული ლიტერატურა

გოლოვჩინსკაია, 1976 — Golovchinskaya L.S. „Speak Good English“, p. 2, Shorer, M. -, „The Dead dog“, Moscow, 1976.

„A Book of Short Stories by English Authors“, book II, Bates, H. — „Go lovely Rose“, თბ., 1990.

სირია და სხვანი, 2009 — „პრაქტიკული კურსი ინგლისურ ენაში“, ნ. 1, F. Dell — „The Blanket“, თსუ, 2009.

სირია და სხვანი, 2010 — „პრაქტიკული კურსი ინგლისურ ენაში“, ნ. 2, Maugham, S., — „Salvatore“, თსუ, 2010;

გოლოვჩინსკაია, 1980 — Golovchinskaya, L. S., „Speak good English“, p. 5., Rawlings, M., „A Mother in Mannville“, Moscow, 1980.

სტიუარტი, 1997 — Stuart, P., „Lucky Luke and other Very Short Stories“, -, „The Abyss“, Penguin Books, 1997.

TSIALA SAKARULI

Interrelation between detail as symbol and contents while teaching text-analysis

Summary

The paper deals with the problem of interrelation between the detail as a symbol and the contents while teaching the aspect of text-analysis. The mentioned type of interrelation is considered to be one of the important indicators for defining the modality of the text. Through the analysis of the above mentioned interrelation between the detail as a symbol and the contents in the texts students will more effectively master the linguistic ways of presenting the results of their discussion in English.

მეფთა სალლიანი

სვანური ენისათვის დამახასიათებელი სემიოტიკური იდიომები ანუ იდიომური ლაკუნები

ენაში არსებული სხვადასხვა სახის გაქვევებული გამოთქმები, ე.წ. ენობრივი ფორმულები შორეულ ისტორიულ წარსულში არიან წარმოქმნილი. ისინი ასახავენ ამა თუ იმ ხალხის მრავალსაუკუნოვან ისტორიას, საზოგადოებრივ განვითარებას, მატერიალურ და სულიერ ფასეულობებს. აღნიშნულ გამოთქმებს შემოუნახავთ ბევრი არქაული მოვლენა და, ამდენად, მათი ენობრივი თვალსაზრისით შესწავლას სვანურში, ბუნებრივია, გარკვეული ინტერესი ახლავს. სვანურის ლექსიკური ფონდი კი ამ მხრივაც საკმაოდ მდიდარი და მრავალფეროვანია.

როგორც საენათმეცნიერო ლიტერატურიდან არის ცნობილი, იდიომები წარმოადგენენ ღრმა ინფორმაციულ ერთეულებს, რომლებშიც ასახულია ერის მორალური სახე, რწმენა, სული, რითაც განპირობებულია ნაციონალური კულტურისათვის დამახასიათებელი ე. წ. არაეკვივალენტური იდიომების ანუ იდიომური ლაკუნების არსებობა (მდრ. „ჩაილურის წყალი დალია“, „ქოქოლა დააყარა“ და ა. შ.). ამგვარი იდიომები, ძირითადად, აზრობრივად ითარგმნება, რადგან შეუძლებელია მათ მიესადაგოს სხვა ენაში არსებული ფრაზეოლოგიზმები (გომხეთელიანი 2010, 63). ცხადია, მსგავსი (წმინდა კუთხური კოლორიტის) მასალა სვანურშიც ფიქსირდება [მაგ.: ბქ. გეშლარ-ს¹ ნამტრუკაშა „ცელქი, მოუსვენარი („გეშლარ-ს“ ზემოთ ნაკუნტრუშები“, მდრ. ქართ. „მუტრუკი“), ბქ. ათხეა უციხილდ ზაგარჟიოდჷ² ქუქუდჷს „ისემც გიქნია, მოუსვლელ-შიმც წასულხარ („ახლაც ვიცხილდ ზაგარჟემც ჩაცუტქულხარ“), ლნტ.

¹ გეშლარ ადგლია ბალსქვემო სვანეთში, კერძოდ, სოფელ ეცერში.

² უციხილდ ზაგარ ადგლის სახელწოდება ზემო სვანეთში და მდებარეობს დასახლებული პუნქტებისგან ძალიან შორს. გამოთქმაც სწორედ აქედან არის მიღებული (ანუ მოიზარება ისეთი შორეული და მიუვალი ადგლი, საიდანაც დაბრუნება ძალზე რთულია).

ნამპარდ ლიგენე³ „თავის გაპობა („ლამპარ-ად და-დგ-მ-ა“), ბქ. ეშხუ თე ლაფსყალდთე ხულჷა „ელამია („ერთი თვალ-ი ლაფსყალდ-ის“-კენ აქეს“)“ და მრავ. სხვ.]. იმისათვის, რომ ეს მასალა მეორე ენაზე მოლაპარაკე ადამიანისათვის ნათელი და გასაგები იყოს, შინაარსობრივი თვალსაზრისით, აუცილებელია სიტყვისიტყვითი (ანუ ბჭკარედული თარგმანი). რა თქმა უნდა, ეს პრობლემა მხოლოდ სვანურიდან ქართულ ენაზე თარგმნის დროს არ იქმნება.

გარდა ამისა, სვანურში გვხვდება ისეთი იდიომებიც, რომელთა წარმოშობა დღეს უკვე ნათელი არ არის. ამისი მიზეზი კი, ალ. ონიანის აზრით, უნდა ვეძიოთ იმაში, რომ სათანადო მოვლენა, რამაც იდიომის შექმნა განაპირობა, ისტორიაში არ არის ფიქსირებული. ვინაიდან მათი წარმოშობის საფუძველი არ ვიცით, ამიტომ მათი ეტიმოლოგიის გარკვევაც, ბუნებრივია, ჭირს (ონიანი 1954, 139).

ამჯერად ყურადღებას გავამახვილებთ სვანურში არსებულ ისეთ ფრაზეოლოგიურ ერთეულებზე, რომელთაც ქართულში ეკვივალენტი არ ექმნებათ, მიუხედავად იმისა, რომ ამ ერთეულებში შემავალი ერთ-ერთი ელემენტი, კერძოდ, პირველი, ქართულიდანაა შეთვისებული. სვანურში სწორედ ამ ერთეულის მონაწილეობით იქმნება ესა თუ ის ფრაზეოლოგიური გამონათქვამი, რომელიც ენობრივი თვალსაზრისით სვანურისთვის აბსოლუტურად ბუნებრივი კონსტრუქციაა.

ის, რომ მთარგმნელობით პრაქტიკაში ფრაზეოლოგია რჩება ერთ-ერთ რთულ უბნად, ამის შესახებ ჯერ კიდევ ნახევარი საუკუნის წინ წერდა ფრაზეოლოგიზმების ცნობილი მკვლევარი არლ. თაყაიშვილი. ცნობილია ისიც, თუ რა დაბრკოლებას აწყდებიან მთარგმნელები უცხო ენის ფრაზეოლოგიური მასალის, კერძოდ, იდიომატიკის გადმოტანისას (თაყაიშვილი, 1961, 104).

სამეცნიერო ლიტერატურაში იდიომის განსაზღვრის სამი ძირითადი სახე არსებობს:

1. იდიომის განსაზღვრა სემანტიკური ნიშნის მიხედვით, რაც ყველაზე

³ გამოთქმა უნდა უკავშირდებოდეს სვანურ დღესასწაულს ლამპრობა-ს. როგორც ცნობილია, ლამპრობამდე 2-3 კვირით ადრე ხდება არყის ხის ტოტების ერთ მხარეს წვრილად დაბობა და მერე მათი გახმობა, რომ დღესასწაულზე ცეცხლი კარგად წაეკიდოს.

მეტადაა გავრცელებული. ამ თვალსაზრისით იდიომი ისეთი ფრაზეოლოგიური ერთეულია, რომლის მნიშვნელობაც არ გამომდინარეობს კომპონენტების მნიშვნელობათა ჯამიდან; მასში სიტყვა-კომპონენტებს დაკარგული აქვთ სემანტიკური თავისთავადობა (ვ. ვ. ვინოგრადოვი, ს. ი. აბაკუმოვი, ლ. ბინოვიჩი, ი. ვ. უსტინოვი, მ. ა. სოლონინო, ა. პ. როგაჩევი, ა. ნ. გვოზდევი და სხვ.).

2. იდიომის განსაზღვრა მისი დაუშლელი მყარობის მიხედვით (ი. ვულფიუსი, ა. ი. როჟანსკი, ნ. მ. საიკიევი და სხვ.), რაც ქართულსა და სვანურში, ძირითადად, იდიომის მუდმივ ლექსიკურ შედგენილობაში ვლინდება (ონიანი 1954, 241).

3. მკვლევართა გარკვეული ნაწილი კი, როგორც ცნობილია, იდიომის განსაზღვრის კრიტერიუმად მიიჩნევს მის სხვა ენაზე უთარგმნელობას. ამ თვალსაზრისის მიხედვით, იდიომი ისეთი გამოთქმაა, რომელიც სხვა ენაზე სიტყვასიტყვით არ ითარგმნება (ა. ა. რეფორმატსკი, ნ. სკოროდნიოვა, დ. ნ. უმაკოვი, ს. ი. ოჟეგოვი, ლ. ა. ბულახოვსკი).

იდიომის არსებულ განსაზღვრათა ამგვარი კლასიფიკაცია, ალ. ონიანის აზრით, არ არის ზუსტი, „რადგანაც უმეტეს შემთხვევაში ერთ განსაზღვრულ ნიშნულობასთან ერთად მხედველობაშია მიღებული სხვა რომელიმე ნიშნულობაც“... იდიომის განსაზღვრაში ზოგჯერ ისეთ ნიშნულობაზეც არის ყურადღება გამახვილებული, როგორცაა, მაგალითად, ლექსიკური ან გრამატიკული არქაიზმების არსებობა იდიომში, თუმცა, მეცნიერის აზრით, უმთავრესად მაინც შემოადინებული სამი ნიშნულობიდან ერთ-ერთი მათგანი არის მიჩნეული იდიომის განსაზღვრის კრიტერიუმად (იქვე, 42-43) და საბოლოოდ დასკვნის, რომ „იდიომის სხვა ენაზე სიტყვასიტყვით თარგმნის შეუძლებლობა არაფერს გვეუბნება მისი შინაგანი ბუნების, მისი სპეციფიკის შესახებ. ის არის იდიომის შემოადინებულ თავისებურებათა უშუალო შედეგი. ამდენად თარგმნის შეუძლებლობის განსაზღვრის კრიტერიუმად მიჩნევა არ არის მართებული“ (იქვე, 241). ჩვენც ცნობილი ენათმეცნიერის ამ მოსაზრებას ვიზიარებთ და ქვემოთ წარმოვადგენთ იმ ფრაზეოლოგიურ ერთეულებს, რომელთა ქართულ ენაზე სიტყვასიტყვით თარგმნა უაზრობას ქმნის, თუმცა სვანურისთვის საესებით ბუნებრივი და გასაგებია. მაგ.:

აბანო ლიყრინე — დაბანა (ზედმიწ. „აბანო-ს“ დამართება“)

‘ალეს’ აბანო ხაყერს ი უანხოჩუხ (ლშხ. სვან. ქრესტ., 1978, 68:31-32) — ეს („ამას“) დაბანეს („აბანო დამართეს“) და გამოაჯანმრთელეს („ამოკარგეს“).

თანახმას ლიგედ — დათანხმება (ზედმიწ. „თანახმა-ს მოსვლა“).

... **აშხუნლო თანახმას ვედნის ‘ალდარ’** (ბქ., იქვე, 174:31) — რაღაც დროის შემდეგ („ერთის მერე“) ესენი თანხმდებიან („თანახმა-ს მოდიან“).

ღირსება/აშ მგკიდან (ბქ.) — გვარის ან ოჯახის შემარცხვენილი (ზედმიწ. „ღირს-ებ-ის ამღები“).

ჭყინტ თანახმა ანვად (ლნტ., იქვე, 339:10) — ბიჭი დათანხმდა („თანახმა-ს“ მოვიდა“).

ლაშაძრალდ ლიკედ (ბქ.) — გამასხარავება, აბუჩად აგდება ვინმესი (ზედმიწ. „სა-შაირ-ო-დ აღება“).

ლოცაშ ლიჩუმე — პირველის გადასახვა (ზედმიწ. „ლოც-ვ-ის ქმნა“).

ენქანდუმე ქორს მერდა მპე ლოცს იხოხ (ბქ., იქვე, 174:24-25) — მერე („მაშინს მერე“) სახლში (შდრ. ძვ. ქართ. „ქორა, ქორ-ედ-ი“) მყოფნი ყველანი პირველს გადაისახავენ ხოლომე („ლოც-ვ-ის იქმან“).

სამგრთალიშ ლაჩომ — გასასამართლებელი (ზედმიწ. „სა-მართლის საქმენლი“).

ლაჩიშლა თაჭრობ მოდე, სამგრთალიშ ლაჩომ დემეგ-იმეგ ი სერ ღალ შარ ხარა ხალხს (ბქ., იქვე, 189:31-32) — საჩივლელი მთავრობა არსად („არა“), სასამართლო („სა-მართლ-ის საქმენლი“) არსად და უკვე დაღლილი ყოფილა („მობეზრებული ჰქონია“) ხალხს.

ფრანგ ლგ (ბქ.) — სწრაფია, მარჯვეა (ზედმიწ. „ფრანგ-ად დგ-ას“), შდრ. ქართ. (ქიზიყ.) ფრანგვა „კარგად, აღმასივით ჰრა“.

ფაქარდ ლგ (ლშხ.) — გამრჯეა, ძალიან სწრაფია, დაუზარებელია (ზედმიწ. „ფეიქარ-ად დგ-ას“), შდრ. ქართ. ფეიქარი.

ფინდიხ ლგ (ბზ.), **ფინთიხ ლგ** (ბქ., ლნტ., ლშხ.) — სწრაფია, დაუდგარია, მარჯვეა (ზედმიწ. „ფინდიხ-ად დგ-ას“), შდრ. ქართ. ფინდიხი „მსხვილი სასროლი ტყვია“ (< სპ.-თურქ. პუნდუქ).

გეგი ფინდიხ ლგ (ბზ.) — 1. გეგი ძალზე სწრაფია, 2. „გეგი ფინდიხ-ად დგ-ას“; **ციოყ ფინთიხ მარე ლი** (ლშხ.) — 1. ციოყი დაუდგარი

კაცია, 2. „ციოყი ფინდიხ-ი კაცია“.

საანალიზო ლექსიკური ერთეული **ფინდიხი** „სწრაფი, ჩქარი, გაბედული“ მეგრულშიც დასტურდება გადატანითი მნიშვნელობით.

არაზღ ლიფშუდე — მაცნის გაგზავნა, გაშვება, ვინმესთვის ამბის შეტყობინება (ზედმიწ. „არაზღ-ად გაშვება“), შდრ. ქართ. (მთიულ.) არაზ-ი „ბერიკების წინამძღოლი, შემურული, მურით გაშავებული“.

სუინდლ ლიფშუდე — დანამუსება, ე. ი. მის სინდისზე იყოს (ზედმიწ. „სინდის-ად გაშვება“).

... **ნაჲ ... მიჩა სუინდლ ოფიშუდედ ყაზწყ** (ბზ., იქვე, 80:2) — ჩვენ ყაზაყი თავის ნებაზე მივუშვით, ანუ დავანამუსეთ („მის სინდის-ად გავუშვით“).

მართალია, სინდისის შემცველი ფრაზეოლოგიური ერთეულები ქართულში არცთუ იშვიათია (მაგ.: სინდისგარეცხილი, სინდისგაღვიძებული, სინდისზე ხელის აღება, სინდისი გაუხუნდა, სინდისის შეშვება, სინდისიც კაი საქონელია და სხვ.), მაგრამ **სინდისზე გაშვება** ვერ დავაფიქსირეთ.

შარი-ბამბადლ|შალი-ბამბად ლიგენ (ბზ.), **შარი-ბამბადლ|შუარი-ბამბად/აღლ|შარ-ბამბად ლიგენ** (ბქ.) — მძიმე საქმის მოგვარება¹ (ზედმიწ. „შალ-ბამბ-ად და-დგ-მ-ა“), შდრ. ქართ. შალი და ბამბა.

გოშარ შარ-ბამბად ოთგენ (ბქ.) — საქმეები კარგად მოგვავარე („საქმეები შალ-ბამბ-ად და-ვ-დგ-ი“); **ბესარიონს მიჩა დი შარი-ბამბად სგა ხოჭონა** (ბზ.) — ბესარიონს დედა დიდ ფუფუნებაში ჰყავს („შალ-ბამბ-ად უხვევია“).

შანთი ლიკედ (ლშხ.) — მტკიცე ფიცი, მტკიცედ დაფიცება (ზედმიწ. „შანთ-ის აღება“), შდრ. ქართ. შანთი.

ამ ბედყო შანთი ლიკედ მამედა (ლშხ.) — ამ საქმეში ალაღმართალი ვარ („ამ ბედ-ზე შანთ-ის აღება შემძლია“).

ძალ ლიყრინე — დაძალება (ზედმიწ. „ძალ-ის დამართება“).

დემ იჩმედა ალ ჭყინტროლ, მარა ძალა ხაყერ (ლშხ., იქვე, 276:6) — ეს ბიჭი არ ვგრებოდა („იქმოდა“), მაგრამ დააძალა („ძალა დამართა“).

¹ ბქ. მალამო, დამამშვიდებელი წამალი. გადატ. ფუფუნება.

წასაგებაშ ლირჟემ — წესის აგება „მიცვალებულისთვის“ (ზედმიწ. „წეს-ის-ა-გ-ებ-ის ქმნა“).

პაპ ხერო წასაგებას (ბქ., იქვე, 182:23-24) — მღვდელი წესს უგებს „მიცვალებულს“ („უქმს წეს-ის-ა-გ-ებ-ა-ს“).

ხარჯი ლიკედ — ჭამა (ზედმიწ. „ხარჯ-ის აღება“).

ნაჲ ხარჯ ახუციდ (ბზ., იქვე, 148:25) — ჩვენ საჭმელი ვჭამეთ („ხარჯ-ი ავიღეთ“).

ხატიშ ლირჟემ — დაფიცება (ზედმიწ. „ხატ-ის ქმნა“).

... **დინაშ ნათაჲრ ... ამჟი ხატს ქა ხერმუდახ, ერქას მინ დემის იგხრლიდახ უი** (ბქ., იქვე, 175:25-27) — გოგოს ნათესავები რომ ასე ხატზე დაიფიცებდნენ („ხატ-ს გაიმას უქმნიდნენ“), მერე უკვე („მამინ“) თვითონ არ იბუტებოდნენ („*იწყენდნენ“).

ყაბულს ახვედა — დათანხმებია (ზედმიწ. „ყაბულ-ს მოსვლია“).

მანკაჟიშუინ ყაბულს ახვედა ჯაფრანანჲ უნარგ (ბზ., იქვე, 61:29-30) — პირველად დაეთანხმა თურმე („ყაბულ-ს მოსვლია“) ჯაფრანების თავადი (შდრ. ძვ. ქართ. „ვარგ-ი“).

ყაბულს ლიგედ — დათანხმება (ზედმიწ. „ყაბულ-ს მოსვლა“).

აღმარ ყაბულს ოხვანდნ რანჲს (ბზ., იქვე, 155:21-22) — ესენი დასთანხმდნენ („ყაბულ-ს მოუვიდნენ“) დევს და ა. შ.

ზემოთ წარმოდგენილი სიტყვასიტყვითი თარგმანები („აბანო-ის დამართება“, „თანახმა-ს მოსვლა“, „ღირს-ებ-ის ამღები“, „სა-შაირ-ო-დ აღება“, „ხატ-ის ქმნა“, „ხარჯ-ი ავიღეთ“, „ძალ-ის დამართება“, „ფრანგ-ად დგ-ა-ს“, „ფეიქრ-ად დგ-ა-ს“ და ა. შ.) თითქოს გამორიცხავს ამ ერთეულთა ქართულიდან სესხების შესაძლებლობას (მიუხედავად იმისა, რომ ფრაზეოლოგიური ერთეულის პირველი შემადგენელი ელემენტი ქართულიდანაა ნასესხები), რადგანაც იქ, სადაც სვანურში ფრაზეოლოგიზმია, ქართულში მას მარტივი ზმნა შეესატყვისება.

შენიშვნა: სვანურში გვხვდება, აგრეთვე, არამონათესავე ენიდან ნასესხები ისეთი ლექსიკური ერთეულებიც, რომლებიც დროთა განმავლობაში ფრაზეოლოგიურ ერთეულთა წარმოქმნაში იღებენ მონაწილეობას. ჩვენ ბალსქემოური დიალექტის ცხუმარულ კილოკავში დავაფიქსირეთ ერთი ძალზე საინტერესო ფრაზეოლოგიური გამონათქვამი, რო-

მელსაც თან სარკაზმი გასდევს: **ყუდანათშერხენქა ნაწვედ** — მდიდარი, შეძლებული ოჯახიდან გამოსული [სი მადე ხია **ყუდანათშერხენქა ნაწვედ?! —** ერთი შენა ხარ („შენ არ ხარ?!“) მდიდარი ოჯახიდან („**ყუდანათ-ის-ან-იდან**“) გამოსული?!]. აღნიშნული გამოთქმის სახელადი ნაწილი (**ყუდანათ-**) ნასესხები ჩანს აღმოსავლური ენებიდან, კერძოდ, თურქული **ყუდრეთ** „ძალა, შეძლება“ ფორმიდან, რომელიც თავის მხრივ ნასესხები უნდა იყოს არაბულიდან (შდრ. არაბ. ყედრეტ, — იხ. შ. ფუტკარაძე, ჩვენებურების ქართული, ბათუმი, 1993). შტო-გვარის აღმნიშვნელი უძველესი საანალიზო ლექსიკური ერთეული **ყუდანათ-შერ** დღესდღეობით მხოლოდ ზემოაღნიშნულ იდიომატურ გამოთქმაშია შემორჩენილი.

გამოდის, რომ აღნიშნული ფრაზეოლოგიური ერთეულები უნდა განვიხილოთ როგორც საკუთრივ სვანური, რომელთაც არა აქვთ ადევნატური პარალელები ქართულში. მათი გამომსახველობითი ეკვივალენტის ვარიანტი კი, ძირითადად, შესაძლებელია კონტექსტის მიხედვით.

შეიძლება ისიც ითქვას, რომ ამგვარ სვანურ გამოთქმებშია დაცული ქართულის გზით შემოსული ისეთი ლექსიკური და გრამატიკული არქაიზმებიც, რომლებიც დღევანდელ სალიტერატურო ქართულში აღარ გვხვდება და სვანურშიც ფრაზეოლოგიური გამონათქვამების გარდა დამოუკიდებლად არსად არ გამოიყენება (მაგ.: **ფრანგ, არაბ, ყაბულ** და ა. შ.).

აქვე უნდა შევნიშნოთ, რომ აღნიშნულ ფრაზეოლოგიურ გამონათქვამებში ფიქსირებული ლექსიკური და გრამატიკული არქაიზმები არ უნდა იყოს მიზეზი მათი იდიომატურობისა, რადგანაც საანალიზო ერთეულთა უმრავლესობა არ განიხილება როგორც არქაიზმი. ვიზიარებთ ალ. ონიანის თვალსაზრისს, რომ „არქაიზმი არ შეიძლება ჩაითვალოს იდიომის განმსაზღვრელად“ (1954, 241).

ფრაზეოლოგიზმის განმსაზღვრელი ნიშანი, სამეცნიერო ლიტერატურაში არსებული მოსაზრების თანახმად, ისაა, რომ შემადგენელი ელემენტების ფორმალური დამოუკიდებლობის ფონზე ახასიათებს შინაგანი მთლიანობა. სწორედ ამ შემადგენელი ელემენტების ურთიერთკავშირისა და მთლიანად ლექსიკასთან მიმართების მიხედვით გამოყო-

ფენ ოთხ ძირითად ჯგუფს (სტეპანოვი, 1975, 56). ჩვენ აქ მხოლოდ პირველ ჯგუფს შევეხებით. ეს არის ფრაზეოლოგიური მთლიანობა, როცა შემადგენელი ნაწილების კავშირი მაქსიმალურია და ვერ ხერხდება მათი სემანტიკის მიხედვით ფრაზეოლოგიური მნიშვნელობის მოტივაციის დადგენა, ამ შემთხვევაშიც ფრაზეოლოგიზმის ერთი ან ორივე შემადგენელი ელემენტი გაუგებარია (შდრ. ქართ.: **ისტობარს არ იტენს, აბრუს არ იტენს, ბაიბურში არაა** და ა. შ. — **ისტობარი, აბრუს, ბაიბური** თანამედროვე ქართველისათვის გაუგებარია). რასაკვირველია, სვანური ენის ფრაზეოლოგიზმებშიც ფიქსირდება ისეთი ლექსიკური ერთეულები, რომელთა ეტიმოლოგიის დადგენა გარკვეულ სიძნელეებთან არის დაკავშირებული. ისინი შემონახულია გაქვავებულ გამონათქვამებში და დიდია მათი მნიშვნელობა ენის ისტორიის კვლევა-ძიებისას. ნიმუშისთვის დავასახელებთ რამდენიმეს: **ლარჭენდ ლგენე** „ყოჩაღი, სწრაფი“, **კიკბერ! ახბეკ** „ჩააცვიდა, ჩააჯინდა (ზედმიწ. „ხის მორი მიაბჯინა“); **ფოს ხოსიბ** „ცქმუტავს, მოუსვენრობს, საკუთარ ტყავში ვერ ეტევა“, **ქაბაბანაშე ჯიჭურად ეთსიბდა** „არ მოიხარმა, დიდი დრო დასჭირდა“, **გელა ლახუ ენცნიბ** „ბევრი იარა, ცხრა მთა გადაიარა“, **სგრი-გაგას რი ხაგ** „აწორილებულია, ვერ ისვენებს, სულ დადის“, **სგუზად ლიგენე** „ამოწყვეტა, ამოჟღერა“, **ბოლეკდ ლიკედ** „ამოწყვეტა, ამოჟღერა“, **მეკუმად ლიგენე** „გაფრთხილება (ზედმიწ. „დაკვირვებულად, ფრთხილად დგ-ომ-ა“); **ჰნადოდეთს ლიგენე** „ხმაური, აურზაური, ჩხუბი“, **წინალდ ი წირკამწლდ ლიბლრკე** „სრულიად მოსპობა, განადგურება“, **ინდირკის ოსგემ!** — უხვი სუფრა არ გაუშალო! („უხვ სუფრას და-ვ-უ-დგ-ამ!“); **ფისეგარგასისგოლჟუ ხარ ლაქუნ!** „ჯოჯოხეთი იყოს მისი სამკვიდრო (ზედმიწ. „მდულარე ფის-რში-მც აქვს სასულეთი!“); **ორიონ-კორიონს ხავიდ** „გაფანტა“, **სინტი-პინტის აჩადხ** „გაიფანტნენ“, **სადარ-კუდარ ჭაჭარლექჟა ხავიდ** „გალანძლა, გაათახა“ და მრავ. სხვ.

ზემოთ წარმოდგენილ ფრაზეოლოგიურ ერთეულებში მონაწილე სიტყვათა მეტი ნაწილი არქაულია და საერთო სიტყვათხმარებიდან

¹ შესაძლოა, სვანური **კიკბერ** ქართულიდან იყოს ნასესხები, შდრ. ქართ. (ლენჩ.) **კაკიბერა** „სამზარეულო სახლში შუაცეცხლის პირდაპირ ზევით გადებული ღირე, რომელზედაც საქვებე კიდია.

გამოსული. ისინი გვხვდება, ძირითადად, მყარ შესიტყვებებში, — სხვა სიტყვებთან მჭიდრო კავშირში. შესაძლოა, ამ არქაულ ფორმათაგან ზოგი უცხოური წარმოშობისაც აღმოჩნდეს, მსგავსად არლ. თაყაიშვილის მიერ „ქართული ფრაზეოლოგიის საკითხებში“ დასახელებული **იხტიბარი, ბაიბური, აბრუ** (1961, 53) და ა. შ. სიტყვებისა. რა თქმა უნდა, მსგავსი ვითარებაა სხვა ენებშიც, თუმცა აქ ამაზე აღარ შევჩერდებით¹.

ის, რომ ბევრი სვანური იდიომის ახსნა დღეს უკვე თითქმის შეუძლებელია, ამის მიზეზი, ალ. ონიანის აზრით, უნდა ვეძიოთ იმაში, რომ სათანადო მოვლენა, რომელიც რაიმე ისტორიულ ფაქტთან არის დაკავშირებული, ისტორიაში არ არის ფიქსირებული. ვინაიდან მათი წარმოშობის საფუძველი არ ვიცით, ამიტომ მათი ეტიმოლოგიის გარკვევაც, რასაკვირველია, ჭირს (ონიანი 1954, 139).

ამრიგად, ჩვენ მიერ ზემოთ წარმოდგენილი ფრაზეოლოგიური ერთეულები სვანურში უნდა განვიხილოთ როგორც საკუთრივ სვანური (მიუხედავად იმისა, რომ ამ ერთეულებში შემავალი ერთ-ერთი ელემენტი, კერძოდ, პირველი, ქართულიდანაა შეთვისებული), ვინაიდან მათ არ მოეპოვებათ ადეკვატური პარალელები ქართულში. სწორედ ამგვარ სვანურ გამოთქმებშია დაცული ქართულის გზით შემოსული ისეთი ლექსიკური და გრამატიკული არქაიზმებიც, რომლებიც დღევანდელ სალიტერატურო ქართულში აღარ გვხვდება და სვანურშიც ფრაზეოლოგიური გამონათქვამების გარდა დამოუკიდებლად არსად არ გამოიყენება.

ლიტერატურა

გოშხეთელიანი 2010 — ი. გოშხეთელიანი, იდიომები კულტურათაშორის დისკურსში, I საერთაშორისო სიმპოზიუმი ლექსიკოგრაფიაში, ბათუმი, 2010.

თაყაიშვილი 1961 — ა. თაყაიშვილი, ქართული ფრაზეოლოგიის საკითხები, თბილისი, 1961.

ონიანი 1954 — ალ. ონიანი, ქართულ-სვანური იდიომატიკა, საკან-

¹ აღნიშნულ საკითხზე მუშაობა გრძელდება.

დიდატო დისერტაცია, თბილისი, 1954.

სტეფანოვი 1975 — . . . , . 1975.

MEDEA SAGHLIANI

Specifically Svan Idioms

Summary

The paper focuses on certain Svan phraseological units one component of which (viz. the first one) is of Georgian origin, though as phraseological units they have no equivalents in Georgian. The Svan phraseological units with the Georgian components *abano*, *tanaxma*, *locva* correspond to simple verbs in Georgian.

თბილისი

**ფილიპინური ეპიტაფიების სტილური ძარბა
(მ. მასტერის „სუნ რიგების ანთოლოგიის“ მასალაზე)**

„ეპიტაფიები, თავიანთი წარმომავლობის მიხედვით, ორგვარია: ფოლკლორული და ლიტერატურული“, – წერს ფოლკლორისტი, ფილოლოგიურ მეცნიერებათა დოქტორი ამირან არაბული (არაბული, 2006, 111). თუმცა იმავე ავტორთან სხვაგან ვკითხულობთ: „ვინაიდან ხალხური შემოქმედების ერთ-ერთ ძირითად ნიშნად კოლექტიურობა მიჩნეულია, გამომდინარე ზემოთქმულიდან, ეპიტაფიის ფოლკლორულობა ეჭვქვეშ შეიძლება დადგეს... ეპიტაფია ინდივიდუალური შემოქმედების ნაყოფია, რაც ერთი შეხედვით, თავისთავად გამოირჩევა მის ფოლკლორულობას“ (არაბული, 2006, 105).

გამოდის, რომ ეპიტაფიებს ინდივიდი ავტორი ჰყავს: ზოგი ეპიტაფიის ავტორი ინდივიდი არაპროფესიონალი ავტორია, იგივე ხალხური მელექსეა, ხოლო ზოგჯერ ეპიტაფიის ავტორად პროფესიონალი ავტორები გვევლინებიან, რომლებიც ე. წ. „მწიგნობრულ ეპიტაფიებს“ ქმნიან.

რ. იაკობსონისა და პ. ბოგატიროვის თანახმად, ინდივიდუალური ხალხური ავტორის შემოქმედება მთლიანად განსაზღვრულია „კოლექტივის წინასწარი ცენზურით“, გამოხატავს კოლექტივის ნებას, გამსჭვალულია კოლექტივის ფსიქიკით, განწყობილებით, მსოფლმხედველობით, ეყრდნობა ტრადიციულად შემუშავებულ ტრაფარეტს.

რაც შეეხება ინდივიდუალურ პროფესიონალ ავტორებს, ცხადია, ისინიც უწევენ ანგარიშს დროის მოთხოვნილებასა და მაჯისცემას, ეპოქის ინტერესსა და სულისკვეთებას, ტრადიციებს, სარგებლობენ წინამორბედთა შემოქმედებითი გამოცდილებით, მაგრამ მათი თვითგამოხატვის მასშტაბი და ნებელობითი თავისუფლება გაცილებით მეტია, ვიდრე ინდივიდუალური ხალხური ავტორისა (გ. კოტეტიშვილი).

ეპიტაფიურ ნაწარმოებთა დიდი ნაწილი უკიდურესი ლაკონუ-

რობით გამოირჩევა. თუმცა გვხვდება ისეთი ნიმუშებიც, სადაც შეიმჩნევა ავტორის ლტოლვა სათქმელის განვრცობისაკენ. სწორედ ასეთი სიუჟეტური გაშლა-განვითარებით, ამბის ვრცლად გადმოცემით და დეტალიზაციით გამოირჩევა ამერიკელი პოეტის ედგარ ლი მასტერსის (1868-1950) „სუნ რიგების ანთოლოგიაში“ გაერთიანებული მწიგნობრული, თეთრი ლექსის ფორმის მქონე ეპიტაფიები.

ეპიტაფიაში „ლუსინდა მეტლოკი“ პოეტი ცდილობს გააცოცხლოს და აალაპარაკოს გარდაცვლილი, ერთგვარი მედიუმის ფუნქცია შეასრულოს გარდაცვლილის სულსა და მკითხველს შორის.

I went to the dances at Chandlerville,
And played snap – out at Winchester.
One time we changed partners,
Driving home in the moonlight of middle June,
And then I found Davis.
We were married and lived together for 70 years,
Enjoying, working, raising the twelve children.
Eight of whom we lost
Ere I had reached the age of sixty.
I spun, I wore, I kept the house, I nursed the sick,
I made the garden, and for holiday
Rambled over the fields where sang the larks,
And many a flower and medical weed –
Shouting to the wooded hills, singing to the green valleys.
At ninety-six I had lived enough, that is all,
And passed to a sweet repose .
What is this I hear of sorrow and weariness,
Anger, discontent, and drooping hopes?
Degenerate sons and daughters,
Life is too strong for you –
It takes life to love Life.

საილუსტრაციოდ წარმოდგენილი ეს ლიტერატურული ეპიტაფია ფორმის თვალსაზრისით საკმაოდ დიდია, რაც ძირითადად განასხვავებს მას ფოლკლორული, მცირე ზომის ეპიტაფიებისაგან, თუმცა ამ ეპიტაფიას ბევრი საერთო აქვს ფოლკლორულ ეპიტაფიასთან.

უპირველეს ყოვლისა, იგი ავტობიოგრაფიულია, თხრობა მიმდინარეობს პირველ პირში. პოეტი სტილისტური ხერხის ჩამონათვალის საშუალებით დაწვრილებით მოგვითხრობს გარდაცვლილის ისტორიას მოწიფულობის ასაკიდან ღრმად მოხუცებულობამდე. ერთი მხრივ, მოთხრობილია იმ ბედნიერებაზე, რომელიც ამ ქალბატონმა ცხოვრებაში განიცადა, მეორე მხრივ კი იმ ტრაგედიაზე, რაც მას ცხოვრებაში გადახდა თავს. ლექსიკა მარტივია და მოიცავს იმ ყოველდღიურ ლექსიკურ ერთეულებს, რომლებიც ქალის საქმიანობას ახასიათებს (to work, to raise children, to spin, to wave, to keep the house, to nurse the sick, to gather flowers and medical weed). ზემოთ ჩამოთვლილი ლექსიკური ერთეულები მიუთითებენ, ერთი მხრივ, გარდაცვლილის შრომის-მოყვარეობაზე, მეორე მხრივ, მის ერთფეროვან ცხოვრებაზე. წინადადებაში „At 96 I had lived enough, that is all, and passed to a sweet repose“ – yuradRebas iqcevs evfemizmi ‘to pass to a sweet repose“ (სიმშვიდეში გადასახლება), რომელშიაც ნათლად ჩანს გარდაცვლილის მიმართება სიკვდილის მიმართ. ეპიტაფიის დასასრულს ლუსინდა მეტლოკი უკმაყოფილებას გამოთქვამს იმ გადაგვარებული შთამომავლობის მიმართ, რომლებიც ჯეროვნად ვერ აფასებენ სიცოცხლეს, მუდამ წუხან სიცოცხლის ხანმოკლეობაზე, უკმაყოფილონი და იმედგაცრუებულნი მიდიან ამ ქვეყნიდან. ეპიტაფიის დასასრული დიდაქტიკურია, რომელშიც ლუსინდა მეტლოკი მოუწოდებს ახალგაზრდებს შეიყვარონ ცხოვრება და დააფასონ იგი. დასასრულს წარმოდგენილი ორიოდე ხაზიც რომ ყოფილიყო საფლავის ქვაზე მიწერილი (**Life is too strong for you — It takes life to love Life**), ესეც საკმარისი იქნებოდა საეპიტაფიოდ.

მომდევნო ეპიტაფიაც სახელწოდებით „დორა უილიამსი“ ახლოსაა ზემოთ წარმოდგენილ ლიტერატურულ ეპიტაფიასთან.

When Reuben Pantrer ran away and threw me
I went to Springfield – There I met a lush,
Whose father just deceased left him a fortune.
He married me when drunk.
My life was wretched.
A year passed and one day they found him dead.
That made me rich. I moved on to Chicago.
A fter a time Tyler Rountfee, villian.

I moved on to New York. A gray – haired magnate
Went mad about me – so another fortune.
He died one night right in my arms, you know.
There was almost a scandal.
I moved on, This time to Paris. I was now a woman,
Insidious, subtle, versed in the world and rich.
My sweet apartment near the Champs Elysees
Became a center for all sorts of people,
Musicians, poets, dandies, artists, nobles,
Where we spoke French and German, Italian, English.
I wed Count Navigato, native of Genoa.
We went to Rome. He poisoned me, I think.
Now in the Campo Santo overlooking
The sea where young Columbus dreamed new worlds,
See what they chiseled: “Contessa Navigato
Implora eterna quiete“.

წინა ეპიტაფიის მსგავსად ეს ეპიტაფიაც თეთრ ლექსს წარმოადგენს და მასში დეტალურადაა აღწერილი დორა უილიამსის ცხოვრება. მას ბევრი უხეტიანია, არა ერთ ქალაქში უცხოვრია, არა ერთი მამაკაცის გული მოუგია, უბედურიც ყოფილა მათთან, მაგრამ მოსავალი მათი იმქვეყნად გასტუმრებით უპოვია. თუმცა, როგორც ეპიტაფია იტყობინება, უკანასკნელი მეუღლე დორაზე გონიერი აღმოჩენილა და მოუწამლავს იგი. ვფიქრობ, ეპიტაფიად გამოდგებოდა: “**He poisoned me, I think**“. ეპიტაფიის ფორმა აქვს ასევე უკანასკნელ წინადადებას: “**Contessa Navigato Implora eterna quiete**“. (გრაფინია ნავიგატომ მარადიული სიმშვიდე იბოვა).

როგორც ჩანს, „სფუნ რივერის ანთოლოგიაში“ წარმოდგენილი ეპიტაფიები სიუჟეტური მრავალფეროვნებით გამოირჩევა, საოცრად ყოფითია და ზედმეტად დაწვრილმანებულნიც.

კვლევამ დაგვანახა, რომ მწიგნობრულ ეპიტაფიებს, ფოლკლორულთან შედარებით, პროფესიონალი ავტორის პოეტური გამოცდილების მკაფიო ბეჭედი აზის. სტილი მწიგნობრული ეპიტაფიისა გაცილებით რთული და, ამასთან დახვეწილია. მათ აკლიათ ის უბრალოება, რაც ხალხურ ეპიტაფიებს ახასიათებს. ამასთანავე განსხვავებაა ფორმებშიც. მწიგნობრული ეპიტაფიები ვრცელია, რომელშიაც

ვრცლადაა მოთხრობილი გარდაცვლილის ამქვეყნიური ცხოვრების შესახებ. მწიგნობრული ეპიტაფიებიდან შესაძლებელია რამდენიმე ლაკონური ეპიტაფიაც გამოიკვეთოს. მსგავსებები ფოლკლორულ და მწიგნობრულ ეპიტაფიებს შორის შემდეგშია: ავტობიოგრაფიულობა, დოკუმენტური სიზუსტე, მიმართებითი ფორმა, პირველ პირში საუბარი, დიდაქტიკური დასასრული.

ლიტერატურა

არაბული, 2006 — ა. არაბული „სამგლოვიარო პოეზია“, თბ., 2006.

ანდერსონი, 1993 — R. Anderson “Elements of Literature”, U. S.A., 1993.

TEA SHAVLADZE

Stylistic Patterns in Bookish Epitaphs

(on the material of E.Masters’ “Spoon River Anthology”)

Summary

The paper is devoted to the linguistic peculiarities of bookish epitaphs. The empirical data comprises Edgar Lee Masters’ literary epitaphs from “Spoon River Anthology” as well as folk epitaphs. The study has revealed that in comparison to folk epitaphs, bookish epitaphs are poetically idiosyncratic, their style being more complex and sophisticated. They also lack the plainness of folk epitaphs. Moreover, there are formal differences as well: bookish epitaphs are much longer, lives of the deceased are presented in detail. However, a few laconic epitaphs have also been encountered. The following similarities between bookish and folk epitaphs have been stated: autobiographic nature, preciseness, mode of address, the first person narrative, didactic ending.

ნათო ზაგრაშინი

ერთი მქსპრესიული ნაწილაკისათვის ჭეშმოსვანური

სვანური, ისევე როგორც სხვა ქართველური ენები, მდიდარია ნაწილაკებითა და მათგან წარმოებული სიტყვებით. სვანურში ნაწილაკთა სიმრავლეს დიალექტური ნაირსახეობებიც განაპირობებს.

გამოიყოფა ნაწილაკთა გარკვეული ჯგუფები, ხოლო ამ ჯგუფებში შემაჯავალ ნაწილაკთა გავრცელების არე და მნიშვნელობა მრავალფეროვანი და სხვადასხვაგვარია სვანურის დიალექტების მიხედვით.

სვანურის ნაწილაკთა ჯგუფები და წარმომავლობა არაერთგზის იქნა განხილული, თუმცა, როგორც ვ. თოფურია შენიშნავს „ზოგის მნიშვნელობა ნათელი არაა: ღენ, ენგი, გომნ, მირ, ჭურ...“ (თოფურია, 2008, 2002).

ვ. თოფურიას მიერ ჩამოთვლილ გაურკვეველი მნიშვნელობის ნაწილაკთაგან ერთ-ერთის, კერძოდ, **-ღენ** ნაწილაკის საინტერესო სტრუქტურულ-სემანტიკური ანალიზი წარმოადგინა მედეა სალლიანმა (იხ. მ. სალლიანი, **-ღე/-ღენ/-ღენ/-ღენა/-ღენა/-ღენა/-ღენ** ნაწილაკის შესახებ სვანურში, არნ. ჩიქობავას საკითხავები, XXI, თბ. 2010).

სამეცნიერო ლიტერატურაში არაფერია ნათქვამი **გინ** ნაწილაკის შესახებ, რომელიც საკმაოდ ხშირად დასტურდება სვანურ მეტყველებაში, კერძოდ, ლაშხურსა და ჩოლურულში.

გინ ნაწილაკი შეიძლება მივაკუთვნოთ ემოციურ-გამომსახველობითი (ექსპრესიული) იერის გამომხატველ ნაწილაკთა ჯგუფს (ამ ჯგუფს მიაკუთვნებენ აგრეთვე განცვიფრებით ნაწილაკებს), ვინაიდან, სარკაზმით გახაზავს და მეტ ექსპრესიულობას მატებს მთელ წინადადებას, აგრეთვე რჩება შთაბეჭდილება, რომ იგი უშუალოდ წინადადების იმ წევრსაც ანიჭებს გარკვეულ ნიუანსს (კერძოდ, სარკაზმს, დაცინვას უსვამს ხაზს), რომელსაც ახლავს.

გინ ნაწილაკის ადგილი წინადადებაში არ არის მყარი, შეიძლება წინ უსწრებდეს სიტყვას ან მოსდევდეს მას. აღნიშნული ნაწილაკი წინადადების ნებისმიერ წევრს შეიძლება დაერთოს:

უწინააღმდეგავად ლაგუნათე ლექსებში **წვრილ გინ** (ლშხ.) — წითლები აირჩია გასვენებაში ჩასაცემლად.

ხოვრანლა მიჩა **დიეშდ გინ** (ლშხ.) — უხვეწნია დედამისისთვის.

ბოფშემ გინ ხურდა ლახტის ქაღალთი თეთრი მაგიორ (ლშხ.) — ბავშვმა ხურდა დაუბრუნა ქაღალდის ფულის მაგიორ.

ხატულდა დედეს **ლემწრად გინ** (ჩოლ.) — ეძახდა დედას გამწარებულად.

მეზობელარე **დნოლ გინ** იშგინ (ჩოლ.) — მეზობლების გოგო ითხოვა.

ხენათ **ეჯარს გინ** (ჩოლ.) — იმათ ენათესავება.

ხსენებული ნაწილაკი შეიძლება წინ უსწრებდეს შემასმენელს, მოსდევდეს ან თიშავდეს ზმნა-შემასმენელსა და ზმნისწინს ერთმანეთისგან:

კაბარ **გინ ოხყილა** ლეზობორა მგქაფ — კაბები უყიღია საჭმელების მაგივრად.

ღვრდა გინ შტაშტაშარლ ლაქტარიელთე — მიდიოდა მარტოდ-მარტო საწანწალოდ.

ჩუ გინ ოხტინა მართენ (ლშხ.) — ჩამოუწვია ტოტი.

ქა გინ ოთქითა კალათ (ჩოლ.) — მოუბარია კალათა.

ხშირია შემთხვევები, როცა **გინ** ნაწილაკი უარყოფით ნაწილაკებსაც ახლავს:

იშგნა ლასგიდ **გინ დემ** იბნა ლიგუნის (ლშხ.) — სხვის დასანახად არ იწყებდა ტირილს.

უითომ **დემ გინ** აბდაუი ლიფეჯგალს (ჩოლ.) — ვითომ ვერ ბედავს თავის მართლებას.

შტაშტუ ლომტ ლიზი **მამ გინ** ხოცხან (ჩოლ.) — მარტოდმარტო უკან წასვლა არ უნდოდა.

უითომ გინ **დეთა თეს** ხნდა ლასგიდ (ჩოლ.) — ვითომ არც თვალს ჰქონდა ჩინი.

განსახილველი ნაწილაკი ახლავს შერწყმული წინადადების ერ-

თვარ წევრებს და ბოლო ადგილზე მყოფ წევრს დაერთვის:

ხექქანაღლა **ქათლარს ი ხამარს გინ** (ჩოლ.) — ქაქანით დევნიდა ქათმებს და ლორებს.

ხოჩა მუზიკანტშალ აჩად **ლალრალთე ი ლაშუშპართე გინ** (ლშხ.) — კარგი მუსიკოსივით წავიდა სამღერად და საცეკვაოდ.

აფთხენე ი იხურიელე გინ იშგნა გაკარს (ლშხ.) — ფერთხავს და აგროვებს სხვის კაკლებს.

აღნიშნული ნაწილაკი რთულ ქვეწყობილ წინადადებაში შეიძლება ახლდეს მიმართებით ნაცვალსახელებსა და მიმართებით ზმნიზედებს.

უახვერბენახ ეჯიარ, **ხედიარდნ გინ** ხაყულნინა (ჩოლ.) — მოფერებთან ისინი, ვისიც ეშინოდა.

ხოტენტლახ ალიარს, **იარსნ გინ** მნ ხნდა ქუნე ლაკად (ლშხ.) — თავში დაუშენიათ ხელები ამათ, ვისაც არ ჰქონდა ხმა ამოსაღები.

ხოკამანდრდა, **იმთჟ გინ** ხაკფენ მიჩ, ეჩხანუ (ჩოლ.) — მბრძანებლობდა, საითაც თვითონ უნდოდა, იქით.

ქვეწყობილ წინადადებაში **გინ** ნაწილაკის ადგილი სრულიად თავისუფალია და იგი შეიძლება დამოკიდებულ წინადადებასთან ერთად მთავარსაც დაერთოს.

სგა **გინ** მეკჩოლ ლაშგმანაღლ, **შომამა გინ** ლეხშყედნოლ (ჩოლ.) — მომადგებოდა სამათხოვროდ, როცა გაახსენდებოდა.

ეჯი **გინ** დემ ლემკიდინ ქტინს, **ეშამა გინ** ლემარ ფაყუ (ჩოლ.) — ის არ იღებდა ხმას, ვისიც ყოფილა ქუდი.

დასტურდება ისეთი შემთხვევებიც, როცა **გინ** ნაწილაკი დაერთვის, წინ უსწრებს ან მოსდევს **დო** „არ, არც“ უარყოფით ნაწილაკსაც, რომელიც ჰიპოტაქსურ წინადადებაში საკავშირებელ წევრ-კავშირს ახლავს:

ჩიგარ იხურუნა იშგნა ხილარს, **შომამა დო გინ** ლეხშყედნოლ (ჩოლ.) — ყოველთვის კრეფდა სხვის ხეხილს, როცა არ უნდა გახსენებოდა.

ჩინე ეჯარს იხვერნა, იმთჟ **გინ დო** ესლგრნან (ლშხ.) — ყველგან იმათ იახლებდა, სადაც არ უნდა წასულიყო.

პარატაქსულ წინადადებაში ზოგჯერ შეიძლება კავშირის ფუნქციონაც მოგვევლინოს და ამ შემთხვევაში **გინ**-ს მაპირისპირებული **კი** კავშირის სემანტიკა აქვს, თუმცა, ამავე დროს ინარჩუნებს სარკაზმის მნიშ-

ენელობას და რთულ თანწყობილ წინადადებას მეტ ექსპრესიულობას მატებს.

ეჭიარ აჩადხ ცხეკთე, ჯედ **გინ** აგის ასად — ისინი წავიდნენ ტყეში, თვითონ კი სახლში დარჩა.

ჭამ კუმამი ლავდათე ემჩედ, ძეხუ **გინ** აგის ოთცუწრა — ქმარი საქონლის მოსაყვანად წასულა, ცოლი კი სახლში დაუტოვებია.

მი მიჩა გუნდა ხუიყურიელის, ჯედ **გინ** ეჯდარს ახწადა (ლშხ.) — მე მისი გულისთვის ვჩხუბობდი, თვითონ კი იმათ დაუდგა გვერდში.

გვაქვს ისეთი შემთხვევები, როდესაც **გინ** ნაწილაკის დართვით წინადადება მოქმედების შეუსრულებლობას, უკუთქმითობას გამოხატავს, ანუ, ზმნა-შემასმენლით გამოხატული მოქმედება რეალურად არ სრულდება, და **გინ**-ს ამ შემთხვევაში დაახლოებით **ვითომ** ნაწილაკის მნიშვნელობა აქვს, დაახლოებით, იმიტომ რომ, **ვითომ** ნაწილაკისაგან განსხვავებით კატეგორიულ უარყოფას გამოხატავს და ამავე დროს ძირითადი სარკასტული სემანტიკური ნიუანსი შენარჩუნებული აქვს:

ლირტყუელარქი **გინ** ჯიდურინე (ლშხ. ავთ) — ტყუილებზე გიფიცებ თუ? (ანუ არ გიფიცებ ტყუილებზე).

ლარალთე ოდე **გინ** (ლშხ.) — სათამაშოდ (არ) წავედი.

ლამტრალთე **გინ** ოსლური — სათამაშოდ (არ) მივიდივარ.

მასისკდ **გინ** — (არ) მძულხართ.

ეჩა მეჯმაგერ **გინ** ხუი (ლშხ.) — მისი მოჯამაგირე (არ) ვარ.

ისგუი ლედროჟუნე ლათა ბოფშნლ **გინ** ლოქ ხუი — შენი მოსატყუებელი გუშინდელი ბავშვი (არ) ვარ.

მსგავსი ტიპის ილუსტრაციებში წარმოთქმის ინტონაციას თუ გათვალისწინებთ, ბოლოში შეიძლება ძახილის ნიშანი დაისვას.

გარკვეულწილად სემანტიკური მსგავსება შეინიშნება ქართულის **განა** კითხვა-გაკვირვების ნაწილაკთანაც, რომელიც ნიშნისმოგებით სემანტიკასაც ატარებს, თუმცა **განა**-სგან განსხვავებით **გინ** ნაწილაკი კითხვა-გაკვირვებას არ გამოხატავს.

როგორც ცნობილია, ქვემოსვანურ მეტყველებაში ჭარბად გვხვდება ქართულიდან შესული ლექსიკა, შესაძლოა **გინ** ნაწილაკიც ქართულიდან შესულიყო ლაშხურსა და ჩოლურულში, თუ ეს ასეა, მაშინ სესხება, სავარაუდოდ, ახალი მომხდარი უნდა იყოს, ვინაიდან, სვანურის სხვა დია-

ლექტებში აღნიშნული ნაწილაკი არ დასტურდება. საკითხი საკვლევეია.

ლიტერატურა

თოფურია, 2002 — ვ. თოფურია, შრომები, II, თბ, 2002.

შანიძე, 1973 — ა. შანიძე, ქართული ენის გრამატიკის საფუძვლები, I, თბ, 1973.

NATO SHAVRESHIANI

Towards One Expressive Particle in Lower Svan

Summary

The particle *gan* is quite common in Svan speech, viz. in Lashkh and Cholurian dialects. It can be considered an expressive particle as it makes an utterance sound sarcastic.. The distribution of the given particle in a sentence is not fixed: it can either precede or follow any part of a sentence.

ხატის ცირკაია

პოსტმოდერნისტული რეკლამის თავისებურებანი

რეკლამა, როგორც მასობრივი ინფორმაციისა და კომუნიკაციის ერთობ საინტერესო ფორმა, იქცა თანამედროვე საზოგადოების კულტურის „დომინანტ ენად“, რადგან კომერციულ მიზნებთან ერთად, მან შეიძინა პოლიტიკური, იდეოლოგიური, სოციალური და მორალური დატვირთვა. წარმოდგენილია რა კომუნიკაციის ყველანაირ საშუალებაში, რეკლამა გვევლინება ყველაზე მნიშვნელოვან საინფორმაციო სისტემად.

აქედან გამომდინარე, საინტერესოა რეკლამის, როგორც მულტიმედიაური ფენომენის, ფუნქციონირების დადგენა პოსტმოდერნისტული რეკლამების განხილვის საფუძველზე.

პოსტმოდერნისტული ძირითადი დებულებების რეკლამასთან დაკავშირების შედეგად აღმოჩნდა, რომ ამგვარი რეკლამისათვის ყველაზე დამახასიათებელია თამაშის პრინციპი, საზღვრის წაშლა, რასაც უ. ეკო უწოდებს ღია სტრუქტურას, აზრის ინვენტირებას, რაც მდგომარეობს კალამბურებსა და სიტყვათა თამაშში. პოსტმოდერნისტული რეკლამა უკვე არსებული ფორმების ხელახლა გამოყენებაზეა ორიენტირებული. ამ ფორმების, ციტირებებისა თუ სტილისტური დეტალების გადამუშავება შეიძლება, იყოს როგორც სერიოზული, ასევე ირონიულიც. კონტრასტისა და დისტანციის ეფექტის მისაღწევად პოსტმოდერნისტული რეკლამა ხშირად წარმოდგენილია, როგორც პეტეროკლიტური ელემენტების კოლაჟი. პოსტმოდერნიზმი შლის იერარქიას ელიტარულ და პოპულარულ კულტურას შორის, რისი ერთ-ერთი მაგალითია ხელოვნებისა და რეკლამის შერწყმა. აქედან გამომდინარე, პოსტმოდერნისტული რეკლამა ძალიან ხშირად იქცევა მხატვრულ ნაწარმოებად; ხოლო როდესაც რეკლამას განვიხილავთ, არა პროდუქტის თვალთახედვიდან, არამედ როგორც მხატვრულ ნაწარმოებს, ის მოგვაცოცხლებს მოკლემეტრაჟიან ფილმს ან ფერწერულ ტილოს.

აღნიშნული ფაქტის თვალსაჩინო მაგალითია შემდეგი სარეკლამო ბანერები, რომლებიც შეიძლება, მივიჩნიოთ, როგორც სიურრეალისტი მხატვრის რენე მაგრიტის ნახატის „Les Valeurs Personnelles“ ერთგვარ ინტერტექსტუალურ ვარიაციებად :

ზემოთ წარმოდგენილ გამოსახულებებში მსგავსი დანიშნულების საგნები უჩვეულო ზომებით მათთვის შეუფერებელ ადგილას გვევლინება.

პოსტმოდერნისტული რეკლამების მიზიდულობა და შთამბეჭდავი ასპექტი იმაში მდგომარეობს, რომ ისინი ფუნქციონირებენ ორ გზავნილს შორის: ტექსტსა და ქვეტექსტს შორის, გასაყიდ საგანსა და წარმოსახვით საგანს შორის. პოსტმოდერნიზმს სარეკლამო გზავნილები გადაჰყავს ირონიულ განზომილებაში. ირონია კი სემანტიკური ინვერსიის წყალობით მიიღწევა. პოსტმოდერნისტულ რეკლამაში კი ყველაზე ხშირად შეინიშნება ირონია და ტროპოდოი. რეპრეზენტაცი-

ის ამგვარი ფორმის ქვეტექსტი იმპიციტურად აღნიშნავს, რომ რეკლამა მხოლოდ ფიქციაა და ყველანი ვიმყოფებით წარმოსახვით განზომილებაში.

სწორედ ირონიული ელფერისა და იმავე ქვეტექსტის მატარებელია წინამდებარე მაგალითები, რომლებშიც ნაჩვენებია, რომ მაღალი და დაბალი ხარისხის ტექნოლოგიები სრულებითაც არ განსხვავდება ერთმანეთისაგან :

აღნიშნული მაგალითების მსგავსად, უამრავმა ბრენდმა საკუთარ რეკლამებში, ირონიული ატმოსფეროს შესაქმნელად, სავიზიტო ბარათად აქცია ცნობილი ამერიკელი მხატვრის, პოპარტისტული ხელოვნების მიმდევრის, მელ რამოსის ე.წ. „Pin-up“-ები. იგი პასტიშირებას უკეთებს ისეთი ცნობილი ფერმწერების პერსონაჟებისა და მხატვრების „ოდლისკებს“, როგორებიცაა : ედუარდ მანე, დიეგო ველასკესი, ფრანსუა ბუშე თუ ენგრი. ხოლო თუ პოსტმოდერნიზმი ხასიათდება უკვე არსებული ფორმებისა და კონცეპტების ტრანსფორმაციითა და გადამუშავებით, მაშინ „pin-up“-ი ყველაზე პოსტმოდერნისტულ ფიგურად უნდა ჩაითვალოს.

ამრიგად, პოსტმოდერნისტულ რეკლამებზე დაკვირვებამ გვიჩვენა, რომ იგი იმდენადაა დახუნძლული სიმბოლოებით, რომ, თითქმის, საერთოდ აღარ საჭიროებს ტექსტს.

პოსტმოდერნისტული რეკლამის თავისებურებების განხილვისას აღმოჩნდა, რომ ამ უკანასკნელისათვის დამახასიათებელია სარეკლამო საგანთა სიმბოლური რეპრეზენტაცია. თავისი არაპეტეროგენული ხასიათის გამო აღნიშნული რეკლამა პასუხობს პოსტმოდერნისტული ესთეტიკის პრინციპებს: ციტატურობას, კოლაჟს, პაროდისა და პასტიშს. პოსტმოდერნისტული რეკლამის მახასიათებლები-თამაშის პრინციპი, ჟანრებს შორის საზღვრის წაშლა და აზრის ინვენტირება განაპირობებს მაყურებლის თანაზიარობას მოქმედებაში, რითაც რეკლამა უახლოვდება მხატვრულ ნაწარმოებს.

ლიტერატურა

Cornu Geneviève. *Sémiologie de l'image dans la publicité*. 1e éd. Paris : les éditions d'Organisation, 1990.

Courtés Joseph. *Analyse sémiotique du discours : de l'énoncé à l'énonciation*. 1e éd. Paris : Hachette Supérieur, 1991, 314.

Dayan rmand. *Publicité*. – 3e éd. Moscou : Progrès, 1993, 175p.

Edeline Francis, Klinkenberg Jean-Marie, Minguet Philippe (Groupe Mu). *Traité du signe visuel, pour une rhétorique de l'image*. 1e éd. Paris : Seuil, 1992, 703 p.

C. Guibet-Lafaye *Esthétique de la postmodernité*, Centre NORmes, SOcietes, PHIlosophies <http://nosophi.univ-paris1.fr>

J.Boulard *Pensée, Expression, Communication*, manuel scolaire, Ed. Actualquarto, 1982.

<http://www.repubblica.it/2006/08/gallerie/spettacolicultura/effetto-publicita/1.html>

http://www.amorosart.com/oeuvre-magritte-les_valeurs_personnelles_1952-5262-fr.html

http://fr.wikipedia.org/wiki/Fichier:Ingre_Grande_Odalisque.jpg

[http://fr.wikipedia.org/wiki/La_Naissance_de_Vénus_\(Botticelli\)](http://fr.wikipedia.org/wiki/La_Naissance_de_Vénus_(Botticelli))

ზაია ჩიოზიძე

მზობლიური ენის გამოყენება უცხოური ენის სწავლების პროცესში

KHATIA TSIRGAIA

Peculiarities of Postmodernist Advertisements

Summary

The postmodernist advertisement is characterized by the symbolic representation of objects. Due to its non-heterogeneous nature the advertisement in question meets the demands of postmodernist aesthetic principles: i.e. the use of quotes, collage, parody and pastiche. Such peculiarities of the postmodernist advertisement as game principle, vague genre boundaries and sense inversion create the artistic value of the advertisement in question and serve as a means for the involvement strategy.

თარგმანი, უცხოური ენის შესწავლისას, დიდხანს მოიაზრებოდა საკონტროლო სამუშაოს საშუალებად და ლექსიკურ-გრამატიკული სტრუქტურების სწავლების ერთადერთ საშუალებად. პირდაპირი და აუდიო-ვიზუალური მეთოდების შემოსვლამ, ენათმეცნიერებაში პრაგმატიკისა და ფსიქოლინგვისტიკის, როგორც ცალკეული დისციპლინების დამკვიდრებამ, მათი თეორიების, განსაკუთრებით ზომსკის (ზომსკი, 1971) თეორიების, გავრცელებამ, ხელი შეუწყო თარგმანის შემცველი სავარჯიშოებისა და მზობლიური ენის უცხოური ენის გაკვეთილიდან განდევნას.

ვერც ამ სიახლეებმა და ვერც პედაგოგიურმა რეალობამ გვერდი ვერ აუქცია იმ ფაქტს, რომ უცხოური ენის სწავლების პროცესი მზობლიურ ენაზე დაყრდნობით მიმდინარეობს. ის გავლენას ახდენს სწავლების ყველა საფეხურზე — ფონეტიკურ, სემანტიკურ, სინტაქსურ და მათ შორის, პრაგმატულ დონეზეც. ამ ყველაფერმა განაპირობა ის, რომ დღის წესრიგში დადგა პედაგოგიური თარგმანის როლისა და მნიშვნელობის შესწავლა, მეცადინეობის ეფექტურობის გასაზრდელად.

უცხოური ენების დიდაქტიკაში თარგმანი ძველად ლათინური ენის სწავლების ერთ-ერთი გადმონაშთია. მაგრამ მაშინ, როდესაც მკვდარი ენის შესწავლა, რომელიც ვერ იქნებოდა კომუნიკაციის საგანი, კონტრასტული ანალიზის გამოყენებით, მიზნად ისახავდა ლინგვისტური ანალიზისა და მზობლიურ ენაზე გამოხატვის უნარის გაძლიერებას, დღეს უცხოური ენის გაკვეთილზე თარგმანის გამოყენება არ არის ნამდვილი დიდაქტიკური დაკვირვების საგანი. იგი მიიჩნევა „დროის მოგების“ ხერხად, რომელიმე სიტყვის ან გრამატიკული სტრუქტურის მნიშვნელობის ახსნისას. უნდა ითქვას, რომ კომუნიკაციური მეთოდების შემოსვლის შემდეგ იმ მეთოდებში, რომლებიც

დაფუძნებულია მეტყველებაზე, მნიშვნელობა ენიჭებოდა იმას, რომ მოცემულ კომუნიკაციურ სიტუაციაში შემსწავლელი მიხვედრილიყო შინაარსის ძირითად აზრს. თარგმანის შემსწავლელი სავარჯიშოები, რომლებიც დაკავშირებულია მხოლოდ სიტყვების მნიშვნელობასთან, უნდა ყოფილიყო თავიდან აცილებული. პედაგოგები აკრიტიკებდნენ „ტრანსკოდირებას“ (transcodage) ანუ სიტყვასიტყვით თარგმანს, ვინაიდან, მათი აზრით, ეს ხელს უშლიდა გაგებასა და საუბრის წარმართვას. მსგავსი სავარჯიშოების კეთებისას, შემსწავლელებს, ენის სემანტიკური სიღრმეების არცოდნით, შეეძლოდ ეფიქრად, რომ ენა სიტყვების ერთობაა, რომელთა ეკვივალენტიც მოიძებნება სხვა ენაში.

მიუხედავად ამისა, თარგმანს შეუძლია მნიშვნელოვანი როლის შესრულება უცხოური ენის შესწავლის პროცესში, იმპლიციტური (მეტა) ლინგვისტური ცოდნის გამოყენებით, რომელსაც შემსწავლელი აგებს მშობლიურ ენაზე. ენის ახალბედა შემსწავლელს, რომელიც ცდილობს გამოხატოს საკუთარი აზრი სამიზნე ენაზე, აქვს „ტრანსკოდირების“ რეფლექსი. ის შეეცდება, რაც შეიძლება ზუსტად გადაიტანოს სამიზნე ენაში ის (მეტა)ლინგვისტური ცოდნა, რომელიც მას მშობლიურ ენაში გააჩნია. თარგმანი იძლევა იმის საშუალებას, რომ აღმოვაჩინოთ ორ ენას შორის არსებული მსგავსებები და განსხვავებები, რომელთა გაცნობიერება პოზიტიურ გავლენას ახდენს სწავლების პროცესზე.

მაშასადამე, უცხო ენის სწავლება მოიცავს არა მარტო ენობრივი მოდელის დამახსოვრება-ათვისებას, არამედ ფართო შემცენებით პროცესს. ჩვენი მიზანია ამ პროცესის მნიშვნელობის გამოკვეთა, რადგან ეს, ჩვენი აზრით, თანამედროვე მეთოდურ სახელმძღვანელოებშიც უნდა აისახოს. შესაბამისად, განსაკუთრებულ შესწავლას მოითხოვს მშობლიური ენის როლის განსაზღვრა უცხოური ენის სწავლებისას.

უცხოური ენების დიდაქტიკაში მშობლიური ენისა და თარგმანის როლი საკამათო მეთოდოლოგიურ პრობლემას წარმოადგენს. კამათი თარგმანის ირგვლივ გასული საუკუნიდან დღემდე გრძელდება. უცხოური ენის გაკვეთილზე პირველი ანუ მშობლიური ენა (L 1) დიდი ხნის განმავლობაში არ „დაიშვებოდა“. მისი გამოყენება „აკრძალული“ უნდა ყოფილიყო, რათა უცხოური ენის შემსწავლელებს უკეთესი შედეგებისთვის მიეღწიათ.

ამჟამად არსებული მეთოდები, რომელიც უცხოური ენების სწავ-

ლებას ეხება, გვთავაზობს სწავლების პირდაპირი მეთოდის გამოყენებას, რაც მეცადინეობის ერთენოვნებას გულისხმობს, ხოლო მშობლიური ენის გამოყენება რეკომენდებულია მხოლოდ უკიდურესად რთულ სიტუაციებში. საუბარია ე.წ. პრაგმატულ ერთენოვნებაზე (მონოლინგვიზმზე), რომელიც უშვებს გამონაკლის შემთხვევებს, მაგრამ არ ცნობს სწავლების ორენოვან (ბილინგვურ) ფორმას.

გასული საუკუნის სამოციანი წლების მიწურულს გამოჩნდნენ თეორეტიკოსები, რომლებიც კატეგორიულად მოითხოვდნენ აბსოლუტურ და უკომპრომისო მონოლინგვიზმს უცხოური ენების სწავლებისას. სწორედ ამ დროს გამოვიდა სასკოლო სახელმძღვანელოები, რომელთა ავტორები მასწავლებლისგან მოითხოვდნენ მკაცრ მონოლინგვიზმს. ამგვარად არსებობდა არა მხოლოდ რამდენიმე თეორეტიკოსის გადაჭარბებული მოსაზრება, არამედ საგანგებო სტრატეგია, რომლის მიხედვით მშობლიური ენა მოიაზრებოდა ხელისშემშლელ ფაქტორად. სხვათა შორის, ეს წარმოდგენა ფართოდ არის გავრცელებული საზოგადოებაშიც, მშობელთა, როგორც „სამუშაოს დამკვეთთა“, ჰარბი უმრავლესობაც მოითხოვს სწორედ რომ ერთენოვან გაკვეთილს. ამ წესისგან მასწავლებლების მხრიდან ყოველი გადახვევა აღიქმება, როგორც არაკომპეტენტურობა, რაც შედეგად იწვევს ახალი მასწავლებლის თუ ახალი სახელმძღვანელოს ძიებას.

ეს ვითარება ნელ-ნელა იცვლება. მშობლიურ ენას უფრო მოქნილად და ნაკლებად დოგმატურად გამოყენებას რამდენიმე მიზეზი აქვს:

ა) პრაქტიკაში არსებული დაკვირვებები კვლავ ურთიერთსაწინააღმდეგოა. მიუხედავად იმისა, რომ უკვე დიდი ხანია, რაც პროგრესულად მიჩნეული მონოლინგვიზმის ტენდენცია დამკვიდრებულია სასწავლო სივრცეში, მისი რეალური გამოყენება სრულად ვერ ხერხდება. თითოეულმა პრაქტიკოსმა პედაგოგმა იცის, რომ მკაცრად ერთენოვან გაკვეთილზე თითქმის ყველა მოსწავლე მაინც იყენებს მშობლიურ ენას. მაგალითად, ტექსტის სტრიქონებს შორის წერს სიტყვათა ან წინადადებების მნიშვნელობებს, და ამით ქმნის ერთგვარ ორენოვან ლექსიკონს. ამას ემატება აბსოლუტურად ერთენოვანი სასკოლო სახელმძღვანელოების დანერგვის უარყოფითი გამოცდილება, რაც განსაკუთრებით ნათლად ჩანს აუდიო-ვიზუალურ გაკვეთილებზე (*Voix et images de France, La France en direct, De vive voix*). დეტალური და სერიოზული ურთიერთობა, რომელიც ამა თუ იმ სასკოლო სა-

ხელმძღვანელოსთან მუშაობას შეეხება, ყოველთვის ხაზს უსვამს სირთულეებს, რომლებიც გამოწვეულია ავტორების მიერ მოთხოვნილი ერთონოვნების სემანტიზაციით. ამგვარად, შეიძლება ითქვას, რომ აბსოლუტური მონოლინგვიზმი არაეფექტურია, მიუხედავად მრავალი ისეთი თანამედროვე საშუალებებისა, როგორცაა აუდიო-ვიზუალური, სხვადასხვა სახის თვალსაჩინოებები, და ა.შ.

ბ) ბუცკამის ნაშრომშიც (ბუცკამი, 1973) მოყვანილია თარგმანისა და მშობლიური ენის გაკვეთილიდან განდევნის საწინააღმდეგო არგუმენტები. მისი აზრით, ბევრს ამტკიცებდნენ და საკმარისად არ იკვლევდნენ. ამტკიცებდნენ *კროსსო მოდო* და არ იყენებდნენ საცდელი ექსპერიმენტის შედეგებს. სამაგიეროდ, პედაგოგიური ექსპერიმენტების დროს, ბილინგვური და მონოლინგვური ტექნიკის შედარებისას, უმრავლეს შემთხვევებში, ორენოვანი მეთოდის უპირატესობა ვლინდება. ბუცკამის ნაშრომი გვიჩვენებს, თუ რამდენად გაუმართლებელია ცალკეული მეთოდოლოგიური ტენდენციის დანერგვა, ცდების შედეგებისა და მისი თეორიული საფუძვლების გადამოწმების გარეშე. ამრიგად, ყველაფერი ის, რაც დიდი ხანია ცნობილი გვეგონა, ისევ კითხვის ნიშნის ქვეშ მოექცა. გამოკვლევების მთელი რიგი აჩვენებს, რომ ბილინგვური მუშაობის ფორმების გამოყენება — ლექსიკური მარაგის ათვისებისა და განმტკიცების საშუალებით — სწავლებას უფრო ეფექტურს ხდის.

გ) დაბოლოს, ახალი ტენდენციები, რომლებიც შეიძლება დაგუკავშიროთ ისეთ ტიპურ სიტყვებს, როგორცაა „კომუნიკაციური კომპეტენცია“, „ჯგუფში მუშაობა“ და სწავლების „ინდივიდუალიზაცია“, გავლენას ახდენს ერთენოვან მეთოდებზე. უცხოური ენების დიდაქტიკა უფრო მოქნილი გახდა ბავშვების ინდივიდუალური მოთხოვნების მიმართ, განსაკუთრებული ყურადღება ექცევა მოსწავლეთა წარმომავლობას, სოციალურ მდგომარეობას და ა.შ. დიდაქტიკურ ლიტერატურაში ჩანს, თუ რამდენად უშლის ხელს მკაცრი ერთენოვნება მასწავლებლისა და მოსწავლეების კომუნიკაციას, თუ რამდენად ვნებს პედაგოგიურ — ნდობასა და სითბოზე დამყარებულ — ატმოსფეროს, ეჭვქვეშ აყენებს სწავლების წარმატებას (მდრ. ბუცკამი, 1976, 227-235). დღეს, მასწავლებლები — ნებსით თუ უნებლიეთ — იყენებენ მშობლიურ ენას ჯგუფებში მუშაობისას. მაგალითად, როლური თამაშების მომზადებისას მოსწავლეები თამაშის სიტუაციას განიხილავენ მშობლიურ ენაზე, შემდგომი კი მისი გათამაშება მიმდი-

ნარეობს უცხოურ ენაზე.

პრაქტიკის დაპირისპირება მეცადინეობის მონოლინგვიზმთან, სწავლების მეთოდების თეორიული საფუძვლების სიმყიფე, ახალი მეთოდოლოგიური კონცეფციის წარმოშობა, რომლის მიხედვითაც მშობლიური ენა ზომიერად, მაგრამ რეგულარულად, უნდა გამოიყენებოდეს მეცადინეობის პროცესში, მოსწავლის ინტერესებისა და საჭიროების გათვალისწინება, სწავლების ინდივიდუალური პირობები, ყველაფერი ეს გვიჩვენებს მკაცრი მონოლინგვიზმის პოზიციის მარცხს. ვიმედოვნებ, რომ პრაგმატული ერთენოვნება გარდაიქმნება „გაცნობიერებულ ერთენოვნებად“, სადაც მშობლიური ენა არ იქნება მხოლოდ „ასატანი“, არამედ ბილინგვური მუშაობის ტექნიკის გამოყენება იქნება აღიარებული და მიღებული მთელი თავისი ღირებულებით. ბუცკამის გააზრებით, „გაცნობიერებული ერთენოვნება“ აღნიშნავს მეცადინეობის ისეთ პროცესს, რომლის დროსაც მასწავლებელი მიზნის შესაბამისად იყენებს მშობლიურ ენას და მას სრულად აქვს გაცნობიერებული, ერთენოვანი და ორენოვანი გაკვეთილის დადებითი და უარყოფითი მხარეები.

ჩვენ თავი უნდა დავაღწიოთ იმ ვიწრო ხედვას, რომლის მიხედვითაც მშობლიური ენა მიჩნეულია ხელის შემშლელ ფაქტორად და ვიფიქროთ იმაზე, თუ როდის არის მეთოდურად გამართლებული მშობლიური ენის გამოყენება. საკითხავი ის კი არ არის, თუ რატომ ართულებს სწავლებას მშობლიურ და უცხოურ ენებს შორის არსებული სხვაობა, არამედ მოსაძებნია ის საერთო, რაც აიოლებს უცხოური ენის ათვისებას. შეიძლება ითქვას, რომ ეს სწავლების ვექტორის შეცვლას ნიშნავს. იმის ნაცვლად, რომ უცხოური ენის გაკვეთილიდან განდევნოთ მშობლიური ენა, როგორც მრავალი შეცდომის წყარო, ჩვენ უნდა შევთანხმდეთ იმაზე, რომ უცხოური ენის გაკვეთილზე მშობლიური ენის „სარგებელი“ შეიძლება აღემატებოდეს მის მიერ მიყენებულ ზიანს.

მოსწავლეების მიერ დაშვებული შეცდომების მიმართ დამოკიდებულება დროსთან ერთად იცვლება. თავიდან მიუღებლად მიჩნეულმა შეცდომამ ახალი სტატუსი მოიპოვა, უცხოური ენის სწავლებისას მშობლიური ენის მნიშვნელოვანი როლის აღიარების წყალობით. მრავალი წლის განმავლობაში შეცდომას ხან გარდაუვალ ფენომენად მოიაზრებდნენ, ხან კი არაადეკვატური პედაგოგიკის დამადასტურებელ საბუთად. მრავალმა თეორიამ დაამტკიცა, რომ ბავშვს

ენის შესწავლისადმი მიდრეკილება აქვს. ყველა ადამიანს ბუნებით გააჩნია ენის ათვისების უნარი. კორდერის (Corder) აზრით, უცხოური ენაზე მიღებული სტრატეგიები პირდაპირ მომდინარეობს მშობლიურ ენაში გამოყენებული სტრატეგიებიდან. ამ თეორიის თანახმად შეცდომა განსხვავებულ სტატუსს იძენს. ასეთი გააზრებით, მშობლიური ენა აღიქმება, როგორც დახმარება, და არა როგორც დაბრკოლება. კორდერის მოსაზრება მშობლიური ენის ათვისების იმ თეორიებს ემყარება, სადაც შეცდომა არა მარტო არ არის პრობლემად მიჩნეული, არამედ ცოდნის შექმნისა და განვითარების პროცესის ნიშანია. კორდერის აზრით, შეცდომების ორი ტიპი არსებობს. სისტემური და არასისტემური შეცდომები. ზოგიერთი შეცდომის მიზეზი შეიძლება იყოს მეხსიერებასთან დაკავშირებული პრობლემები ან განსაკუთრებული ფსიქოლოგიური მდგომარეობა (დადლილობა, გაბრაზება, შიში...). ასეთი შეცდომები არ არის ენის ცუდი ცოდნის შედეგი. ხშირია, როდესაც ასეთ შეცდომებს ენის მატარებელი უშვებს და ეს არ ნიშნავს, რომ მან არ იცის ეს ენა. სხვა შეცდომები კი, პირიქით ასახავს მოსწავლის „ჩავარდნას“, ეს კომპეტენციის შეცდომებია, რომლებიც აგრეთვე სისტემურ შეცდომებს მიეკუთვნება. კორდერი ამტკიცებს, რომ ამ შეცდომებს სამმაგი ახსნა აქვს. პირველი მასწავლებლის პოზიციიდან შეიძლება აიხსნას. მოსწავლეების შეცდომების ანალიზი მას იმის დანახვის საშუალებას აძლევს, თუ რა არის პრობლემა. მეორე — მკვლევარებს ეხება: შეცდომების ანალიზი მათთვის სწავლების ხერხის განსაზღვრის საშუალებას იძლევა. და ბოლოს მესამე, რომელიც მოსწავლეს ეხება. შეცდომების დაშვება აუცილებელია, ვინაიდან ეს სწავლის შემადგენელი ნაწილია. ეს ჰიპოთეზა ეხმაურება ჯიაკობეს (Giacobbe) თეორიას, რომლის მიხედვითაც შეცდომები ენის ათვისების პროცესის მაჩვენებელია და რომ კამათში დადასტურებული ან უარყოფილი ჰიპოთეზების ფორმულირება პროგრესის მომტანია. „შეცდომებზე ვსწავლობთ“. ვფიქრობ, შესაცვლელია დამოკიდებულება შეცდომების მიმართ, უნდა გავიაზროთ და გამოვიყენოთ ისინი, რათა შევძლოთ შემდგომი პროგრესის მიღწევა.

ამკარა მეთოდური ნაკლი ლექსიკურ-სემანტიკურ დონეზე იჩენს თავს. სავსებით შესაძლებელია, რომ უცხოური ენის თითოეული გაკვეთილი გაცნობიერებულად იყენებდეს მშობლიურ ენაზე შექმნილ სამყაროს ცოდნას.

ენების შესწავლა მხოლოდ მათი გამოყენების პროცესშია შესაძ-

ლებელი, ამიტომ უცხოური ენა თავისთავად არის მისი შესწავლის პირველხარისხიანი საშუალება და შესაბამისად გაკვეთილზე იგი სამუშაო ენის ფუნქციას უნდა ასრულებდეს. მიუხედავად ამისა, უცხოური ენის შესწავლა ყველაზე შედეგიანია მშობლიურ ენაზე სისტემატური დაყრდნობით, ანუ მშობლიური ენა უცხოური ენის შესწავლისას დამხმარე საშუალებად უნდა იქცეს. სწავლების პირველ ეტაპზე მოსწავლე აუცილებლად ახდენს მშობლიური ენის უნარ-ჩვევების ფარულ გააქტიურებას.

ბუცკამი მშობლიური ენის გაუაზრებლად და უსისტემოდ გამოყენების წინააღმდეგია, იგი დარწმუნებულია, რომ უცხოური ენის სწავლებისას უნდა გამოვიყენოთ მშობლიური ენა, როგორც მნიშვნელოვანი რესურსი. ბავშვები ხომ მშობლიურ ენასთან მუდმივ კონტაქტში იზრდებიან, შესაბამისად მათ ისწავლეს:

- 1) ენის სიმბოლური ფუნქციის ათვისებით სამყაროს ცნებებით აღწერა.
- 2) ხალხთან ურთიერთობა.
- 3) მყდერი იოგების გამოყენებით, ბგერათა არტიკულაცია.
- 4) გრამატიკული ორგანიზაციისა და ენის მრავალი ნიუანსის ინტუიციური აღქმა.
- 5) კითხვა, წერა.

ჩამოთვლილი მიზეზების გამო მშობლიური ენა მნიშვნელოვანი დამხმარეა უცხოური ენის შესწავლისას. მოსწავლეები ეყრდნობიან, ერთი მხრივ, უკვე ათვისებულ ლინგვისტურ ბაზას და, მეორე მხრივ, სამყაროს ცოდნას. როგორც წესი, მათ უწევთ გადაწყობა რეალური აღქმის ახალ ენასთან მიმართებით. შესაბამისად, უცხოური ენის ათვისება გულსიხმობს სამყაროს ნაცნობი სურათის შეცვლას (მდრ. Humboldt). მოსწავლეებს გადააქვთ თავიანთი ცოდნა სამიზნე ენის სისტემაში. მაგალითად, მათთვის არ არის საჭირო იმის ახსნა, რომ თხოვნა, სურვილები და გაფრთხილება შეიძლება შენიღბული იყოს ჩვეულებრივი გამონათქვამებად. ყველა ენაში არსებობს აბსტრაქტული იდეების გამოხატვის საშუალებები, მაგალითად ისეთის, როგორიცაა რიცხვი, უარყოფა, მიზეზი, პირობა, ვალდებულება და ა.შ. **ერთ ენას შეუძლია სხვა ენების გრამატიკის „კარი გაგვიხსნას“, ვინა-**

იდან ყველა ენა შექმნილია ერთი და იმავე კონცეპტუალური მასალისგან და გარკვეულ წილად ჩვენ მხოლოდ ერთხელ ვეუფლებით ენას.

ბუცკამის აზრით, ერთენოვანი დოქტრინა არავითარ შემთხვევაში არ არის გამართლებული. კრედო „მხოლოდ სამიზნე ენა“ უნდა იყოს დავიწყებული, რათა უცხოური ენის შესწავლის მეთოდოლოგიამ შეძლოს აღორძინება. ამ აზრის მიუხედავად „გაცნობიერებული ერთენოვნების“ თეორია არ მოუწოდებს არცერთი არსებული ერთენოვანი სწავლების უარყოფისკენ. ორენოვანი მეთოდების მიზანი არა ჩანაცვლებაა, არამედ სწავლების ფორმების გამდიდრებაა. მასწავლებლებმა თავად უნდა აირჩიონ ის მეთოდი, რომელიც ყოველ კონკრეტულ შემთხვევას გამოადგება.

მნიშვნელოვანია იმის აღიარება, რომ უცხოური ენის სწავლები-სას განსაკუთრებული როლი მშობლიურ ენას ენიჭება. სოციოკულ-ტურული თეორიის თანახმად ენა კოგნიტიური საშუალებაა ინტრა-პერსონალურისა და ინტერპერსონალური თვალსაზრისით და ჯგუფური სამუშაოს შესრულებისას თანამშრომლობის საშუალებას აძლევს მოსწავლეებს.

ის კვლევები, რომლებზეც ზემოთ იყო საუბარი, გვიჩვენებს, რომ უცხოური ენის გაკვეთილზე მშობლიურ ენას საკუთარი ადგილი აქვს. ვფიქრობ, რომ მისი უარყოფის ნაცვლად, აჯობებდა მშობლიური ენის გამოყენების მნიშვნელობაზე ყურადღების გამახვილება, მშობლიური ენის გაცნობიერებული გამოყენება უცხოური ენის შესწავლის ეფექტურობის გასაზრდელად. მაშასადამე, სასურველია პედაგოგიურ მაქსიმად დაინერგოს პრინციპი: ვასწავლოთ უცხოური ენა, უცხოური და მშობლიური ენების დახმარებით.

ლიტერატურა

ბუცკამი, 1973 — Butzkamm W. Aufgeklärte Einsprachigkeit, Heidelberg, Quelle & Meyer, 1973.

ბუცკამი, 1976 — Butzkamm W. Methodenstreit und kein Ende. Zehn Thesen zur Konzeption und Rezeption der Aufgeklärten Einsprachigkeit, in: Praxis des neusprachlichen Unterrichts, 1976.

ხომსკი, 1971 — Chomsky Noam. Aspect de la théorie syntaxique, Seuil, 1971.

კორდერი, 1981 — Corder S.P. Error Analysis and Interlanguage. Oxford University Press, 1981.

ჯიაკობე, 1990 — Giacobbe J. Le recours à la langue première: une approche cognitive, dans GAONAC'H, D. (éd.), Le Français dans le monde, recherches et applications «Acquisition et utilisation d'une langue étrangère. L'approche cognitive», 1990 .

ჰუმბოლდტი, 1880 — Humboldt W. Über die Verschiedenheit des menschlichen Sprachbaus und ihren Einfluss auf die geistige Entwicklung des Menschengeschlechts, Berlin, 1880.

MAYA CHIGOGIDZE

On Using One's Native Tongue When Teaching a Foreign Language

Summary

The use of L1 and the method of translation when teaching a foreign language was considered a controversial methodological issue. For a long period of time, for the purpose of achieving desirable results the use of L1 in a foreign language class was unacceptable and even forbidden. However, the recent studies have proved that the bilingual method of teaching is far more efficient. On the one hand, the use of translation helps the teacher to demonstrate to the learner similarities and differences between L1 and the target language. On the other hand, the given method helps the learner easily get the command of a foreign language.

ლელა გიბლემიანი, მელა სალღიანი

**საბრანტო თემაზე – „ნახევარი საუკუნის წინ ქალაქ ზუგდიდში ჩასახლებული სვანების მეტყველების ნიმუშები“
ზუგდიდში ჩასახლებული სვანების მეტყველების
ნიმუშების“ მუშაობის ანბარი¹**

2009 წელს საქართველოს რუსთაველის სამეცნიერო ფონდის მიერ დაფინანსებული ერთწლიანი პროექტის — „ნახევარი საუკუნის წინ ქალაქ ზუგდიდში ჩასახლებული სვანების მეტყველების ნიმუშები“ გეგმით გათვალისწინებული იყო ექსპედიცია სამეგრელოს რეგიონში, კერძოდ, ქალაქ ზუგდიდის სხვადასხვა სოფლებში (რუხი, ზედაეწერი, ჭკადუაში, ოდიში, ნაწულუკუ, ნარაზენი, რიყე, ჭვარი...), რაც ითვალისწინებდა ჯერ კიდევ ნახევარი საუკუნის წინ ზემო სვანეთიდან და, ასევე, კრასნოდარის ოლქიდან, ჩასახლებულ სვანთა მეტყველების ნიმუშების ჩაწერას, რამდენადაც იქ სრულიად განსაკუთრებული ვითარებაა. აქ ჩასახლებულ სვანთა მეტყველებით, როგორც ცნობილია, არც ერთი ენათმეცნიერი არ დაინტერესებულა და, შესაბამისად, ტექსტებიც არავის ჩაუწერია.

ჩვენი აზრით, ზუგდიდის რეგიონის სვანური მეტყველება აუცილებლად შესასწავლია, რადგანაც მისი ინტერფერენციულობა საკმარის თვალში საცემია, რაც, ამკარაა, განაპირობა წლების განმავლობაში მეგრულენოვანი მოსახლეობის გვერდით თანაცხოვრებამ. აღნიშნული საკითხის უკეთ გააზრებისთვის კი მეტად მნიშვნელოვანია ტექსტების ჩაწერა, რომელიც მომავალში საშუალებას მისცემს სვანური ენის სპეციალისტებს დააკვირდნენ სამეგრელოს სვანურ მეტყველებას, როგორც ინტერფერენციულ მეტყველებას.

უმწერლობო ქართველურ ენათა, კერძოდ კი, სვანური მასალების

¹ პროექტი 2009 წელს დააფინანსა ქართველოლოგიის, ჰუმანიტარული და სოციალური მეცნიერებების ფონდმა — რუსთაველმა.

ფიქსირება, როგორც ეს მრავალგზის აღნიშნულა, განსაკუთრებული მნიშვნელობის ამოცანაა. თანამედროვე ეპოქისათვის დამახასიათებელი ინტენსიური კონტაქტები განსაზღვრავენ ნებისმიერი ენის, განსაკუთრებით კი უმწერლობო ენების, სწრაფი ტემპით ცვლას. სწორედ ამიტომ ამგვარი ენების მასალის ფიქსირება არის არა მხოლოდ სადღეისო ამოცანა, არამედ ახლო და შორეული მომავალი თაობებისათვის ზრუნვის გამოვლენაც (ალექსანდრე ონიანი).

„სვანური ენა, ისევე, როგორც მეგრულ-ჭანური, მართალია, პერგამენტზე არ არის წარმოდგენილი, მაგრამ ეს არც მას და არც მეგრულ-ჭანურს არ უშლის ხელს, შეინარჩუნოს უძველესი თვისებები, რომლებიც, შესაძლოა, ოდესღაც საერთო იყო ქართველურ ენათა ჯგუფის ყველა წარმომადგენლისათვის, მაგრამ სრულიადაც არ ასახულა წერილობითს ძეგლებში“ (კარპეზ დონდუა).

მეცნიერთა თვალსაზრისით, სწორედ ეს გახდა მიზეზი იმისა, რომ უმდიდრესი ლექსიკისა და გრამატიკული წყობის მქონე სვანური ენითა და სვანების ძველთაძველი წეს-ჩვეულებებით ჯერ კიდევ XVIII საუკუნიდან დაინტერესდნენ მკვლევრები ლინგვოკულტუროლოგიური, ანუ ინტერდისციპლინარული თვალსაზრისით არა მხოლოდ ჩვენში, არამედ უცხოეთშიც.

საკუთრივ სვანური ლექსიკა ფიქსირდება ი. გიულდენშტედტის (1787-1791 წ.), პ. პალასის (1786-1789 წ.), ჯ. ედვარდის (1788 წ.), ი. კლაპროთის (1807-1808 წ.), გ. როზენის (1845-1847), ფ. ბოპის (1846-1847 წ.), ი. ბარტოლომეს (1855-1876 წ.), პ. უსლარის (1863-1887 წ.), ფრ. მიულერის (1864 წ.), ალ. ცაგარლის (1872-1880 წ.), დ. პიკოვის (1887 წ.), ჰ. შუხარდტის (1895 წ.), რ. ერკერტის (1895 წ.), მ. ჯანაშვილის (1895-1925 წ.), ა. სტოიანოვის, მ. ზავადსკის, ა. გრენის (1890-1902 წ.), ო. უორდროპის (1911 წ.), ბ.ნიჟარაძის (1913 წ.), ა. დირის (1928 წ.) და სხვათა ნაშრომებში.

ქართული ენის სტრუქტურისა თუ ისტორიის კვლევისათვის თხუთმეტსაუკუნოვანი წერილობით ძეგლებთან და თანამედროვე ცოცხალ მეტყველებასთან ერთად უდიდესი მნიშვნელობა ენიჭება უმწერლობო ქართველურ ენათა მონაცემებს, რამეთუ „სვანური ტიპოლოგიურად ყველაზე ახლოს დგას საერთო-ქართველურ ფუძე ენასთან... სვა-

ნურ ენას ქართველურ ენათა შორის განსაკუთრებული ადგილი უკავია მორფოლოგიური სტრუქტურის თვალსაზრისით... სვანური მდიდარია სიასხლეებით, მაგრამ ამავე დროს იგი ინარჩუნებს არქაულ სტრუქტურულ ელფერს, დამახასიათებელს საერთო-ქართველური ენობრივი მდგომარეობისათვის“ (თ. გამყრელიძე, გ.მაჭავარიანი).

რა თქმა უნდა, სწორედ ყოველივე ამან განაპირობა ჩვენი დაინტერესება სამეგრელოს რეგიონის იმ სვანურენოვანი მოსახლეობის მეტყველებით, რომლებიც, როგორც უკვე ითქვა, ჯერ კიდევ ნახევარი საუკუნის წინ ჩასახლებულან ქალაქ ზუგდიდში. მნიშვნელოვნად გვესახება ის ფაქტი, რომ აქ ცხოვრობენ არამარტო ზემო სვანეთიდან ჩასახლებული, არამედ კრასნოდარის ოლქიდან გადმოსახლებული ის სვანებიც, რომლებიც 1951 წელს ლავრენტი ბერიას ჩაუსახლება კრასნოდარის ოლქში, კერძოდ, ყარაჩაეთში, საზღვრების გამაგრების მიზნით, სადაც დაახლოებით ექვსი-შვიდი წელი უცხოვრიათ და შემდეგ ნიკიტა ხრუშჩოვის მმართველობის პერიოდში, იმ პერიოდის პოლიტიკური ვითარების გამო, ისინი სამეგრელოში გადმოუსახლებიათ.

აღნიშნული ფაქტის შესახებ საგანგებოდ ვასაუბრეთ 78 წლის მსცოვანი, სოფელ ჭკადუაშის მკვიდრი, წარმოშობით ბალსზემოელი, კერძოდ, მულახელი ბაჯუ გუჯეჯიანი¹, რომელმაც დაწვრილებით აღწერა 1944 წელს მისი მშობლების ყარაჩაეთში (სოფ. უშკვლანში) გადასახლებისა და შემდგომ (1958 წ.) სოფელ ჭკადუაშში ჩასახლების ეპიზოდები.

ქალაქ ზუგდიდში, ძირითადად, ცხოვრობენ ენგურის ხეობის სოფლებიდან (წვირიდან, ელიდან, იფარიდან, კალადან, მულახიდან, ადიშიდან, ლატალიდან, ცხუმარიდან, ბეჩოდან, ეცერიდან, ფარიდან...) ჩამოსახლებული ბალსზემოელები და ბალსქვემოელები. ჩვენ მიერ მოპოვებული ინფორმაციის მიხედვით, ზუგდიდში დაფიქსირდა ლენტეხის რაიონიდან დიდი ხნის წინ გადმოსახლებული მეშველიანთა ერთი ოჯახიც, რომელთანაც მისვლა, სამწუხაროდ, ვერ შეეძლო.

გეოგრაფიული გარემოციდან გამომდინარე, აუცილებლად მიგვაჩ-

¹ ყარაჩაეთში ნაცხოვრები აღმოჩნდნენ, აგრეთვე, ჩვენი უხუცესი ინფორმატორები, ბალსზემოელი — **ივდიოე და სოზარ გიგანები**.

ნია სვანური ტექსტების პუბლიკაცია, რამაც განსაზღვრა სრულიად ახალი ტექსტების ჩაწერა, ზუგდიდის სხვადასხვა სოფელში ჩასახლებულ სვანთა (ბალსზემოელთა და ბალსქვემოელთა) მეტყველების მიხედვით, თანამედროვე ტექნიკის (ვიდეო და აუდიოაპარატურის) გამოყენებით.

ჩაწერილ იქნა აქაური მოსახლეობის მიერ უძველესი ეპოქებიდან დღემდე მკვეთრად შემორჩენილი ტრადიციები: **წარმართული თუ ქრისტიანული დღესასწაულები, ღვთისმსახურება, სამართალი — მედიატორობა, ნიშნობა — ქორწინება, თემისა და სოფლების ურთიერთმიმართება, საქონლის მოვლა, სამეურნეო საქმიანობის სხვადასხვა დარგები, სამონადირეო რიტუალები, ლეგენდები, ზღაპრები, ისტორიული ამბები, სვანური სამზარეულო, სახუმარო ამბები, ტოპონიმები** და ა. შ.

ინფორმატორებად შევარჩიეთ სხვადასხვა სქესისა და ასაკის ადამიანები, რომელთაგანაც განსაკუთრებული ყურადღება მიიქცეის ასაკოვანმა მთქმელებმა (87 წლის **ნადია ფანგანმა**, 80 წლის **თინა ვიბლიანმა**, 78 წლის **ბიძინა გიგლეშიანმა**, 78 წლის **ბაჯუ გუჯეჯიანმა**, 78 წლის **ლოლა ხვისტანმა**...). მიუხედავად ჩვენი გულმოდგინე ცდისა, ვერ შევძელით შედარებით ახალგაზრდა თაობის წარმომადგენლებთან მუშაობა. მათ რატომღაც არ ისურვეს სვანურად საუბარი, როგორც ჩანს, გაუმართავი სვანური მეტყველების გამო².

ჩვენი დაკვირვებით, ნახევარი საუკუნის წინ ზემო სვანეთიდან ქალაქ ზუგდიდში ჩასახლებულ სვანთა მეტყველებაში შევნიშნეთ როგორც სვანურ-მეგრული, ასევე სვანურ-ქართულ-მეგრული და სვანურ-ქართულ-რუსული ინტერფერენციის რამდენიმე საინტერესო შემთხვევა.

განსაკუთრებით საინტერესო აღმოჩნდა სოფელ რუხში მცხოვრები, წარმოშობით ბალსზემოელი, 78 წლის ლოლა ხვისტანის მეტყველების ნიმუშები, რომლის მეტყველებაშიც დავაფიქსირეთ ქართველურ ენათა ურთიერთშერევის ანუ ინტერფერენციის შედეგად მიღებული ასეთი

² უნდა შევნიშნოთ, რომ რამდენიმე ჩვენი მეგრელი მასპინძელი აქეთ გვთავაზობდა მათგან მეგრული ტექსტების ჩაწერას, რაც, სამწუხაროდ, ჩვენს კომპეტენციაში არ შედიოდა.

წინადადებები:

“წანარს” ბგვიდ ხონახ უშნურე დანმარება ი მიდგომერ ეჭწგხა, აფერისტობაჲ მანგარო უჩქუნან, მარა იშენ-იშენ მუთა უჭირთ მარგალეხს — მეგრელებმა („წან-ებ-ს“) ძალიან („მაგრად“) იციან ერთმანეთის დახმარება და თანადგომა („მიდგომა“), რომ დაგჭირდეს („დაგჭირდება“), აფერისტობაც მაგრად იციან, მაგრამ მაინცდამაინც („სხვა-სხვა“) არაუშავთ („არა უჭირთ“) მეგრელებს.

მთქმელს, წესით, წინადადება ასე უნდა გაემართა:

“წანარს” ბგვიდ ხონახ უშნურე დანმარება ი თანადგომერ ეჭწგხა, აფერისტობა მანგარო უჩქუნა, მარა||მარე იშენით მუთა უჭირა მარგალემს||მარგალეხს — მეგრელებმა („წან-ებ-ს“) ძალიან („მაგრად“) იციან ერთმანეთის დახმარება და თანადგომა („მიდგომა“), რომ დაგჭირდეს („დაგჭირდება“), აფერისტობაც მაგრად იციან, მაგრამ მაინცდამაინც („სხვა-სხვა“) არაუშავთ („არა უჭირთ“) მეგრელებს.

როგორც ვხედავთ, მთელი წინადადებაა ინტერფერენციურებული. აქ დასტურდება არამხოლოდ სვანურ-მეგრული ინტერფერენცია, არამედ სვანურ-მეგრულ-ქართულიც.

არანაკლებ საინტერესო აღმოჩნდა იმავე მთქმელის მიერ სახუმარო ტექსტიდან ამოღებული შემდეგი დიალოგი:

მი ი მიშგულ’ონღურედ სოხუმხან ი ეშჩუ, ე, საჭურაოჲი, ოხვანდ ი ამხანა იზგა მიშგული, ა, შტანან მხარეთე ი ლეჟ’ოხსიპედ ამელეჟა ი ჩ’ანღარუნ ამჩუნ ხომა მანქანა ... ი ეჩხან ხან, ე, შტანან მხარეთე, თხტიმ ი ათხე ჩ’ანღარუნე ალ’ან, — მიშგული სგუბინ გიდშელ, — ი:

— **სესტრა, სესტრა, გდე ხობსკი პავაროტ?** ხობში წასვლა მიწდაო, — რუსულდ ხაქუ ალას ხობთე ლიზი. დედაჩემმა ქე გაიგო, ალბათ, ალა ჟი მგრეს ვნმეგრე, იმლა ხანდ, ი ჩ’ადგვან ამჩუ ი ხოქაშინე ტუეტს:

— **ხობსკი დაროგა ტამ, ტამ, ნალეგო ი ღო ნახუი!**

ათხე ალა ჩ’ანთქიზან, ა, შოფერ, ლალხოშ მარე ლანსუ, ი:

— **სპასიბა, სესტრა!** სპასიბას ხატული ალა.

ეჩჩუ, ლაშაშნანისგა, არდახ ახალგაზრდა ჰყუნტარ, მიშგული ხოჩანდ ხოთარანდახ ი ალმარ ხატულის ექას: **ცაცუ დეიდა, არ გაიგო, კიღო უთხარი!**

ალა ხატულნიდ აჯალ: **ტამ, ტამ, ნალეგო ი ღო ნახუი!**

მე და დედაჩემი მოვდიოდით („მოვდივართ“) სოხუმიდან და იქ, ე, საჭვაროზე, ჩამოვედით მანქანიდან და აქეთ ცხოვრობდა დედაჩემი, აი, სვანეთის მხარეს და აქეთ ამოვუხვიეთ („ზემოთ მოვტრიალდით ამ-ი-ს“ ზემოთ“) და აქ გაჩერდა დიდი მანქანა და იქით აქვს, ე, სვანეთის მხარეს, თავი და ახდა გააჩერა ეს, აი, — დედაჩემი წინ ‘დგას’ გიდივით, — და:

დაო, დაო, სად არის ხობის მოსახვევი? ხობში წასვლა მიწდაო, — რუსულად უთხრა ამას ხობში წასვლა. დედაჩემმა ქე გაიგო, ალბათ, ეს ალბათ გაიგო, რას გულისხმობდა („რისთვის ჰქონდა“), და გაჩერდა აქ და უქნევს ხელს:

— ხობის გზა იქ, იქ, მარცხნივ და მერე მოუხვიე!

ახლა ამას („ეს“) გაეცინა, აი, მძღოლს, შუახნის კაცი იყო, და:

— მადლობა, დაო! მადლობას ეუბნება ეს.

იქ, სალაგაშეში, იყვნენ ახალგაზრდა ბიჭები, დედაჩემს კარგად იცნობდნენ და ესენი ეუბნებიან ამას: **ცაცუ დეიდა, ვერ გაიგო, კიდეგ უთხარი!**

ეს ისევე ეუბნება: იქ, იქ, მარცხნივ და მერე მოუხვიე!

ზემომოყვანილი საანალიზო მასალა საინტერესო აღმოჩნდა იმ მხრივ, რომ აქ ინტერფერენციის შემთხვევა კიდეგ უარო შორსაა წასული, კერძოდ, აქ საქმე გვაქს მეგრულ-ქართულ-სვანურ-რუსულ ინტერფერენციასთან.

უნდა ითქვას ისიც, რომ ზუგდიდელ ბალსზემოელთა უმრავლესობა ხან „დან“ თანდებულის ნაცვლად ხმარობს ბალსქვემოური დიალექტისთვის დამახასიათებელ ხენ-ს. როგორც საენათმეცნიერო ლიტერატურით დანაა ცნობილი, თანდებულის ამგვარი სახე ბალსზემოურისთვის არ არის დამახასიათებელი. აქ საკმაოდ რთული იქნება ვისაუბროთ ზემო სვანურ დიალექტთა ურთიერთშერევის პროცესზე, რადგანაც ენგურის ხეობის (ბალსზემოურ და ბალსქვემოურ) დიალექტთა წარმომადგენლები კომპაქტურად არ არიან დასახლებული სამეგრელოს ტერიტორიაზე. ისინი უმეტესად მეგრელთა გარემოცვაში ცხოვრობენ. გავლენაც, ალბათ, მეგრულია.

საინტერესოა, აგრეთვე, ის ფაქტი, რომ ზუგდიდელი სვანები საუ-

ბარში იშვიათად, მაგრამ მაინც ურევნ მებრუნ სიტყვებს. წარმოშობით ბალსზემოელი, 83 წლის ირა შუკვანის მეტყველებაში, რომელიც 40 წელია, რაც სამეგრელოში ცხოვრობს, დავაფიქსირეთ ინტერფერენციურებული მებრული ფორმა წკანტილდ. მაგ.:

ნაა ეჯ ლადელ მაა ესაა, მაგალითად, სამარხუ ლი, ჩის სტოლ-თეკა ლგვდელ ი ქა ლოფანედ სანთელშუ ხოჩამდ, სუფთად, წკანტილდ — ჩვენ იმ დღეს რაც კი რამ არის, მაგალითად, სამარხო, ყველაფერს („ყველას“) სუფრაზე გამოვიტანთ ხოლმე („მოვიტანთ“) და სანთლით კარგად წავუღვამთ ხოლმე საკურთხს მიცვალბულებს („გა-ვ-უფენ-თ“), სუფთად, სუფთად.

მთქმელმა გააკეთა მებრულ-სვანური ინტერფერენცია, მებრული ვითარებითი ბრუნვის -ო'ს ნაცვლად გამოიყენა მისი მეტყველებისთვის ბუნებრივი -ად ნიშანი.

20 წლის წინ სოფელ ოდიში ჩასახლებული, წარმოშობით ბალსქვემოელი, 83 წლის ვანო სალიანი თითქმის ყველა წინადადებას მებრული გეთუ „დამთავრდა“ ფორმით ამთავრებდა, რომელსაც რატომღაც, ჩვენდა გასაკვირად, გრძლად წარმოთქვამდა. მაგ.:

იუასოლუ ხარი, ბუბალო, აშირ ზაჟოლუ მირი ისგუ თხუმი; დიდი მადლობა, ბატონ! გეთუ! — დიდი მადლობა („ევა-ს-მცა ხარ“), ბიძია გენაცვალოს, ას წელს მიმყოფოს ღმერთმა შენი თავი („ას წელსმცა მივის შენი თავი“); დიდი მადლობა, ბატონო! დამთავრდა!

სამეგრელოს რეგიონში მცხოვრობ სვანთა მეტყველებაზე დაკვირვება, რასაკვირველია, კვლავაც გაგრძელდება ჩვენ მიერ მოპოვებული მრავალფეროვანი კილოკაური მასალების საფუძველზე. აუცილებლად მიგვაჩნია აღნიშნული მასალის შედარება როგორც ზემოსვანურ (**ბალსზემოურ-ბალსქვემოურ**) დიალექტურ, ასევე მოძვე მებრული ენის მონაცემებთანაც და მხოლოდ ამის შემდგომ უნდა იქნეს გამოტანილი საბოლოო დასკვნები.

როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, ჩვენი პროექტი **პირველ კვარტალში** ითვალისწინებდა მივლინებას სამეგრელოს რეგიონში, კერძოდ, ქალაქ ზუგდიდის რამდენიმე სოფელში (**რუხი, ზედაეწერი, ჭკადუაში, ოდიში, ნაწულუკუ, ნარაზენი, რიყე, ჭვარი...**) და ჩვენ მიერ საველე პირობებში მოპოვებული მასალის გაშიფრვას, რაც განხორციელდა კიდევ,

კერძოდ:

1. 2010 წლის 18 მარტიდან 6 აპრილის ჩათვლით მივლინებაში ვიმყოფებოდით ქალაქ ზუგდიდში, სადაც მოვიარეთ ზემოთ აღნიშნული სოფლები და თანამედროვე ტექნიკის (ვიდეო და აუდიოაპარატურის) გამოყენებით ჩავიწერეთ ზუგდიდელ სვანთა მეტყველების ნიმუშები (სულ 14 საათი).

2. პირველივე კვარტალში დაიწყეთ ჩაწერილი ტექსტების მოსმენა და კომპიუტერში შეტანა.

მეორე კვარტალის გემის შესაბამისად, გავაგრძელეთ და დავასრულეთ ჩაწერილი ტექსტების მოსმენა და კომპიუტერში შეტანა.

მესამე კვარტალში გათვალისწინებული იყო აღნიშნული ტექსტების ქართულ ენაზე თარგმნის დაწყება, რაც დროულად შესრულდა.

მეოთხე კვარტალი ითვალისწინებდა აღნიშნული ტექსტების ქართულ ენაზე თარგმნის დამთავრებას და ქართულ-სვანური ვარიანტის რედაქტირება-კორექტირებას. ეს სამუშაოც დროულად შესრულდა და გამოსაცემად მომზადდა ერთტომეული — **„ნახევარი საუკუნის წინ ქალაქ ზუგდიდში ჩასახლებული სვანების მეტყველების ნიმუშები“**.

ჩვენ მიერ ქალაქ ზუგდიდში საველე პირობებში მოპოვებული მასალა (წარმართული თუ ქრისტიანული დღესასწაულები, ღვთისმსახურება, სამართალი — მედიატორობა, ნიშნობა — ქორწინება, თემისა და სოფლების ურთიერთმიმართება, საქონლის მოვლა, სამეურნეო საქმიანობის სხვადასხვა დარგები, სამონადირეო რიტუალები, ლეგენდები, ზღაპრები, ისტორიული ამბები, სვანური სამზარეულო, სახუმარო ამბები, ტოპონიმები და ა. შ.) მეტად მნიშვნელოვნად გვესახება მეცნიერული თვალსაზრისით, რადგანაც, როგორც უკვე ითქვა, დღემდე არ არსებობდა არც ერთი სტამბურად გამოცემული საქართველოს სხვადასხვა კუთხეში ჩასახლებულ სვანთა მეტყველების ნიმუშები, ანუ პროზაული ტექსტები, რაც ქართველოლოგიის, კერძოდ, ქართველური ენათმეცნიერების, სერიოზულ ხარვეზად მიგვაჩნია. ჩვენ თავის დროზე აღვნიშნეთ, რომ პროექტის შესაძლო შედეგი სწორედ ამ ტექსტების ბეჭდურად გამოცემაა. ამგვარი შედეგის პოტენციური მომხმარებლები იქნებიან: სპეციალური განყოფილების სტუდენტები, ქართველი და უცხოელი ქართველოლოგები, აგრეთვე, ამ საკითხებით დაინტერესებული სხვა

მკვლევრები.

საველე პირობებში ჩვენ მიერ მოპოვებული მრავალფეროვანი მასალა მომავალში ენათმეცნიერებს საშუალებას მისცემს დააკვირდნენ სამეგრელოს სვანურ მეტყველებას, როგორც ინტერფერენციურულ მეტყველებას.

დასასრულ გვინდა უღრმესი მადლიერების გრძობით მოვიხსენოთ ყველა ის ადამიანი, რომელმაც ექსპედიციაში ყოფნის პერიოდში გულთბილად გვიმასპინძლა და დახმარება გაგვიწია ჩვენს სამეცნიერო საქმიანობაში.

მნიშვნელოვანი გამოკვლევა

მას შემდეგ, რაც ე. წ. ავგისტოს ომმა საქართველოს ცხინვალის რეგიონი მოსწყვიტა და ჩვენი ქვეყნის ერთ დროს აყვავებული მხარე მუდმივი ომის მდგომარეობაში ჩააყენა, აფხაზეთში გაცილებით ადრე, 1993 წელს დაწყებულმა (და ჯერაც დაუმთავრებელმა) ომმა შიდა ქართლის მოსახლეობისათვის ფატალური მნიშვნელობა შეიძინა. ჩვენთვის ცხადი გახდა სამხედრო კონფლიქტის შესანიშნავად ამოქმედებული ეთნოკონფლიქტური „ეფექტები“ და ინსპირატორთა მიერ გამოყენებული პოლიტიკური ტექნოლოგიების უნივერსალური ხასიათი.

მიუხედავად ჩვენი ერისათვის დამახასიათებელი დიდი მოთმინებისა და ოპტიმიზმისა, უნდა ვაღიაროთ, რომ აფხაზეთის ტრაგედია გაჭიანურდა, დევნილობა გახანგრძლივდა, მხარეებს შორის დაპირისპირება კვლავაც დაძაბულია და მწვავე. საკუთარ სამოსახლოებაში დაბურუნება აღარ ეღირსა მრავალ ადამიანს, თაობები უაფხაზეთო საქართველოში იზრდებიან... ასევე ხომ არ განვითარდება მოვლენები ცხინვალშიც? რა მოხდა აფხაზეთში 1993 წლის შემდეგ, როგორ აფასებენ აფხაზები ომის შედეგებს? რა უნდა გავითვალისწინოთ ცხინვალის ტრაგედიის მონაწილე მხარეებმა აფხაზეთი გამოცდილებიდან?

ამ და მრავალ ამგვარ კითხვაზე გვპასუხობს 2010 წელს გამოცემული ღირშესანიშნავი წიგნის **„აფხაზეთის (გალის რაიონის) სოციოლინგვისტური დახასიათება. 1993-2010 წლები“** ავტორები, პროფესორები: მერაბ ნაჭყებია და მანანა ტაბიძე (წიგნი დაიბეჭდა აფხაზეთის ა. რ. განათლებისა და კულტურის სამინისტროს „აფხაზეთის მეცნიერთა მხარდაჭერის პროგრამით“ გათვალისწინებული გრანტის საფუძველზე).

საკითხი უაღრესად აქტუალურია, რამდენადაც საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობის აღდგენის გზაზე აფხაზეთის საკითხი (ცხინვალის რეგიონის საკითხთან ერთად) უმთავრესია; როგორც თავად ავტორები მიუთითებენ: „საკითხის შესწავლა არასოდესაა ნაადრევი, მით უფრო თუ გავითვალისწინებთ, რომ რუსეთი თითქმის ორასი წელი მოთმინებით ამზადებდა იმ შედეგს, რომელიც 1993 წელს მიიღო“.

ნაშრომში საკვლევი სივრცე და პრობლემატიკა დაყოფილია ძი-

რითად ნაწილებად: ენობრივი სიტუაცია თანამედროვე აფხაზეთის ტერიტორიაზე;

აფხაზეთის თანამედროვე ტერიტორია და მოსახლეობა; მოსახლეობა დაყოფილია ძირითად ენობრივ ჯგუფებად და დახასიათებულია 1993-2010 წლების ვითარების მიხედვით: დახასიათებულია შემდეგი ჯგუფები:

- ა) ქართველები და ქართული ენა აფხაზეთში;
- ბ) აფხაზები და აფხაზური ენა აფხაზეთში;
- გ) რუსები და რუსული ენა აფხაზეთში;
- დ) სომხები და სომხური ენა აფხაზეთში.

წიგნში დეტალურადაა შესწავლილი აფხაზეთში თვითგამოცხადებული მმართველობის პერიოდის მედია-ინფორმაციები, უცხოელ ექსპერტთა თუ ფსევდოექსპერტთა დასკვნები და ანალიტიკური სტატიები, შეჯერებულია ერთმანეთთან ოფიციალურ გვერდებზე დეკლარირებული იდეოლოგიისა და ფაქტობრივი ინფორმაციების წინააღმდეგობრივი მონაცემები; ავტორები განსაკუთრებულ ადგილს უთმობენ გაზეთ „გალსა“ და გალის რაიონის ქართული მოსახლეობის ენობრივი კომპეტენციის, ორიენტაციისა და მმართველი რეჟიმის ენობრივი პოლიტიკის საკითხებს.

წიგნში ცხადად ჩანს რუსული ენობრივი პოლიტიკის დემაგოგიური ხასიათი, რომელიც საფრთხის შემცველია ქართველთათვის და დამღუპველია აფხაზთათვის. ის გზა, რომელიც ამ რეგიონის მოსახლეობამ გაიარა ომამდე (და ომის შემდგომ), აფრთხილებს შიდა ქართლის მკვიდრთ და სახელმწიფოსაც მთლიანად, რომ ეთნიკური ურთიერთობებისა და ენობრივი კონტაქტების დარეგულირება უმთავრესი ამოცანა უნდა იყოს სახელმწიფო ერთიანობისა და მშვიდობის შენების გზაზე.

დიდი მადლობა ამ მნიშვნელოვანი წიგნის ავტორებს მათი კომპეტენტურობის, დამაჯერებელი მსჯელობისა და იმ ზომიერების გამო, რომელსაც ისინი ამჟღავნებენ ამ უაღრესად მნიშვნელოვან და მტკივნეულ საკითხებზე მსჯელობის დროს.

ნ. ოთინაშვილი

სარჩამვი

ი. აფაქიძე — სტუმარმასპინძლობის ეტიკეტი სამეტყველო აქტების თეორიასთან მიმართებით.....3

ც. ახვლედიანი, ნ. რუხაძე — ფრანგულ სამედიცინო ტერმინ-ფრაზეოლოგიზმა სტრუქტურულ-სემანტიკური თავისებურებანი 13

თ. ბელიაშვილი — სიგლები და აკრონიმები თანამედროვე ფრანგულ ენაში..... 18

მ. ბენიძე — აბელისა და კენის ბიბლიური მითის სიმბოლიკა მ. ტურნიეს რომანში „ტყის მეფე“ 34

ს. გელაძე — ფრანგულიდან ქართულად თარგმნის ზოგიერთი პრობლემა 40

ს. გელაძე — ეთოსი, პათოსი და ლოგოსი ფრანგულ და ქართულ მედიადისკურსში (მოხსენება ეჭრდნობა ფრანგულ და ქართულენოვან საგაზეთო და ტელედიკურსების ანალიზს) 51

ე. გოტიაშვილი — კომპიუტერული სლენგის როლი კომპიუტერული ტერმინოლოგიის ჩამოყალიბების საქმეში..... 60

ი. დემეტრაძე — საუბარი ამინდის შესახებ — სოციალური ურთიერთქმედების მძლავრი ინსტრუმენტი (ინგლისური და ქართული ენების მასალაზე) 67

ლ. თაბუაშვილი — ფრანგულ სიტყვა „ღვინოსთან“ (ვინ) დაკავშირებული ფრაზეოლოგიზმები და მათი ქართული შესატყვისები 74

თ. თათეშვილი — ბაბილონის გოდოლის ბიბლიური ეპიზოდი და ჯ. დერიდას დეკონსტრუქციის თეორია (ანუ ბაბილონის გოდოლის დერიდასეული ინტერპრეტაცია) 79

თ. თვალაძე — კონოტაციის კონსტრუქციულ-სამეტყველო ხასიათი..... 86

ა. თოიძე — თანამედროვე ინგლისურენოვანი სარეკლამო სლოგანების ზოგიერთი ენობრივი თავისებურებების შესახებ.....	95
ე. თოფურია — ენა, დეიქსისი და კულტურული კოდი.....	104
ბ. კავთიაშვილი, ა. ჯიჭონაია — აკრონიმებისა და აბრევიატურების რამდენიმე თავისებურების შესახებ ინგლისურ ენაში.....	109
მ. კინწურაშვილი — კუნძული, მარტოობა, „სხვა“.....	115
დ. კირთაძე — ისტორიული წარსული და დღევანდლობა პირის სახელთა გავრცელების თვალსაზრისით V-X სს-ის ქართული ორიგინალური აგიოგრაფიული ძეგლებისა და საისტორიო წყაროების მიხედვით.....	122
მ. კობერიძე — უკავშირო რთული ქვეწყობილი წინადადებისათვის ფრონეს ხეობის ქართლურში.....	132
მ. კობერიძე — ზმნათა, მასდართა და მიმღობათა წარმოების საკითხისათვის ფრონეს ხეობის ქართლურში	139
მ. ლაბარტყავა — გეოგრაფიულ ობიექტთა აღმნიშვნელი სახელები კომპოზიტებსა და შესიტყვებებში	146
ბ. მაჭავარიანი — მხატვრული ტექსტის ნარატოლოგიური ასპექტები (ე. ქარჩხაძის „განზომილების“ მიხედვით).....	153
ლ. მახვილაძე — ხალხური ეტიმოლოგია — ენობრივი ცვლილების სპეციფიკური ფენომენი (გერმანული ენის მასალაზე)	161
ა. მელაძე — მთარგმნელისა და თარგმნის პოზიცია ახსნისა და გაგების კლასიკური ალტერნატივის ჭრილში	171
ა. მელაძე — გაგებისა და ახსნის კლასიკური დიმენზია თარგმნისა და უთარგმნელობის ფენომენტან მიმართებით.....	179
მ. რუსიეშვილი — სარკაზმი როგორც გართობისა და „სახის“ რღვევის საშუალება (სატელევიზიო ვიქტორინა-შოუ „სუსტი რგოლის“ მაგალითზე).....	191
ც. საკარული — ლიტერატურული გმირის პორტრეტის ენობრივი მახასიათებლები ტექსტის ინტერპრეტაციის სწავლების პროცესში.....	204

ც. საკარული — შინაარსისა და დეტალი-სიმბოლოს ურთიერთმიმართების თავისებურებები ტექსტზე მუშაობის სწავლებისას	212
მ. სალიანი — სვანური ენისათვის დამახასიათებელი სპეციფიკური იდიომები ანუ იდიომური ლაკუნები.....	218
თ. შავლაძე — მწიგნობრული ეპიტაფიების სტილური ქარვა (ე. მასტერსის „სფუნ რივერის ანთოლოგიის“ მასალაზე)	228
ნ. შავრეშიანი — ერთი ექსპრესიული ნაწილაკისათვის ქვემოსვანურში	233
ბ. ცირგაია — პოსტმოდერნისტული რეკლამის თავისებურებანი.....	238
მ. ჩიგოგიძე — მშობლიური ენის გამოყენება უცხოური ენის სწავლების პროცესში.....	243
ლ. გიგლემიანი, მ. სალიანი — საგრანტო თემაზე — „ნახევარი საუკუნის წინ ქალაქ ზუგდიდში ჩასახლებული სვანების მეტყველების ნიმუშების“ — მუშაობის ანგარიში...	252
ნ. ოთინაშვილი — მნიშვნელოვანი გამოკვლევა.....	261

CONTENT

I. Apakidze — Hospitality Etiquette in Relation to Speech Act Theory Principles	12
T. Akhvlediani, N. Rukhadze — Structural and Semantic Peculiarities of French Phraseological Terms	17
T. Beliaшvili — “Sigles” and Acronyms in Current French	33
M. Benidze — Symbolism of the Biblical Myth of Abel and Cain in M. Tournier’s Novel “The Erl-King”	39
S. Gueladze — Some Issues When Translating from French into Georgian	49
S. Gueladze — Ethos, Pathos and Logos in French and Georgian Media Discourse	59
E. Gotiaшvili — The Role of Computer Slang in the Formation of Computer Terminology	66
I. Demetradze — Weather Talk as a Powerful Tool of Social Interaction	73
L. Tabuashvili — French Phraseological Units with the Word vin (wine) and their Georgian Equivalents	78
T. Tateshvili — The Biblical Episode of the Babel Tower and J. Derrida’s Deconstruction Theory	85
T. Tvaladze — Speech Constructive Character of Connotation	94
A. Toidze — Some Linguistic Peculiarities of Advertisement Slogans in Current English	103
E. Topuria — Language, Deixis and Cultural Code	108
R. Kavtashvili, A. Jichonaia — Some Features of Abbreviations and Acronyms in the English Language	114
M. Kintsurashvili — Island, Loneliness, the Other	121
D. Kirtadze — Historical Past and Present of Personal Pronouns on the Basis of their Distribution in the 5-10 Century Original Hagiographic Works and Historical Sources	131
M. Koberidze — Asyndetic Complex Subordinate Sentences in the Prone Valley Kartlian	138
M. Koberidze — Verb and Adverb Forms in the Prone Valley Kartlian Dialect of Georgian	145
M. Labartkava — Nouns Denoting Geographical Objects in Compounds and Idioms	152
Kh. Machavariani — Narratological Aspects of a Literary Text (on the material of J. Karchkhadze’s novel “Dimension”)	160
L. Makhviladze — Folk Etymology – A Specific Phenomenon of Language Change	170
A. Meladze — The Position of the Translator and Translating from the Standpoint of the Classical Alternatives of Comprehension and Explanation	178
A. Meladze — Classical Dimension of Comprehension and Explanation in Relation to the Phenomenon of Translatability – Non-translatability	190
M. Rusieshvili — Sarcasm as a means of entertainment and ‘face attack’ (using the example of three cultural versions of the quiz-show “The Weakest Link”)	203
Ts. Sakaruli — Literary Portrait while Teaching Text-interpretation ...	211
Ts. Sakaruli — Interrelation between detail as symbol and contents while teaching text-analysis	217
M. Saghliani — Specifically Svan Idioms	227
T. Shavladze — Stylistic Patterns in Bookish Epitaphs (on the material of E. Masters’ “Spoon River Anthology”)	232
N. Shavreshiani — Towards One Expressive Particle in Lower Svan	237
Kh. Tsirgaia — Peculiarities of Postmodernist Advertisements	242
M. Chigogidze — On Using One’s Native Tongue When Teaching a Foreign Language	252
L. Gigmiani, M. Saghliani — Grant Topic “Speech Samples of the Svan Population Housed in Zugdidi Half a Century Ago”	252
N. Otinashvili — book review “Sociolinguistic Characterization of Abkhazia (Gali region) in 1993-2010”	261